

רודולף שטיינר

חיי קהילה, התפתחות פנימית, מיניות והמורה הרוחי

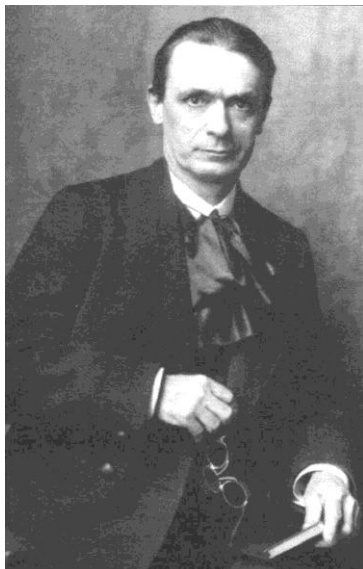
[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר

זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח
מייסודו של רודולף שטיינר.

אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.

פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com

קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"...אילו היינו מציגים את אשר יש לנו להציע בספרות הרוחית-מדעית שלנו בסוגים שונים של גרסאות מדוללות כדי לעשותה עממית יותר, היינו פשוט מעודדים את אי-רצונם של בני-האדם להפעיל את עצמם, ובאותו זמן להסתבך. ניסיונות לפנות לרוחניות בדרכים קלות ופזיזות, מובילים תמיד לצרות. המאמץ שאנו עושים בללמוד להבין משהו קשה לקריאה מהווה סוג של אימון והוא תורם לעיצוב הקשר שלנו עם עולם הרוח בדרך הנכונה. זהו תפקיד חיוני של הספרות שלנו או לפחות הוא צריך להיות כזה, שבאמת עליכם לחשוב בדרך המקיפה ביותר האפשרית בעודכם קולטים את המידע; חשיבתכם צריכה להיות פעילה...."

מתוך: ח"י קהילה, התפתחות פנימית, מיניות והמורה הרוחי, GA-253, הרצאה 3.

– רודולף שטיינר –

COMMUNITY LIFE, INNER DEVELOPMENT, SEXUALITY AND THE SPIRITUAL TEACHER

By Rudolf Steiner

GA-253

21 באוגוסט עד 16 בספטמבר 1915, דורנאך

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

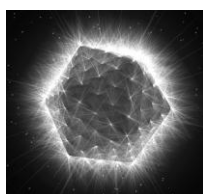
מהדורה ראשונה 2023

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2023 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

[על מהדורה זו](#)

[מבוא](#)

[הסיטואציה של גוש-שפרנגל – חלק I](#)

21 באוגוסט 1915

[הסיטואציה של גוש-שפרנגל – חלק II](#)

22 באוגוסט 1915

[הרצאה 1 – דרישות חיינו המשותפים בחברה האנתרופוסופית](#)

10 בספטמבר 1915

[הרצאה 2 – החברה האנתרופוסופית כישות חיה](#)

11 בספטמבר 1915

[הרצאה 3 – סוודנבורג: דוגמה לקשיים בכניסה אל תוך עולם הרוח](#)

12 בספטמבר 1915

[הרצאה 4 – שיטות של פסיכואנליזה פרוידיאנית וההיגיון שבה](#)

13 בספטמבר 1915

[הרצאה 5 – מיניות וראייה רוחית מודרנית, פסיכואנליזה פרוידיאנית וסוודנבורג כרואה](#)

רוחי

14 בספטמבר 1915

[הרצאה 6 – מושג האהבה והקשר שלו למיסטיקה](#)

15 בספטמבר 1915

[הרצאה 7](#) – הפילוסופיה של הפסיכואנליזה מובהרת על-ידי הבנה אנתרופוסופית של הישות האנושית

16 בספטמבר 1915

[הדמויות המרכזיות](#)

[פתרון המקרה](#)

על מהדורה זו

ספר זה מהווה חלק מסדרת הכתבים וההרצאות על ההיסטוריה של התנועה האנתרופוסופית והחברה האנתרופוסופית באוסף היצירות של רודולף שטיינר. בו, מבטא רודולף שטיינר את השקפותיו על התקפה אישית אשר כוונה אליו והתרחשה בקיץ 1915. האשמות חמורות הוטחו בפניו מתוך חוג החברים אשר התכנסו סביב בנין הגיתהאנום שהיה אז בתהליכי בנייה והיה מוכר כ-Johannesbau. הוא חש שהבהרה רצינית הייתה נחוצה והוא לא פסח על איש בניתוח המקרה והערכתו. כדי לרכוש תמונה ברורה של הסיטואציה, מומלץ לקוראים, בעודם קוראים את חלק I לפנות לחלק II להשלמת פרטים.

באופן כללי, רודולף שטיינר התעלם מהתנהגויות מיסטיות חריגות של אישיות לא יציבות מבחינה פסיכולוגית, אשר נמשכות באופן בלתי-נמנע לקהילות רוחיות. הוא התייחס אליהן כלא-מזיקות כל עוד הקהילה ראתה אותם כפי שהם. ברם, הוא כבר התנסה במקרים ספורים שבהם חברים בעלי נטיות נורוטיות נראו כ'שליחים', כ'ישויות מסדר גבוה יותר' על-ידי חברים אחרים של החברה, והמקרה משנת 1915 היה חמור כל-כך שהוא נאלץ לשאול: "האם רשאים אנו להשלים עם העובדה שהחברה והתנועה שלנו בכללותן נמצאות בסכנה מול סוגים שונים של מקרים פתולוגיים?" (22 באוגוסט 1915).

הפניות וההערות אשר נאספו בספר זה נועדו להניח את הבסיס לבחינת המקרה. רודולף שטיינר חש צורך לא רק לחשוף את השורשים הסובייקטיביים של המקרה, אלא גם להציבו בהקשר אובייקטיבי מתוך נקודת-מבט רוחית-מדעית. לכן, להרצאות הללו יש משמעות יסודית מסוימת נוסף לחשיבותן למען ההיסטוריה של החברה האנתרופוסופית. המשבר שהגיע לשיאו בקיץ 1915 הגיח כבר בחג-המולד 1914 ונמשך עד סתיו 1915. כך, הרצאות רבות, אם לא כולן, אשר ניתנו בדורנאך בשנת 1915, קשורות אליו בדרך זו או אחרת. ראה במיוחד את הסדרות הבאות:

נתיבים לידיעה רוחית וחינוך הפילוסופיה של האמנות, GA 161

שאלות על אמנות וחיים לאור מדע הרוח, GA 162

מקריית, השגחה עליונה וכורת, GA 163

ערכה של החשיבה למען השקפת-עולם אנושית מספקת: הקשר של מדע הרוח למדעי הטבע, GA 164

התנועה האוקולטית במאה התשע-עשרה והקשר שלה לתרבות העולם, GA 254

מבוא

ההרצאות והמסמכים הללו מקיץ וסתיו 1915 היו תשובה למשבר בחברה האנתרופוסופית, משבר שרודולף שטיינר רצה שהחברים יהיו מודעים לו.

בחלקו, המשבר נגרם על-ידי אליס שפרנגל, תלמידה לאורך זמן של רודולף שטיינר ולכאורה תגובתה ניעורה כתוצאה מנישואיו של המורה הרוחי שלה למרי פון סיברס. ציפיותיה, שטבען המדויק אינו ברור דיו, היו קשורות לתפקיד החשוב שהיא עצמה מילאה בתנועה האנתרופוסופית. בהיותה בקשר עבודה קרוב ולאחר מכן הנישואין של רודולף שטיינר ומרי פון סיברס בחורף 1914, אליס שפרנגל לא רק שלחה מכתבים אישיים לשניהם אלא גם הביאה את האכזבה ותחושת הנטישה שלה לידיעתם של חברים אחרים בחברה האנתרופוסופית.

היא הייתה בקשר קרוב גם עם היינריך וגרטרוד גוש, זוג שהתעניינותם בעבודתו של רודולף שטיינר השתוותה למשיכה החזקה לאסכולה הפסיכואנליטית של פרויד אשר החלה לצמוח. בהשפעת אליס שפרנגל ואי-הוודאיות הפנימיות שלו, היינריך גוש האשים את רודולף שטיינר הן ביחידות והן בפומבי בכך שהשפיע בעורמה על החברים בחברה האנתרופוסופית עד כדי תלות בו. כמנגנונים משוערים של השפעה זו, הוא הזכיר את המחדל החוזר ונשנה לשמור על מגע פיסי עם החברים עם לחיצת ידיים במהלך המפגש.

רודולף שטיינר נפגע, בצורה מובנת, משתי ההאשמות ועוד יותר מהרכילויות ומהמחלוקות שהן יצרו בקרב חברים בחברה האנתרופוסופית. הוא ניצל את הקשיים הללו כהזדמנות לגעת בארבע שאלות חשובות שהינן רלוונטיות כיום כפי שהיו בשנת 1915. הראשונה, אשר נדונה בעיקר בהרצאות 1 ו-2, נוגעת בטבעה של החברה האנתרופוסופית ובאחריות שחבריה צריכים לקחת על עצמם אם ברצונם להיות נאמנים למדע הרוח. האופן המעשי והברור מאוד שבו שתי ההרצאות הללו דנות בנושא חשוב זה הופך אותן למשלימות בעלות ערך של הסדרה כנס *חג-המולד* למען ייסוד החברה האנתרופוסופית, 1923/4. הצורך שהחברים יעברו מנטייה צרכנית ביחס להוראה רוחית לרגש של אחריות כלפיה, הטבע הייחודי של החברה האנתרופוסופית כבית ארצי עבור התגלות רוחית, והנזק שטענות ופעולות לא-אחראיות יכולות לגרום לחברה, מהוות רק חלק מהנקודות החשובות שנגעו בהן. רודולף שטיינר מתייזב גם נגד הרכילות הבלתי-פוסקת והביקורת ההדדית בקרב החברים וכן נגד ניסיונותיהם להצדיק בגידות מיניות על-ידי כך שמצביעים על 'קארמה' שבלתי-אפשרי לערער עליה. כאן, רודולף שטיינר פונה בדחיפות לחוש האמת והדייקנות של החברים כבסיס לריפוי החברה האנתרופוסופית ולטיפוחה.

השאלה השנייה שעלתה, במיוחד בהרצאות 3 ו-5, נוגעת לטבעה של הראייה הרוחית ותנאיה. רודולף שטיינר משתמש בדיון על אי-היכולת של סוודנבורג להבין את המחשבות של ישויות רוחיות

מסוימות כדי לציין שתי נקודות יסודיות על הכרה רוחית. הראשונה היא ההבדל בין התרשמות בעולם הפיסי וראייה רוחית אמיתית. בעולם הפיסי, אנו קולטים אובייקטים מחוץ לנו ולוקחים משהו מהם לתוכנו באמצעות תמונות מנטליות. בעולם הרוח, "איננו קולטים עוד אלא חווים שאנו נקלטים, שהישויות הרוחיות של ההיררכיות העילאיות מתבוננות בנו. התנסות זו של היות נקלט ונצפה על-ידי האנגלוי, הארכאנגלוי והיררכיות רוחיות אחרות, מהווה היפוך מוחלט של הקשר הקודם שלנו עם העולם הפיסי." על-פי רודולף שטיינר, סודנבורג לא הגשים את ההיפוך הזה בנקודת-מבטו; לכן, ראייתו הרוחית הייתה מוגבלת והוא לא הגיע להכרה אימגינטיבית מלאה.

רודולף שטיינר קושר את ההבדל הזה בנקודות-המבט לזה שבין ראייה רוחית אשר נרכשת על-ידי הכוונה מחדשת של אנרגיות מיניות וראייה רוחית הנובעת מחשיבה טהורה. האחרונה מובילה אל ההתנסות שפעילות החשיבה אשר עוברת טרנספורמציה של הישות האנושית, חשיבה שהינה ריקה מכל סימפטיות ואנטיפיות אישיות, מאפשרת למחשבות להופיע כמהויות אובייקטיביות בתוך הנפש האנושית. בכך, היא מכינה כהלכה את האינדיבידואל לראייה רוחית. מצד שני, הטרנספורמציה של אנרגיות מיניות מחזיקה את האינדיבידואל כבול לפיסי ומאפשרת ראייה רוחית חלקית בלבד. לכן, רודולף שטיינר טוען שמדע רוחי וראייה רוחית המתאימים לתקופתנו, מתבססים לא על טרנספורמציה של היצרים שלנו, אלא על הפרדה מודעת של חיי היצרים שלנו מאלה של הנפש והרוח.

הנושא השלישי שרודולף שטיינר דן בו בהרצאות הללו הוא טבעה של הפסיכואנליזה כפי שפותחה על-ידי פרויד. בעודו מכיר בחשיבותו של הלא-מודע ותת-המודע, רודולף שטיינר ביקורתו במיוחד ביחס לתורה של סטייה מינית. יש לציין שרודולף שטיינר נתן את ההרצאות הללו בשנת 1915 והן אדלר והן יונג התנתקו מפרויד בגלל התעקשותו על סטייה מינית כמסגרת מפרשת עיקרית להבנתן של הפרעות פסיכולוגיות.

הפסיכולוגיה הפרוידיאנית נדונה בהרצאות 4 ו-5 בכרך זה. הן מהוות תוספת חשובה להרצאות מאת רודולף שטיינר אשר ראו אור לאחרונה תחת הכותרת *פסיכואנליזה ופסיכולוגיה רוחית*.¹ בעלת חשיבות מיוחדת היא התייחסותו של רודולף שטיינר לטיפול בשלושת התפקודים הפיסיולוגיים של הישות האנושית – מערכת העצבים, המערכת הריתמית והמערכת המטבולית – באבולוציה ההיסטורית והרוחית שלהן. עמידתו על כך שהמערכת המטבולית והחיים המיניים היצריים מהווים היבטים הכי פחות רוחיים של הישות האנושית, תומכת הן בביקורתו על פרויד והן בהשקפתו הבסיסית על ראייה רוחית.

¹ GA-143, -178, -205. פסיכואנליזה ופסיכולוגיה רוחית, הוצאת בדולח.

בקריאת שתי ההרצאות הללו ואלה המופיעות בסדרה פסיכואנליזה ופסיכולוגיה רוחנית, אדם יכול להגיע בקלות למצב שבו ידחה הרבה מהתפתחות הפסיכולוגיה במאה העשרים. אכן, הנטייה האנטי-פסיכולוגית של תלמידים רבים של עבודתו של רודולף שטיינר מובהקת למדי. נקודת-המבט שלי שונה. ראשית, אני רואה את התפתחות הפסיכולוגיה והפסיכיאטריה המודרניות כמתקיימות יחד עם הסוף של מה שרודולף שטיינר מתייחס אליו כ'קאלי-יוגה' או עידן החושך, בשנת 1899. משמעות הדבר היא שלא חשוב עד כמה לא-הולמת הייתה האבולוציה של תורות ושיטות פסיכולוגיות בהיבטים מסוימים, היא בסך-הכול הייתה מחקר חדש ומעמיק של הנפש והרוח האנושיות. כאן, אני חושב במיוחד על יונג ביצירתו זיכרונות, חלומות ומחשבות או על הלוגותרפיה של ויקטור פרנקל או על עבודתו של אסג'וילי. דומני, כפי שיש הרבה מאוד בפסיכולוגיה המודרנית שהינו שטחי ומסוכן, כך יש גם הרבה מאוד שהינו בעל-ערך ומועיל.

לתלמידיו של רודולף שטיינר יש אפשרות לשאול שאלות על הלימות ושייכות ביחס לאסכולות פסיכולוגיות שונות, כפי שעשה דייוויד בלאק ביצירה על טבעה של הפסיכולוגיה ב- לקראת. לראות אסכולות חשיבה ביו-פיסיות, התנהגותיות, תוך-נפשיות ואסכולות של חקר התופעות ככאלה הפונות אל רמות שונות של הישות האנושית ולשאול מה יש למדע הרוח לתרום לגוף המתפתח של תובנה פסיכולוגית ורוחנית בעשור האחרון של המאה העשרים הינה גישה הוגנת יותר, ואני מאמין, גישה מועילה יותר מאשר להרחיב על התנגדותו המוקדמת של רודולף שטיינר לפרויד וליונג להשקפה אנטי-פסיכולוגית לא-מתבוננת. עבודה נפשית ועבודה רוחנית קשורות באופן אינטימי. המשימה של פיתוח פסיכולוגיה רוחנית יותר הינה משימה חיונית עבור העשורים הבאים.

בהרצאה 6, רודולף שטיינר נוגע בקשר בין אהבה, מיסטיקה ורוחניות. חשוב במיוחד הטיעון שלו שהמטריאליזם השולט של התקופה מנע לחלוטין, עבור רוב בני-האדם, את היכולת לחשוב על מאמץ רוחי שאין לו איזשהו בסיס ארוטי או מיני, אם כי בסיס מזוקק מאוד. בעוד רודולף שטיינר מאשר שלפעמים זהו המקרה, הוא שוב מצביע על חשיבותו של מדע הרוח כנתיב להתפתחות רוחנית עבור האנושות המערבית בתקופתנו, כתוצאה מהסתמכותו על הטרנספורמציה של חשיבתו של האינדיבידואל.

היות שספר זה כולל גם את כל התכתובות על הקשיים בחברה האנתרופוסופית בשנת 1915, קוראים יראו בקלות את הקשר הבלתי-אמצעי בין ההאשמות האישיות שהוטחו ברודולף שטיינר ונושאי ההרצאות שהוצגו. השאלות שעלו הן שאלות בסיסיות עבור כל תנועה רוחנית מודרנית הרוצה לתרום לחירות האינדיבידואלית ולחידוש חיי החברה. הרצאות אלה יכולות להוביל חברים בחברה האנתרופוסופית להרהורים על אחריותם כלפי תוכנו של מדע הרוח, כלפי רודולף שטיינר וכלפי אחיהם ואחיותיהם בשאיפותיהם. עבור מתבוננים מן הצד, הרצאות אלה כוללות מסמך בעל תובנה על הקשיים החברתיים והפסיכולוגיים של תנועה רוחנית המסתמכת בעיקר על התובנות והתורות של אינדיבידואל אחד.

ברם, השאלות על אהבה, מיניות, מוסריות והתפתחות רוחנית מעוררות עניין ישיר ובעלות משמעות אישית עמוקה לכל הקוראים במסעם הפנימי.

כריסטופר שפר, Ph.D
Spring Valley, ניו-יורק
פברואר 1991

הסיטואציה של גוש-שפרנגל

חלק I

דורנאך, 21 באוגוסט 1915

הרצאתי הערב מהווה הפסקה בסדרה הנוכחית שלנו; נושא ההרצאה שונה למדי מזה שהיה אתמול.² הבוקר, קיבלתי מכתב ואני מרגיש נאלץ, אפילו מחויב, להביאו לידיעת כל החברים בחברה האנתרופוסופית. אסביר את סיבותיי לאחר שאקרא לכם את המכתב.

+ + + + +

מכתב מאת היינריך וגרטרוד גוש עבור רודולף שטיינר.

19 באוגוסט 1915, דורנאך.

ד"ר שטיינר היקר,

לצד העבודה המוקדשת לטוב במסגרת פעילותך בתנועה הרוחית שלנו, הבחנתי בהתנהגויות מסוימות המשרתות מטרות רעות. לצד הטוב, אני אסיר-תודה על הידיעה והתורות האזוטטריות שמסרת לנו, על מחזות המיסטריות שנתת לנו, על הצגת האוריתמיה ועל האמנות בבניין Johannesbau. בהקשרים הללו, אני ממשך לראות בך שליח של האחוה הלבנה ואני מלא אסירות-תודה עמוקה כלפיך וכלפי כל דבר המוקדש לטוב.

ברם, אני רואה את הדרך בה אתה מטפח קשרים עם חברים בתנועה הרוחית שלנו כמשרתות מטרות רעות, ואני רואה שההתנהגות הזאת מסכנת בחומרה את התנועה שלנו. הקשרים שאתה יוצר עם חברים אחרים הופכים אותם לחלקים ממך במקום למהויות רוחיות עצמאיות לצדך. רק לכאורה שאתה פועל כשווה בין שווים. במציאות, אתה דוחה בבוז כל קשר אנושי ומרשה לעצמך להתערב בחייהם של אחרים בדרך השמורה רק לאלים ולא לישות אנושית מודרנית כלשהי.

בדרך זו, אתה יוצר קשר אנטי-כריסטיאני עם חברים בתנועה הרוחית שלנו. בני-אדם אלה הכינו עצמם למפגש עם תורות רוחיות גדולות בתקופתנו, אך אתה הופך אותם לדלים יותר מהמטריאליסטים הדלים ביותר הקיימים שם, שחרף הכריסטיאניות המעוותת שלהם אשר הפכה לניגודה המוחלט, עדיין מסוגלים לפתח 'אני' חזק. ברם, אם המצב יימשך כך, תלמידך ייפלו לבסוף טרף למאגיה שחורה כתוצאה מהחלשה בלתי-פוסקת של ה'אני' שלהם בדרך בה אתה מתייחס אליהם.

² הרצאה מ- 20 באוגוסט 1915, התבוננויות אחדות על מרחב, זמן ותנועה מהסדרה ערכה של החשיבה למען השקפת-עולם מספקת מבחינה אנושית: הקשר של מדע הרוח למדעי הטבע, GA-164.

היו כבר מקרים של חברים מכובדים מאוד אשר במקום להסתמך על דבריו הם הסתמכו על האמת; הם דוחים כל ביקורת על חלק כלשהו של עבודתך, בהתנגדם לכך שמבקריך יציבו עצמם מעליך. הם חשים שאם אדם מציב עצמו מעליך הרי שזהו מעשה פזיז ושרירותי, משהו שלא בא בחשבון. ועם התנגדותם העניין פתור אחת ולתמיד. אין להאשים את החברים בכך שיש להם רעיונות שגויים מהסוג הזה – את האשם יש לתלות בך. בדאגתך להפיץ יותר ויותר את תורתך, הזנחת את טיפוח הגישה לתלמידיך שככריסטיאנים, אינדיבידואלים מוכרחים להציב עצמם לא רק מתחת לכל אדם אחר, אלא גם מעל לכל אדם אחר; לא רק מעטים מחברינו הם עבורנו בעלי-ערך שאין לו תחליף במעמקים הגדולים ביותר של ישותם, אלא גם מעטים מבינינו נושאים אחריות למתקדמים ביותר ומוכרחים להתנגד לטעויותיהם. התורות שלך חיזקו אותי עם הכרה זו. ברם, בחיים הממשיים, אתה מפעיל אמצעים ספורים הפועלים נגד אידיאל כריסטיאני זה של קהילה אנושית.

עתה, אדון בשניים מן האמצעים הללו בפירוט כדי להבהיר את המניע של טענותיי.

זוהי עובדה שפיתחת הרגל להבטיח הבטחות ולהפר אותן. איש אינו סבור שאין לך ראייה ברורה במידה מספקת של העתיד או שהינך חלש מדי כדי להגשים את כוונותיך המקוריות, כאשר אחת מן הברירות תהווה הצדקה מסוימת להפר הבטחות. לא, זהו מקרה של גרימת אכזבה בכוונה תחילה. היות שההבטחות הובטחו בלי שנתבקשת והן הובטחו מיוזמתך שלך, הרי שזהו גם מקרה של התערבות מכוונת בחייו של אדם אחר כדי לעשות משהו השמור לגורל מתוקף זכות. לאכזבה שאנו חווים דרך הקארמה יש השפעה ישירה ומועילה על התפתחותנו. בניגוד לך, אכזבה אשר נגרמת לנו בכוונה על-ידי אדם אחר, מהווה לכל הפחות מכה חזקה, ואם האמון שלנו באדם שגרם למכה לא מתערער, הרי שהוא כרוך בהחלשת ה'אני' שלנו. ההבדל הזה להבדל בין היתקלות במוות מקרי בבניין בוער ומוות בשריפה אשר תוכננה מראש על-ידי אחרים.

בגלל אמונם בך, מקבלי הבטחות מהסוג שלהן מצפים, נכנסים למצב של מתח ואי-ודאות; בינתיים, אתה יכול לצפות בשקט באכזבתם ההולכת וגוברת בהדרגה. ברגע בו בני-האדם הנדונים מבינים שההבטחה לא תקוים, בעתיד הם לא יתייחסו ברצינות לדבריו ולכן יתרחקו ממך, לכל הפחות במידה מסוימת. ברם, היות שבסך-הכול הם ממשיכים לתת בך את אמונם, הם יאבדו כל קנה-מידה של קדושה בקיום הבטחה ואולי יתחילו לפעול כמוך. כתוצאה מכך, הם יעשו תלויים בך בדרך אנושית לא-ראויה וינסו להשפיע על אחרים באותה דרך בה אתה עושה זאת.

לחלופין, בני-אדם עשויים להגיב באחת משלוש הדרכים הבאות: ראשית, כתוצאה מהאמון שיש להם בך, הם עשויים להניח שמוכרח להיות משמעות אוקולטית עמוקה מאחורי הדרך בה אתה פועל. הם יסיקו שיכולות להיות סיבות אוקולטיות עמוקות אשר מאפשרות או אפילו מכריחות מישהו להבטיח הבטחות בלי כל כוונה לקיימן. לעתים, אנו אף נתקלים בבני-אדם שרגשותיהם מבולבלים עד כדי כך שהם מעריצים את אותו סוג של התנהגות ומתייחסים אליו כסימן למשהו על-אנושי. ברם, ברור שאין דבר בעולם היכול להרשות לישות אנושית מודרנית להבטיח הבטחות בלי כל כוונה לקיימן. גרימת אכזבה היא משהו השמור לאלים אשר מנחים את הקארמה שלנו.

סוג זה של בלבול מושגי הינו מסוכן יותר עבור תלמיד של אזוטריקה מפני שמדע הרוח המודרני פונה לכושר ההבחנה הבריא שלנו, אשר מתערער על-ידי דברים מהסוג הזה. באופן מצער ביותר, דבריו דוחקים הצידה את האמת; המחשבה "מוכרח אני שלא להציב עצמי מעליו", מסלקת את ההבנה שעשית משהו רע. הכבוד האנושי של בני-האדם הללו מתפורר טיפין-טיפין ובידיך הם הופכים לכלים לא-עצמאיים מבחינה רוחית.

האפשרות השנייה עבור אלה שערערו את אמונם היא שכדי להיות מסוגל לשמור על אמונם בך, בני-האדם הנדונים אינם מאפשרים לעצמם, לעולם, להיעשות מודעים לגמרי לעובדה שמעולם לא הייתה לך כל כוונה לקיים את ההבטחות שהבטחת להם. כדרך מוצא, הם מתייחסים להפרת ההבטחות שלך כהתגלות חדשה של ישות שהם אינם חווים כאנושית באמת ואינה יכולה להיות אחראית כפי שהם יכולים להיות. למעשה, נקודת-מבט זו כבר מוצגת בתוך החברה והיא מובילה לכך שאתה הופך להיות ישות אנושית דמוית-צללית.

האפשרות השלישית והאחרונה היא שבני-אדם מסוימים יבחרו בדרך קיצונית, בשכחם שהבטחה מאיזשהו סוג הובטחה מתי שהוא. גם זה גוזל מבני-האדם מעט מן ה'אני' שלהם. כתוצאה מכך, שותפיך לעבודה בתנועה הרוחית שלנו יהיו צלליות בעלות 'אני' מוחלש, במקום להיות אינדיבידואלים עצמאיים. ברם, אותך יש להאשים בכל זה.

דוגמה שנייה לטבע הרע של התנהגותך היא סירובך לקבל ביקורת כלשהי מבני-אדם אשר עובדים בתנועה שלנו. בהזדמנות אחת, רמזת שכל ביקורת כזו נובעת מרגשות שליליים. זוהי הנחה שגויה. אינני מדבר על ביקורת מרושעת או הרסנית. רבים מחברינו, מתוך חוש האחריות הישר שלהם יכולים למתוח ביקורת בונה ועל כך אני מדבר. הסיבה האפשרית היחידה להימנעות מביקורת כזאת תהיה הידיעה שבני-אדם בתפקידים נושאי אחריות אינם מתאימים לתפקידיהם. בעידן המודרני שלנו, בני-אדם אמורים להתכנס יחד מתוך רצון חופשי וליצור באופן חופשי את הסוג והסדר ההיררכיים הנחוצים לנו כדי להגשים את אשר עלינו להגשים, ומידה מסוימת של ביקורת הדדית בונה הינה הערובה היחידה להצלחה. למעשה, הדרך היחידה בה יכול להיווצר בימינו סדר היררכי אמיתי, טבעי והולם, היא אם מאפשרים לסוג זה של ביקורת להתקיים.

אם בני-אדם שנמתחה עליהם ביקורת, אינם בוחרים לנקוט בפעולה כלשהי מול האשמות מוצדקות – ולמעשה מחויבים מבחינה מוסרית לשאוף באופן פעיל לקבלת ביקורת – עליהם לוותר על תפקידיהם בסדר ההיררכי כדי שהאמת תוכל לנצח. הממונים שלהם אינם צריכים להגן על בני-אדם כאלה על-ידי כך שהם יפעלו כאילו הכול כשורה. זהו דבר שהעידן המודרני שלנו דורש. ברם, אם בכל רמה בסדר ההיררכי לא נמתחת ביקורת על שגיאות, אלא מקבלים אותן ומאפשרים להן להתקיים, הרי שאנו רק יוצרים סדר היררכי מזויף המבוסס, לא על יכולות וקשרים אנושיים ממשיים, אלא על בדיה – בדיה אשר מתקיימת אך ורק על-ידי עשיית רע. שוב, התוצאה היא חוסר אנושיות וכריסטיאניות בקשרים שלנו באופן כללי, ושוב אתה נושא באשמה. בארגון של החברה שלנו כפי שהתפתחה בהדרגה תחת הנחייתך, עוצמות החברים נגזלות למען התועלת האישית שלך ואולי של אנשים אחרים בולטים בסדר היררכי מזויף זה. לעת עתה, ענייני החברה מנוהלים שלא כהלכה.

רגישות-יתר אישית מצדם של אלה שהביקורת הוטחה בהם, היא משהו שיש לסלק; תוכל לתת הרצאה על כך באחד הימים. ככלל, במיוחד אם היא מופיעה ברגע הנכון, הביקורת יכולה ללבוש צורה ממריצה וגורמת סיפוק ולהיות חופשית מכל מרירות אישית, כך שחיציה מסולקים והמקבל יכול להיות שמח לקבל עזרה בפיתרון העניין. העצבנות והטינה שכה שכיחות בקרב המבקרים מלבד הרגש המוצדק שלא ישימו לב אפילו לביקורת האובייקטיבית ביותר, אלא יתבוננו בה בחוסר-אמון ויתעלמו ממנה. לאדם נעלה באמת אין שום סיבה להירתע מביקורת; עליונות אמיתית יכולה לעמוד במבחן הביקורת, אפילו ביקורת חדה ביותר. כאשר בני-אדם מנסים להביע ביקורת לא מתוך חוש של אחריות, אך אינם יכולים באמת לתפוס את העובדות של המקרה, לבני-האדם הללו אפשר בדרך-כלל להראות את חוסר-ההבנה שלהם, במוקדם או במאוחר, בלי בזבז מופרז של זמן.

כרגע, אינני מדבר על מקרה כמו זה, בו הביקורת כבר התפתחה לכדי דחייה מבוססת היטב של מערכת עצמאית לגמרי העומדת מולי. במקרה זה, שיהיו כלשהו לא ישנה דבר. ברם, אם במקרה מסוים, אדם שאני עצמי רואה כאדם נעלה – לא סתם מישהו שמאיזושהי סיבה לא-ידועה הוא הממונה שלי בסדר היררכי מזויף – מציין שאינני מבין עדיין את המקרה הנדון, אשמח לדחות לעתיד את הביקורת שלי עד שהמקרה ייחשב פתור. ברם, תחת השפעתך, העיקרון הנמצא בפעולה בתנועתנו הרוחית הוא שיש להימנע מביקורת כזאת באופן בלתי-מוגבל – עד שהעובדות של המקרה תישכחנה. ועיקרון זה ישים לא רק למקרים מוגדרים מסוימים, אלא לכל המקרים מהסוג הזה. זה לא רק שגוי ומזיק לכל אדם, אלא זה גם מערער את כושר ההבחנה שלנו, בו הרבה מאוד תלוי.

שוב, עליו להצביע על הסתירה הפנימית בין הפנייה של מדע הרוח לכושר השיפוט הבריא של בני-האדם והעובדה שברוב המקרים בתנועה שלנו, כושר שיפוט זה מוכרח להיות כפוף לסיבות בלתי-מובנות לצעדים שיש לנקוט בהם. ברם, עליך לקבל שבנקודת-זמן זו, כאלפיים שנה לאחר הופעת הכריסטוס על-פני האדמה, לבני-האדם יש כללים מסוימים שכל האינדיבידואלים יכולים ליישם ומוכרחים גם לאפשר שיישמו עליהם, כדי שלא ילכו לגמרי לאיבוד. לבטח יש מספיק מקרים פתורים שבאמת מהווים נושא לשיפוטנו. העובדה שאדם חש שנכפה עליו לחשוב על מקרה מסוים בדרך-כלל מציינת שהוא או היא מסוגלים להבהיר את הנושא, אם כי לא בהכרח בלי עזרה.

היכן שהדברים עומדים כרגע, החברים מוציאים ללא הרף חלק ניכר מן האנרגיה הרוחית שלהם על המשימה חסרת-התועלת של חיפוש אחר מניעים מלאי-חכמה וסתרים להתנהגות הרעה שלך ושל שותפיך הבכירים, כאשר אתה עומד בצד ומתבונן בשקט בבזבוז זה של מאמצים. או, כדי לא לאבד את אמונם בך, בני-אדם אלה החליטו לדכא את הכוחות הללו המחפשים אחר האמת ובכך ליפול טרף לקהות-חושים חלקית. מה אז קורה לכוחות הללו? איזו מחשבה נוראית! מכל מקום, אתה מייצג נקודה מרכזית גדולה שאינדיבידואלים הם רק כלים שלה, שיש להשתמש בהם לבחירתך למען מטרות לא-מובנות. בתנועה שלנו, אין מדובר על אינטראקציה ממשית המתקיימת בין ישויות אנוש, אינטראקציה שבה כל אדם רשאי לתרום את הטוב ביותר שלו או שלה. אינך ידיד של כל החברים; גישתך כולה דוחה קשרי-חברות חיים. לאמיתו של דבר, עבור בני-אדם רבים, אתה האויב הגדול ביותר בו הם נתקלו.

את כל הדברים הללו שתיארתי אינם רק רעים מבחינה אובייקטיבית, אלא הם גם סותרים באופן בלתי-אמצעי את התורות שאתה מפיץ. ממך למדתי על הסיבות אשר הובילו לדחות את הדרך בה אתה פועל. במרוצת הימים, אתה עושה רושם חזק יותר ויותר שאתה פועל על הקשר שלך עם אימפולס הכריסטוס רק בהרצאות שלך; מחוץ להרצאות, אתה מאמץ את האימפולסים שהינם בדיוק ההיפך. באופן חלקי, כבר נראה לי כאילו התורה שלך הושפעה איכשהו ממה שאתה מיישם בחיים הממשיים – לא תוכן התורות שלך, אלא המבנה החיצוני שלהן. במבנה שלהן, משפטים מסוימים מבטיחים הבטחות אשר מופרות ויכולות לשמש אך ורק לשם חשיפת הקורא לחשיבה ועבודה חסרות-תועלת.³ כאשר בני-אדם מנסים להסביר זאת באומרם שאתה, כמו כל

³ ראה מחשבות במהלך המלחמה, מאמר מ-5 ביולי 1915 מהסדרה על האורגניזם החברתי התלת-איברי ועל המצב העכשווי: מאמרים GA-24, 1915-1921.

ישות אנושית אחרת, שינית את דעתך במהלך הזמנים, אתה דוחה זאת כביקורת מרגיזה.⁴ דרך אגב, שני הקטעים הללו מצביעים בבירור על שינוי בסגנון, על גבול הלא-מובן.

הגישה הבין-אישית שאתה יוצר, לא רק סותרת את תורותיך; התנהגותך גם סותרת את מה שאתה עצמך דורש ממורים רוחיים בעידן המודרני. מורים כאלה צריכים לפנות אך ורק לתודעתם של בני-האדם. ההתחייבות שלהם מבחירה עצמית כלפי תלמידיהם היא לעולם לא להשפיע השפעה מאגית כלשהי על תת-המודע של התלמידים כאשר הם לא הסכימו לקבלה או אינם יכולים לשלוט בה. ברם, אתה עושה זאת ללא הרף עם ההתנהגות שתוארת ועם אמצעים אוקולטיים אחרים. לגביך, כל לחיצת יד, כל שיחה חברית, הפכות לאמצעי לטיפוחם של קשרים מזויפים אלה. האושר הממלא את החברים לאחר מפגש עמך, אינו האושר של אגודה של קדושים, אלא אך ורק אושר לוציפרי-אהרימיני. אותך יש להאשים בכך, לא את החברים עצמם. אתה אף מנסה להשתמש בלחיצות-יד ושיחות ידידותיות אלה כדי להחזיר חברים לחברה בניגוד לרצונם, ברגע בו הם זיהו את שקריות הקשרים שאתה מנסה ליצור. קלטתי בוודאות שבדרך זו אתה משפיע השפעה מופרזת על תלמידיך.

בעידן המודרני, כאשר מוכרחים להימנע מכל השפעה בלתי-נשלטת על תת-המודע של אחרים, אין זה מספיק לתת הרצאות או להציג רוחניות חדשה. בנוסף, החיים שאתה מנהל עם החברים האחרים בתנועה שלנו מוכרחים להישלט על-ידי אימפולסים כריסטיאניים; הקשרים שלך עם תלמידיך מוכרחים להיות כמו אלה של בנדיקטוס, המתוארים בצורה יפה כל-כך במחזה המיסטריות הרביעי שלך. למעשה, משקיבלנו כל-כך הרבה באמצעות תורות, פיתוח קשרים כאלה הינו חובה דחופה הרבה יותר.

כאשר אני שואל את עצמי כיצד יתכן שאתה, מי שמשימתו היא לגלות את התורות הללו, יכול לפעול בדרכים מנוגדות להן, אני יכול לחשוב על שתי תשובות אפשריות. מצד אחד, אני יכול לשער את הסיבות לכך שהאחוה הלבנה הייתה צריכה לבחור אדם שלא הוכשר לגמרי מבחינה כריסטיאנית למשימה זו, ובתפקידך כמורה, אני עדיין מקבל אותך כשליח האחוה הלבנה. מצד שני, נראה לי שהמניע העמוק ביותר שלך אינו בשום פנים ואופן רע, אף על פי שמה שעליי לומר יכול להתפרש בטעות ככזה. לא, זוהי פשוט התעניינות חד-צדדית מדי בחידוש התורות הללו בדרך התואמת לזמננו ומעל לכול, פחד מן החיים הממשיים. ברם, על-ידי הימנעות מן החיים הממשיים וחסימתם ועל-ידי יצירת תחליפים להם, אתה מאפשר את התפתחותו של כוח רע. בזה אני רואה סכנה גדולה ביותר לתנועה הרוחית שלנו ולך.

אוקולטיסטים כריסטיאניים מוחלטים אינם יכולים לעולם להיות שבעי-רצון מסתם מעבר על תורות; הם מוכרחים ליצור שותפות חיים עם תלמידיהם. קשרים אמיתיים בין בני-אדם במובן הכריסטיאני דורשים מכל אחד מאתנו להיות ספר פתוח עבור כל האחרים בה במידה שכוחם האינדיבידואלי מאפשר זאת. כל בני-האדם צריכים להתמסר לגמרי לחבריהם בה במידה שהאחרונים יכולים לקבלם. זהו הבסיס לסדר היררכי מודרני כלשהו. אלה הנמצאים גבוה בסדר היררכי מוכרחים לפנות אל אלה שמתחתם עם כל מה שיש להם למסור. ברם, מה שאתה עושה הינו אנטי-כריסטיאני ובדיוק ההיפך. כל אימת שהדבר אפשרי, אתה מארגן את הדברים כך שכוונות נשמרות בחשיכה ולמאורעות מתייחסים כאילו לא התרחשו. אין זה מספיק להודות בכך

⁴ ראה חידות הפילוסופיה, GA-18, כרך א', הקדמה למהדורת 1914, פסקה אחרונה. הוצאת בדולח.

שכמו כל אחד אחר, גם לך יכולים להיות רגעים של חולשה. בכל פעם שאנו פוגשים כל אדם אחר (אדם שבמובן כריסטיאני נחוץ בדיוק כמונו), אנו עושים זאת כבני-אדם בלתי-מושלמים בדרך מסוימת וצריכים עדיין ללמוד. את העובדה הזאת לא רק צריך לקבל, אלא היא מוכרחה לקבל אישור במעשינו כישויות אנושיות. באמת יש צורך שנחפש אחר קשר עם חברינו, לא חשוב כמה אוקולטיסט מן האסכולה הישנה עשוי לירוא מפניו. אין זה מספיק פשוט למחות נגד הערצה עיוורת; עלינו גם לחפש אחר ביקורת אובייקטיבית.

בקהילות מהסוג הזה, מורים רוחיים מוכרחים לוותר על כל עזרה הנגישה עבורם מזמנים קדם-כריסטיאניים, כדי שתלמידיהם יוכלו לקבל את תורתיהם. מעל לכול, עליהם לוותר על הסמכות הבלתי-נגישה של המורה בהיותה מלאת חכמה אלוהית, אשר לימד תלמידים בהם ה'אני' טרם נולד. עליהם גם להסתדר בלי ההתרחקות המלאה של מורים ותלמידים מקשרים אנושיים כלשהם. הבעיה שעליה אני מצביע כאן, לא הייתה קיימת עבור מתקדשים קדם-כריסטיאניים. ה'אני' האינדיבידואלי טרם נולד ולישות האלוהית הפועלת במורים הייתה סמכות להתערב בגורלם של התלמידים בדרכים השמורות לקארמה. אבל, ככריסטיאנים, מוכרחים אנו לראות במתקדשים מודרניים, בראש ובראשונה, ישויות אנוש, והאמון שלנו בהם תלוי בכך שלא ישפיעו שום השפעה על-אנושית על גורלנו.

עבור מישהו אשר ממקד את כל האנרגיות שלו בחידושן של תורות אוקולטיות עבור תקופתנו, גדול הפיתוי לדחות את המשימות הקשות של קהילה כריסטיאנית ולהפוך את תורתו לקלה יותר באופן מלאכותי עם כל אחד מן האמצעים שהתאימו לזמנים מוקדמים יותר. ברם, בתקופתנו, הדברים הללו נעשו רעים ובימינו מוטב שהמורה יישאר בלתי-נראה מלבד בהיותו מפרסם ברבים את התורה מאשר ליצור קשר עם תלמידיו כפי שאתה עושה. שמירה על- וחיזוק ה'אני' של כל תלמיד ותלמיד חשובים הרבה יותר מאשר לעבור על התורות – ככלות הכול, התורות מכוונות ל'אני' האינדיבידואלי. הגבלה כלשהי של זכויות ה'אני' מוכרחה להסתיים בכך שהתורות תתבססנה באינדיבידואל בדרך שגויה. כל עמנום של כוח ההבחנה האינדיבידואלי מציב סכנה חמורה בפני אלה השואפים אל הרוח.

אני מודה שבמובן אחד סוג זה של זכות לחיות בצורה נכונה קשה לאין ערוך עבורך מאשר לאחרים. אוקולטיסטים כריסטיאניים מוכרחים לקחת על עצמם אתגר שבני-אדם אחרים יעמדו בפניו רק בעתיד; כלומר, גם לחיות וגם להיות רואה רוחי. הם נמצאים בסכנה מתמדת של בלבול בצורה שקרית בין המישורים השונים הללו והחוקים השולטים בהם. אך, הם אינם יכולים לחמוק מן הסכנה הזאת על-ידי סירובם לעמוד באתגר; כי, בלי להיות מסוגלים להנחות את עצמם על-פי אימפולס הכריסטוס, הם עדיין יקבלו את שני המישורים הללו בהיותם מבולבלים בדרכים לא-מוצדקות. כאשר זה קורה במפגש עם תלמיד, התלמיד יהיה הראשון לחוות תוצאות נוראות, אם כי הן תחזרנה במהרה אל המורה.

קהילת הגביע הקדוש היא אולי המקום היחיד בו עמדו באתגר זה בצורה מספקת, בכל קנה מידה. אתה עצמך מודה שאינך לגמרי שבע-רצון ממה שהיה ביכולתך לספר לנו על הגביע הקדוש, ותיארת בבירור את קשייך במחקר שערכת על המיסטריות של הגביע הקדוש, אף על פי שאתה מכנה את המתקדשים החדשים, 'מתקדשים של הגביע הקדוש'. אולי הגביע הקדוש יגאל אותנו בשעה קשה זו.

בגלל המאורעות שתיארתי, אשתי ואני מוצאים את עצמנו בסיטואציה ביחס אליך שאינה מאפשרת לנו להיפגש עמך שוב בדרך בה אשתי עשתה זאת בפעם האחרונה ביום ראשון 25 ביולי, ב-שרנארי, ואני ביום חמישי 5 באוגוסט, על גרם המדרגות אשר מוביל לחדר האוריתמיה. באותו זמן, הידיעה הזאת כבר הייתה ברשותנו,

כידוע לך. אף-על-פי-כן, לחצת את ידיו והובלת אותנו לנהל שיחה כאילו דבר לא קרה. טאקט נכון היה הופך סוג זה של דבר למשהו בלתי-אפשרי עבור כל אדם שאינו רואה רוחי, כך שבמקרה שלך עליי לראות בו ניסיון להתערבות שאין להרשותה בישותי הפנימית. אמנע מלהסביר את הטענה הזאת בפירוט רב יותר, כי פירוט כזה יוביל אותנו רחוק מדי מהעניין.

אני עדיין יכול לברכך מרחוק עם כל הכבוד המגיע לך כנושא תורות גדולות, כפי שניסיתי לעשות באותו ערב. אבל, אינני יכול להשלים עם לחיצות ידיים וניהול שיחות ידידותיות עמך כאילו דבר לא קרה ובמיוחד לא מאז שראיתי בבירור שעצם לחיצות הידיים והשיחות הללו הן אחד האמצעים העיקריים שלך להשפיע השפעות שאין להרשותן על תלמידיך והיות שאינני יכול לחלוק את דעתי על חבר מכובד מסוים שדברים אלה קיימים כדי לבדוק את כוחו של אדם לנוכח השפעות חיצוניות.

מטרתו של מכתב זה, בה במידה שהוא נוגע לשנינו באופן אישי, היא ליידע אותך בדבר הצורך להימנע מכל מגע אישי.

ביחס אליך, מטרת כתיבתי אליך על נושא רציני מאוד זה היא לראות את התגשמותו של המעט שביכולתי לעשות כחבר שלך, כלומר לעמת אותך מול העובדה שאדם במישור הפיסי, בהשתמשו באמצעי פיסי, היה מסוגל להצביע על הרע שבמעשיך. היית מורשע להוויית-קיום נטולת-ממשות, אלמלא פנו אליך באופן הזה. אני מקווה שהעובדה שלפחות בני-אדם ספורים בימינו מסוגלים לזהות את שגיאותיך לכשעצמן, בזכרם אותן ובנקיטת עמדה נגדן, תסייע לך בתהליך הנחוץ עתה של עיצוב מחדש של החיים בתנועה הרוחית שלנו. ישנם חברים ספורים שמהם אני מצפה שיבינו את הנושאים הנדונים כאן ואביא את תכניו של מכתב זה לידיעתם.

ברם, מן ההכרח שתתחיל לבצע שינוי יסודי בקשר שלך עם חברים אחרים בתנועה, כפי שצינתי. המטרה האובייקטיבית של כתיבתי אליך היא לבטא זאת בתקווה שתנועתנו תמשיך לפעול בהתאמה עם כוונתיה של האבולוציה. מה תהיה התוצאה אם תדחה את האתגר הזה? במקרים מסוימים לפחות, כבר איבדת פעילות שלבטח הוקצתה לך על-ידי המאסטרים של האחוה הלבנה – הדרכה אישית של אינדיבידואלים. כי, כפי שכבר אמרתי, חוסר-אמון עמוק בטיפולך בגורלות אנושיים אינדיבידואליים בהחלט מוצדק. כמו-כן, אינני יכול לדמיין לעצמי כיצד שיעור אזוטרי יכול היה להתקיים בנסיבות הקיימות.

אם הגבלת את עצמך בהפצת היבטים אחרים של התורות, אבל נתת לכל דבר אחר להמשיך ולהתקיים כבעבר ואם אין מספיק חברים המסוגלים לפלס את דרכם בין התובנות הנחוצות, הרי שהחברה תתדרדר ותהפוך, במקרה הטוב, לאגודה אקזוטריית. קיימים כבר סימנים מסוימים לכך שהדבר מתרחש לצד הנטיות לרוע ולקהות-חושים. או, אם תלמידיך יעשו מודעים לאחריות שלהם, אז יהיה עליהם ליצור הפרדה מלאה בין המורה והחומר שהוא מלמד, בהשאירם לך לסלק את חובות משרדך הקדוש כמו אמפורטס האשם והמעונה בקרב תלמידים רעבים ומלאי צער.

עתה, מגיע אני לסוף הדברים שרציתי לומר. לא יכולתי להלביש את התובנות הללו במילים – שהגשמת תחת הנחייתו של שומר-החותם של 'החברה לאמנות ולסגנון תיאוסופיים', הנמצא תחת השגחתו של כריסטיאן רוזנקרויץ – בצורה האידיאלית שדימיתי לעצמי. המכשולים היו גדולים מדי עבור מישהו שהשתחרר לאחרונה מכישופך. אבל, בכל אופן החלטתי לשלוח את המכתב, כי הרגע דורש זאת.

כאשר אני תוהה מהם הרגשות שבהם תקבל את המכתב הזה, השאלה אם תמצא את דרכך אל בני-אדם שעמם תוכל לעבור את החוויה הזאת ולהתחיל בביצוע הטרנספורמציות הנחוצות, מכבידה עליי מאוד במיוחד. זהו תחום שבו, בעידן כריסטיאני זה, האוקולטיסט לכשעצמו מוכרח להיכשל והוא פשוט מוכרח להיות אדם בין בני-אדם, בדיוק כפי שכריסטוס ישוע היה צריך לחוות דברים על-פני האדמה, שאותם הוא אינו יכול לחוות כאל. מי ייתן שתפנה אל הרוח הזאת לקבלת עזרה!

היינריך גוש

גרטרוד גוש

+ + + + +

ידידיי, קראתי לכם את המכתב הזה מפני שהוא נוגע לכל אחד ואחד מכם בה במידה שהוא נוגע לי ומפני שנראה לי ברור מאליי שמוכרחים אתם להחליט לעצמכם עד כמה אתם מאמינים בכך שטענותיו תואמות למה שנהוג באופן מעשי בחברה שלנו. אחרת, בני-אדם עשויים לחשוב שאני פוחד מהאשמה זו של תרומה לקהות-החושים של חברינו, ואינני רואה שהינכם עצמאיים במידה מספקת להשאיר לכל אחד ואחד מכם לשפוט את המצב באופן אינדיבידואלי כפי שנראה לכם נכון לעשות.

ברם, מוכרחים אתם להבין שמכתב כזה, בלתי-אפשרי לראותו באופן מבודד; זהו תסמין של המתרחש בחברה שלנו. זוהי הסיבה לכך שלא אקח חלק בדיון במכתב זה או בכל דבר אחר שיהיה צורך לעשות כתוצאה מכך. ברור שיש לתת לחברים להחליט מה צריך לעשות וכיצד להתקדם, לפחות בהתחלה. אמנע במיוחד מלומר דברים על הקטע הטוען שהבטחות הופרו. אם בחינת הנושא הזה נשארת לשיקול-דעת אינדיבידואלי, כל אחד ואחד מכם יידע היכן הדברים עומדים, כי כל אחד ואחד מכם מוכרח לדעת מה הובטח לו והאם ההבטחות קוימו. ברם, הייתי מצפה ומבקש מהחברה עצמה או מאותם חברים החיים בקרבת הבניין בדורנאך, לנקוט עמדה החלטית בנושא זה בעתיד הקרוב מאוד.

אני עצמי לא אתערב כלל בדיונים בנושא זה. ישנם רק דברים ספורים שברצוני לומר לכם, ואני מבקש מכם להתייחס להערותיי כמה שיש לי לומר בהקשר עם מה שקראתי עתה, במיוחד מפני שברור מתוך תסמינים אחרים, לא רק ממכתב זה, שדברים רבים שאמרתי כאן לחברים בהרצאות במהלך השבועות והחודשים האחרונים, לא הייתה להם כלל שום השפעה.

ראשית כל, ישנו דבר אחד שברצוני להדגיש. ידידיי, אינני יכול לאפשר לאיש להכתיב כיצד עליי להתנהג עם חברים בחברה. ההחלטה כיצד מוצא אני לנכון להתייחס אליהם, תלויה בי ואך רק בי. אל לכם להתייחס לזה כסוג של קו-מנחה עבורכם; אני פשוט מדבר על עצמי. לא ארשה לאיש לצוות באיזושהי דרך כיצד עליי לנהל קשר עם חברים, בה במידה שאינטראקציה זו קשורה לחטאים של הזנחה שכנראה ביצעתי נגדם.

קיימת סיבה כבדת-משקל ועמוקה מאוד מדוע זה צריך להיות כך. לא רק מכתב זה, אלא גם דברים רבים נוספים אשר עלו בחברה לסירוגין לאורך השנים, ולאחרונה בתדירות הולכת וגוברת, מראים שבני-אדם רבים פשוט לא עושים שום מאמץ להבין את סוג האחריות שיש לאדם המוסר אמיתות אזוטטריות. נראה שרבים מחברינו אינם רוצים לנסות להבין מה נדרש כדי לומר אפילו משפט אחד יחיד מסוג זה. עם כל ההכנה הרוחנית הכרוכה במתן הרצאה, פשוט בלתי-אפשרי לשבת עם קבוצות קטנות שונות של חברים עד שתיים לפנות בוקר בכל לילה ולילה ולשוחח על סוגים שונים של דברים חסרי-תועלת ומיותרים. את העובדה הזאת לא מעריכים במידה מספקת, גם לא דברים רבים אחרים שנראה שבני-אדם דורשים ממני ואז נחשבים כחטאים של הזנחה. אני זקוק לזמן משלי ואני זקוק לו בדרך שונה לחלוטין מזו שבני-אדם רוצים כנראה להבין. אלמלא הייתי משתמש בו כפי שאני עושה זאת, הייתם שומעים ממני את אותו סוג של השקפות אזוטטריות מטופשות שביכולתכם לשמוע כל-כך הרבה ברחבי העולם. כל-כך הרבה עבור חטאים של הזנחה.

כמו-כן, אינני מבין כיצד הטענה שהדין ודברים שלי עם חברים אינדיבידואליים ועם קבוצות של חברים אינו כריסטיאני במידה מספקת, תואמת לתלונה שאני משפיע השפעה מופרזת עליכם באמצעות מאגיה שחורה בכל פעם שאני מרשה לעצמי ללחוץ ידיים עם אחד מכם או לנהל עמכם שיחה. אני לבטח פתוח לשנות את הנוהג הזה אם החברה תציג את דעותיה בנושא, כי הדבר תלוי בכם, כמובן, בין אם תרצו ללחוץ ידיים או לנהל שיחה ידידותית עמי ובין אם לאו.

אם דעה זו תהיה נפוצה, יש לבטא זאת ואז אפשר יהיה כמובן להימנע מלחיצות ידיים בעתיד. מסיבות שביטאתי מוקדם יותר, לא אגע עוד בנושא זה, אך עדיין קיים דבר אחד שמוכרח אני להזכיר מפני שהוא אופייני מאוד.

במכתב זה קיים קטע אשר אומר כך:

"בגלל המאורעות שתיארתי, אשתי ואני מוצאים את עצמנו בסיטואציה ביחס אליך שאינה מאפשרת לנו להיפגש עמך שוב בדרך בה אשתי עשתה זאת בפעם האחרונה ביום ראשון 25 ביולי, ב-שרנאריי, ואני ביום חמישי 5 באוגוסט, על גרם המדרגות אשר מוביל לחדר האוריתמיה. באותו זמן, הידיעה הזאת כבר הייתה ברשותנו, כידוע לך. אף-על-פי-כן, לחצת את ידינו והובלת אותנו לנהל שיחה כאילו דבר לא קרה. טאקט נכון היה הופך סוג זה של דבר למשהו בלתי-אפשרי עבור כל אדם שאינו רואה רוחי, כך שבמקרה שלך עליי לראות בו ניסיון להתערבות שאין להרשותה בישותי הפנימית."

הרשו לי רק להזכיר שביום שישי לפני יום ראשון ה- 25 לחודש, חבר מן החברה ניגש אליי עם שאלה מגב' גוש ביחס לבנה אשר נפל ואיכשהו נחבל. עניתי באומרי שאם היא חפצה בכך ביכולתי לבדוק מה לא בסדר עם הילד. זמן קצר אחר-כך, אותו אדם חזר אליי עם גב' גוש והילד. ביום ראשון העוקב, כאן ב-שרנאריי, התערבתי בישותה הפנימית של גב' גוש בכך שלחצתי את ידה ושאלתי לשלום בנה.

המפגש שלי עם מר גוש על גרם המדרגות המוביל לחדר האוריתמיה ביום חמישי 5 באוגוסט, היה כרוך במתן תשובה למר גוש אשר שאל אותי אם זה בסדר שהילד (שבדיוק ראיתו עומד ליד הדלת) ייקח שוב חלק בתרגילי אוריתמיה, באומרי שכמובן הדבר תלוי לגמרי בהורים, שכן מה שההורים רוצים הוא הדבר היחיד שיש לקחת בחשבון בהחלטה אם הילד צריך לבוא שוב לאוריתמיה. בנקודה זו, שגיתי בכך שהושטתי את ידי אל מר גוש. אלו הם שני המקרים שבהם התערבתי בישותו הפנימית של אדם אחר באמצעות מאגיה שחורה.

הרשו לי להעיר הערה על קטע נוסף המופיע לקראת סוף המכתב:

"עתה, אני מגיע לסוף הדברים שרצייתי לומר. לא יכולתי להלביש את התובנות הללו במילים – שהגשמי תחת הנחייתו של שומר-החותם של החברה עבור אמנות וסגנון תיאוסופיים, הנמצא תחת השגחתו של כריסטיאן רוזנקרויץ – בצורה האידיאלית שדימיתי לעצמי. המכשולים היו גדולים מדי עבור מישהו שהשתחרר לאחרונה מכישופך."

אני מאמין שכולכם יודעים מי מכונה 'שומר-החותם', וכל מה שיש לי לומר על כך הוא שהאדם הנדון כתב לי מכתבים ספורים הן לי והן לאשתי בחודשים האחרונים, כולל מכתב אחד שגב' שטיינר קיבלה רק היום. היום לא אדון עוד ב-'שומר-החותם'; ברצוני רק לציין שמכתביה התחילו להגיע, באופן מסתורי, בתקופת חג-המולד.

יתכן מאוד שבנקודת-זמן מסוימת יהיה עליי לומר משהו על כך, אך אינני רוצה לעשות זאת היום. אני רוצה שתגיעו למסקנה בלי שתושפעו ממני. לבטח, כמעט בלתי-אפשרי להיות מודע לקשר המסתורי בין מכתב זה ו-'שומר-החותם' ולא לומר עליו דבר, אבל היום אינו הזמן הנכון לכך.

ברם, אני בכל זאת רוצה להזכיר שלפני שנים ספורות בסתיו, הודעתי שבגלל תסמינים מביכים מסוימים שהופיעו בחברה שלנו, נראה שהיה צורך לייסד חברה מסוג מוגבל יותר.⁵ בהתחלה, ניסיתי להסמיך חברים מסורים ספורים הקרובים אליי, לתפקידים מסוימים, בהנחה שהם יהיו פעילים באופן עצמאי בהתאמה עם התואר החדש שלהם. אז, אמרתי שאם דבר כלשהו יצא מזה, החברים ישמעו על כך בחג ההתגלות. איש לא שמע דבר והמשמעות היא שהחברה לאמנות ולסגנון תיאוסופיים אינה קיימת. זוהי הנחה מוצדקת בצורה מושלמת, שכן להיפך, איש לא שמע דבר, ונכון במידה שווה להניח שהייתה יוצאת הודעה אילו כוונתי היו מתגשמות הלכה למעשה. ברם, הדרך בה תוכניותי התקבלו, לא אפשרה את ייסודה של חברה זו. זה פשוט היה ניסוי.

⁵ הרצאה בברלין, 15 בדצמבר 1911 מתוך הסדרה על ההיסטוריה והתכנים של הכיתה הראשונה של בית-הספר האזוטרי, 1904-1919, GA-264.

ידידי, לעתים קרובות אמרתי שהחברה האנתרופוסופית צריכה להיות הגיונית כחברה, אם היא בכלל אמורה להיות הגיונית. ככלות הכול, אפשר היה לדאוג לסידורים אחרים כדי לתת הרצאות על תורות אזוטריות. לעתים קרובות, גם הצבעתי על כך שאם סימנים ותסמינים מסוימים ימשיכו להופיע בחברה, מציאת סידור אחר עבורה יהיה בלתי-נמנע, מפני שהתבנית הנוכחית והסידורים הנוכחיים אינם משרתים את המטרה. כאשר ייסדתי את החברה האנתרופוסופית, בה אינני רוצה להיות חבר, היות שזה קריטי למה שעליי לעשות למען תנועה רוחנית זו, ניסיתי להימנע מדברים מסוימים אשר נפוצים בחברה התיאוסופית.

החברה שלנו גם מותקפת לעתים קרובות מבחוץ וברור שהתקפות אלה מוכוונות גם אל המורה והמרצה של החברה. דבר זה צריך להניע את החברים הפעילים שלנו לקחת על עצמם את ההתחייבות להגן על מטרנתנו, אם הם מתייחסים לרעיון של החברה שלנו ברצינות שבה עליהם להתייחס אליו. ברם, הופיעו עלונים הכוללים השמצות מהסוג הנבזי ביותר ועלילות מדהימות ביותר, ואני משאיר לכל אחד ואחד מכם לשפוט אם כל מי שהיה יכול לעשות עמם משהו, אימץ את הרעיון של החברה באופן רציני כנדרש כדי שהחברה תעמוד בפני ההתקפות הללו מבחוץ.

ידידי, זה לא בר-ביצוע ואף לא אפשרי עבור אלה המעוניינים בהישרדותה של החברה האנתרופוסופית לבוא תמיד תחילה אליי כדי לדון במה שהם מוכרחים לעשות למען הגנתי ומטרנתנו. זה נגמר. אם לא, משמעות הדבר תהיה שנכון שבני-האדם כאן מונו ותפקידיהם הוגדרו על ידי. עליי לכבד את עצמאות החברים, גם אם משתמע, כפי שקורה למרבה הצער במקרים רבים, שעליי להתנער מהם. עובדה היא שבדרך בה הדברים מתקדמים, יכולתי לעשות באמת הרבה יותר אלמלא הייתי צריך לעסוק בדברים רבים שלמעשה לא הצדיקו את מעורבותי. לפחות היכן שהדבר נוגע לרווחת החברה שלנו, זהו אבסורד לרצות תחילה לברר הכול עמי. אם מה שאני רוצה לעשות צריך להתגשם על-ידי החברה, אז תנו לי את הזמן לעשות זאת. החברה נתפסת באופן שגוי אם בני-האדם פונים תמיד לאינדיבידואל אחד; היא מוכרחה לקחת יוזמה אישית במה שצריך להיעשות מטעם החברה.

זוהי הסיבה לכך, ידידי, שהתקרית אשר אירעה היום, יש לראותה כתקרית חשובה ואפילו קריטית. זוהי הסיבה לכך שקראתי לכם את המכתב הזה, שביסודו מהווה תסמין אחד של משהו אשר בוער כאן ובכל מקום. אמתין בסבלנות כדי לראות מה אתם, כחברים בחברה, תעשו בנדון. בינתיים, אמשך לבצע את התחייבויותי; התוכנית תמשיך מחר כמתוכנן. אך, מובן מאליו שהדרך בה הכול ימשיך להתנהל לאחר מכן תהיה תלויה בעמדה שבה תנקוט החברה ביחס למה ששמעה היום. אין להתייחס לזה כמקרה מבודד; הוא נוגע בנושאים יסודיים רבים שעליהם הצבעתי במשך חודשים רבים בשיחות רבות.⁶

⁶ יתכן בהחלט שרודולף שטיינר התייחס לתיאור שנתן על הסוגים השונים של ראייה רוחנית ובמיוחד להבדל בין 'ראייה רוחנית של הראש' ו-'ראייה רוחנית ספונטנית'. ראה סדרות ההרצאות נתיבים לידיעה רוחנית וחידוש הפילוסופיה של האמנות, GA-161, ו-שאלות על אמנות וחיים לאור מדע הרוח, GA-162.

+ + + + +

לאחר שרודולף שטיינר סיים את דבריו, התקיים דיון; הדברים לא תועדו בקצרנות. לבטח, בני-אדם אחדים דיברו להגנת נקודת-המבט המוצגת במכתבו של גוש, כי כפי שאחד המשתתפים זוכר, רודולף שטיינר יצא מהחדר יחד עם מרי שטיינר, באומרו: "אין לי עוד מה לעשות עם חברה כמו זו!"⁷ הרוב הגדול של הנוכחים בוודאי חשו בושה בגלל מצב העניינים ובאותו ערב, בדברים הבאים, הם הביעו את אמונם: 1 באוגוסט 1915, דורנאך.

ד"ר שטיינר היקר,

כחברים בחברה האנתרופוסופית, ברצוננו להביע את כעסנו המוצדק והבושה שאנו חשים כתוצאה מכך שמישהו בעל השקפה שקרית ובלתי-מוסרית, כפי שניכר במכתבו של מר היינריך גוש, העז לפנות אליך באופן המוכתב על-ידי אשליות נתעבות ביותר של גדולה.

למרבה הצער, עלינו להאשים את עצמנו על כך שלא הבנו כיצד למנוע את אשר קרה ונמצאנו לא-מסוגלים ליצור חוג של בני-אדם בו המחשבות והרגשות, המוצגים במכתב זה, היו יכולים לעלות.

אנו מבקשים את סליחתך כמורה אהוב ומכובד. אנו גם מבקשים שלא תאבד את אמונך בנו אלא דווקא שתבטח בנו שוב, כי אנו נחושים מאוד בדעתנו להבין טוב יותר את האידיאל של החברה האנתרופוסופית ולהיות מודעים יותר לאחריות שלנו בעתיד.

מובן מאליו שלאור נקודת-המבט שהם מייצגים, איננו רוצים עוד שגב' אליס שפרנגל, מר היינריך גוש וגב' גרטרוד גוש יהיו נוכחים בחוג שלנו.

אנו מבקשים ממך, ד"ר שטיינר היקר, להתייחס לחתימותינו כהבטחה לאמון המוחלט והיציב שלנו ולאסירות-תודה כנה שלנו.

חתום על-ידי מיכאל באואר ומעל שלוש מאות אחרים.⁸

+ + + + +

הבעת אמון זו הייתה ביטוי ספונטני ואנושי טהור של לקשר של החתומים על המכתב עם רודולף שטיינר. העובדות של המקרה מוצגות בדבריו של רודולף שטיינר. ההערות המקצועיות של ד"ר אמאן (בזל, 14 בספטמבר 1915) שופכות אור מסוים על הקשיים של החברים בבואם לשפוט את המצב: בקרב החברים, הדעה הרווחת עדיין היא שמר גוש אינו חולה-נפש, אלא רק נמצא תחת השפעה רעה. כאשר למישהו יש חום או חש רדום, כל אחד יכול לאבחן זאת בקלות. לעומת זאת, קשה ביותר, אפילו לרופא מומחה, לאבחן מחלה נפשית, למעט מקרים קיצוניים.

⁷ ה'לדה בוס-המבורגר ב-חדשות על הפעילות האנתרופוסופית בגרמניה, כרך 17, מס' 1, פסחא 1963.

⁸ מיכאל באואר, 1871-1929, ראש הענף של אלברכט דירר ב-Nurnberg. הוא היה חבר בוועד המנהל של החברה האנתרופוסופית משנת 1913 עד פרישתו מסיבות בריאותיות בשנת 1921.

מהערוותיהם של בני-האדם, ניכר שהם אינם יכולים להבין שמר גוש סובל ממחלה נפשית ויש להם דעה מוטעית על סוג זה של מחלה. הם מאמינים שהסובלים ממחלה נפשית הם בהכרח אידיויטים שאינם יכולים לכתוב בתבונה.

אידיויטים הם אנשים רפי-שכל; עצלות המוח שלהם אינה מאפשרת להם כלל לחשוב. הם נולדים כאשר התפתחותם אטית, אלא אם כן מחלה אורגנית כלשהי גורמת לרפיון-שכל כמצב משני. בדיוק ההיפך נכון לגבי מישהו הסובל ממחלה נפשית; כאן, אנו עוסקים בהלך-נפש מלנכולי והיגיון מעורפל. את המצב הזה, לחילופין, מוכרחים להבדיל מאי-שפיות – בני-אדם לא-שפויים, מסוכנים!

בני-אדם הסובלים ממחלה נפשית לא מאבדים אף לא תכונה אחת של האינטלקט שלהם. למעשה, הכושר האינטלקטואלי שלהם גדל, מפני שהם לא מתעייפים כאשר מדובר בעבודה של האינטלקט; למעשה, הם כל הזמן פעילים מבחינה אינטלקטואלית, לאורך כל היום וכל הלילה. מחלתם טמונה בעובדה שהם נעשים אובססיביים ומרותקים לקווי-החשיבה הקבועים שלהם ואינם רגישים לביקורת כלשהי מבחוץ. בני-אדם אלה סובלים בחשאי תחת המחשבות אשר מציקות להם עד שהם מביאים אותן לבשלות ויכולים להציג בפומבי. הדחף הפנימי להיות פורה וחשוב, קיים תמיד בהם.

רודולף שטיינר המשיך באותו הלך-רוח בערב הבא ב- 22 באוגוסט 1915, בהמשיכו לדון בנושא.

הסיטואציה של גוש-שפרנגל

חלק II

דורנאך, 22 באוגוסט 1915

היום, ברצוני להרצות על נושא המרחיק אל מעבר למאורעות ההווה, ואני מקווה שכך יהיה גם עם ההרצאה מחר אשר תתחיל בשעה שבע. ברם, באשר להיום, אני עדיין מרגיש צורך לומר דברים ספורים הקשורים לא רק למכתב שקראתי לכם אתמול, אלא גם למכתב האדיב של החברים שמר בראואר מסר לי ולמכתב נוסף שקיבלתי. הדבר נחוץ במיוחד לאחר שהדברים אשר נדונו במכתבים הללו התרחשו. מה שיש לי לומר יהיה קשור לנושא קרוב רק במידה שמקרה מיוחד זה יכול להראות לנו סוגים רבים של דברים שעלינו לדעת על הקשר בין הפרטים של המתרחש בקרבנו וסביבתו לתנועה הרוחנית שלנו על תורותיה, כי בדיון על התרחשויות מסוימות, אפשר לגלות, לעתים קרובות, משהו בעל חשיבות אוניברסלית.

אתחיל מן העובדה – בדברי פחות או יותר במשלים – שאתמול קראתי לכם מכתב שהיה חתום על-ידי שני חברים בחברה והזכרתי חבר שלישי בעל ותק.

אני מאמין שלא אנהג בחוסר שיקול דעת אם אספר לכם על מכתב שמר בראואר הראה לי לפני חמש-עשרה דקות, מכתב אשר נכתב על-ידי חבר בחברה שהינו רופא.⁹ מחבר המכתב דוגל בדעה, די בצדק, כפי שהייתי סבור אתמול, לא רק לאחר אלא במהלך קריאת מכתבו של מר גוש, שאיננו עוסקים כאן במשהו לוגי, אלא במשהו שיש לראותו מנקודת-מבטה של הפתולוגיה.

כמובן, זוהי אחת מן ההנחות הרבות שאנו יכולים להניח במקרה זה, אך לדעתי – וזוהי פשוט דעתי האישית ואין לראותה כמחייבת איש – הנחה זו תהיה לא-שלמה אם לא נשאל בין אם אנו רשאים לשאת את העובדה שהחברה והתנועה שלנו בכללותן נמצאות תמיד בסכנת הכחדה על-ידי סוגים שונים של מקרים פתולוגיים. האם אמורים אנו להיות סובלניים עם פסיכופתים אשר הורסים את הפעילות הרוחנית-מדעית שלנו? כן, בה במידה שיש בנו חמלה כלפיהם. ברם, אם נהיה סובלניים כלפיהם בלי לקחת בחשבון את הטבע הפתולוגי שלהם בכללותו, אז נאפשר להם לסכן ללא הרף את יקר וחשוב ביותר לנו. כמובן, עלינו להיות ברורים ביחס לכך שאנו עוסקים בפסיכופתים, אבל מוכרחים אנו גם להיות ברורים ביחס למה שעלינו לעשות כדי שהמטרה שלנו לא תעמוד בסכנה. אפילו דברים שאנו מזהים שהם נגרמים על-ידי

⁹ לא ניתן היה לברר מי הרופא ומהו המכתב שמתייחסים אליהם כאן.

מחלה, יש לטפל בהם בחיים הממשיים בצורה הולמת. כמובן, כיצד זה ישים לאישויות הנדונות, הוא עניין נפרד לגמרי.

כפי שראיתם מדברים רבים שהיה עלינו לדון בהם במהלך הזמן, ישנה התנסות מסוימת חוזרת-ונשנית שהינה בלתי-נמנעת בתנועה רוחית כמו זו שלנו: התעניינויות אישיות ויהירות עצמית מתערבבות באופן בלתי-נמנע עם שאיפותינו האובייקטיביות הטהורות. אין צורך להתייחס לזה אפילו כגערה, במובן הצר של הדברים; ככלות הכול, כולנו בני-אדם. אבל, יש צורך להזכיר זאת, ואני פשוט מציין את דעתי האישית בנושא; כמובן, אינכם מחויבים לה. כאשר בני-אדם מוכנים להודות בכך שהם חשופים ליהירות בתחומים מסוימים ולעת עתה (אולי מסיבות הקשורות לחינוכם וכן הלאה) אין להם שום עניין להיפטר מאותה יהירות שהינה רעה פחות מאשר לרצות להיות מושלם לגמרי בכל רגע נתון. הרוע הגדול ביותר, כך נראה, הוא כאשר בני-אדם רוצים להאמין בשלמותם בכל רגע ורגע, כאשר הם רוצים להאמין שהם עושים את כל אשר הם עושים מסיבות חסרות-אנוכיות לגמרי, וכן הלאה.

הפיתוי הגדול ביותר שכל תנועה רוחית כמו זו שלנו מתמודדת עמו הוא היהירות הבולטת מאוד אשר נכנסת לפעולה פשוט מפני שתנועות כאלה מן ההכרח שתהיינה להן מטרות נעלות ואצילות שאפשר להגשימן רק בהדרגה, ולא כולנו יכולים להרחיב באופן מיידי את ההתעניינויות שלנו כך שהן תכלולנה את הדרישות האובייקטיביות של מטרותנו. מובן למדי שכאשר בני-אדם מסוימים שומעים לראשונה על התגשמות חוזרת-ונשנית, מיד מתעורר בהם רצון אישי לברר פרטים על התגשמויותיהם הקודמות מסיבות של יהירות עצמית. לבדוק בהיסטוריה את הסיבה הזאת היא הדרך הגרועה ביותר האפשרית כדי לחקור התגשמויות קודמות, אך זה מה שרוב בני-האדם עושים מתוך יהירות עצמית. כך, במקום שיהוו נתיב פנימי של מדיטציה, מאורעות היסטוריים או הברית-הישנה והברית-החדשה הפכו לאוסף של אוצרות לשם סיפוקה של יהירות עצמית. במילים פשוטות, זה לא יותר מזה. טוב להיות מודע לכך שחיפוש אחר ההתגשמויות של האדם בהיסטוריה או בכתבי-הקודש אינו מהווה דבר מיסודו מלבד יהירות עצמית.

מובן שסוג זה של יהירות ייכנס לפעולה. ברם, הצרות מתחילות כאשר לא רואים את היהירות עצמה וכאשר במקום לבחון בשקט ובשלווה את המניעים השאפתניים המושרשים עמוק שלהם, בני-אדם עוטפים אותם במעטה של אוקולטיזם או נותנים להם להתמזג עם מיסטיקה מעורפלת.

ביחס לדברים מסוימים השולטים בהצדקה מסוימת מחוץ למסגרתה של תנועה רוחית, התנועה מוכרחה להקפיד לגשת אליהם מנקודת-המבט של מוסריות נעלה יותר מהמקובל. ברם, אל לנו להתעלם, לעולם, מן האפשרות שהרבה ממה שאנו מתייחסים אליו כמוסריות עילאית יותר עשוי שלא להיות משהו מהסוג הזה, אלא פשוט מוצא לדחפים וליצרים שלנו. מסוגי הדיונים שקיימנו קודם, אתם יכולים לראות כיצד בני-אדם מצדיקים בצורה מושלמת יצרים ודחפים אנושיים, אך נותנים להם להתערבב עם סוגים שונים של קישוטים אוקולטיים. הם אף עשויים לנחם את עצמם על קיומם של הדחפים והיצרים הללו עם

סוגים שונים של הסברים הגיוניים תוך כדי אחיזת עיניים. יהיה הרבה יותר טוב אם הם פשוט יודו בכך שהדחפים קיימים ויישמו את החניכה האזוטרתית שלהם כדי להבינם.

קראתי לכם את מכתבו של מר גוש; כולכם שמעתם אותו ועקבתם אחר מה שהתרחש. מה שאני עומד לומר על כך היום מהווה פשוט את דעתי האישית שאינה מחייבת איש. בין דברים אחרים צוין במכתב זה:

"עתה, אני מגיע לסוף הדברים שרצייתי לומר. לא יכולתי להלביש את התובנות הללו במילים – שהגשמתני תחת הנחייתו של שומר-החותם של החברה לאמנות ולסגנון תיאוסופיים, הנמצא תחת השגחתו של כריסטיאן רוזנקרויץ – בצורה האידיאלית שדימיתי לעצמי."

כולנו יודעים שגב' שפרנגל היא שומר-החותם ומר גוש הוא שכתב את המכתב. אני חושב שאם אנשים דוברי-צרפתית היו קוראים את המכתב הזה ומחילים עליו את האמרה הצרפתית העתיקה 'לכו בעקבות האישה', הם היו צודקים למדי חרף העובדה ש-'שומר-החותם' הוא שם-עצם זכרי בגרמנית. למעשה, אם תחילו את העיקרון של 'לכו בעקבות האישה', הרבה ממה שדובר בו במכתב זה ייעשה מובן יותר.

בכל זאת, עליי להביע את דעתי האישית על אחדים מן הפרטים במכתב זה. למשל, במכתב זה נרמז שבלתי-אפשרי להעלות על הדעת שאלה המכונים שיעורים של בית-הספר האזוטרי יכולים להתקיים בתוך החברה שלנו לאחר כל מה שקרה. קראתי את אותו קטע אתמול. הוא רומז שבגלל כל 'הפשעים' שהמכתב מתאר, שיעורים של בית-הספר האזוטרי אינם יכולים להתקיים עוד.

עלינו להתבונן גם בדברים הללו באור הנכון ולא להסס לבחון אותם מקרוב. כידוע לכם, הפסקנו זמנית את השיעורים האזוטריים הללו עם פרוץ המלחמה, ומי שטורח לבחון את הדברים הללו בזהירות, ייווכח לדעת שהדבר אינו נובע מדבר כלשהו מלבד הנסיבות העכשוויות של המלחמה.¹⁰ שיעורים אלה אינם מתקיימים עוד לא כדי לגרום נזק לחברה שלנו.

בימים אלה, קיימות רק שתי אפשרויות.

האחת היא לפעול באופן הטוב ביותר עבור החברה, כלומר בלי להתחשב בכך שאנו חיים במדינה הנמצאת במצב של לחימה או במדינה ניטרלית, מוכרחים אנו להימנע מקיום מפגשים שאינם פתוחים לקהל הרחב. פשוט דמיינו לעצמכם מה היה יכול לקרות ואיזו 'מציאה' זו הייתה עבור בני-אדם אשר מסתובבים ומעלים חשדות, אילו היינו מקיימים מפגשים סודיים מאחורי דלתות נעולות. כמובן, אל לנו לעשות זאת, וחברים בחברה יצטרכו להתרגל ולהסתדר בלי השיעורים הללו. ברור כשמש שאיננו יכולים לקיים

¹⁰ הרצאה בברלין, 15 בדצמבר 1911 מתוך הסדרה על ההיסטוריה והתכנים של הכיתה הראשונה של בית-הספר האזוטרי, 1904-1919, GA-264.

מפגשים בין חברים ממדינות שונות מאחורי דלתות נעולות, כאשר אין בכך לומר שמהו לא קביל היה קורה שם. ככל שהדבר נוגע לנו, מפגשים כאלה יכולים להתקיים על בסיס יומי כדבר מובן מאליו. אבל, אתם יודעים כמה חזקה ההתנגדות לתנועה שלנו. גם אותה יש לקחת בחשבון, ואל לנו לסכן את התנועה כולה בכך שנעשה משהו טיפשי או אוילי. זוהי הסיבה לכך שעלינו לוותר על קיום מפגשים סגורים לקהל הרחב – הם פשוט יפתחו את הדלת לאותה מחלה מודרנית הידועה כ'ריגוליטיס' (spy-itis).

האפשרות השנייה, שאינה באה בחשבון בשום פנים ואופן, תהיה להפריד בין החברים על-פי הלאום שאליו הם משתייכים כדי לדבר בפניהם. זה, כמובן, אינו עולה בקנה אחד עם תכליתה של החברה שלנו.

אני מקווה שהבנתם עתה שצעד זה ננקט משום שהמלחמה דרשה זאת; הוא יבוטל ברגע בו המלחמה תסתיים, כפי שהייתם יכולים לשער בעצמכם. בכל זאת, עליי להזכיר מחשבות ספורות נוספות בהקשר לצעד זה. איננו יכולים פשוט להניח שכל בני-האדם שם הם אנשים הגונים ומכובדים כל-כך שהם יניחו שגם אנחנו מסוגלים לבצע רק מעשים הגונים ומכובדים. איננו יכולים לצפות מהם לדאוג לנו ולגלות מה אנו עושים. אין להם שום דרך לדעת בין אם אנו עושים משהו שהם יתייחסו אליו כבלתי-קביל ובין אם לאו. זהו הדבר העומד מאחורי נקיטת צעדים כמו זה. בלתי-אפשרי לסמוך על העולם החיצוני שיניח הנחות מעשיות לגבינו, אלא עלינו באמת לסמוך על כך בתוך החברה עצמה.

בחודשים האחרונים, לא רק במכתב זה אלא בכל המאורעות אשר הובילו אליו, שמענו שוב ושוב את הדעה – בהגיעה מבני-אדם ששאיפותיהם מבטאות במכתב זה – שהשיעורים של בית-הספר האזוטרי הופסקו לא בגלל המלחמה אלא מפני שהחברה לבשה צורה כזאת אשר מצריכה ששיעורים כאלה יופסקו לגמרי. ככלות הכול, בהינתן 'הפשעים' אשר בוצעו, בלתי-אפשרי עוד להניח שלבני-אדם יהיה האמון הדרוש בשיעורים כאלה. משמעות הדבר היא, לא פחות, שעלינו לצפות שצעדים מסוימים שאנו נוקטים בחברה, יישפטו בדרך שבלתי-אפשרי להתייחס אליה כפירוש הגון או מכובד. פירוש זה בלתי-קביל לחלוטין; זוהי השמצה ממשית ואין לראות בה טעות פשוטה.

מבחינה משפטית, אין זה שונה מהוצאת דיבה וזה אפילו יותר מדאיג כאשר השמועות המופצות עטופות בסוגים שונים של תחפושות מיסטיות. הדרך בה דברים כאלה מועברים הינה לעתים קרובות הרסנית הרבה יותר ממה שבני-אדם יכולים לדמיין לעצמם, אף על פי שלא הייתי מרחיק כל-כך כדי לתמוך בנקודת-המבט של מחבר המכתב הזה ולטעון ששמועות אשר נלחשות מאדם אחד לאחר, מן ההכרח שהן עושות שימוש במאגיה שחורה. לא לזה אני מתכוון. הפצת שמועות יכולה להתבצע באמצעים טבעיים למדי והיא לא בהכרח רומזת על כישרון כלשהו למאגיה שחורה.

הרשו לי להדגיש שוב לפני שאמשיך לדבר על מה שאני מביע כדעתי שלי שאין לראותה מחייבת אדם

כלשהו.

במכתב הנדון, היו דיבורים רבים על הדרך בה בני-אדם אמורים להיות מושפעים ממני יתר על המידה. לא אעיר על הסתירה הטבועה בכך – מצד אחד, השיחות הידידותיות ולחיצות היד מפורשות כטכניקות של מאגיה שחורה, ומצד שני מאשימים אותי בכך שאינני שואף ליצור קשרים קרובים יותר עם החברים. מצד אחד טוענים שאני מתרחק מהחברים ולא עושה מספיק עבורם, אך מצד שני טוענים נגדי שהשתמשתי בכל אחת מהשיחות ולחיצות היד כדי להשפיע על בני-אדם בניגוד לרצונם.

עלינו להבין כיצד יכולה להיווצר סתירה כזאת. למשל, מישהו עשוי להשתוקק לדבר-מה – הבה ניקח מקרה של אדם הרוצה לחשוב שבהתגשמות קודמת הוא התגשם כמרים הבתולה. זוהי דוגמה אמיתית, לא אחת שהומצאה. הניחו שהאדם הנדון ניגש אליי ומסב את תשומת-לבי לכך. אילו הייתי אומר: "כן, כן, המחקר האוקולטי שלי מאשר זאת", אז קרוב לוודאי שאותו אדם לא היה מתייחס להערה זו כמקרה של השפעה מופרזת. אם מה שנאמר לבני-אדם תואם לתשוקותיהם, לא סביר שהם יפרשו זאת כניסיון להשפיע עליהם באופן לא-מוצדק. עתה, הונאה-עצמית ויהירות אינן נתפסות בדרך-כלל באופן קיצוני שבני-אדם מדמיינים לעצמם שהם עברו התגשמות קודמת מסוימת – קרוב לוודאי שהם יבחרו במשהו אחר, אך העיקרון הכרוך בכך הוא הדבר שעלינו לקחת בחשבון בנקודה זו.

בשלב זה של אבולוציה אנושית, יש לכבד את עצמאותן של נפשות אינדיבידואליות בדרך זהירה. ביסודו של דבר, לבני-אדם אשר חושבים כמו האדם אשר חיבר את המכתב הזה, אין מושג מעשי על סוג זהיר זה של כבוד. ככלות הכול, מחבר המכתב הזה היה מוצא זאת נוח להיות מושפע על-פי תשוקותיו, והוא שאף הרבה יותר לשיחה אישית. נניח שהוא ואני למעשה שוחחנו על סוגים שונים של דברים, ואף לחצנו ידיים. מצד אחד, זה היה בדיוק מה שרצה, ומצד שני, הפשע הנורא שהוא מזכיר היה מתבצע נגדו. כפי שאמרתי, לרוב בני-האדם אין שום מושג על הכבוד הקפדני לחירות אינדיבידואלית אשר צריך להיות כלל בתנועה כמו זו שלנו. מוכרחים אנו לעשות מאמץ נמרץ לשמירת עצמאותן של נפשות אינדיבידואליות.

הבה נדמיין לעצמנו בני-אדם הבאים אלינו עם מקרים קלים של יהירות של התגשמות. אילו היינו מסכימים עמם, הם לבטח לא היו ממשיכים להתלונן על היותם מושפעים במידה מופרזת. אך, נניח שנאמר להם: "אל תהיה טיפש; בכל ההתגשמויות הקודמות שלך, מעולם לא היית אדם זה!" אם נדייק מאוד, זו הייתה נחשבת התערבות בלתי-מוצדקת בישותם הפנימית של בני-אדם אלה, אם כי אולי התערבות לא חמורה במיוחד.

הבה נבחן את המקרה הזה בבהירות הגדולה ביותר האפשרית. אם בני-אדם באים אלינו ומספרים לנו מי הם חושבים שהם היו בהתגשמות קודמת, בלי לקחת בחשבון אם הגיעו למסקנה הזאת מתוך יהירות או מתוך משהו אחר, אם הם הגיעו אליה בכוחות עצמם, מתוך הנפשות האינדיבידואליות שלהם. לשם הובילו אותם הנתיבים הנפשיים שלהם. והדבר משתייך לטבע היסודי של התנועה שלנו להוביל קדימה את בני-האדם, אם הדבר אפשרי, החל מנקודה כלשהי שהם הגיעו אליה באופן פנימי כאשר הם מגיעים אלינו,

אך לא לשבור את לבם ורצונם ברגע מסוים. אם ברגע כזה, אנו פשוט מסיימים את השיחה באמרנו: "אל תהיה מגוחך; זו שטות", הרי שזו תהיה תגובה לא-הולמת. למעשה, זו תהיה התערבות לא-מוצדקת אם נרשה לעצמנו לדבר כך, ולבני-האדם הללו לא הייתה שום ברירה מלבד לבטוח בנו בדרך מאוד אישית שאינה הולמת למצב, כפי שנראה בקרוב, הדורש סוג שונה לגמרי של אמון.

תחת זאת, עלינו לומר באמת משהו ביחד עם: "ובכן, היכן שהדברים עומדים עתה, מחשבה זו היא משהו שהגעת אליה בנפשך. נסה לגרום למחשבה הזאת לעבור אל תוך החיים הממשיים; נסה לחיות כאילו הייתה נכונה. ראה אם ביכולתך לעשות את אשר היית יכול לעשות, ואם מה שקרה הוא מה שהיה קורה אילו זה היה נכון." תשובה כזאת מסייעת להם להגיע באופן הגיוני למדי למה שהדברים באמת מהווים. היא באמת שומרת על החירות האישית שלהם בלי לגרום לניתוק כלשהו, לא חשוב כמה שגוי הנתיב בו הם צעדו עד כה. חשוב להבין שהימנעות מהשפעה על נפשות אחרות, הינו למעשה עניין עמוק מאוד.

אם הם דבקים בעובדות, בני-אדם השותפים לדעות המבוטאות במכתב זה, לא יהיו מסוגלים לחשוב שאינדיבידואלים בחברה זו פונקו במיוחד על ידי כאשר דובר על חשיפת התגשמויותיהם הקודמות. אנא, קחו את אשר אמרתי עתה באופן רציני ביותר; אין זה הולם להחזיק באיזושהי דעה מסורבלת על משמעות הדבר להשפיע או לא להשפיע על אחרים; בימים אלה ובעידן זה, אם ננסה תמיד לכבד את החירות והכבוד של אחרים, יהיה קשה ביותר לעמוד בכללים שעלינו ליישם.

תמיד טיפחתי באופן מודע סוג זה של כבוד לנפשות של אחרים בתוך החברה שלנו, בה במידה שבניסיון שלי לשמור על חירות אינדיבידואלית, התרגלתי לדבר הרבה פחות בחיוב או בשלילה מאשר, קרוב לוודאי, רוב בני-האדם. תמיד ניסיתי לומר רק את מה שהיה מאפשר לאדם הנדון להגיע למסקנות עצמאיות בנושא, בלי לפעול תחת סמכות. ניסיתי לסלק סמכות אישית כגורם, פשוט על-ידי כך שייעצתי לבני-אדם לקחת דברים מסוימים בחשבון. זה משהו שתמיד התאמצתי לטפח באופן מודע.

אני מקווה שגם תבינו שהתפיסות השגויות המופיעות במכתב זה אינן אפילו בין המוזרות ביותר העוללות להופיע. קרה יותר מפעם אחת שבני-אדם הופיעו היכן-שהוא בסדרה זו או אחרת של הרצאות, באומרם שד"ר שטיינר הביע את רצונו שהם יהיו נוכחים. זה קרה פעמים רבות. אם תבחנו זאת מעט, תגלו שבני-האדם הנדונים סיפרו לי על תוכניותיהם להיות נוכחים בסדרת הרצאות והיות שאני תמיד שמח מכל הלב לפגוש שוב חברים במקומות שונים, אמרתי להם שאני שמח מאוד לשמוע. ברם, במקרים רבים, מה שאמרתי עבר שינוי כזה ברוחם של בני-האדם הנדונים שלמחרת הם אמרו שזה היה רצוני שהם יהיו נוכחים בסדרה זו. זהו מקרה נוסף של תפיסות שגויות אלה.

רבים מהחברים אינם רוצים דבר מלבד שייאמר להם מה לעשות, אבל תמיד ניסיתי להתנהג כך שהחברים ישימו לב לכך שלא יעלה בדעתי לרצות לתת לבני-אדם עצה אישית ביחס לדרך בה עליהם לנהל את חייהם היומיומיים. אני רחוק מלרצות להשפיע עליהם בדברים כמו אם עליהם להיות נוכחים בסדרה

מסוימת של הרצאות או לא. מנקודת-מבטי, הדבר שבני-אדם רוצים לעתים קרובות ביותר שאעשה ועליי להתנגד לו בחוזקה הוא להשפיע עליהם באופן אישי בפרטים מהסוג הזה. מעולם לא רציתי לעשות זאת ותמיד סירבתי. בתוך חברה כמו זו שלנו צריך להתקיים: יש להימנע מדברים כאלה.

כל זה קשור למשהו אחר שצריך לציין שוב רק כעניין של עיקרון. מי שמתבונן בדרך בה ניסיתי לפעול, ייווכח בכך שתמיד ניסיתי לתת לנושא לדבר בעד עצמו. וזה מביא אותי לעניין האמון, כפי שברצוני לכנותו. ברצוני לבקש מכם, חברים, להתייחס לשאלה: האם אי-פעם עשיתי דבר כלשהו ביחס לאינדיבידואל מסוים או ביחס לחברה ככוליות כדי לעודד אמון בעל אופי אישי בי? נסו לחשוב על כך והגיעו למסקנה על בסיס הדרך בה אני נותן את הרצאותיי.

הבה נתייחס למקרה פשוט. כולכם הייתם כה נחמדים שהופעתם בהרצאה שנתתי לפני יומיים על רעיונות מתמטיים וגיאומטריים שונים.¹¹ במהלכה של ההרצאה הזאת, אמרתי לכם שמנקודת מבט רוחית-מדעית מסוימת, חומר אינו מהווה דבר; החומר, כפי שאנו יודעים אותו, הינו חור במרחב. אין שום דבר היכן שהחומר נמצא. ברם, אינני רוצה שפשוט תשתיתו את הטענה הזאת על אמונה; אני רחוק מלרצות שמישהו ישתיית את התורות הללו על אמונה, פשוט מפני שהן באות ממני. תחת זאת, ניסיתי להראות כיצד המדע המודרני, כולל נציגיו המתקדמים והמכובדים ביותר, יכולים להגיע אל אותה תובנה כמו זו של מדע הרוח. למעשה, ניסיתי להציג בסיס אובייקטיבי, בסיס אשר מתגלה גם על-ידי תוצאותיו של מחקר מדעי, בלי קשר לדרכי האישיית בה אני מגיע לתגלית זו ומלבד העובדה שאני האדם המספר לכם על כך.

אני מקפיד לעשות זאת כדי שלא תצטרכו לתת אמון אישי בי, אלא תהיו מסוגלים להסתדר בלעדיו ולראות כיצד אני מנסה לתת לנושא, לא חשוב כמה קשה הוא, לדבר בעד עצמו.

אני מתנצל שהצגתי את עניין האמון כך; הייתי מעדיף שתראו בעצמכם שכל מאמצי מוכוונים להפיכת האמון באישיות מסוימת למיותר. הסוג היחיד של אמון שבכלל בא בחשבון כאן הוא הסוג המאפשר לכם לומר: "הוא באמת עושה כל מאמץ לא רק להרצות בפנינו על איזשהו סוג של תובנות מלאות השראה; הוא באמת מנסה לרכז את כל הדברים במקום אחד כך שאפשר יהיה לאמוד את ערכם בפני עצמם, באופן בלתי-תלוי באישיותו." כמובן, אין בכך לומר שאני תמיד מצליח "לרכז הכול במקום אחד" – ראשית, אין מספיק זמן לכך, ושנית טבעם של דברים הוא שהם משארים לא-מושלמים. ברם, השיטה שלי נוטה לכיוון חיסול האמון בי באופן אישי ולא לעודד אותו. זוהי הדרך בה עלינו לבחון את עניין האמון בתנועה רוחית. זהו הדבר החשוב לי, אך גם בזה אני רק מביע את דעתי האישיית.

¹¹ הרצאה מ-20 באוגוסט 1915, התבוננויות אחדות על מרחב, זמן ותנועה מהסדרה ערכה של החשיבה למען השקפת-עולם מספקת מבחינה אנושית: הקשר של מדע הרוח למדעי הטבע, GA-164.

יש להודות שמוכרחים אנו לזהות נקודת-מבט מסוימת הנוטה להתייחס לכל דבר באופן יחסי, היות שבאופן כללי נכון שכל דבר צריך להיות כפוף לביקורת לגיטימית. וזה לבטח נכון שלכל אדם צריכה להיות זכות למתוח ביקורת היכן שהיא מוצדקת. מצד שני, לעניין זה של מתיחת ביקורת, יש להתייחס באופן יחסי. פשוט חישבו, כמות העבודה שביכולתנו לעשות מוגבלת בזמן והיא אינה יכולה להתפשט בכל כיוון על-פי גחמותיהם של אנשים אחרים. לאור זאת, תבינו שאחדים מהרעיונות של מר גוש לא נשקלו במונחים של חיים ממשיים.

כפי שהקפדתי לציין לעתים קרובות ויכול לציין בפתיחות, לא הייתי מעז לדבר על דברים מסוימים אלמלא חייתי בהם ועיבדתי אותם במשך עשרות שנים והתוודעתי להם לאורך שנים רבות. למשל, מעולם לא הייתי מדבר על פאוסט אלמלא כיוונתי את דרכי אליו לאורך עשרות שנים של עיסוק נמרץ בנושא.¹² ברם, בפועלי כך, זה באמת בזבוז זמן עבורי, כפי שאתם יכולים לשער, אם מישהו כלל לא היה קרוב לאותו סוג של מאמץ הכרוך בכך ורוצה לדון עמי בנקודות מסוימות. אינכם יכולים באמת לבקש זאת ממני או מכל אדם אחר. פעם, מישהו כתב מכתב למשורר המרלינג¹³ לרגל יום הולדתו החמישים, בפנותו אליו כך: "איש זקן יקר"; מיותר לציין שהמרלינג היה נבוך. עתה, כבר עברתי גיל חמישים, אך אני חושב שתסכימו עמי שמישיתי דורשת זמן מסוים ותבינו שאינני צריך לבזבז זמן בויכוחים עם בני-אדם על דברים שעסקתי בהם עוד בהיות בני-האדם הללו בחיתוליהם. באופן מופשט, עיסוק בדיונים כאלה יכול להיות הדבר הנכון שיש לעשות, אבל הוא בדרך-כלל אינו מאוד פורה, במיוחד כאשר מדובר בדברים כמו תכנון של מכתב זה. עליי, באמת, לומר זאת. זהו דבר שונה למדי כאשר מישהו מדבר ממרומי גילו וניסיונו לעומת איזשהו בחור צעיר אשר עלה לגדולה מדבר על כך. זוהי פשוט עובדת חיים.

ואז, פשוט חישבו על הסתירות הבוטות במכתב זה. אינכם צריכים לחשוב כפי שאני חושב, אך ברצוני לספר לכם את אשר אני חושב עליו. במשפט אחד אנו קוראים: "לצד העבודה המוקדשת לטוב במסגרת פעילותך בתנועתנו הרוחית, הבחנתי בהתנהגויות מסוימות..." וכן הלאה. בהקשר עם משפט זה, המחבר עורך רשימה גדולה של משימות שלא הייתי מעלה בדעתי לציין בעצמי, אלמלא צוינו כאן, היות שהיה עליי לקבל שכל אשר מופיע ברשימה זו נעשה, במקרה הטוב, בצורה לא-מושלמת. תמיד הדגשתי, למשל, שבניין ה-Johannesbau מציג רק את תחילת הדברים שיש לעשות. אפילו כך, לא נראה שבני-האדם מסוגלים להבין שעליי להגביל את אשר אני לוקח על עצמי, שאינני יכול, בנוסף לכל הפעילויות הללו, למצוא זמן לטפח את כל הקשרים שמחבר המכתב הזה חולם עליהם. לחשוב שביכולתי לעשות הכול, זה באמת להתייחס לדברים בקלות-ראש גדולה מדי. אני מסתייג מניסוח כזה של הדברים

¹² ראה את שני הכרכים, פירושים רוחיים-מדעיים על פאוסט מאת גיתה, GA-272 ו-GA-273.
¹³ רוברט המרלינג, 1889-1830, משורר אוסטרי.

ומבקש אני מכם להבין את הסתייגותי, אבל על-מנת לעשות כל זאת, הייתי באמת מבקש מהאדם שחיבר את המכתב הזה להאריך כל שנה בשנה נוספת. ברם, פרט לזה, צריך שיתאפשר לי לארגן את סדר יומי כפי שנראה לי נכון לעשות, שבשום אופן אינו מגביל את אשר בני-אדם אחרים רוצים ויכולים לעשות. למעשה, זו הייתה מטרת כל מאמצי – שכל אדם יעשה את מה שהוא או היא רוצים לעשות בלי שאיש יבקש מהם לעשות משהו שונה ממה שברצונם לעשות. ברם, במקרה זה, יש לתת את הזכות להגביל את אשר רואה אני כמשימתי שלי. ברוב המקרים, אלה אותם בני-אדם שאינם רוצים להיות מעורבים במשימות ממשיות ואינם רוצים לפתח את רצונם כדי לשרת תכליות ממשיות, אשר מעורבים מאוד במתיחת ביקורת על מה שכבר הוגשם.¹⁴

ברם, בחיים הממשיים, זו אינה גישה מועילה. בני-אדם שאינם מסכימים עם עקרונותיה של אגודה כפי שהיא כבר קיימת, מוזמנים להישאר מחוצה לה ולעשות כל אשר עולה בדעתם. אם כי, קל הרבה יותר להיות חלק מחברה כלשהי ולמתוח עליה ביקורת מבפנים מאשר לעשות משהו מתוך יוזמה אישית. קל למצוא פגמים, אך אין בכך לקבוע או להגביל את מה שביכולתכם להגשים בעצמכם. לדעת מה צריך לקרות ושמישהו אחר עושה משהו בצורה גרועה, אינו לעולם הגורם המכריע; מה שכן מכריע הוא המאמץ שאדם עושה כדי להגשים הלכה למעשה את אשר הוא מדבר עליו ומסוגל לעשותו. כמו-כן, אין זה מכריע שבני-אדם יוציאו אל הפועל את אשר אני רוצה שיקרה – הם יכולים לקבלו או לעוזבו; החירות שלהם מוגבלת, לא על ידי, אלא רק על-ידי מה שהם מאמינים שהם מסוגלים להגשים בכוחות עצמם. הם פשוט מוכרחים לפתח את הרצון לבצע את אשר טמון ביכולותיהם.

כאשר חברה זו שלנו הייתה בתחילת דרכה, האמנתי שהיא תוכל להיות דוגמה מעולה לעיקרון אשר הוזכר אחרון. זהו הכישלון הגדול ביותר בימים ועידן אלה שבני-אדם תמיד רוצים הרבה מאוד, אך למעשה אינם מצליחים לעשות דבר כלשהו. ובכן, זה מובן. אתם רואים, מי שרכש ידע ויכולת בתחום מסוים כלשהו ועובד עם מה שלמד, יודע שמה שאדם יכול להגשים הלכה למעשה הוא באמת נורא מעט. בני-אדם שהיו צריכים לפתח את יכולותיהם מודעים הכי הרבה למעט אשר יכול להתבצע, בעוד אלה אשר יכולים לעשות מעט מאוד או עדיין לא בחנו את יכולותיהם, חושבים שהם יכולים להגשים הכי הרבה. זוהי הסיבה לכך שבימינו אפשר לראות יותר תוכניות מאשר עובדות מוגמרות; תוכניות מרחפות בכל מקום. קל ביותר לרשום במונחים מופשטים את אשר אנו מקווים להגשים דרך סוציאליזם, תיאוסופיה, התנועה למען האישה, קהילות עם אחרים וכן הלאה. קל לפתח תוכניות חכמות והולמות. אך, בני-אדם אשר עשו משהו מעשי, אפילו במסגרת חוגים מוגבלים ביותר, הגשימו למעשה הרבה יותר מאלה אשר הציגו לעולם את

¹⁴ נראה שדברים אלה מתייחסים להינריך גוש שלא היה מעורב באיזשהו סוג של פעילות מעשית. חברים ספורים דיווחו שהוא סרב לעזור בבניית בניין הגיתאהנום הראשון.

התוכניות הגדולות ביותר שלהם. ידידיי, מוכרחים אנו להבין שמה שחשוב הוא מה שבוצע למעשה. הדבר הטוב ביותר הוא אם נשמור על תוכניותינו נעולות בתא סודי בלבנו ונשתמש בהן כקווים מנחים עבור חיינו האינדיבידואליים.

כמובן, אפשר בקלות רבה להבין שלא כהלכה תנועה כמו זו שלנו. אתמול, הדגשתי שעלינו לקבל אי-הבנה כדבר מובן מאליו ודיברתי על הדרך בה עלינו להתייחס לאי-הבנה מצדם של בני-אדם שמחוץ לתנועה שלא רק הינם חסרי-רחמים בביקורתם – למעשה, הביקורת שלהם הייתה יכולה להיות דבר טוב – אלא שהם מתנהגים בחוסר-רחמים תוך הטחת השמצות ואף האשמות. לאורך השנים הוגשם במידה רבה ומשמעותית בהיבט זה. הוגשם הרבה מאוד במיוחד בתחום ההשמצות והזלזול; עם זאת, הצעדים הנחוצים להדיפתם עדיין לא ננקטו. נחוץ באמת שהמאפיינים האינטימיים ביותר של תנועה רוחנית כמו זו שלנו יתפשטו בתוך החברה שלנו.

משהו שאני תמיד דוגל בו ומזכיר שוב ושוב מפני שברור שזהו חלק ממישמת, הינו העובדה שהמשמעות אשר יכולה להיות לי בעיניו של אדם אחר, מוכרחה להיקבע רק על-פי היבטה הרוחני של התנועה שלנו. וחיוני הדבר שגורם רוחני זה, גורם רוחני טהור זה, המאחד אותנו, לא יפורש שלא כהלכה. באמת, אין ביכולתי לדון במקרה העומד לפתחנו בלי לגעת בדברים הללו. אני חש צער על כל זאת מפני שתמיד ניסיתי להגן על בני-אדם ככל שרק התאפשר. ברם, מטרתנו צריכה להיות חשובה יותר מאינדיבידואלים. אין שום דרך אחרת.

מי שיכול לשפוט את הדברים הללו באופן אובייקטיבי יוכל לראות באופן מידי את הקשר בין מה שאמרתי מוקדם יותר על רחישת כבוד כלפי החירות של כל נפש עצמאית ועל הדרך בה אני מתייחס לחברים אינדיבידואלים. אני תמיד מנסה ליצור מציאות ממשוה שהינו תוצאה טבעית של התנועה הרוחנית שלנו ונראה לי נחוץ עבורי כדי לנהל את כל הקשרים האישיים בדרך כזו שישתלבו כהלכה בתנועה הרוחנית שלנו. משמעות הדבר היא שעליי להשאיר כל חבר וחבר בתנועה שלנו חופשי לפעול בדרכים העשויות להיות שונות לחלוטין מדרכיי שלי.

חלקכם עשויים לדגול בדעתו של מר גוש ומברכים על כל המאמצים לטפח את האינטראקציה והלכידות החברתית והאישית. אני עצמי חושב שיהיה זה דבר טוב אם מישוהו יעשה את המאמץ הזה כך שהחברה שלנו תהיה חברה, יותר מאשר בשמה בלבד. ברם, תפקידי בחברה זו בהכרח מוגבל. אף-על-פי-כן, אני מבין שאני עדיין מי שמכיר באופן אישי הכי הרבה חברים. בני-אדם רבים כאן מכירים פחות חברים מאלה שאני מכיר. לבטח, אינני מתנגד לבני-אדם העושים רבות לטיפוח ההיבטים האישיים התופסים חלק גדול במכתב זה, אך כפי שאמרתי, מוכרח אני להגביל את מה שאני לוקח על עצמי מהסיבות שכבר הצגתי במידה מספקת.

לאור זאת, זו נראית אי-הבנה מוזרה מאוד של המתרחש כאשר אנו שומעים דעות כמו אלו המבוטאות שוב במכתב זה, הטוענות שהדבר הטוב ביותר שיש לי להציע הוא להיות תמונה נטולת-ממשות גרידא בגלל כל זאת. על-פי נקודת-מבט זו, נראה שחברה זו נבנתה על בסיסו של מדע הרוח, חברה זו כפי שעליי להבינה, נראית כמשהו מופשט מדי ומוכרחה לקבל אופי הרבה יותר אישי. אני מנסה זאת כך – "מוכרחה לקבל אופי הרבה יותר אישי" – כדי להימנע משימוש בביטוי אחר. לעתים קרובות, הסברתי שאופי אישי זה אינו אפשרי; הוא פשוט בלתי-אפשרי. אפילו אמרתי זאת באופן אינדיבידואלי לחברים מסוימים. הייתי מעדיף לראות את היסוד האישי הזה מושרש במידה כזו שהייתי יכול, למשל, להרצות מאחורי מסך כדי להימנע מלערבב קשרים אישיים עם חברים עם הנקודה העיקרית, שהינה הפצת תורות אנתרופוסופיות ולעשותן יעילות באופן מעשי. אני מצטער שעליי לומר דברים כאלה, אך כיצד אמורים אנו להבין זה את זה, אם הדברים הללו לא ייאמרו?

ברצוני להתייחס למקרה מיוחד ואז להעיר עליו הערות. ישנו אדם מסוים שתמיד התייחסתי אליו כפי שתיארתי לעיל, בנסותי ליישם את מה שנכון ביחס לתנועה הרוחית שלנו, בהגשימי את התחייבויותיי ביחס לתנועה זו ובהתעלמי מגורמים אישיים כלשהם.¹⁵ לפני זמן מה, אדם זה מצא לנכון לכתוב לי מכתב המתחיל כך. לא אקרא את המכתב כולו, אלא רק את אותו חלק אשר נראה לי נמצא בשורש המקרה כולו. מכתב זה הגיע ב- 25 בדצמבר 1914 – חג המולד בשנה שעברה. עתה, אקרא את הקטע הטיפוסי מאוד, אשר פותח בציטוט מאחד ממחזות המיסטריות:

"שבע שנים חלפו, ד"ר שטיינר, מאז שהופעת בשדה ראייתי הפנימית ואמרת לי: 'אני האדם שלו חיכית במשך חיך; אני האדם שכוחות הגורל ייעדו לך.'"

בהמשך המכתב, אנו קוראים: "לא התורה ואף לא המורה הספיקו להחיות את נפשי; זה היה יכול להתבצע רק על-ידי ישות אנושית המסוגלת לממש אהבה גדולה יותר מכל ישות אנושית אחרת ולכן מסוגלת לפצות על חוסר גדול יותר של אהבה."

זה לבקש משהו שאינו יכול ואף מוכרח שלא להימסר במוכן אישי. המורה והתורות הם בעלי חשיבות קטנה יותר; מה שרצוי זו הישות האנושית, האדם. אל לנו לשחק במחבואים במקרים מהסוג הזה. בסוף מכתבו של מר גוש, הוא אומר שהוא הגיע לתובנות שלו תחת ההנחיה של שומר-החותם של החברה לאמנות ולסגנון תיאוסופיים. עתה, שומר זה של החותם הוא אותו אדם אשר כתב את המשפט שזה עתה קראתיו, משפט המראה שהדברים שעליהם היא כותבת התפתחו לאט בראשה במשך זמן רב. אמנע משימוש בשמות-תואר כלשהם כדי לתאר את החשדות הכולטים במיוחד במכתב שגב' שטיינר קיבלה ממנה אתמול.

¹⁵ האדם הנדון הוא אליס שפרנגל.

כמובן, אין לחזור על חשדות כאלה, כי בני-אדם צריכים להיות מוגנים בה במידה שהם מאפשרים לעצמם להיות מוגנים. ברם, אני באמת מוכרח להצביע על כך שיתכן שדברים מהסוג הזה יתרחשו בחברה שלנו.

אנא, אל תחשבו שלא הייתי מודע להתפתחות הזאת, אשר התפצלה כביכול לשני חלקים. תחילה, אדבר על החלק הקשור לחברה שלנו כפי שהיא נראית מבחוץ, כי הדבר הטוב ביותר עשוי להיות לדבר תחילה על אותו היבט. בין הדברים הרבים, חלק מהם כרוכים מאוד בהשמצות, אשר נכתבו במאמרים משמיצים על התנועה שלנו באופן כללי ועליו במיוחד; היו השמצות חוזרות-ונשנות על נשים ספורות הסובלות מהיסטריה אשר רדפו אחרי גברים בחברה שלנו. אינני אומר שזה נכון, אלא פשוט שזה מוזכר בהתקפות החריפות הרבות אשר הופיעו, המשמיצות אותנו ואותי במיוחד.

המקרה הנוכחי אינו מאורע מבודד, ודברים המופיעים בצורה זו אינם צריכים להיות מפורשים באופן אישי, אלא כתסמיני. עם זאת, מוכרח אני לומר שאדם המנסה להתקרב לתנועה שלנו אינו צריך לעשות זאת בכתב: "שבע שנים חלפו, ד"ר שטיינר..." וכן הלאה. אינני רוצה להתייחס לדברים הללו באריכות, אלא שתבינו למה הייתה הכוונה. ברם, דברים אלה אינם יכולים להישפט על בסיסו של מקרה בודד. תחת זאת, כל מקרה אינדיבידואלי צריך להיות מפורש כסימן לכך שהתורות לא נקלטו באופן לא-אישי כפי שהיו צריכות להיקלט, וכציון לכך שהיו בקרבנו אחדים שהיו מוכנים לצבור מעט מן התורות והמורה מאשר מן האישיות האנושית.

זו הייתה אחת הסיבות המשניות לכך שאני ועמיתתי הנאמנה, אשר עמדה לצדי במשך שנים רבות, נישאנו בחג המולד האחרון. אני מודה שלא נטינו כלל להסתיר את העניין מאחורי איזשהו מעטה אוקולטי. ראשית, ככל שהדבר נגע לנו, דברים אישיים אלה לא היו עניינו של איש. שנית, ביחס לקשר בינינו, נולד הצורך לא לתת לאי-הבנות לעלות בגלל דברים אשר נלקחו ברמה אישית יותר מזו שהם נועדו להילקח.¹⁶ ביטוי ששנינו השתמשנו בו לעתים קרובות באותם ימים היה שעל-ידי כך שגב' שטיינר נישאה לי, היא הפכה ל'אשת ניקיון' ביחס לדברים אשר הצטברו בראשיהם של בני-אדם מסוימים. דומני שאתם מבינים למה אני מתכוון. כוונתנו הייתה שהדברים יילקחו באופן אישי פחות מאשר הם נלקחו עד אז.

אני מקווה שלא תבינו אותי שלא כהלכה באומרי שבאופן כללי בחברה כמו זו שלנו, הנקודה אינה שנשחרר את עצמנו ככל שרק אפשר ממנהגי שאר העולם. תחת זאת, עלינו לסייע בקידום העולם ביחס למנהגים ולדרכי הסתכלות בדברים. ארגון עניינים כזה יכול לסייע לנו כך שהם יהיו ברורים למדי בעיני העולם החיצוני וכך שלאיש לא יהיו רעיונות שגויים לגביהם.

¹⁶ החצי השני של משפט זה אינו ברור ברישום בקצרות ויתכן שלא נרשם במדויק או בשלמותו.

זה גם הוביל את גב' שטיינר, בתגובתה למכתב מהאדם שלמעשה עורר את העניין הזה כולו, לכתוב שטקס נישואים אזרחי אינו בעצם מאורע חשוב נורא, כאשר לוקחים בחשבון את השנים שבהן עבדנו יחד על דברים שהיו בעלי חשיבות מרבית לחיינו. התגובה לכך הייתה: "ברם, החתונה האזרחית שלך התירה אסון לגביי, כזה שפחדתי ממנו וראיתיו מגיע מזה שנים – לא במה שקרה למעשה, אתה מבין, אלא בטבעו וחומרנו." אני מסתפק בכך שאני מצביע על קשר מסוים הקיים בין מה שאנו חווים עתה והמינוי של 'אשת ניקיון'. ככל שהדבר נוגע לי, אין צורך בשום הוכחה נוספת בעניין אשת הניקיון!

אין שום נזק בכך שמתייחסים לדברים על-פי ערכם ולא רואים בהם יותר ממה שלמעשה קיים שם, ידידיי, אך תמיד מזיק לקשור שליחות אוקולטית מסוימת לאיזשהו פרט פחות-ערך או אפילו למשהו בעל חשיבות עליונה, מתוך חייו האישיים של אדם. זוהי הסיבה לכך שאנו מעדיפים את התמונה של 'אשת ניקיון', התואמת לעובדות בצורה טובה הרבה יותר מאשר הצהרות יהירות כלשהן שהיינו עשויים להיתקל בהן, אף על פי שמעולם לא דמיינו לעצמנו שיהיה עלינו לדבר על כך.

זוהי דעתי האישית שאם מישהו בתנועה הרוחית שלנו מחפש אחר משהו כה אישי בדברים שהינם מובנים מאליהם בצורה מושלמת, זוהי תזכורת מטרידה לשכיחות של יצרים מסוימים בחברה שלנו. הדרך המקובלת היחידה לעסוק ביצרים הללו היא לקבל שהם קיימים ולהתייבב מולם בכנות, בלי תחפושות אוקולטיות. זוהי גם הדרך הטובה ביותר לחלוף מעליהם. זה יעבוד רק כאשר תתמודדו עם מה שהם באמת מהווים. ברם, בחוגים שלנו, נעשה הרבה מאוד כדי להקיף את הדברים הללו בהילה אוקולטית.

מדוע עלינו לתת להתעניינות האובייקטיבית הטהורה שלנו, שמוכרחה להיות לנו בתנועה הרוחית שלנו, להתערפל על-ידי גרירת יהירות אישית אל תוך כל דבר ודבר? מדוע עלינו לתת לזה לקרות? בני-אדם המבלים זמן רב בחשיבה על אודות התגשמויותיהם לאורך ההיסטוריה, אינם מתעניינים באמת במטרה זו; חסר להם הסוג המיוחד של התעניינות שמוכרחה להיות להם. ההבדל היחיד בינם ואנשים אנוכיים רגילים, הוא שאנשים אנוכיים רגילים אינם שחצנים עד כדי כך שהם מזהים את עצמם עם סוגים שונים של התגשמויות היסטוריות, אלא מספקים את יהירותם האישית בדברים אחרים.

זה באמת נכון שטוב הרבה יותר עבור בני-האדם להתהדר בכגדיהם או בכספם מאשר בהתגשמויותיהם – שזה הרבה פחות משני הדברים הרעים הללו. אלו הם דברים שעלינו לקחת ברצינות ולחקוק אותם במעמקי נפשנו. הם גרמו נזק רב מדי לאורך השנים והם כרוכים באופן אינטימי כל-כך במה שנכפה עליי לכנות 'יהירות אישית', אם להשתמש במונח כללי.

כאשר יהירות אישית תופסת חלק גדול, עלולות להופיע אי-ההבנות שאינן מתקבלות על הדעת. כפי שהיא מספרת במכתבה, 'שומר-חותם' זה הגיעה אליי פעם וטענה שהיא חויבה לקיים כללים שמזה זמן רב קיימים בתוכה כלפי כל מה שבא לקראתה מן העולם החיצוני. תגובתי הייתה: "מדוע משמעות הדבר היא שאינך יכולה להיות חלק מהתנועה הרוחית שלנו? כמובן, את יכולה ליישם את הכללים שלך", שבהם רק

התכוונתי לכך שלתורות שלנו אין שום דבר לפחוד מהכללים האישיים של אדם כלשהו. זה מה שבני-אדם אמורים ליישם. לדעתי, לא היה שום דבר רע ברצונה ליישם את כלליה שלה. אבל, הדרך בה היא פירשה זאת הראתה שמה שהיא התכוונה אליו היה שהיא כבר החזיקה בכל דבר רוחי שהיה יכול להימסר לה; היא כבר ראתה אותו בחזיונות וכך היו כבר בחזקתה.

לאחר מכן, אישה זו המשיכה ושאלה האם באותו מקרה הייתה יכולה או צריכה להיות תלמידה שלי. אינני יודע מדוע היא שאלה זאת; השאלה כוללת סתירה בתוך עצמה. ובכן, כל שביכולתי לומר הוא שזו הייתה עובדה שאין להכחישה שהיא רצתה להצטרף אלינו למרות הכול, ולא הייתה שום דרך למנוע ממנה לעשות זאת. ברם, טענתה שהיא כבר מחזיקה בכול ומורידה מכבודה כדי לפעול עם התנועה הזאת בעומדה על כך שתיישם את הכללים שלה כדי לגלות סוג של יהירות המחפש אחר משהו שונה מן התורות שלנו. ככלות הכול, היא לא הייתה זקוקה לתורות אם הן כבר היו בחזקתה. בני-אדם אינם מודעים באופן שלא יאומן לסוג זה של יהירות, והוא תופס חלק גדול מאוד בתנועה כמו זו שלנו.

אדם זה הניח שמה שמלמדים נבע למעשה ממנה, לא פחות. איכשהו, קשה להבין זאת. היא לבטח מצאה איזושהי סיבה להאמין בכך שיש משהו במכתב התגובה של גב' שטיינר,¹⁷ משהו שהוביל אותה להצביע במפורש על מקור מסתורי זה של התנועה האזוטריית שלנו. כך התהווה מצב עניינים מוזר זה. ידידי, בלתי-אפשרי עוד לשחק במחבואים כדי להגן על אנשים אינדיבידואלים; הגיע הזמן בעבורנו שנתעמק בדברים הללו. בתשובתה של 'שומר-החותם' לגב' שטיינר, היא אומרת:

"לפני שלוש שנים, כמו אדם חולה המחפש רופא, ביקשתי את עצתו של ד"ר שטיינר. היה משהו מצער מאוד שהיה עליי לומר במהלך אותה שיחה, ומאז היה עליי לחזור על כך לעתים קרובות: אף על פי ש יכולתי לעקוב אחר תורותיו, לא יכולתי להבין דבר ממה שהשפיע עליי ישירות או שקרה לי. עליי לפסוח על מה שהביאני לנקודה שאומר זאת, היות שאינני יודעת עד כמה ידועים לכם הרקע והביוגרפיה שלי."

היא אומרת זאת מפני שפעם היה עליי לשמוע שיחה שבה עניין זה עלה. "לא יכולתי לבטא את הצורך שלי, וד"ר שטיינר הבהיר לי שלא רצה לשמוע על כך." נכון שלא רציתי לשמוע על כך, אבל הגבתי בלתי-אפשרי פשוט להימנע מדברים כמו זה רק באמירה שלא רוצים לשמוע עליהם. "ברם, בקיץ העוקב, לכבוד היה לנו לבצע את מחזה המיסטריה *שומר הסף*; בו התקיימה שיחה בין סטרדר ותאודורה, שיחה אשר שיקפה בדרך העדינה ביותר את עצם הדבר שדיכא אותי. אולי, ד"ר שטיינר לא 'התכוון' למשהו מהסוג

¹⁷ מכתב זה לא אותר.

הזה" – המילה התכוון מופיעה במירכאות – "אף-על-פי-כן, זוהי עובדה. אולי הכוונה הייתה לנסות לרפא." בקטע הנדון מתוך מחזה המיסטריה, סטרדרד אומר שהוא חב הכול לתאודורה.

כאשר בני-אדם כותבים דברים מהסוג הזה, במיוחד בניסיון להשתמש בסגנון צורני, אף על פי שהסגנון החריף שלו אינו תורם דבר לבהירותו, הרי שאיננו יכולים להניח שמגיע לו שיתייחסו אליו כמסר אישי. יש הרבה מאוד שאפשר לראות כאישי, ולא הזכרתי דבר על כך; כל אשר הזכרתי קשור קשר אינטימי לאופייה של התנועה שלנו בכללותה ולטבעה. אם בני-אדם אינם רוצים שהדברים הללו יוזכרו בפומבי, אל להם לכתוב אותם. כאשר סוג העמדה המבוטאת במכתב זה נעשית שולטת, היא מפחיתה מערכו של כל דבר שאני מנסה להגשים עם כל מילה שאני אומר ועם כל דבר שעשיתי במשך שנים רבות.

אם נועדנו להמשיך בעבודתנו המשותפת, אל לכם להישאר בורים ביחס למה שאני חושב שתפקידי במחיצתכם צריך להיות. למעשה, אם נועדנו להמשיך בעבודתנו המשותפת, היא תצטרך להיות על הבסיס הקודם. מוכרחים אנו למצוא דרך ליצור צורה עבור התנועה הרוחית שלנו אשר תהיה הולמת לשלב האבולוציוני של בני-אדם בימינו ובעידן שלנו. מפליא אותי שבזמנים קשים אלו, כאשר התעניינותנו צריכה להיות ממוקדת בהתפתחותו של חלק גדול מהאנושות, הרי שלאדם צריכה להיות התעניינות מועטה מאוד במאורעות היומיום כדי למשוך התעניינות אישיות מאוד כאלה אל תוך החברה שלנו. אישה החושבת שמותר לחיות באשליה שמהו לא התרחש בדרך שהיא חלמה שצריכה להיות, ואין לה דבר טוב יותר לעשות מאשר לגרום למשבר בהקשר זה, באמת מנותקת מההיבט העמוק ביותר של זמננו.

זוהי הדרך בה עניינים אישיים מאוד מתחילים להשתרע בחברה שלנו. ברם, אין לאפשר לעניינים אישיים להיכנס אל תוך התנועה שלנו, לא בצורה הזאת ולא בשום צורה אחרת. בני-אדם שהתעניינותם העיקרית טמונה ברצונם האישי, ימצאו מקום בחברה שלנו רק במידה מוגבלת מאוד. באופן כללי, בני-אדם המתעטפים בענן מיסטי גם מנסים לעשות את אותו הדבר לאלה שמסביבם. יהיה זה לא-עקבי לחשוב שאתם עצמכם מהווים כל אשר נמצא מתחת לשמש ואין בני-אדם מסביבכם, גם יהיה משהו מיוחד, כך שהנטייה היא להרחיב את המעגל. אבל כאשר, כפי שקורה לעתים קרובות, התעניינות אישית טהורה זו ורגש אישי של יהירות, תופסים את מקומם של התבוננות אובייקטיבית ושל מאמצים ביחס למה שהתנועה הרוחית שלנו צריכה להיות, הם גורמים לנזק החמור ביותר האפשרי לחברה שלנו.

אדם היה יכול לחשוב שבניין ה-Johannesebau אשר נבנה כאן היה מציג מספיק בעיות כדי להעסיק את החברים שלנו ולהסיח את דעתם מהדברים חסרי-התועלת והאוויליים בחיים. אדם היה באמת עשוי להאמין שבניין זה יפנה את מחשבותיהם אל דברים טובים יותר. אבל, כפי שעניינכם רואות, זה לא התהווה כפי שהיינו יכולים לקוות, ואף-על-פי-כן עלינו להמשיך בעבודתנו. אני מודה לכולכם על הבעת האמון המופיעה במכתב שידידנו מר באואר מסר לי, וכן על הבעת האמון של חברים אחרים, ואני מקווה שאפשר יהיה למצוא מגוון אמצעים כדי להתמודד עם המכשולים הללו לקראת התקדמותה האמיתית של התנועה

שלנו ולהקדיש מעט חשיבה למה שדרוש כדי לשמור על התנועה שלנו שלא תהיה תחת כפייתם של מכשולים חיצוניים בעתיד באופן רציני מדי.

ביקורת, ידידי, אינה יכולה להזיק לנו. בני-אדם יכולים למתוח עלינו ביקורת באופן אובייקטיבי כמה שהם רק רוצים, ולא ייגרם שום נזק. ראשית, תמיד אפשר יהיה להגיב לביקורת עם מה שצריך לומר, ושנית, הזמן פועל לטובתנו. כיום, בני-אדם עשויים בהחלט להמשיך לחשוב שאנו טיפשים בגלל בניין הבוילר שלנו או בניין ה-Johannesbau עצמו או כל דבר אחר, אבל הם יבצעו תפנית, ואנו יכולים להמתין עד שיעשו זאת. אלו הם פני הדברים עם כל דבר חדש.

זה משהו שונה לחלוטין כאשר מועלות טענות שקריות הכרוכות בהשמצות. במקרה כזה, אנו מחויבים לתקן את הטענות הללו שוב ושוב, אם איננו רוצים לבחור פשוט להתעלם מהן, וכמובן המשמיצים יכולים תמיד להגיב. זה אף יכול להגיע לנקודה של נקיטת צעד משפטי. עם זאת, עלינו להתגונן מפני טענות כאלה, גם אם זה מרגיש כמו רחיצת ידיים במים עכורים ומטונפים.

אילו יכולנו באמת לטפח גישה פעילה ולחזק את כוחותינו בשתי החזיתות הללו, הרי שהיינו יכולים לעשות הרבה אשר הוזנח עד כה.

כמובן, הכוונה אינה להאשים מישהו מסוים האשמה אישית; חלק ממה שאמרתי ישים לבני-אדם מסוימים, דברים אחרים לבני-אדם אחרים. הדברים נאמרו באופן כללי למדי. ברם, למה שציינתי יש למעשה בסיס מוצק, וכדי שתראו אותו, היה עליי להציג משהו מהמצב בשביל להראות כיצד הדברים אשר נועדו שיילקחו אך ורק מבחינה רוחית, נלקחו באופן אישי מאוד.

אנא, אל תתייחסו לזה שלא כשורה אם אני אומר שאם מישהי באה עם תלונות, גם אם היא אומרת שהיא כבר ידעה את כל אשר רכשה או עדיין יכולה לרכוש דרך התנועה, הדבר היחיד שיש לעשותו הוא להתייחס לאדם כזה כמו ילד ולהציע אזהרה אבהית או נחמה חברית. הייתי תמים מספיק להאמין שזה עזר, ואז היה עליי לראות את אשליות הגדולה הללו מופיעות לאחר מכן, כך ש-... [פערים בקצרות]... נזק גדול בחברה זו שלנו.

בהתייחס לטענות של שומר-החותם, מעולם לא היה טעם לעשות דבר אחר מלבד לסלוח לה בחיך על השטויות הללו, בדרך בה אתם סולחים לילד. אנא, אל תזקפו זאת לחובתי שאמרתי פשוט את מה שהיה צריך להיאמר. אך, למען הכבוד של התנועה שלנו, איננו יכולים לאפשר ליסודות פתולוגיים להורסה. זוהי הסיבה לכך שאיננו יכולים תמיד לנקוט בעמדה שעלינו פשוט לקבל את היסודות הפתולוגיים הללו ביחס למה שהם מהווים. כאשר יסוד פתולוגי לובש את כל ההופעות של אשליות של גדולה, עלינו לתת לזה שם; אין לנו שום ברירה אחרת. אין זה בשום אופן מוכוון נגד האישיות הנדונה, אלא רק נגד מה שראוי לביקורת באותו אדם. ככלות הכול, עלינו להתייצב מול העובדות ולא להסתיר את העניין מאחורי המעטה של

האוקולטי. לעשות זאת דורש מאמץ מיוחד לחינוך-עצמי, אבל אם נצליח, נראה דברים כפי שהם באמת במקום מבעד לזכוכית בחשיכה.

אולי תאמרו שבנקודה זו אני עצמי מדבר מתוך יהירות. זה לא ישנה לי דבר, היות שבמקרה זה כבר נגזר עליי לכנות את-חפירה, את-חפירה. הכרתי תלמידים רבים אשר חשבו שהם חכמים יותר ממוריהם והחלו לנזוף בהם, בטענה שהאחרונים הבטיחו סוגים שונים של הבטחות בלי לקיימן. אין זה מפתיע שזה צריך לקרות גם בתוך החברה שלנו.

מסרתי לכם עתה את דעתי הצנועה, אותה אינכם אמורים לראות כמחייבת. אני פשוט מבקש שתתייחסו אליה באותה דרך בה אני רוצה שתתייחסו לכל דבר שאני אומר, כלומר הייתי רוצה שתנסו לראות אם אנו יכולים להסתדר בצורה טובה יותר בחיים בתנועה שלנו ברגע בו החלטה נחושה משותפת קיימת שם כדי לכנות את הדברים הגדולים – גדולים, ואת הדברים הקטנים – קטנים, במקום לפרוש הילה מיסטית סביב כל יהירות אישית שרירותית ישנה.

אם לא נהיה מודעים לרצינות המלאה של התנועה שלנו, גדול מאוד הפיתוי להעמיד פנים על-ידי ציפוי סוגים שונים של יהירויות קטנות של החיים באותו לבוש רציני. זה לא יתכן וטענה פשוטה זו משמעותית יותר ממה שעל פניו נראה. אלו הדברים שהיה עליי לומר, למרות שלא רציתי. אינני יכול לקרוא את המכתבים הללו בשלמותם בפני התנועה כולה, אך לא יעלה על הדעת במי שהיה יכול לקוראם, שחרגתי מסמכותי בכך שציטטתי קטעים מתוך מכתבים אישיים. במקרה זה, זה היה צריך לקרות מפני שהדברים הללו קשורים לעצם היסודות של מה שאנו עושים יחד.

הרצאה 1

דרישות חיינו המשותפים בחברה האנתרופוסופית

דורנאך, 10 בספטמבר 1915

ידידי היקרים! תנועות כמו התנועה המדעית-רוחית שלנו תמיד טופחו בדרך כזו שמשהו שנועד להיטבע בתרבות הרוחית של הזמנים או בתרבות באופן כללי, טופח קודם ברמה של איזשהו ארגון חברתי רשמי או איזושהי חברה. והיות שהתנאים כיום לאינטראקציה אנושית זהים לאלה שהיו לאורך ההיסטוריה, נחוץ לנו, במידה מסוימת, שנטפח את שאיפותינו הרוחיות-מדעיות במסגרת העבודה של ארגון רשמי.

עתה, ההתנסות של כמעט כל הארגונים מהסוג הזה היא שקשה, לפחות באופן מעשי, להבין את הרעיון של חברה הנחוץ לשם טיפוחו של זרם רוחי מסוים כמו זה. שוב ושוב, מוצג לנו עם הוכחות שישנם בני-אדם רבים מאוד שלמעשה אינם ששים להצטרף לחברה. הם מודים שהם חשים לא בנוח מהצטרפות לחברה כזו; הם היו מעדיפים לספוג את העושר הרוחי שלה דרך קריאה או הקשבה להרצאות שאינן כבולות לחברה מאורגנת כלשהי או דרך אמצעים אחרים. רק הבוקר, למשל, קיבלתי מכתב בעניין זה.

לסוגי התירוצים שבני-אדם נותנים לנקיטת עמדה זו, יש להתייחס ברצינות. אך, הרשו לי להדגיש שוב שתנועה רוחית כמו זו בהכרח שונה מאוד באימפולסים שלה ובדרך כולה של חשיבה-רגש-רצון מהחשיבה-רגש-רצון של בני-אדם אחרים סביבה. לכן, להציג תנועה כזאת בפני האנושות בלי עזרה של ארגון רשמי יהיה הרבה יותר קשה מאשר לעשות זאת באמצעות חברה שחבריה מתכוננים להיות, דרך האינטראקציות שלהם והספיגה המתמשכת של מחשבות ומושגים רוחיים-מדעיים, סוג של מכשיר או כלי להפצת מדע הרוח שלנו. ברם, כתוצאה מכך, את הרעיון של חברה מסוג זה יש לקחת ברצינות רבה ביותר, מפני שבמונחים מעשיים למדי, חברה זו צריכה להפוך לאמצעי העברה של הזרם הרוחי הנדון.

עליכם רק להסתכל בחברה שלנו כדוגמה ולבחון עד כמה שונה היא מחברות, אגודות או ארגונים אחרים שבני-האדם הקימו. בהבדל זה אפשר יהיה במיוחד להבחין אם תזכרו דבר אחד. פשוט הניחו שהמאורעות האחרונים שאנו מתמודדים עמם, גרמו לנו לחשוב על פירוק החברה האנתרופוסופית עצמה. הבה נניח באופן היפותטי שהיינו רוצים לפרק את החברה בגלל הבעיות שבה. עתה, אילו החברה האנתרופוסופית הייתה פשוט ארגון כמו רבים אחרים, כמובן אפשר היה פשוט לפרקה, להציב משהו אחר במקומה ולחסל את הנסיבות המחפירות בתהליך.

ברם, החברה האנתרופוסופית שלנו שונה בהיבט משמעותי מאוד מארגונים או חברות המבוססים על איזושהי תוכנית עם מספר מסוים של כוונות וחוקים. סוג כזה של חברה אפשר לפרק בכל רגע נתון. ברם,

אילו היה עלינו לפרק את החברה האנתרופוסופית הרי שבפועל היא לא הייתה מתפרקת. כחברה אנתרופוסופית, כחברה הקיימת מטעם תנועה רוחית-מדעית, אנו שונים מחברות אחרות בכך שהחברה שלנו נוסדה לא על-פי תוכנית מופשטת ולכן עם כוונות לא-ממשיות, אלא על-פי משהו ממשי מאוד. הבסיס שלנו בסיס ממשי.

פשוט הסתכלו בעובדה שכל חבר בחברה האנתרופוסופית רשאי שתהיה לו גישה לסדרות של ההרצאות שלנו, בעוד שבני-אדם אחרים אינם זכאים לכך.¹⁸

זהו בסיס ממשי מאוד, כי פירוק החברה האנתרופוסופית היה נעשה רק ביחס לשם; הוא לא היה נפטר מן העובדה שבני-אדם ספורים מחזיקים בסדרות הללו. וזו עובדה ממשית במידה שווה שבני-אדם ספורים נושאים בראשם היקף מסוים של חכמה. אינני יכול לומר בדיוק מה אחוז בני-האדם המחזיקים בראשם את הדברים שאנו מדברים עליהם – בניגוד לאלה שיש להם אותם 'חזיונות' – אך, אין זה הדבר החשוב ככל שהדבר נוגע לחברה. זו עדיין ממשות שהיקף מסוים של חכמה, סך כל הדברים הקיימים באמת, מצויים בלבם ובנפשם של בני-אדם אשר השתייכו לחברה האנתרופוסופית עד כה. הוא אינו יכול להילקח מהם, גם לא על-ידי פירוק החברה.

כך, החברה האנתרופוסופית שונה מחברות אחרות בזה שהיא לא תסבול המצאות של דמיון בארגון שלה, אלא היא בנויה על בסיס המציאות. כך, פירוק החברה לא היה משפיע שום השפעה מיידית על המשך קיומה, ככל שהדבר נוגע למציאות. החברה שלנו משתווה לחברות וארגונים כפי שמשהו ממשי משתווה לדברים שרק חושבים עליהם. עלינו לזכור את ההבדל רב-החשיבות הזה כדי להבין את הרעיון של החברה שלנו בדרך הנכונה. וזה רק מפני שמספר גדול של חברים הסתמכו, באופן מודע פחות או יותר, על קרקע המציאות היציבה של החברה שלנו, על הבסיס שלה, במשהו שהינו יותר ממטרות מתוכננות, שאנו רואים מוסד לימודים גבוהים למדע הרוח, נבנה על גבעה זו, בניין אשר יוסיף לשפר את הקשר שלנו למשהו ממשי.

הדבר היה מתאפשר עבור קבוצה מסוימת של חולמים, להיפגש ולהחליט לא ללבוש צווארונים ועניבות, לנעול רק סנדלים ואולי גם לפשט את החיים בדרכים אחרות על-ידי התעלמות ממוסכמות או 'דעות קדומות' חברתיות אחרות, כפי שהם עשויים לכנותן. (בחרתי דוגמה היפותטית כדי שאיש לא יצטרך

¹⁸ ב-4 בספטמבר 1921 בשטוטגרט, בכנס החברים הראשון לאחר מלחמת העולם הראשונה, הפנה רודולף שטיינר את שאלת סדרות ההרצאות כדלקמן: "למעשה, כל חבר לקח על עצמו את האחריות לדאוג לכך שהסדרות תישארנה בתוך החברה. אינני מודאג כל-כך שיקראו סדרות של הרצאות מחוץ לחברה; מה שחשוב לי הוא שסדרות אלה, בצורה בה הן הודפסו, תישארנה בקרב אנשים המבינים את הנסיבות, כי חוסר זמן מנע ממני לתקן את ההגהות." ובספרו *אוטוביוגרפיה – פרקים בנתיב חיי* (GA-28, הוצאת בדולח): "הייתי מעדיף שהמילה המדוברת תישאר מדוברת. אך, החברים רצו שההרצאות תודפסנה בשביל תפוצה פרטית. כך, הן יצאו לאור. אילו היה ברשותי זמן להגהות, הרי שהגבלה 'לחברים בלבד' לא הייתה נחוצה כבר מן ההתחלה." (שם, פרק 67).

ברם, היות שהחברים לא חשו שהם כבולים לאחריות זו ויריבו של רודולף שטיינר בכתביהם הציגו לעתים קרובות את עצמם כמיועדים טוב יותר על סדרות ההרצאות מאשר החברים עצמם, נאלץ רודולף שטיינר להסיר את כל ההגבלות ולהכריז שסדרות ההרצאות תהיינה נגישות לקהל הרחב בכנס היסוד של החברה האנתרופוסופית בחג המולד 1923.

לחוש שמעמידים אותו במקום.) פירוקה של קבוצה כזאת לא היה משנה משהו משמעותי. אבל, איננו פשוט קבוצת חולמים; אנו שונים בכך שאנו מודעים לגמרי למשקל התבססותנו במציאות ולחשיבותה.

בלי לדקדק כחוט השערה, עלינו גם להבדיל בין רעיון של חברה כמו זו שבה אנו מפתחים תורה רוחית מסוימת ובין רעיון של מועדון חברים או ארגון דומה. עלינו להודות בכך שהרעיון ההולם של חברה כמו זו חומק מרבים מאתנו כאשר אנו חושבים על תנאי חיינו בחברה זו, ואנו נעזבים להתבונן ברעיון של מועדון חברים או ארגון דומה. באותו סוג של ארגון, נקבעים חוקים ותנאים שיש לקיים ולעמוד בהם. ברם, בחברה כמו זו שלנו, אין זה מספיק. היא שונה ממועדון חברים הרבה יותר מאשר בשם בלבד.

כפי שהסברתי פעמים ספורות בשבועות האחרונים, הדבר החשוב בחברה שלנו הוא שהרעיון של חברה צריך להילקח באמת באופן רציני.¹⁹ משמעות הדבר היא שכל החברים מוכרחים להיות מודעים לכך שהשתייכות לחברה מצריכה יותר מאשר פשוט לקבל כרטיס חבר ולהיות רשאי לקרוא לעצמם חברים בחברה. למעשה, כולם מהווים איברים של החברה. בשל כך, משהו עדין ועם זאת מיוחד מאוד צריך להתקיים בקרב החברים, משהו שעבורו כל חבר צריך לחוש אחריות מסוימת. כאינדיבידואלים, הם מוכרחים להיות מודעים הן לצרכים העדינים והברורים מאליהם והן לרווחתם של חברים אחרים בחברה, וחברים מנוסים מוכרחים להיות מוכנים ורוצים להשתמש בניסיונם ולתמוך באלה אשר הצטרפו לחברה לאחרונה. חברים מנוסים יותר אלה אינם צריכים בהכרח לחשוף את ניסיונם; ככלות הכול, הדבר החשוב הוא הדרך בה הם מיישמים את ניסיונם בחיי היומיום.

המילה 'אמון' עולה לעתים קרובות בהקשר זה. במהלך הרצאה שנתתי לפני שבועות ספורים, הסברתי שאיננו צריכים שיהיה לנו אמון בתורות שלנו, מפני שהתורות הללו תנסנה להצדיק את הביטחון שלנו בהן דרך כל אמצעי מעשי יחיד שהן מעלות (22 באוגוסט 1915). ברם, אנו כן צריכים לנסות לפתח אמון בין החברים ולוודא שהאמון מוצדק. מוכרחים אנו לנסות ליצור קשרים ממשיים בין חברים. זו תהיה דרך ארוכה לקראת פיתוח סוג של 'הילה אידיאלית' הנחוצה בחברה כמו זו שלנו, אם כל חבר מנוסה, בלי לרחק מסביב כמו מרגל או בלש – כלומר בלי לחלל את פרטיותו של אדם כלשהו – יכול באמת להשגיח על העליות והמורדות של עשרה חברים אחרים בלבד, ולעשות זאת בלי לומר להם שהם נחשבים פחות מנוסים. כמובן, בלתי-אפשרי לחוקק אמון; יש להרוויח אותו ביושר. החברים המנוסים יותר שלנו צריכים להשקיע מאמץ מרוכז כדי לזכות באמונם של אלה הנמצאים בחברה זמן קצר בלבד.

¹⁹ ראה בסדרה זו את ההסברים שרודולף שטיינר נתן ב- 21 וב- 22 באוגוסט 1915.

דברים כאלה הוזכרו לעתים קרובות במהלך שנות הפעילות של החברה שלנו, אך מעולם לא היה צורך לדבר עליהם כפי שנעשה כאן ועכשיו. כאשר חברים בחברה האנתרופוסופית התפזרו בקרב שאר האוכלוסייה בערים שונות, זה היה מצב עניינים שונה מאוד מזה של רבים מאתנו אשר חיים כאן בצפיפות, כמו בתצוגה, כביכול. מצב זה מחייב שנפנה מבט ממושך ורציני בהנחות הבסיסיות של הדרך בה אנו חיים יחד בחברה זו.

כמובן, חברה כמו זו שלנו לעולם לא תהיה מסוגלת להשביע את רצון כל בני-האדם החיים מחוצה לה. היא לעולם לא תוכל למנוע מחלק מבני-האדם הללו לשקוע בסוגים שונים של השמצות, לעג, התקפות לא-מוצדקות וכן הלאה. אך, זו אינה הנקודה; מה שאני עומד לומר עתה אינו תלוי בזה. הדבר החשוב הוא שהחברים בחברה באמת עושים את כל האפשר בכל מקרה בודד כדי להראות את ההתקפות כלא-מוצדקות וחסרות כל בסיס עובדתי. כדי לעשות זאת, עלינו לרדת לפרטים, ידידי. אין זה מספיק להפנות את תשומת-הלב לנושאים העיקריים בחיינו החיצוניים. עלינו להיות מודעים במידה שווה לדברים הקטנים.

למשל, אם חלק מחברינו יושבים בין בני-אדם אחרים ברכבת החשמלית בדרך חזרה לבאזל בשעות הלילה והם מדברים בקול רם על כאב קל בגופם האתרי, זה לא בדיוק פשע. אם מישהו מותח עליהם ביקורת בשל כך, אנו בהחלט יכולים להשיב: "אז מה? האם זה כל-כך חשוב?" למעשה, זה באמת חשוב מאוד, כי זה מעמיד את הכבוד והרצינות של התנועה שלנו בסימן שאלה. כך, אף על פי שמקרים כאלה הם עניינים חסרי-ערך, מוכרחים להימנע מהם. אנו מוכרחים להתחיל לשנות את עצמנו בכל מקום בו לאותו שינוי יכולה להיות השפעה ממשית. מעל לכול, עלינו להבין שכאשר אנו מדברים בנוכחות בני-אדם אחרים על דברים שרק אנחנו יכולים להבין, אותם בני-אדם לא יהיו מסוגלים להימנע מקבלת רשמים שגויים.

אנו יכולים להניח שאנו יודעים על מה אנחנו מדברים כאשר אנו מדברים על הגוף האתרי, אבל לא בני-האדם העשויים להקשיב. הם עשויים להיות באותה סיטואציה כמו עוזרת-הבית שחלק ממכריי הקרובים מכירים היטב. אישה זו עבדה אצל אנתרופוסופים והיות שרצתה לברר במה מדובר באנתרופוסופיה, היא נכחה בקורס הכנה אשר ניתן על-ידי אחד החברים שלנו. בשובה לביתה אמרה: "ובכן, למדתי שיש לי ארבעה גופים, לא אחד. יש לי חדר קטן ומיטה צרה מאוד ועתה אינני יודעת איך להכניס את כל הגופים הללו!" זהו סיפור אמיתי. הוא קרה בביתם של אנשים שאני מכיר היטב. אתם רואים, בני-אדם השומעים אתכם מדברים על הכאבים הקלים של גופכם האתרי, יחשוב באופן טבעי שאתם מדברים על הגוף האתרי כאילו היה גוף פיסי; לכן, אתם בעצם מטעים אותם ומונעים מהם לפתח קשר קרוב כלשהו לתנועה שלנו.

זוהי הסיבה לכך שחשוב שנלמד להתייחס לדברים שאנו מדברים עליהם באופן רציני ומדויק. גם אם הם לכשעצמם רק עניינים פעוטים בלבד, הם יכולים להרים חומה מדומה של דעות קדומות סביבנו, ואפשר

וצריך למנוע זאת. בחברה כמו זו, חשוב שנלמד לדבר באמת באופן מדויק, אחרת בהדרגה ייעשה בלתי-אפשרי לטפח את אשר יש לטפח בתוך חברה זו.

היום, אני חש שאני נאלץ להזכיר דברים ספורים שקרוב לוודאי ייראו מיותרים לגמרי לרובכם, פשוט מפני שהתגובה הטבעית היא: "ובכן, מה זה אמור להביע – האם עלינו לדייק בדיבור שלנו? כמובן שאנו מדייקים." אבל, שימרו על עיניים ואוזניים פקוחות בפעם הבאה שמהו יקרה היכן-שהוא, כאשר נאמר משהו ואדם אחד מעביר את הדברים לאדם אחר. אם תשימו לב באמת, תבחינו בסטייה ממה שהינו מדויק באופן קפדני. כאשר משהו שמישהו שמע או ראה, מועבר לאדם הבא ולאחר מכן לאדם אחר וכן הלאה, התוצאה יכולה להיות קריקטורה מפלצתית של מה שלמעשה קרה או נאמר. התנסות זו נפוצה מאוד בחברה שלנו.

עלינו לקחת בחשבון שבתנועה רוחית-מדעית אנו יכולים לפעול בצורה מועילה רק אם נתרגל להיות מדויקים, להבין דברים באופן מדויק באמת. מדע הרוח כופה עלינו להתמקד מבחינה רוחית בדברים שאין להם שום קשר לעולם הפיסי החיצוני, וכדי לפתח את הקשר הנכון עמם, אנו זקוקים למשקל נגדי מסוג מסוים. המשקל הנגדי המתאים והיחיד הוא לגשת אל דברים במישור הפיסי באופן מפוכח ככל האפשר. ככלות הכול, הדיוק קיים במציאות.

לפני זמן מה, נתתי הרצאה לקהל הרחב במינכן אשר זעזעה באמת מספר אנשים.²⁰ נושא ההרצאה הייה טבעו של הרוע. באותה הרצאה, הסברתי שהכוחות הנמצאים בפעולה ברוע במישור הפיסי אינם מהווים דבר, במובן מסוים, מלבד הכוחות אשר הועברו ממישורים עילאיים יותר של הוויה אל המישור הפיסי. כוחות מסוימים היכולים להובילנו להכיר את הרוחי ולשלוט בו אם הוא מיושם שם בעולם הרוח, יכולים להפוך לרוע כאן למטה בעולם הפיסי.

הכוח אשר מאפשר לנו להבין את עולם הרוח קיים אך ורק בעולם הרוח; כוח זה גורם לסוגים שונים של נזקים, כאשר הוא מועבר באופן ישיר ובצורה נמהרת למישור הפיסי. כי, מהו טבעו של כוח זה? הוא כרוך בהפיכת החשיבה של האדם לבלתי-תלויה במישור הפיסי. כאשר כושר זה מיושם במישור הפיסי עצמו, הוא הופך לרמאות וחוסר-הגינות. כך, בני-אדם אשר התבקשו להפיץ את מדע הרוח, תמיד ראו בכך סכנה גדולה, מפני שמה שנחוץ להבנת המישורים העילאיים של הוויית-הקיום מזיק בהיותו מיושם באופן ישיר בעולם הפיסי.

זוהי הסיבה לכך שנחוץ משקל נגדי: כדי לשמור על היכולת שלנו להבין את עולם הרוח טהורה ויפה בצורה נאותה, עלינו לפתח את הרגש שלנו לאמת ולדייקנות בעולם הפיסי באופן יסודי ככל שרק אפשר.

²⁰ מקור הרוע לאור מדע הרוח, מינכן, 29 במרס 1914. קיימים רק רישומים לא-מלאים.

אם איננו רוצים להסתמך על דייקנות במישור הפיסי, אז בחברה המכונה אוקולטית, נטיות מסוימות אשר פותחו באמצעות תרגילים רוחיים-מדעיים, מתערבבות מיד באופן בלתי-הולם עם ההיבטים הנחותים ביותר של המישור הפיסי.

הבה נסתכל בחברה מטריאליסטית רגילה במובן רחב יותר של המילה. כידוע לכם – או אולי שמעתם על כך גם אם אין לכם עליו ידיעה ממקור ראשון – קיימים חוגים חברתיים מסוימים בהם הרכילות שולטת. לפחות משמועות, תהיו מודעים לכך שרכילות או פטפוט זה מתרחשים, שהם שולטים בחברה רכושנית-מטריאליסטית רגילה. בדרך-כלל איכותה של רכילות זו אינה גבוהה מאוד ואפשר לומר הרבה בגנותה, אבל לפחות לרוב לא מתערבבים עמה תכנים אוטוריים. כאשר הרכילות היא החוק הכללי בחברה אוקולטית, אידיאות אוטוריות הן הראשונות להיגרר לתוכה.

אני מקווה שאפשר באמת לדבר על דברים מן הסוג הזה בחוג שלנו, כי צריך להיות אפשרי לומר משהו בתוך החברה שלנו בלי שיתפשט מיד במרחב, במקומות שבהם הוא מובן שלא כהלכה. ברם, התנסויותינו בהיבט זה אינן הטובות ביותר, ואם הן תימשכנה, אכן יהיה עלינו לארגן את החברה שלנו בצורה שונה. דברים אשר נאמרים בתוך החברה צריכים להישאר בתוך החברה במובן הקפדני ביותר של המילה, מפני שמוכרח באמת להתאפשר לומר מדי פעם דברים שאינם יכולים להיאמר פשוט באופן לא-פורמלי מחוץ לחברה שלנו.

כמובן, לעתים קרובות, עלינו לדבר בחברה שלנו על הקשרים הקארמתיים בין בני-אדם. בהחלט יתכן שקשרים כאלה קיימים – למעשה, הם כמובן קיימים – אך, אם ניתן ללא הרף להשקפותינו על הקארמה להתערבב עם הקשרים היומיומיים הרגילים שלנו, הרי שלא נתייחס למושג הכנות, פשוטו כמשמעו, במידה מספקת, והתוצאה לא תהיה רק אבסורדית, אלא גם מזיקה. הכנות היא מושג שיש ליישמו באופן קפדני ביותר.

ביכולתי לחשוב על כל מספר של מקרים בחוגים אוטוריים, בתוך החברה ומחוצה לה, היכן שעניינים סובייקטיביים המתרחשים במישור הפיסי כדבר מובן מאליו, שובצו ויפּו עם אמיתות אוטוריות. הרשו לי להזכיר דוגמה קיצונית אחת שאינה יכולה לקרות לעתים קרובות מאוד בחברה שלנו, אלא היא אחד הדברים שאפשר להתנסות בו. אכן, זה קרה פעמים רבות.

בני-אדם רבים למדו על התגשמות חוזרת-ונשנית, והם גם למדו שהכריסטוס חי על האדמה בנקודת זמן מסוימת. חוויתי יותר מפעם אחת שנשים אשר נעשו מודעות לשתי העובדות הרוחיות הללו – התגשמות חוזרת-ונשנית והתגשמותו של הכריסטוס – דמיינו לעצמן בכל הרצינות שהן נבחרו להוליד את הכריסטוס וניסו לארגן את חייהן כך שהדבר יתאפשר. לא נעים להזכיר דברים אלה ולכנות את-חפירה, את-חפירה, אך מוכרחים אנו לעשות זאת כדי להגן על החברה, דבר שביכולתנו לעשות רק אם לא נעצום את עינינו מול הנזק שבני-אדם יכולים לגרום על-ידי יישום אמיתות אוקולטיות במישור הפיסי.

המקרה שהזכרתי עתה קיצוני, אבל הוא קרה לא רק פעם אחת, אלא שוב ושוב. תיארתי אותו באופן דרסטי מפני שדברים כאלה קורים לעתים קרובות מאוד בקנה-מידה קטן יותר, וחשוב לשים לב למקרים הפעוטים כמו גם למקרים הבוטים יותר. כמובן, קיימת בעיה רצינית אם מישהי חושבת שהיא עומדת להוליד את הכריסטוס, כי התוצאות יכולות להיות מצערות ביותר. ברם, בקנה-מידה קטן יותר, דברים מן הסוג הזה מתרחשים שוב ושוב.

עתה, בחיים בורגניים רגילים, קורה שבני-אדם מתאהבים, שגבר מתאהב באישה. אנשים מכנים זאת, 'להתאהב', וזו האמת הברורה והפשוטה. בחברות אוטוריות, גברים ונשים גם מתאהבים; בלתי-אפשרי לשלול את האפשרות הזאת, כפי שחלקכם יודעים מניסיון. אך, באותו מקרה, מה שאתם שומעים אינו פשוט כמו: "א' התאהב בב'". בני-אדם רגילים פשוט אומרים שהם יוצאים יחד, וזהו תיאור שבדרך-כלל הינו מדויק מאוד על-פי הבחנה חיצונית. אך, בחברות אוטוריות, מה שאתם שומעים הוא בערך כך: "לאחר שבחנתי לעומק את הקארמה שלי, אני מוצא שאישיות נוספת חדרה אותה, ונוכחנו לדעת שהקארמה הועידה אותנו להיות יחד ולהתערב בגורל העולם בדרך מיוחדת."

בני-אדם לא מצליחים להבחין במידת הולכת-השולל אשר השתרבבה כאן בין טענה זו והעניין הפשוט של התאהבות. הולכת-שולל זו התפתחה בדרך הבאה: בחברה רכושנית-מטריאליסטית, טבעי למדי ששני בני-אדם יתאהבו זה בזה. אבל, בחברה אוטורית, הדבר אינו נחשב נורמלי; תחת זאת, זה משהו שבני-אדם חשים מעט מבוישים בו. אך, בני-אדם אינם אוהבים לחוש מבוישים, לכן, תחת זאת, הם אומרים שהקארמה אמרה את דברה ויש לציית לה! אבל, אילו היו כנים, הם פשוט היו מקבלים שהם התאהבו, ובקבלם זאת, הם היו מפלסים את דרכם בחיים בלהיטות גדולה יותר מאשר על-ידי ערבוב האמת עם סוגים של שטויות קארמתיות. הפגיעה הבסיסית של ייפוי נושאים אישיים עם אמיתות אוטוריות גורם נזק גדול יותר מפני שהוא גורם לבני-האדם לאבד את החוש הפנימי שלהם של גבולות, גבולות שעלינו לקבל כאשר אנו מאמצים פילוסופיה רוחנית-מדעית.

אין בכך לומר שעלינו להכניס את העקרונות הגרועים ביותר של חוגים לא-תרבותיים אל תוך החברה שלנו. בחוגים חברתיים מסוימים אומרים שלהיות אנושי מתחיל בלהיות רוזן. אל לנו לייסד את גרסתנו שלנו בכך שנאמר שלהיות אנושי מתחיל בלהיות או מדען רוחי או אנתרופוסוף – בלהיות 'אנתרופופיל', כפי שאחרים מתחילים לכנותה. אל לנו לעשות זאת. עלינו להודות בכך שאף לפני שנעשינו מדענים רוחיים, היינו בני-אדם בעלי דרכים מסוימות של הסתכלות בדברים, בני-אדם אשר עשו דברים מסוימים ונמנעו מלעשות דברים אחרים.

בימים הראשונים של התנועה שלנו, ציינתי כמה חשוב שלא נשתמש בהשקפותינו הרוחיות כדי לשקוע אל מתחת לרמת התקנים המוסריים הקודמת שלנו, אלא שמוכרחים אנו להתעלות מעליה בכל ההיבטים. זוהי הסיבה לכך שאמרתי, לפני שנים רבות, שכאשר הצטרפנו לחברה, כל אחד ואחד מאתנו

היה מצויד באוסף מסוים של תקנים מוסריים והרגלים לעשיית דברים, ועלינו לאפשר להרגלים הללו להישאר כפי שהם עד שכורח פנימי שאין לערער עליו יאלץ אותנו לשנותם. באופן כללי, זה קורה רק הרבה יותר מאוחר. יכול להיות מזיק ביותר אם ניקח, לאחר שלמדנו מעט על מדע הרוח, ניקח את אשר למדנו ונשתמש בו כדי לתרץ או לייפות את אשר אנו עושים בחיים. ידידי, עליכם להיות ברורים ללא רבב בנקודה אחת, כלומר שהנסיבות החיצוניות של חיינו גם נוצרות על-ידי קארמה מסוג מסוים. והדרך בה בני-אדם בעולם חושבים ופועלים, גם מהווה עניין של קארמה.

עתה, כידוע לכם, אני מעדיף לדבר על מקרים מוחשיים, מפני שהם מוסרים הכי הרבה. למשל, הדבר הבא קרה לי פעם: לפני זמן לא רב, ישבתי אצל ספר – סלחו לי על כך שאני מדבר על דברים מן הסוג הזה, אך מה שאני עומד לומר לכם אינו כל-כך לא-דיסקרטי או אינטימי. ישבתי מול הראי, כך שיכולתי לראות את בני-האדם שנכנסו ויצאו. הדלת נפתחה ונכנס אדם עם איזשהו סוג של נעליים שלא היו יותר מטלאים של עור רך; מעליהן, הוא לבש חותלות ואיזשהו סוג של בגד דמוי-שכמיה שהיה תלוי עליו בזווית מתגנדרת. בנוסף, שער ראשו היה אסוף לאחור עם איזשהו סוג של סרט. בדרך מקרית, כביכול, הכרתי את האיש היטב.²¹

הספר הניח את סכין הגילוח בדיוק לפני שעמד לגלח את פניי וקנה משהו מהאיש תמורת חמישה פפניג. הוא הראה לי אותו לאחר שהאיש יצא – זה היה שיר שהוא חיבר בעצמו. הוא פשוט היה שיר נורא, אך אותו אדם הסתובב ברחובות ובחנויות באותה סביבה, מכר את דבריו ודמיין לעצמו שהוא עולה לאין שיעור על כל בני-האדם שמסביבו. הוא חשב שהוא נהג לפי אידיאל כלשהו, אך במציאות הוא נהג רק לפי צורה מוגזמת והיסטרית של יהירות. הדחף הבסיסי מאחורי התנהגות זו, הווייתו כולה, לא היו יותר מהגזמה גסה של העיקרון הנמצא בפעולה בקרב נשים שחצניות ושטחיות ביותר.

אך, פשוט חישבו כמה מבינינו פותו – למען הנימוס, לא אומר שהם עשויים להתפתות כיום – לומר זאת בדרכו שלו, אותו אדם רק ניסה לעשות את הדבר הנכון. זה נכון למדי, אך זו עדיין הייתה שטות מוחלטת, וכרוך בשיבוש חייו של אדם, אם הוא הפך אותו לעיקרון-חיים. עלינו להבין באיזו מידה יהירות יכולה להיות גורם מניע במה שבני-אדם עושים וכמה קשה להבחין בכך. אם ניקח ברצינות את אשר יכולים אנו לרכוש ממדע הרוח ולקבלו בכבוד, עלינו להודות בכך שיהירות הינה כוח חזק מאוד באותו אדם. אם אנו עושים דבר זה או אחר מתוך יהירות, שלא לדבר על מניעים ודחפים אחרים, בני-אדם אחרים נעלבים, אם כי לא בהכרח מהסיבות שאנו יכולים לשער. בכל זאת, קיים קשר בינינו ומה שבני-אדם אחרים אומרים

²¹ גוסטב גראזר, 1879-1958, אשר התפרסם כחלוץ של הטבע בשנות העשרים של המאה העשרים. רודולף שטיינר הזכיר את גראזר במכתב אל מרי פון סיברס מ-6 בינואר 1906 – ב-מכתבים ומסמכים 1901-1925, מאת רודולף שטיינר ומרי פון סיברס, GA-262, באמרו שגראזר נכח בהרצאה של רודולף שטיינר והשתתף בדיון אשר התקיים לאחר ההרצאה.

עלינו, קשר שקל מאוד למצוא אם נתבונן בזהירות. ונוכל להתגבר על דברים כאלה אם נפתח חוש קפדני לדיוקנות כמשקל-נגדי, גישה שאנו צריכים גם למען הבנתן של אמיתות אזוטטריות.

אף על פי שזהו רק פרט קטן ולא עניין מרכזי, באזוטריקה חשוב ביותר לדעת ולבחון, כאשר בני-אדם מספרים דברים, בין אם הם מספרים על ההתבוננויות שלהם ולכן יש להם זכות לדבר עליהן כעובדות ובין אם הם מעבירים דברים שהם שמעו מאדם אחר. עלינו להיות מסוגלים להצביע על ההבדל. אך, במאות מקרים, בני-אדם מספרים דברים לבני-אדם שבתורם מספרים למישהו אחר, אך בדרך כזאת שהאדם השלישי בשרשרת מקבל את הרושם שהם לא סתם מועברים על משהו שהם שמעו, אלא מדברים על ההתנסות הישירה שלהם ויש להם זכות לדבר עליה כאילו הייתה עובדה ממשית. אי-דיוק זה חשוב פחות בחברה מטריאליסטית רגילה מאשר בקרבנו. בחוגים מטריאליסטיים, עשוי להיראות פדנטי להיות מדויק כל-כך בדרך בה אדם מדבר, אבל בחברה שלנו, יותר מכל מקום אחר, עלינו להבחין בדברים כאלה באופן קפדני ומדויק. ומעל לכול, היות מדויק ביחס לעצמנו, עלינו להפכו להרגל.

אם מי מכם צריך להשתכנע בדבר ההשלכות של מה שאני אומר, הינכם מוזמנים לערוך את הניסוי הבא: בחרו נושא כלשהו – למשל, צמחונות – ושימו לב לדרך בה חסידים של מדע הרוח מדברים על נושא זה בעולם החיצוני. הכינו גרף ובכל פעם שאתם שומעים מדענים רוחיים מספרים לאנשים אחרים שהם צמחונים, רשמו את הסיבות שהם נותנים. במהרה יתבהר שבנושא הצמחונות, חסידים של מדע הרוח אומרים לעתים קרובות דברים שערוורייטיים לגמרי לבני-אדם בעולם החיצוני. כאשר העולם החיצוני מגיע אז למסקנה שאנו חבורת טיפשים, הרי שאין בכך הפתעה גדולה.

בחוגים אנתרופוסופיים, הזכרתי לעתים קרובות דרך פשוטה מאוד של מתן מענה לשאלה: "מדוע הינך צמחוני?" בלי לעורר התנגדות בבני-האדם שמסביבכם. אם מישהו שואל "מדוע הינך צמחוני?", ואתם יודעים שאותו אדם מעולם לא אכל בשר סוס, אז פשוט השיבו בשאלה: "ובכן, מדוע אינך אוכל בשר סוס?" עתה, תעמדו על אותו בסיס, והאדם אשר צריך לתת תשובה על כך שאינו אוכל בשר סוס, קרוב לוודאי שלא ימנה סיבות תיאורטיות מאוד, אלא יאמר משהו כמו: "המחשבה על כך מחליאה אותי." אז תוכלו לומר: "כך בדיוק חש אני ביחס לכל סוג של בשר". וכל עוד אתם אומרים זאת בדרך פייסנית ונאותה, בני-האדם יבינו את נקודת-המבט שלכם. הדבר העיקרי הוא לא לתת לאדם האחר לקבל את הרושם שאתם חשים עליונים מפני שאינכם אוכלים בשר. אולי בכל זאת תרצו להוסיף, אם כי רק אם תוכלו להודות בכך בכנות, שאתם חלשים מדי כדי לאכול בשר; אתם מוגבלים כאשר זה מגיע לאכילת בשר. כאשר שאלה זו עלתה, אני עצמי אמרתי לעתים קרובות שדברים רבים נעשים פשוט קלים יותר אם לא אוכלים בשר. בשר מכביד על בני-האדם ואם צריכים אתם להשתמש במוחכם בדרך מדויקת, פשוט יהיה לכם קל יותר לעשות זאת אם לא תוכלו בשר. בסופו של דבר, הכול מסתכם בשאלה מה קל ונוח יותר.

הדגשתי לעתים קרובות שבלתי-אפשרי 'לאכול' את דרככם אל תוך העולמות העילאיים, בין אם באמצעות מה שאתם אוכלים ובין אם על-ידי מה שאתם נמנעים מלאכול. רכישת גישה לעולמות הרוחיים היא עניין רוחי ואכילה או הימנעות ממזון הם עניינים פסיים. אלמלא זה היה המקרה, בני-אדם עשויים לקבל מחשבות מוזרות על מה שהיה קורה אילו היו אוכלים או לא אוכלים מזונות מסוימים. יתכן שהם יצרכו מלח בשבוע אחד ולא יצרכו כלל מלח בשבוע לאחר מכן, כדי לרדת אל מעמקי העולם האלמנטרי במהלך השבוע בו הם צרכו מלח ולחזור שוב במהלך השבוע בו הם הסתדרו בלי מלח. יתכן מאוד שלבני-אדם יהיו רעיונות מטופשים כאלה, אך דברים דומים עשויים בכל זאת לקרות להם.

כדי לחזור אל נושא הצמחונות, אם אנו צנועים ככל שרק אפשר בדרך בה אנו דנים בו בנוכחותם של זרים, נגלה שבסופו של דבר איש לא יעמיד את העובדה שאנו צמחוניים לחובתנו. לעומת זאת, אם נתייחס לצמחונות כמשהו לחובתנו, העולם החיצוני לעולם לא יסלח לנו על כך. ואכן, להיות צמחוני אינו עומד לחובתו של איש; זו פשוט דרך קלה לצאת מהעניין.

קיימות דוגמאות רבות אחרות ובאמת עלינו לדבר על דברים כאלה, לא להטיף למוסריות, אלא לייסד עקרונות בסיסיים מסוימים עבור חיינו בחברה אזוטריה אל מול העולם החיצוני. מה שכל זה מסתכם בו הוא שאנו צריכים להתייחס ברצינות לדרך בה אנו קשורים לעולם החיצוני, ותוצאת הדיונים שלנו מוכרחה להיות הן גשר והן קיר מגן בינינו והעולם החיצוני, במיוחד במקרה של חברה כמו זו שלנו. קורה שוב ושוב, למשל, שחברים אומרים לבני-אדם מחוץ לחברה: "ד"ר שטיינר אמר כך וכך." פשוט שימו את עצמכם במקום האדם שדיברתם אליו ודמינו לעצמכם מה הוא מרגיש!

למשל, אם מישהו אומר שד"ר שטיינר עוסק בהתפתחות רוחית, כיצד זרים אמורים להבין זאת? מה יכולים הם להעלות על דעתם מלבד חבורת טיפשים שכולם מכפיפים עצמם לאינדיבידואל אחד בודד? סוג זה של דבר קורה באמת. אפילו, אין ביכולתי להעמיד פנים שזה לא התרחש. פשוט דמינו לעצמכם מה משמעות הדבר לעולם החיצוני. אנו באמת מוכרחים לדבר על הדברים הללו מנקודת-המבט של הדרך בה יש להקים חברה, אם תנועה רוחית-מדעית כמו זו שלנו הולכת לשכון בה. בראש ובראשונה, מוכרחים אנו להתייחס לתנועה רוחית-מדעית זו ברצינות, ואל לנו לעשות דבר כלשהו העלול להיות מזיק לה בעיני העולם החיצוני.

מחר, אעמיק יותר בנושא זה, ותראו באיזה אופן אינטימי כל זה קשור לאימפולסים מיוחדים מסוימים של מדע הרוח.

הרצאה 2

החברה האנתרופוסופית כישות חיה

דורנאך, 11 בספטמבר 1915

ידידי היקרים, אתמול הסברתי את ההבדל העיקרי בין חברה כמו זו שלנו וחברות או אגודות אחרות. אמרתי שתקנותיה ומטרותיה המתוכננות אינן מתארות בצורה מקיפה את אופייה של החברה שלנו – אם נוסף או נוריד מטרות ותקנות, לא יתווסף או יחסר משהו משמעותי ממה שהחברה שלנו נועדה להיות מיסודו של דבר. הצבעתי גם על הדרך הברורה ביותר בה החברה שלנו שונה מהסוג הרגיל של חברות או אגודות המבוססות על תוכניות. אגודה מאתו סוג יכולה להתפרק בכל רגע נתון. אך, אם היה עולה הצורך לפרק את החברה שלנו ולמעשה היינו משוחררים ממנה, זה לא היה משנה דבר במצב העניינים היות שהחברה שלנו, שלא כמו אחרות, אינה מבוססת על המצאות אנושיות אשלייתיות כמו תוכניות ותקנות, אלא על ממשויות. נגענו באחת הממשויות הללו, כלומר בסדרות ההרצאות נמצאות בידיהם של כל החברים שלנו, עובדה שלא הייתה משנה את הדבר הפעוט ביותר אילו החברה הייתה מתפרקת. ואותו דבר ישים לממשויות אחרות רבות שעליהן החברה שלנו מבוססת.

כתוצאה מכך, עלינו להתוודע באמת לתנאים הנחוצים להישרדותה של החברה שלנו ולא להשלוח את עצמנו ביחס אליהם. אתמול, נתתי הסבר שטחי למדי על התנאים הללו והיום ברצוני להעמיק בהם יותר. כולכם יודעים שבשיחות מטריאליסטיות רבות על טבע החיים עצמם, אנו יכולים למצוא הגדרות או הסברים רבים על מה שישות חיה מהווה. קרוב לוודאי שלמדתם מספיק ממדע הרוח על אותו נושא כדי להבין שכל ההסברים וההגדרות הללו הם בהכרח חד-צדדיים ולא-שלמים. השגיאה או האשליה הגדולה ביותר של בני-אדם בעלי נטייה מטריאליסטית, היא לחשוב שהם יכולים להקיף את מהותו של דבר בהגדרה או הסבר יחיד. כדי להדגים עד כמה מגוחך הרעיון הזה, סיפרתי לכם פעם את הסיפור על הדרך בה אסכולה פילוסופית יוונית חיפשה אחר הגדרה לישות אנושית. מה שלבסוף הם העלו היה שישות אנושית היא ישות חיה בעלת שתי רגליים וחסרת-נוצות.²² ובכן, אין ספק שזה נכון; זו בהחלט הגדרה נכונה. אך, ביום למחרת, מישהו שהבין את ההגדרה הזאת הביא תרנגולת מרוטה ואמר: "הנה דבר חי בעל שתי רגליים וחסר-נוצות, לכן הוא מוכרח להיות ישות אנושית!"

²² מתוך חייהם והשקפותיהם של פילוסופים מפורסמים, כרך VI, מאת דיוגנס לארטיוס: "כאשר אפלטון הציע את ההגדרה, אשר קיבלה אישור, שהישות האנושית היא יצור בעל שתי רגליים וחסר-נוצות, הוא (דיוגנס) מרט נוצות של תרנגולת והביאה לבית-ספרו של אפלטון, באומר: 'הנה הישות האנושית של אפלטון!'".

הניסיונות הרגילים להגדיר חיים, אינם טובים יותר. כך זה עם הגדרות, ועלינו להיות מודעים לעובדה זו. קיימת הגדרה מטריאליסטית דומה לחיים אשר ניתנה על-ידי זואולוג מפורסם, הגדרה נכונה למדי ושימושית בתוך גבולות יישומה:²³ "דבר חי הוא משהו היכול להשאיר מאחור גוויה בנסיבות מסוימות; לכן, מה שהוא משאיר מאחור בהתפרקותו, אינו דבר חי." ברור שהגדרה זו ישימה רק לגבולות החיצוניים של המישור הפיסי, היכן שישות חיה, עם מותה, אכן משאירה מאחור גוויה; לכן, הגדרה זו תקפה שם. כאשר מכונה נהרסת, היא אינה משאירה מאחור גוויה; היינו מדברים בצורה מטפורית אילו היינו מדברים על גוויה של שעון, למשל. ברם, אם החברה שלנו הייתה מתפרקת, הרי שהייתה משאירה מאחור גוויה ממשית, במובן האמיתי ביותר של המילה.

מהו טבעה של גוויה? ברגע בו גוויה נעזבת על-ידי הנפש שלה, הרי שהיא אינה מצייתת עוד לאותם חוקים שלהם צייתה בהיותה מאוחדת עם אותה נפש. תחת זאת, היא מתחילה לציית לחוקים הפיסיים של היסודות הארציים. אותו דבר יהיה נכון ביחס לגוויה של החברה שלנו ברגע בו החברה הייתה מתפרקת. בנוסף, הכלים של החברה, כלומר כל סדרות ההרצאות הנמצאות עתה בידיהם של החברים, גם היו מהווים חלק מגוויה זו.

אנו יכולים להיות מדויקים ומדעיים למדי, אם ניקח את ההשוואה הזאת צעד אחד קדימה. כדי שלגוויה לא תהיה השפעה מזיקה על סביבתה, עלינו לשרוף את הגוויה או לקברה. זה היה ישים גם על הגוויה שהחברה שלנו הייתה משאירה מאחור, ללא ספק, עם פירוקה. כתוצאה מכך, ברגע בו אנו יודעים מה באמת מהווה החברה שלנו, אנו נעשים מודעים לאחריות שלנו כלפי מה שהיא מתבססת עליו. חברה או אגודה המבוססת על תקנות ותוכניות, היא כמו מכונה אשר משאירה מאחור רק חלקי חלקים ברגע בו אתם הורסים אותה, אך החברה שלנו, אילו הייתה מתפרקת, הייתה משאירה מאחור גוויה ממשית. היא הייתה משאירה מאחור משהו שהיה צורך לדבר עליו כגוויה ולהתייחס אליו בהתאם.

ידידי, אנו באמת מוכרחים לחשוב על מה שדרוש לחברה שלנו כדי שתשרוד. לעת עתה, נסיט את מבטנו מן העובדה השטחית שסדרות ההרצאות קיימות ונבחן את תכניהן, שכפי שצינתי אתמול, קיימים עתה במספר מסוים של ראשים. הם קיימים לא רק בראשים של בני-אדם אשר התייחסו אליהם באופן הולם והרמוני, אלא אולי גם אצל אלה – להוציא את החברה הזאת, כמובן, לשם נימוס – אשר עסקו בהם בצורה מעוותת וממשיכים לעוותם כאשר הם מדברים עליהם. כל זה באמת קיים שם וחי בחברה. ופשוט חיטבו על ההשפעה שתהיה להם כגוויה של החברה, אילו החברה הייתה מתפרקת. זוהי הסיבה לכך שמוכרחים אנו

²³ אוגוסט וייצמן, 1914-1834, פרופסור לזואולוגיה – מחקרים על תורת האבולוציה, 1875-6; הרצאות על תורת האבולוציה, 1881. ראה הרצאתו של רודולף שטיינר מ-18 באפריל 1916, דברים מן העבר וההווה ברוח האנושית, GA-167.

לקחת אחריות ולשמור על מה שהחברה שלנו צריכה כדי לשרוד ולכך שפניתי אליכם אתמול בדרכים שונות כדי לשמור על הצרכים הללו.

עתה, אמרתי שאילו החברה הייתה מתפרקת, הרי שהיא הייתה משאירה מאחור גוויה. מאפיין זה אומר לנו שבמובן האמיתי ביותר של המילה, החברה היא ישות חיה וממשית. אבל, לחברה יש מאפיין נוסף של דברים חיים, כלומר העובדה שהיא יכולה לחלות. אמרתי לכם שאגודה המבוססת על תוכניות ותקנות היא כמו מכונה או מכניזם, וכאשר חברים עושים משהו שאינו עולה בקנה אחד עם המכונה, הם מורחקים. הרחקת חברים מאגודה המבוססת על תקנות מהווה תמיד עניין של יישום חוק 'באהבה'.

ברם, במקרה של חברה כמו זו שלנו, שהינה אורגניזם חי ולא מכניזם, לנקיטת פעולה של הרחקת חבר תהיה, לעתים רחוקות מאוד, איזושהי השפעה משמעותית על הבעיה המעשית. בנסיבות שלנו, הרחקת חבר אשר עשה משהו שגוי היא פשוט לבחור בפתרון הקל. אין בכך לומר שאיננו יכולים לעשות זאת, אך עלינו להבין שחשוב הרבה יותר לשמור על האורגניזם של החברה שלנו בריא עד כדי כך שהוא יפעל כמרפא בכוליותו בהתמודדות עם גידולים לא-בריאים אינדיבידואליים. ברוב המקרים, ריפוי אורגניזם חולה אינו יותר מגיוס כוחות הריפוי של האורגניזם כולו כאשר חבר או איבר אינדיבידואלי חולה. חשוב שנבין את תהליך המחלה הפוטנציאלית בתוך החברה שלנו וניעשה מודעים לצורך לגייס את כוחות הריפוי של האורגניזם כולו.

עתה, אתמול כבר הסברתי שכוח ריפוי חשוב אחד כרוך בלהתרגל להיות מדויק לגמרי ביחס לתופעות במישור הפיסי – אמת בדיוקנות ודייקנות בכנות. בחיים האקזוטריים החיצוניים, אם פיסת מידע עוברת שינוי כתוצאה מרכילות או חוסר-דיוק בהעברתה מאדם אחד לאחר, אין זה משנה כמו שהיה משנה אילו היינו נותנים לזה להפוך להרגל בתוך החברה שלנו. אם כן, אחד הצרכים הדחופים ביותר עבורנו הוא שנתייחס לדיוקנות כעיקרון המנחה שלנו בכל דבר שאנו אומרים ועושים.

זה אך טבעי שבני-אדם ישאלו מה עליהם לעשות כדי לסייע בחיזוק החברה. התשובה היא שהדבר החשוב ביותר היחיד הוא שכל אינדיבידואל יחוש באמת כמו חבר בחברה בדרך הנכונה. חברים מוכרחים לחוות את החברה כאורגניזם ואת עצמם כאיברים שלו. ברם, דבר זה מצריך שכולנו נתייחס לענייניה של החברה כמו לעניינים שלנו ונהיה מסוגלים לנהוג לפי קו החשיבה של החברה. להכיר את דאגותיה של החברה ולרצות להכירן, הינם בעלי חשיבות יסודית וחיונית. כמובן, הדבר מניח מראש התעניינות מסוימת בחברה עצמה, וכדי לפתח את ההתעניינות הזאת, עלינו לדעת שהחברה היא אורגניזם ולהתייחס לעובדה זו ברצינות. זה הרבה יותר ממטפורה.

למשל, עלינו להבין את הדבר הבא. שלוש נקודות מופיעות בתקנות שלנו.²⁴ ממה שאמרתי קודם נובע שתקנות הן עבורנו בעלות חשיבות משנית בלבד. בכל זאת, הן שם. למעשה, הן מוכרחות להיות שם. ואם נתייחס לשלוש הנקודות הללו, נוכל לתארן בדרך הטובה ביותר בכך שנאמר שהן מייצגות את עבודתנו, עבודת החברה שלנו. אבל, אם תחשבו על הדרך בה מתנהלים דברים עם בני-אדם ועל היחס שלהם לעבודתם, תגלו שהעבודה של בני-האדם היא זו שמעייפת ושוחקת אותם. ברם, לתאר את עבודתו של אדם, בהחלט אינו מאפיין, בשום פנים ואופן, את אותו אדם, והגיוני לומר שהעבודה במסגרת הגבולות של שלוש הנקודות הללו על התוכנית שלנו, חובקת את הטבע והמהות בכללותם של החברה שלנו.

ברם, ביצוע עבודה זו אינה שוחקת את החברה. משמעות הדבר היא שיש לדאוג לחברה שלנו כמו לבן-אדם. כמו אורגניזם אנושי, האורגניזם של החברה גם זקוק לתשומת-לב. ואין זה מספיק לחשוב שלהיות חבר בחברה אינו מהווה יותר משימוש בחברה כמקום לטיפול מה שמבוטא בשלוש הנקודות הללו בתקנות שלנו. משמעות הדבר היא להתעניין גם בהנחיה ובניהול החברה עצמה. כאשר למישהו אין את ההתעניינות הזאת, משמעות הדבר היא שאותו אדם מתנגד להוויית-הקיום המתמשכת של החברה. להתעניין אך ורק בעבודת החברה אינו דבר כמו להתעניין בחברה עצמה. אך, כדי שהחברה שלנו תתקיים כבסיס לעבודה זו, התעניינות מסוימת בחברה עצמה, בחברה כאורגניזם, מוכרחה גם להתקיים. כלומר, יש לטפח בחברה שלנו עיקרון מסוים של תחושת-יחד, של חיים ועבודה משותפים.

אתמול אמרתי שבמקרים מסוימים, יש צורך להיות קיצוני למדי בכך שנכנה את-חפירה, את-חפירה, וכן שמשתייך לעצם טבעה של החברה שלנו שנסמוך על כך שדברים אלה לא יופצו מיד לכל עבר.

הדוגמה הגסה שהשתמשתי בה אתמול, הדוגמה של האיש במספרה, שהרגליו היו שנויים במחלוקת עם אלה של סביבתו, הייתה אמורה להראות שהמניע מאחורי סוג זה של התנגשות שונה למדי, לעתים קרובות, ממה שבני-אדם טוענים. כפי שהראיתי, האדם הנדון היה מונע מיהירות היסטורית.

הקארמה הובילה אותנו לכך שנקים את המטה שלנו כאן באזור זה, וכך אנו מוצאים את עצמנו חיים בתנאים שאינם בדיוק אידיאליים בכל ההיבטים, אם רשאי אני לנסח זאת כך. לזה התכוונתי כאשר אמרתי שגם אם כל אחד מאתנו היה מתנהג באופן מופתי לגמרי, היינו יכולים להיות מותקפים ביותר השמצות וכן הלאה, גם אם כלל החברים שלנו היו מתנהגים למופת בתוך האוכלוסייה הכללית.

אם כך, אתם רואים, אינני אומר שמוכרחים אנו לקחת בחשבון את כל הדעות הקדומות האפשריות, אלא רק את אלה שעלינו לבחון ביחס לתנאי החיים שהחברה שלנו זקוקה להם.

²⁴ שלוש הנקודות המופיעות ב-טיוטת העקרונות של החברה האנתרופוסופית, משנת 1913:

(א) בתוך החברה, כל אותם אנשים אשר קובעים את היסוד שלהם לעבודה משותפת באהבה על הוויית-הקיום של רוחניות משותפת בכל הנפשות האנושיות, בלי להתחשב בהבדלים ביניהם ביחס לאמונה, לאום, מעמד, מין וכן הלאה, יכולים לפעול יחד באחוזה.
(ב) יש לטפח מחקר על העל-חושי אשר נסתר בכל דבר שהינו נתון לתפיסה חושית ולקדם את הפצתו של מדע רוחי אמיתי.
(ג) יש לטפח את ידיעת גרעין האמת בפילוסופיות של בני-אדם אחרים מזמנים שונים.

במונחים של הטבע האנושי שלנו, גופנו הפיסי, אנו יודעים שעלינו להיות מותאמים מבחינה פיזית לתנאים החיצוניים של החיים סביבנו, בהם אנו תלויים, והאורגניזם הפיסי שלנו נמצא באינטראקציה מתמדת עם העולם החיצוני. אותו דבר ישים לאורגניזם החיצוני של החברה שלנו. עליה להתפתח בתוך מסגרת העבודה החברתית בה הקארמה שלנו הציבה אותנו, ודבר זה מחייב שהחברים שלנו יכבדו את צרכיה של החברה שלנו ביחס לתנאי החיים. שוב ושוב הסברתי מהם התנאים הללו.

נקודה חשובה שציינתי פעם במפורש בהפרכתו של מאמר²⁵ של כומר מקומי התוקף את החברה שלנו²⁶ הייתה שלחברה שלנו לכשעצמה אין שום קשר ישיר לדת. ככלות הכול, מה שחשוב אינו רק לומר תמיד את הדבר הנכון, אלא גם לומר מה שיש לומר בכל מקרה מסוים. זהו הדבר החשוב. ואחד הדברים הנחוצים ביותר בצורה מכרעת כדי שתנועתנו בכללותה תפרח הוא שהעולם החיצוני סוף-סוף יבין משהו שניסיתי להסביר שוב ושוב. אמרתי שוב ושוב שלתנועה שלנו אין שום קשר לדת כפי שלהשקפה הקופרניקוסית של מערכת השמש בראשיתה אין קשר למסדר דתי מסוים. שהכתות הדתיות התנגדו למערכת הקופרניקוסית הייתה הבעיה שלהן, ושום חשיבה על ההשקפה הקופרניקוסית עצמה. ועתה, עלינו להדגיש נקודה אחת, כלומר שאין לנו שום כוונה לייסד כת או תנועה דתית. בנקודה אחת, היה עליי להיות ישיר ולא-נעים, כי, עם הרצון הטוב ביותר בעולם, בני-אדם כתבו מאמרים על הבניין שלנו וכינו אותו 'מקדש', דבר שפגע בנו מאוד. זה גרם לכך שייראה, שלא לצורך, כאילו התחרינו מול כתות דתיות. זוהי הסיבה לכך שאני תמיד מזכיר לחברים שלנו לנסות לפשט את המונח 'בית-ספר למדע הרוח'.

חשוב באמת שבני-אדם ישמעו שוב ושוב שאין לנו שום קשר לכת דתית או בייסוד דת חדשה או משהו דומה. החברים שלנו מבצעים חטאים גדולים נגד החברה כאשר הם אינם מצליחים להצביע, בספקם מידע, על כך שלחברה שלנו אין שום קשר לייסוד דת. לא רק זאת, אלא בדרך של השמטה, הם עושים הרבה כדי שייראה כאילו אנו מנסים לייסד דת. חשוב לקחת זאת בחשבון גם במקרים פשוטים ולנצל כל הזדמנות להחדיר זאת אל תוך ראשם הקשה של בני-האדם שזה אינו מקדש ולא כנסייה, אלא משהו אשר דבק במטרות מדעיות.

ידידי, לעתים מה שנאמר חשוב פחות מהדרך בה הוא נאמר. עלינו להבין שאנו תמיד נותנים לזרים את הרושם שאנו כת או איזשהו סוג של דת חדשה, אם אנו תמיד מעמידים פנים חמורות-סבר כאשר אנו מדברים על המתרחש בתנועה שלנו – "חמורות-סבר עד כדי כך שהסנטר שמוט עד הבטן", כפי שמישהו

²⁵ מהן כוונותיו של מדע הרוח? תגובה ל- 'מהו הדבר שהתיאוסופים רוצים?' בעיתון *חדשות היום*, כרך 43, מספר 50, מ-28 בפברואר 1914. מופיע ב- GA-35, 1923-1904.

²⁶ 'מהו הדבר שהתיאוסופים רוצים?' – הרצאה שניתנה בליל המשפחה של הכנסייה הרפורמית בארלסהיים ב-14 בפברואר 1914 על-ידי ריגנברג הכומר. היא הודפסה בנספח של *חדשות היום*, ארלסהיים, פברואר 1914.

אמר לי פעם.²⁷ אני יודע שזו אינה דרך יפה לנסח זאת, אך זה בוודאי לגופו של עניין. כמובן, זה מפני שבני-אדם רבים מדמיינים לעצמם שסוג זה של רצינות מוגזמת היא הדרך היחידה לדבר על רגשות הקשורים לחיים דתיים. אבל, מוכרחים אנו לעשות כל מאמץ לשחרר את התנועה שלנו מן הרעיון אשר נהגה מראש שאנו מנסים לייסד כנסייה, דת או כת, ולהפיץ את הרעיון שזוהי תנועה רוחית-מדעית אשר מתמקמת בעולם בדיוק כפי שהמערכת הקופרניקוסית עשתה, כך שכל אחד ואחד יוכל לראות שאנו אלה שנגרם להם עוול. הכנסייה שגתה כאשר התנגדה לתורות של קופרניקוס; בכל אופן, בסופו של דבר היה עליה לקבלן.²⁸ אותו דבר יקרה גם עם התנועה שלנו – הכנסייה תצטרך לקבלה.

זוהי דוגמה לכך שעלינו ללמוד לדבר בצורה מדויקת מאוד, ומוכרחים להתייחס לדיבור מדויק כיסוד החיים של החברה שלנו ביחסיה עם העולם החיצוני. זוהי דרך אחת לעשות משהו מועיל באמת לטובת החברה. בני-אדם אשר מתעניינים אך ורק בקריאת סדרות של הרצאות – שכמובן יש לה שימושים ולא היינו יכולים להסתדר בלעדיהן – ואינם מתעניינים כלל בניהול החברה, במיוחד כאן, היכן שכולכם נמצאים בקשר קרוב – ובכן, בני-אדם שאינם רוצים לפתח את אותה התעניינות, הם למעשה אינם תומכים בחברה לכשעצמה, כפי שאמרתי קודם. אתם מוכרחים לגלות התעניינות בחברה! הנקודה אינה פשוט להיות שם למען השתתפות בדרך כלשהי בעבודת החברה, אלא לפתח התעניינות בחברה עצמה. ברם, משמעות הדבר היא שענייני החברה כישות חיה צריכים לחדור את המודעות האינדיבידואלית שלנו. וככל שנצטרך פחות בתקנות כדי לעשות זאת, כך יהיה טוב יותר.

אתם רואים כמה נחוץ שנהיה יותר ויותר מסוגלים לעמוד איתן כאשר מישהו מבחוץ אומר משהו שלילי על החברה שלנו, ונהיה מסוגלים לומר שאנו יכולים לערוב לעובדה שדבר כזה לא היה יכול לקרות בחברה שלנו. עלינו להיות מסוגלים להסתמך על העובדה שההשמצות אשר מופצות שקריות כמעט בכל המקרים – אף על פי שיוצאים מן הכלל תמיד אפשריים, כמובן. ברם, הדבר דורש התעניינות חיונית באמת בענייניה של החברה.

הבה נניח שאיזשהו סוג של חוסר-טקט מתרחש. למשל, הבה ניקח את המקרה ההיפותטי של גבר ואישה שבאחר-צהריים יפה בחודש מאי, נוהגים בחוסר-טקט כזה ועושים משהו שהם אינם צריכים לעשות בפרהסיה לעיני בני-האדם בסביבה. הבה נניח שסוג זה של חוסר-טקט מתרחש. מה היה צריך לקרות כדבר מובן מאליו אילו החברה שלנו הייתה בנויה כפי שהיא צריכה להיות בנויה? הדבר הטבעי היה שבני-האדם

²⁷ סופר שזו הדרך בה הנסיכה האיטלקייה מאנטוני, אליקה דל דרגו, התבטאה בפני רודולף שטיינר. בהזמינה אותו, רודולף שטיינר נתן הרצאות בארמון דל דרגו ברומא בשנים 1909 ו-1910. הוא השתמש בביטוי זה פעמים ספורות.

²⁸ ב-5 במרס 1616, בימי כהונתו של האפיפיור פאולוס החמישי וכתוצאה מהמהומה סביב גלילאו, עבודתו של קופרניקוס *De revolutionibus orbium coelestium libri VI* (1543) הוצבה על-ידי האינקוויזיציה אשר הוסמכה לכך ברשימת הספרים האסורים. ב-10 במאי 1757, ועדת הרשימה החליטה לבטל את פסק-הדין של ספרים אסורים באמירה שהשמש עומדת במקום בעוד האדמה נעה, במהדורה החדשה של הרשימה, וספרו של קופרניקוס לא הופיע עוד ברשימה מאז ואילך. ברם, רק ב-11 ו-25 בספטמבר 1822, שארמון המשרד הקדוש והאפיפיור פיוס השביעי אישרו את ההוצאה לאור וההפצה של כתבים כאלה.

הנדונים היו נוכחים לדעת במהלך הימים הבאים שהם מוכרחים למצוא חבר מבוגר יותר בו הם יכולים לבטוח ולשאול מה אפשר לעשות בעניין זה. משמעות הדבר הייתה שהם היו הופכים את העניינים האישיים שלהם לעניין של החברה.

שימו לב, בבקשה, לסוג הדוגמה שבחרתי. אין זה פשוט סוג הדבר שעלינו להתייחס אליו כעניין אישי לחלוטין שאינו מענייננו. דווקא, זהו משהו שהיה יכול להזיק מאוד לחברה. איננו יכולים לתפקד על-פי עיקרון הברך האומרת: "זהו ענייני הפרטי"; הברך צריכה להרגיש חלק מן האורגניזם כולו. כמובן, דברים כאלה מוכרחים להתקבל בהתעניינות ממשית. יש לראותם כעניין של החברה; תמיד מוכרח להיות שם מישהו שהינו מודע לא רק למה שמעורר בו או בה התעניינות מיידית, אלא גם יודע הרבה על החברה ויכול לתרום לרווחתה המתמשכת של החברה.

במילים אחרות, משמעות הדבר היא שאנחנו צריכים להתקדם אל מעבר לאמירה: "יש לי את חוג הידידים שלי, ולחובתי נזקפת העובדה שהבאתי אותם לחברה; חוג זה של ידידים הוא שמעניין אותי." אינני מתכוון, לבטח, למתוח ביקורת על בני-אדם אשר מפתחים קשרי ידידות וקשרים אישיים – אין זה עניינה של החברה. ברם, יש לכך השפעה ישירה על החברה אם בני-אדם מתעניינים בחברה אך ורק בשל חברותם בה. עלינו להפוך את ענייניה של החברה לשלנו. מוכרחים אנו להימנע מהאפשרות לשמוע תחילה על איזשהו מקרה דוחה ממישהו מחוץ לחברה ולא מחבר בחברה, וננקוט באופן אוטומטי בצעד אשר ימנע זאת כאשר מתקיים הסוג הנכון של התעניינות בקשרים החברתיים הפנימיים שלנו.

למשל, בשעה זו ביכולתכם לשאול ארבעה או חמישה אנשים אם אדם מסוים נכח בהרצאות שלנו במהלך השבועות האחרונים ולגלות שאיש אינו יודע. זה יכול לקרות בקלות. כמובן, אפשר להבין אם אדם זה או אחר אינו יודע דבר על כך, אבל אם אינכם יכולים בכלל לגלות דבר כלשהו, גם על-ידי הפניית השאלה לאנשים מסביב שאפשר לשער שהם בעלי ידיעה, אשר מציגה חוסר-התעניינות ומראה שהחברה שלנו היא מכניזם ולא אורגניזם. היא מציגה שבני-אדם אינם מתעניינים בחייה ובחיוניותה. אלה הדברים שברצוני להדגיש שוב ושוב – הצורך בהתעניינות בחיי החברה ובחיוניותה.

ידידי, אתם רואים שלפעמים אנו מופתעים ממאורעות בחברה שלנו שלא היו מפתיעים אותנו אילו החברים היו רגישים ביחס להתחייבויותיהם – ואני בכוונה משתמש באותה מילה – והיו לוקחים חלק בחשיבה, ברגש ובעשייה של החברה כאילו היו חלק מאורגניזם חי. אבל, שני דברים נחוצים כדי שזה יקרה. ראשית, כל אחד מאתנו מוכרח להסכים לא לעסוק במקרים הנוגעים בצרכיה של החברה כאילו היו ענייניו האישיים ביותר. שנית, מי שרוצה לעשות זאת, עליו לחפש חבר אחר בעל אוזן אוהדת.

במשבר נוכחי זה המערב את החלק של החברה סביב הבניין בדורנאך, בלי להתחשב במספר ההחלטות הפורמליות והסעיפים החדשים שתנסחו, עדיין לא תוכלו להסתדר עם המתרחש בחברה. על אף כל זאת, עדיין לא נוכל להימנע מכך שנסיים עם הגוויה אשר הוזכרה לעיל, בידינו. תוכלו למנוע זאת רק

על-ידי גילוי התעניינות פעילה בענייניה של החברה. משמעות הדבר היא יותר מאשר יישום חד-פעמי של האינטליגנציה והחוש הבריא לניסוח סעיפים חדשים והקמת בתי-משפט אשר יטפלו ב'פשעים'; משמעות הדבר היא להפוך את החברה לאובייקט של התעניינות בהקשר חי. אך, מעל לכול, משמעות הדבר היא לא לפחד לחשוב, בלי להתחשב בכמה מטריד זה עשוי להיות.

כבר הזכרתי שאנו חיים עתה בשלב חריג מאוד בהיסטוריה האירופית, שאנו מקווים שיגיע במהרה לסופו. בזמנים כאלה, עלינו להבין שאל לנו לחוש חופשיים לשלוח כל דבר שאנו עשויים לחשוב עליו אל מחוץ לגבולות הבינלאומיים, גם אם הוא אינו לא-מדויק או דוחה. אינני מדבר על עניינים אישיים; אני מדבר על דברים הנוגעים לחברה. ברם, לאמיתו של דבר, חברים רבים בחברה אינם רוצים כלל לחשוב על מה שעשוי או לא עשוי להיות הולם לתקופה. כמובן, לא נעשה דבר שגוי ואינני מתכוון לנזוף באיש, אלא רק לעודד את כולכם להקדיש מעט מחשבה והתייחסות לפני שאתם פועלים.

כולנו יודעים שבקשות לחברות או הודעות של קבלה הן מסמכים לא-מזיקים לגמרי שאינם יכולים לגרום להשלכות פוליטיות. אם כך, מדוע חברים בחברה עומדים על כך שכרטיסי חבר יישלחו אל מחוץ למדינה? אולי מתוך חוסר-מחשבה, אולי מתוך עקשנות, כי הם רוצים להוכיח משהו. אבל, אם דברים כאלה ימשיכו לקרות בקנה-מידה רחב, בני-אדם יקראו בהם, בטעות, סוגים שונים של דברים, ויהיה בלתי-אפשרי שהחברה תמשיך להתקיים. מבין כל בני-האדם, בחברים שלנו אפשר להבחין בעצם היכולת שלהם לחשוב! אבל, עלינו לשים לב לדברים הללו או שלא נראה את החברה מתקיימת עוד זמן רב.

מדי פעם בפעם, אני צריך להתייחס לדברים בעבר. למשל, הקריטריון שלנו לקבלת חברים לחברה מעולם לא היה שרק בני-אדם יוצאי-דופן, משכמם ומעלה ביחס לשאר האנושות, יילקחו בחשבון. זה מה שבני-אדם רבים חושבים, אך אין זה נכון, וישנם אחרים החושבים שבני-אדם המתקבלים לחברה אינם יוצאי-דופן בשום דרך. למעשה, רצינו גם להראות שאנו מקבלים בני-אדם כדי לסייע להם להבריא. ומה קרה אז? חברים אחרים החלו להתייחס לאחד האנשים הללו, מישהו שהיה אמור לקבל עזרה בכך שהתקבל לחברה, כסוג של שליח, כמישהו שהיה שם כדי לרפא את החברה.

מדוע אפשרי, ידידי, שמהו כזה יתרחש? זה מפני שאיננו מודעים במידה מספקת לדרכים ולאמצעים שיש ברשותנו כדי למנוע זאת. פשוט חישבו לאחור, על חלק מהדברים אשר קרו – וחישבו שאנו מוכרחים לעשות זאת, אם עלינו לתמוך בתנועה אוטורית! אם תחשבו לאחור, תגלו שבכל פעם שמהו כזה קרה, לא חשוב מה הייתם זקוקים לו כדי להיות מסוגלים להעריך את המצב, לרוב הוצג בהרצאה. ברם, משמעות הדבר היא שעליכם להתייחס באמת בפרטי פרטים להרצאות אשר ניתנו במהלך התקופה הנדונה. אין שום צורך שנשגה בכך שניעשה אישיים במידה מופרזת במאמצינו לעשות את הדבר הנכון; אנו יכולים לדבוק בעובדות אובייקטיביות. אך, עלינו להבין מה נכון באופן אובייקטיבי בכל מקרה ומקרה.

בנקודה זו, אין ספק שמשהו קיצוני ויסודי צריך לקרות, במיוחד עבור אותו חלק של החברה שלנו המתכנס סביב בניין זה. אבל, הגיע הזמן לוודא שאיננו מחפשים אחר פעולה יסודית וקיצונית זו בכיוון הלא-נכון, שאיננו מאמינים שאפשר להגשימו באמצעות דברים פשוטים מועטים, עקרונות והחלטות ספורים. זה לא יגרום לאיזשהו שינוי יסודי או ריפוי יסודי.

ידידי, אני מוכרח להתוודות שלא קל לי בכלל לדון בדברים הללו כפי שעשיתי אתמול ועושה היום, פשוט מפני שהייתי מעדיף לדבר על דברים אחרים, כמובן, ומפני שאני גם יודע שלרבים מכם אין רצון לשמוע דברים כאלה, היות שהסיבה שלכם לנוכחותכם כאן היא, ככלות הכול, לשמוע אמיתות אזוטטריות שונות. ברם, ידידי, אם לחברה ימשיך להיות שימוש מועט כפי שמציגות הפעולות האחרונות של אינדיבידואלים מסוימים, יהיה עלינו להודות שאין זה עוד אפשרי להשתמש בה כאמצעי להצגת מדע הרוח בעולם. פשוט חישבו על אי-ההתאמה בין מה שאמרתי עכשיו ומשהו אחר שהיה עליי לומר כאן פעמים רבות בשבועות האחרונים, כלומר שלמדע הרוח כפי שאנו יודעים אותו מוכרחה להיות ההשפעה הגדולה ביותר של זמננו בפעולה נגד הידיעה השחצנית, השטחית והמוליכה שולל, הקיימת בשם המדע והמחקר. אכן, מדע הרוח מוכרח להיות מורגש כיסוד מתקדם במהותו בתוך המין האנושי. ועם זאת, עדיין עלינו לדבר על דברים אשר צריכים להיות באמת מובנים מאליהם, וכל זאת תוך הסתכנות מתמדת שלא נובן כהלכה. כולנו נוטים לראות את החטאים של האחר ולא משקיעים את המאמץ לראות את החברה שלנו כאורגניזם חי וממשי, כלומר לחוות את עצמנו כאיברים בתוך אורגניזם זה.

כמובן, חברים אשר הצטרפו אלינו רק לאחרונה, יכולים לשגות בקלות, אך אני תוהה מה עושים כאן חלק מהחברים הוותיקים אם הם אינם עושים דבר כדי למנוע את הטעויות של החברים החדשים. עלינו לאמץ את העיקרון שחברים ותיקים ישימו לב לחברים החדשים כאינדיבידואלים ויציעו עזרה, במילים ובמעשים, כדי להגן עליהם שלא יבלבלו איוולת עם חכמה קוסמית.

ברם, טבוע בעצם טבעה של חברה אזוטטרית שאיוולת מופיעה מדי פעם בפעם. לכן, מוכרחים להיות חברים רבים ככל האפשר היכולים לראות מעבר לאיוולת ולמנוע ממנה שתיושם. זה כולל את תוכן מכתבו של מר גוש. הוא טוען שהובטחו הבטחות אשר הופרו והוא ניסה לאשר זאת דרך חבר שלגביו הוא מאמין או מניח שהבטיח משהו. כאשר חבר זה אמר לו שזה אינו המקרה, מר גוש, במקום להודות בכך ששגה, אמר שזו הייתה הוכחה נוספת לכך שמאגיה נמצאת בפעולה – כאשר אני לוחץ ידיים עם מישהו על משהו, לחיצת היד מוחקת את ההבטחה מזיכרונו של אותו אדם. זוהי אחת מן ההאשמות העיקריות במכתבו של מר גוש.

ברור, ידידי, שמר גוש לא רק כתב על הדברים הללו, אלא דיבר עליהם עם אינדיבידואלים ספורים. התעניינות חיונית בענייניה של החברה הייתה דורשת באמת מהאנשים הללו לגשת מהר לחבר מנוסה יותר וליידעו על מצב זה. בלתי-מובן לחלוטין כיצד מישהו יכול לאפשר לגוש לומר משהו בלתי-אפשרי כמו:

"כאשר בני-אדם אומרים לי שלא הובטח להם דבר, המסקנה שאליה אני מגיע אינה שבאמת לא הובטח להם דבר, אלא שזיכרון ההבטחה נמחק על-ידי כוח ההשאה", והבה נשאיר זאת בלי תגובה. כאשר מאפשרים לדברים כאלה לקרות ללא הפרעה, אז ברור שהחברה אינה מסוגלת להתקיים ואינה יכולה לשמש כאמצעי להעברת אמיתות אזוטטריות.

ישנם שני דברים, ידידי, אשר מעסיקים אותי מאוד. האחד הוא העובדה שכל מה שאני יודע מאלץ אותי לשקול את הבאת מדע הרוח לבני-האדם הן כעניין נחוץ והן כעניין דחוף. אבל, אני מודע במידה שווה לעובדה נוספת, כלומר שמכשיר אשר נוסד למטרה זו נמצא בעיצומו של משבר. זוהי הסיבה לכך שאינני יכול שלא 'לייסר' אתכם במה שהיה עליי לומר אתמול והיום. ככלות הכול, יצאה הקריאה לקיים מפגשים לנקיטת צעדים מתקנים. אך, אם המפגשים הללו יתנהלו בדרך בה הם התנהלו במקרים קודמים ודומים, הרי שלא נגיע לשום מקום.

אנא, היו מודעים לכך שהצעד הפשוט של הרחקת מישהו לעולם לא יגשים דבר. הרחקה אינה יכולה לפתור דאגה כלשהי של החברה. כפי שאתם זוכרים, לפני שנים רבות הרחקנו את ד"ר הוגו וולרט והוא הצליח לעשות את כל מה שעשה מאוחר יותר אף על פי שהורחק.²⁹ אותו דבר יקרה במקרים דומים. אפשר להרחיק חבר, אך אין זה מספיק; איננו יכולים להסתפק בכך.

אם תוציאו את הספר *תיאוסופיה*, שהינו הספר הראשון שכתבתי בתנועה התיאוסופית בנושא התיאוסופיה, ותקראו את הפרק שכותרתו *נתיב הידיעה* (פרק 4 בספר)³⁰, תגלו דברים מסוימים שאם תחשבו עליהם, יקלו עליכם לגבש בעצמכם את דעתכם על מה שאמרתי אתמול והיום. הכול מופיע שם באותו פרק. ברם, עליי להניח שאפילו ספר ראשון זה שלי לא הובן, כי אילו הובן כהלכה, רבים מהמאורעות האחרונים לא היו יכולים להתרחש.

כאשר המפגש המיוחד של החברים יתקיים מחר, יהיה עלינו להיות בטוחים שאנו מתבוננים בדברים הללו בכל הרצינות והכבוד. אנו צריכים לשאול את עצמנו אם אנו באמת רוצים לתת לדברים להגיע לנקודה שבה עלינו להודות בכך שמדע הרוח אינו יכול להיות מופץ על-ידי חברה כמו זו. אם זהו המקרה, אם נעשה בלתי-אפשרי לעשות זאת באמצעות החברה, אז נצטרך למצוא דרכים אחרות להתמודדות עם מה שנשאר מאחור כגווייתה, וזה יהיה הרבה יותר קשה.³¹

²⁹ ד"ר הוגו וולרט, מוציא לאור ומפיץ ספרים תיאוסופיים בלייפציג. בנוסף להיותו חבר של הפלג הגרמני של החברה התיאוסופית תחת הנהגתו של רודולף שטיינר, הוא גם השתייך לחברה המכונה לייפציג וניסה להביא את כוונותיו, אשר היו שונות למדי במגמתן, אל תוך הפלג הגרמני. זה היקשה מאוד על שיתוף הפעולה ביניהם. בעיקר בהתקשותו של סניף לייפציג של הפלג הגרמני, נשללה ממנו החברות בפלג הגרמני על-ידי האסיפה הכללית השביעית בחודש אוקטובר 1908.

³⁰ תיאוסופיה – מבוא לידיעה העל-חושית של העולם וגורל האדם, מאת רודולף שטיינר, GA-9, הוצאת בדולח.

³¹ שורות ספורות הושמטו כאן כי רישום הקצרות לא היה הגיוני.

אינני אחראי להכנת סדר-היום של מחר, אך הדרך בה מטפלים בסדר-יום זה תמלא חלק בהחלטה אם החברה האנתרופוסופית תמשיך להתקיים בעתיד. לכן, אסתפק בכך שאפנה אליכם קריאה דחופה לטפל בסיטואציה הזאת באחריות הגדולה ביותר האפשרית ולא להתעלם מדברים שהינם בעלי משמעות גדולה ביותר לתרבות האנושית ככוליות.

מחר, בשעה עשר ושלושים, יתקיים מופע אוריתמיה ואחריו תינתן הרצאה.

הרצאה 3

סוודנבורג: דוגמה לקשיים בכניסה אל תוך עולם הרוח

דורנאך, 12 בספטמבר 1915

ידידיי, היום ברצוני לדבר על הקשיים שנתקלים בהם בניסיון להיכנס אל תוך עולמות הרוח ואתחיל בדוגמה מסוימת. כולכם שמעתם על הרואה הרוחי סוודנבורג.³² דיברתי עליו לעתים קרובות ותמיד הדגשתי שאין להיפטר בקלות ראש מאישיות כמו סוודנבורג. לעומת זאת, עבור אלה שבאמת רוצים לדעת מה נדרש כדי לרכוש גישה לעולמות הרוחיים, בעלי-חזיונות כמו סוודנבורג יכולים לשמש דוגמה לדרך בה בני-אדם עדיין יכולים להיות כפופים לסוגים שונים של אשליות, אף על פי שהם נכנסו אל תוך עולם הרוח. עולם הרוח פתוח בפניהם, אך אין זה אומר שהם מסוגלים להשתחרר מעולם האשליות.

אמרתי שאין להתייחס לסוודנבורג בקלות ראש. הוא לא היה אחד מאותם רואים רוחיים אשר נכנעים בלב קל לתשורות של החזיונות שלהם בלי לדעת הרבה על החיים או העולם. סוודנבורג היה הוגה מעמיק ומלומד חשוב, לבטח אחד הגדולים בתקופתו, אם לא הגדול ביותר. הידע הלמדני שלו הקיף כל מה שהיה למדע בימיו להציע. ועדה שלמה של מומחים הוקמה לאחרונה כדי להכין לדפוס, לא את מה שסוודנבורג השאיר מאחור כרואה רוחי, אלא את כתביו המדעיים הטהורים – הוכחה חשובה לגישתו ולשאיפתו המדעיות והמבוססות לאמת.³³

אז, סוודנבורג, בימיו אשר קדמו לראייה הרוחית, לפני שניתנה לו גישה אל עולם הרוח, כבר הגשים כל-כך הרבה שוועדה שלמה של מלומדים נחוצה עתה כדי לערוך את המספר העצום של כתבי-יד אשר מתעדים את סך כל הידע שלו. (למעשה, כתבי-יד אלה יכולים לייצג רק חלק ממה שהוא ידע.) משימה זו היא מעבר להיקף של מומחה אחד יחיד כלשהו בימינו. ואנו מדברים רק על כתבים שאין להם שום קשר לראייה הרוחית שלו.

סוודנבורג, כאשר היה לרואה רוחי, כבר הגיע לפסגת הקריירה שלו במדע האקדמי – רק אז שעולמות הרוח נעשו נגישים לו. סוודנבורג לא היה סתם אדם רגיל שביום בהיר אחד החליט לכנות את עצמו, בעל-חזיונות. להיפך, הוא התעלה לרמה של ראייה רוחית על בסיסה של גישה מדעית רצינית וקפדנית מאוד.

³² עמנואל סוודנבורג, נולד בשטוקהולם בשנת 1688 ומת בלונדון בשנת 1722. חוקר מדעי, פיסיקאי ומיסטיקן.
³³ האקדמיה השבדית למדע הוציאה לאור את מהדורת *Autographa*, שטוקהולם 1901-1916, שמונה-עשר כרכים.

ברם, כאשר אנו בוחנים מקרוב את הראייה הרוחית של סוודנבורג, אנו יכולים לראות כיצד מתאפשר לרואה רוחי להיעצר בשלב שעדיין אינו מוביל למהותי בידיעה.

אישיות זו של מלומד ורואה רוחי יוצא-דופן מדגימה בבירור עד כמה נחוץ להיות קפדני ביותר כאשר מדברים על כניסה אל תוך עולמות הרוח ועל מה שאפשר להביא מהם. אינני יכול להדגיש בצורה חזקה מספיק שלפני שראייתו הרוחית התפתחה, סוודנבורג היה כבר מלומד בולט שלא רק ספג את כל הידע שהיה לדורו להציע, אלא אף הוסיף לו את תגליותיו המדעיות הרבות. עובדה זו מבוססת וללא ספק תתבהר אף יותר ברגע בו יצירות שלא הוצאו לאור, תודפסנה. הוא גילה תגליות מדעיות אחדות מעולות לפני שהיה לרואה רוחי.

סוודנבורג מסר מגוון רחב מאוד של מידע אשר נרכש באמצעות ראייה רוחית.³⁴ מעניין לשים לב לכך שכאשר נפשו התעלתה אל המרומים והוא לא היה יכול להתבונן בעולמות הרוחיים, הוא תמיד חש שהוא מוקף לא רק בהילה שלו, אלא מוקף גם ישויות רוחיות רבות שננעצו בה. זוהי תופעה אופיינית מאוד ומשמעותית למדי. בכל שעה שתשורת הראייה הרוחית של סוודנבורג נעשתה פעילה, הוא מיד חווה שהוא לא היה לבד – הוא חש שנפש מתפשטת כדי להקיף את ההילה שלו וראה בתוכה ישויות רוחיות אלמנטריות אשר יצאו מתוך איבריו, כביכול. כפי שסוודנבורג ראה, ישויות אלה טיכסו עצה בינן לבין עצמן ואף עם סוודנבורג עצמו, עם נפשו שלו.

מן ההתחלה, הוא קיבל עצות מהישויות הרוחיות הללו אשר נוכחות בכל ישות אנושית. את הישויות הפנימיות הללו, אליהן הצטרפו אחרות, סוודנבורג היה מסוגל לזהות על בסיס התייעצותן עם הישויות אשר יצאו מתוכו. הוא זיהה שאחדות מן הישויות הללו מתקדמות לעברו כישויות של העולם האלמנטרי החיצוני, וישויות אחרות כישויות שמקום משכנן על כוכבי-לכת אחרים במערכת השמש שלנו.

כך, פעם קרה, לאחר שהתייעץ עם הישויות האלמנטריות שלו, שהוא זיהה ישויות מסוימות בסביבתו אשר הייתה להן מוזרות מסוימת. עד עתה, הראייה הרוחית של סוודנבורג תמיד אפשרה לו להבין במידה מסוימת את שפתן של הישויות האלמנטריות אשר יצאו ממנו ושל הישויות אשר יצאו מ-ונוס, מרקורי, שמש וכן הלאה. הוא היה רגיל לחשוב שלרוחות יש שפה משותפת מובנת – שפת האידיאות, של האריגה הפנימית של אידיאות המתעוררות לחיים. סיפרתי לכם על האידיאות הללו המתעוררות לחיים בהרצאות אחרונות ספורות.³⁵

³⁴ כפי הנראה, רודולף שטיינר מתייחס לקטע על כוכב-הלכת מרס בספרו של סוודנבורג, *הגופים השמימיים בחלל*. רודולף שטיינר החזיק בספרייה הפרטית שלו את הספר *חיי ותורתיו של עמנואל סוודנבורג* – לקט של מסמכים אותנטיים על אישיותו של סוודנבורג ודוגמה לתיאולוגיה שלו בקטעים המצוטטים מילה במילה מתוך יצירותיו.

³⁵ ראה *יד המקרה*, *השגחה עליונה וכורח* מאת רודולף שטיינר, GA-163.

סוודנבורג היה רגיל להבין את השפה הזאת, שהינה גם הבסיס שלנו לטיפול אמנות האוריתמיה. כאשר מישהו משתמש בהגאים כדי לדבר, מערכת הכוחות כולה, אשר קיימת כדי שהדיבור יוכל להדהד, מרוכזת בגרון ובאיברים הסמוכים לו. כך, האדם ככוליות משוחרר מ'לבצע' את הדיבור. משמעות הדבר היא שהמבנה הפנימי של הדיבור נעשה לא-מודע, תת-מודע – הוא הופך למשהו ארצי לגמרי. האוריתמיה נועדה לאפשר לנו לקחת שוב חלק, עם ישותנו כולה, בדיבור.

על המשמעות העמוקה יותר של האוריתמיה ייאמר יותר בפעם אחרת, ידידי. לעת עתה, ברצוני רק להצביע על כך שסוודנבורג היה תמיד מסוגל להבין את שפתן של ישויות רוחיות, עד לרגע מסוים בו הוא הבחין ברוחות שהתקרבו אליו, שכמו האחרות דיברו אליו בסוגים שונים של מחוות ותנועות של גפיהן או של צורתן הממשית, שהיא הדרך בה הן דוברות. כפי שאמרתי, סוודנבורג היה רגיל להבין את שפת-המחוות של הרוחות. ברם, הוא היה יכול לראות את הרוחות עושות תנועות מסוימות, אך לא היה מסוגל להבינן; תנועותיהן לא מסרו לנפשו שום מובן או משמעות. הוא היה מופתע מזה, כפי שהיינו מופתעים אילו היה ניגש אלינו מישהו ששפתיו היו מבצעות תנועות של דיבור, אבל לא היינו יכולים לשמוע דבר כלשהו.

סוודנבורג למד מזה שיעור משמעותי מאוד לאחר שנוכח לדעת שהישויות הללו שאותן לא היה יכול להבין, היו תושבות של מרס – שלמעשה היו ישויות ממרס שהדיבור שלהן לא היה יכול להיות מובן גם לא על-ידי מישהו שבדרך-כלל הבין את שפתן של ישויות רוחיות. אני מדבר כאן רק על ההתנסויות של סוודנבורג. היות שהוא הקפיד לחקור את הדברים הללו ולא רק לפרשם פשוט באופן שרירותי, הוא הבין בהדרגה מדוע הוא לא היה יכול להבין את הנפשות הללו ממרס. זאת משום שהן השתייכו לקבוצה של ישויות קוסמיות אשר פיתחו את היכולת להסתיר את כל הרגשות והכוונות שלהן, לא לתת לדבר כלשהו ממה שהן חוו לזרום אל תוך דבריהן. העובדה שהן היו יכולות להסתיר את הרגשות שלהן ולשמור אותם לעצמן, גרמה לסוודנבורג להבין שבלשמוע מילים ולראות מחוות אין את כל אשר נדרש כדי להבין שפה – משהו מן המצב הרגשי של הדובר גם זורם לתוכנו. הבנת דיבור מבוססת למעשה על זרימה זו של תוכן רגשי. הוא נוכח לדעת שבגלל שישויות-מרס אלה פיתחו יכולת להסתיר את הרגשות שלהן, משמעות הדיבור שלהן לא נחשפה חרף העובדה שהן למעשה דיברו.

זמן קצר לאחר מכן, לסוודנבורג הייתה התנסות אחרת אשר הובילה לתובנה נוספת. הוא הגיע להבנה שהישויות מהיררכיית האנגלוי לא הבינו את ישויות-מרס הללו. הוא לא היה יכול להבינן, גם לא הרוחות אשר יצאו מתוך גופן, אבל הישויות המשתייכות למעמד האנגלוי יכלו להבינן. הבנה זו הייתה התנסות עמוקה ומשמעותית מאוד עבורו. לא להיות מסוגל להבין משהו שהיה מובן בבירור להיררכיית האנגלוי, גרם לו להיות מודע לגבולות הפוטנציאל שלו לראיית חזיונות כדי לקלוט את עולם הרוח.

עלינו להימנע מלדלג על סיפור כמו סיפורו של סוודנבורג, מפני שהוא למעשה יכול להוביל אותנו עמוק אל תוך מיסטריות מסוימות של עולמות הרוח. הסברתי כיצד ראייה רוחית אותנטית מתחילה, כיצד רואים רוחיים טובים צריכים ליצור עם עולם הרוח קשר שהינו שונה לגמרי מזה שיש להם עם העולם הפיסי. אמרתי לכם שאנו קולטים ישויות ואובייקטים חיצוניים שם בחוץ במישור הפיסי כמתקיימים מחוצה לנו. אנו עומדים מול האובייקטים הללו ולוקחים משהו מהם לתוכנו בתהליך ההתרשמות. ה'אני' שלנו מכיר את האובייקטים ויוצר מהם תמונות מנטליות. זהו הבסיס הניסיוני של כל סוג של הכרה ותפיסה במישור הפיסי – אנו יוצרים תמונות מנטליות מהאובייקטים במישור הפיסי ומכירים אותם.

כמו-כן, אמרתי לכם שהתנסות בסיסית זו משתנה ברגע בו אנו מתעלים אל תוך העולמות הרוחיים. שם, היא מוחלפת בהתנסות יסודית שונה, ההתנסות של העצמיות כאובייקט. ה'אני' שלנו מתייחס לישויות העולמות העילאיים באותה דרך בה אובייקטים התייחסו קודם ל'אני'. איננו קולטים עוד, אלא חווים שהאנגלוי, הארכאנגלוי וישויות רוחיות אחרות קולטים אותנו, שהישויות הרוחיות של ההיררכיות העילאיות מתבוננות בנו. התנסות זו שקולטים אותנו ומתבוננים בנו, מהווה היפוך מוחלט של הקשר הקודם שלנו עם העולם הפיסי. אנו מגיעים למודעות שישותנו התפשטה על-מנת להקיף את ספירת ההיררכיות, וההיררכיות נמצאות בפעולה בתוכנו ומסתכלות בנו ממש כפי שנהגנו להתבונן באובייקטים במישור הפיסי.

בלי התנסות יסודית זו, הקשר שלנו עם עולם הרוח יהיה קשר שגוי, בדיוק כפי שהקשר שלנו כולו עם העולם הפיסי היה שגוי, אילו הייתה חסרה לנו ההתנסות הבסיסית של תפיסה ופיתוח תמונות מנטליות. האמירה "אני מתבונן" נכונה בעולם הפיסי; האמירה "מתבוננים בי" נכונה בעולם הרוח.

ברם, בדיוק בספו של עולם הרוח, אנו מגיעים לתחום או לזרם בו אנו עדיין שומרים על המבנה כולו ועל המאפיינים הנחוצים של הקשר שלנו עם העולם הפיסי. שם, עדיין לא נפטרנו מן הגישה "אני מתבונן" ועדיין לא מסוגלים להתקדם אל הגישה "מתבוננים בי". מתוך הרגלים הטבועים עמוק בתוכנו, אנו מצפים שעולם הרוח יהיה מיסודו העתק של העולם הפיסי – העתק עדין יותר או טהור יותר, אך בכל זאת העתק. וכך, יש יותר מבני-אדם ספורים אשר מדמיינים לעצמם שלהיות נוכח באסיפה של רוחות יהיה בדיוק כמו לעמוד כאן בחדר זה בין ישויות אנוש פיסיות – הרוחות היו מתכנסות בדיוק כמו בני-אדם במישור הפיסי, אבל הן היו פחות צפופות, כך שהייתם מצליחים לתקוע את ידכם דרכן. היות שאנו מביאים את הרגלי התפיסה שלנו מהמישור הפיסי אל תוך עולם הרוח ושומרים על האופן הטבוע בנו לחוות דברים, אנו נשארים עם האשליה שאנו מסוגלים "להתבונן בישויות הקוסמיות" ואיננו יכולים להתעלות אל אותה התנסות יסודית אחרת של "הן מתבוננות בי".

כרואה רוחי, סוודנבורג מעולם לא השתחרר מן האשליה הזאת, לפחות לא במהלך ההתגשמות שעליה אנו מדברים. הוא מעולם לא היה מסוגל להתעלות אל ההתנסות "מתבוננים בי". אם תקראו את כל מה שסוודנבורג כתב כבעל-חזיונות, תגלו שהוא באמת מתאר את העולמות העילאיים כאילו לא היו יותר

מנביעה מעורפלת של העולם הפיסי – דמויות שהינן מעודנות מאוד ודמויות-אדים, אך אחרת דומות מאוד לאלה שבועולם הפיסי. נכון שסוודנבורג מתאר את עולם האימיגנציות כהלכה, אך הוא אינו נמצא בעמדה להעריך אותו מפני שהוא מסתיר את העולם הרוחי כולו בהרגליו אשר הופקו מהעולם הפיסי. זוהי הסיבה לכך שכל ישויות עולם הרוח מגלות לו רק מה שהן מסוגלות ורוצות לכסות בצורה של אימיגנציות המופקות מן העולם הפיסי. במילים אחרות, סוודנבורג רואה בעולם הרוח רק מה שיכול להיות מולבש אימיגנציות המזוהמות בהרגלים אשר נשמרו מהתנסות במישור הפיסי. הוא רואה ישויות רוחיות חשובות ורבות-עוצמה, אין בכך ספק, אך תמיד בתחפושת שאינה שלהן, תחפושת שהוא עצמו כופה עליהן. וכאשר הוא נכנס לתחום שבו הרוחות עושות כל מאמץ להסתיר את הקיים בתוכן, כמו ישויות-מרס אשר למדו להסתיר את חייהן הפנימיים ולא לגלותם בדרך בה הן מדברות – הוא אינו יכול עוד להבינן; הן נשארות עבורו סוג של מסתורין. דבר זה טמון בשורש התיאורים הקפדניים מאוד של סוודנבורג, וכדי להבין את מהותו של עולם החזיונות של סוודנבורג, עלינו להיות מודעים לכך.

לכן, אם אנו רוצים באמת להיכנס אל תוך עולם הרוח, מוכרחים אנו לנסות ולזהות את העצמיות שלנו עם הדברים שמסביבנו בדרך כזו שנתרגל להשתחרר מעצמנו בעודנו מסתכלים בעולמות העילאיים. תיארתי זאת בפרק האחרון של ספרי תיאוסופיה;³⁶ ביסודו של דבר, כל ההתוויות כבר נמסרות שם. אם נתרגל לעשות זאת, נתחיל לחוות בהדרגה דברים בדרך האחרת שתיארתי. זה לא משהו שביכולתנו להגשים לגמרי על-ידי המאמצים שלנו; כל מה שביכולתנו לעשות הוא לעלות על הנתיב הנכון. ההתנסות שישויות רוחיות של ההיררכיות העילאיות מתבוננות בנו, מגיעה אלינו כמעשה של חסד מצדו של עולם הרוח עצמו. וזה אינו המצב שישויות עילאיות פשוט מתבוננות בנו; אנו הופכים לרשמים, מושגים ומחשבות עבור ישויות העולמות העילאיים בדיוק כמו מה שאובייקטים במישור הפיסי מהווים עבורנו.

אילו סוודנבורג היה מסוגל להתרגל לכך שישויות ההיררכיות העילאיות קלטו אותו וחשבו עליו, אז הוא לא היה חווה את אי-היכולת להבין את ישויות-מרס בעוד שהאנגלוי יכלו להבינן. הוא היה מסוגל רק להחיל את נקודת-המבט שלו והוא לא היה יכול להשתמש באופן התפיסה של האנגלוי. אלא שזה בדיוק מה שעלינו להיות מסוגלים לעשות. אין זה מספיק לרכוש מושגים; אנו מוכרחים להפוך למושגים. אין זה מספיק לחשוב; אנו מוכרחים להפוך למחשבות, מחשבות של ישויות ההיררכיות העילאיות.

מוכרחים אנו ללמוד לקיים עם ישויות ההיררכיות העילאיות את אותו קשר שיש למחשבות שלנו עצמנו. סוודנבורג לא היה מסוגל לעשות זאת. אילו היה יכול לעשות זאת, הוא היה יודע שכל עוד הוא נשאר בתוך עצמו, הוא לא היה מסוגל להבין את אותן ישויות-מרס. ברם, אילו היה יוצא מתוך עצמו והופך לאובייקט, מחשבה, אידיאה עבור האנגלוי, אז כעצמיות מורחבת, הוא היה מסוגל להבין הן את האנגלוי והן

³⁶ תיאוסופיה – מבוא לידיעה העל-חושית של העולם וגורל האדם, פרק 4, נתיב הידיעה מאת רודולף שטיינר, GA-9, הוצאת בדולח.

את אותה קטגוריה של ישויות-מרס. אז, הייתה לו אותה הבנה של הטבע היסודי של ישויות-מרס אלה כפי שהייתה לאנגלוי. הוא לא היה מסוגל להגיע לשלב הזה מפני שהוא תמיד נשאר בגבולות התודעה שלו ומעולם לא היה מסוגל לתת לאנגלוי להתבונן בו ולחוות אותו, כך שהוא עצמו היה מהווה את שדה התפיסה שלהם. אילו היה מסוגל לעשות זאת, הוא היה יודע את אשר האנגלוי יודעים, כי הידיעה שלנו על העולמות העילאיים מתקבלת דרך רוחות עילאיות, רוחות של ההיררכיות העילאיות, בעלות הכרה בתוכנו.

הדבר החשוב לגבינו הוא לזכור שבשלב זה של אבולוציה, המבנה האנושי הוא כזה שאנו יכולים לדעת רק על אותם עולמות אשר נגישים לאיברי התפיסה שלנו. אם ברצוננו להתעלות מעל למגבלה זו, עלינו לפתוח את עצמנו בפני התודעה של ישויות רוחיות מעלינו כך שמה שישויות אלה חוות יהפוך לתוכן תודעתנו שלנו. חשוב עבורנו שנחווה את עצמנו ככלולים במקלות של הישויות הרוחיות. אם תקראו את כל אשר כתבתי על נושא ההתקדשות, תגלו שזה כבר תואר שם.³⁷

הדוגמה של אישיות חשובה כמו סוודנבורג מראה לנו שהיא מובילה לאשליות, אם אנו מתעלים אל העולמות הרוחיים בלי להתמלא ביכולת לצאת מסוג התודעה שאנו מיישמים במישור הפיסי. אנו נתקלים בעולם של אשליות. ידידיי, אם תעברו על הספרות הקיימת כולה על בעלי-חזיונות ותקראו את תיאוריו של עולם הרוח, לרוב תגלו אשליות מסוג זה. חשוב שלא תתנו לאשליות הללו להונות אתכם, כי להיות מושפע מאשליות על סף עולם הרוח, גרוע הרבה יותר מאשר ליפול קרבן לאשליות בעולם הפיסי.

עלינו להשתמש בספרות האנתרופוסופית שלנו כדי לגלות בהדרגה ובשיקול דעת כיצד אנו, כישויות אנוש, אמורים להתייחס אל עולם הרוח. מוצגת לנו אפשרות כפולה לעשות זאת. ראשית, מעצם העובדה שחומר זה קיים ושנית, בשל העובדה שבלתי-אפשרי לקראו בלי מאמץ מנטלי ניכר. תמיד דאגתי לכך, אף על פי שהוצע לי לעתים קרובות שאכתוב את כתביי בשפה נגישה יותר לקהל הרחב. תמיד התנגדתי להצעות מסוג זה משום שהדברים הללו לא נועדו להיות עממיים.

אילו היינו מציגים את אשר יש לנו להציע בספרות הרוחית-מדעית שלנו בסוגים שונים של גרסאות מדוללות כדי לעשותן עממיות יותר, היינו פשוט מעודדים את אי-רצונם של בני-האדם להפעיל את עצמם, ובאותו זמן להסתבך. ניסיונות לפנות לרוחניות בדרכים קלות ופזיזות, מובילים תמיד לצרות. המאמץ שאנו עושים בלמוד להבין משהו קשה לקריאה מהווה סוג של אימון והוא תורם לעיצוב הקשר שלנו עם עולם הרוח בדרך הנכונה. זהו תפקיד חיוני של הספרות שלנו או לפחות הוא צריך להיות כזה, שבאמת עליכם לחשוב בדרך המקיפה ביותר האפשרית בעודכם קולטים את המידע; חשיבתכם צריכה להיות פעילה. כל מה

³⁷ בהרצאות רבות מאת רודולף שטיינר, בנוסף לחלקים בספרים הבאים: תיאוסופיה – מבוא לידיעה העל-חושית של העולם וגורל האדם GA-9; ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה GA-10; מדע הנסתר בקווים כלליים GA-13. הוצאת בדולח.

שיש ברשותכם כתוצאה מקריאה וניסיון קודמים מוכרח להיות קשור לתכני הכתבים האנתרופוסופיים שלנו.

בשעה הרת-גורל זו, ברצוני להציג קו חשיבה מיוחד כדוגמה לדרך בה אפשר ללמוד חומר אנתרופוסופי באופן פעיל ומתוך מחשבה. פעם, נתתי סדרת הרצאות במינכן אשר עסקה בנושא הבריאה תוך התייחסות לכתבי-הקודש, בהם נדונה הפעילות של אלוהים.³⁸ את הסדרה הזאת קוראים לעתים קרובות ובני-אדם רבים חושבים שלאחר שהם קראוה והכניסוה לתוך ראשם בדרכם הרגילה, הם באמת הגשימו משהו מיוחד. אך, אין זה הכול. ראשית, כמובן, חשוב ללוות את קריאתה של סדרה כזאת במידה מסוימת של מאמץ פנימי. קו החשיבה יכול להיות כדלקמן:

האלוהים, בהנהגתה של הישות שמאוחר יותר הפכה ל-כריסטוס, הם קטגוריה של ישויות שהייתה להן משימה מיוחדת במהלך שלב הוויית-הקיום הפלנטרית שאנו מכנים 'שלב שמש', כאשר התרחשה המגמה העיקרית של התפתחותן. בגלל הקשר המיוחד שלהן לשלב שמש של הוויית-הקיום, עלינו לפנות גם אל הכריסטוס כישות-שמש. אנו יכולים להקדיש חשיבה רבה לשאלה עד כמה קשורים האלוהים לשמש. הצביון כולו של סדרת ההרצאות מראה שהקשר של האלוהים עם השמש מונח ביסוד הדבר כולו ואפשר לחוש בו לאורכה.

לאחר מדיטציה מעמיקה – לא בשינה עמוקה! – אנו נוכחים לדעת שאנו צריכים להגות באופיים של האלוהים. לאחר מכן, בהשתקעותנו בסבלנות באופיים של האלוהים, נחוה לאחר פרק זמן מסוים שעולה בנו מחשבה, המגיעה אלינו משום מקום. למשל, עשוי לקרות לנו – וזוהי רק דוגמה – שיהוה, אחד מהאלוהים אשר על אכילה מעץ-הדעת ולאחר הפיתוי הלוציפרי, ברגע בו ישויות אנוש אכלו למעשה מעץ-הדעת, נאסר עליהן לאכול גם מעץ-החיים. כמה מוזר שהאלוהים צריכים לדבר על עצים?

לעתים קרובות, אמרתי שלשפה של מסמך כמו כתבי-הקודש אין להתייחס בקלות-ראש. אם בכתבי-הקודש מדברים על עצים, אם האלוהים מדברים על עצים, אתם יכולים להיות בטוחים בכך שיש לכך משמעות. בביטוי זה, מתכוונים למשהו חיוני. על הומר נאמר שהוא טען שלכל דבר יש שני שמות: אחד בשפת האלים ואחד בשפתם של בני-תמותה רגילים. בהתחשב בכך, אנו עשויים לדמיין לעצמנו שהתייחסות האלים לעצים קשורה איכשהו לשפה אלוהית זו. בהתייחסות מעמיקה יותר לנושא, אנו יכולים לתהות על מה מדברים באמת האלוהים כאשר הם מדברים על עץ-הדעת ועץ-החיים. למה הם מתכוונים?

אם תיקחו בחשבון את התורות שלנו בכללותן, ידידי, תיווכחו לדעת שלעץ-החיים ולעץ-הדעת מוכרח להיות קשר כלשהו למהותה של הישות האנושית. האיסור לאכול מעץ-הדעת משמעו, כפי שתגלו

³⁸ בראשית, GA-122.

בסופו של דבר, שהנפש האנושית אינה אמורה לשאוף לסוג הידיעה הכבולה לגוף הפיסי. דבר זה הוביל לסוג התפיסה הכבולה לחושים שאנו מכירים כיום. 'לאכול מעץ-הדעת' משמעו להיות כבול לגוף הפיסי בה במידה שסוג הידיעה אשר נוצרה על-ידי לוציפר שולטת עתה, כפי שתיארתי באחת ההרצאות האחרונות.³⁹ כך, האלוהים, כאשר דיברו על עץ-הדעת, התייחסו למשהו הטבוע בישויות אנוש. וכאשר הם דיברו על עץ-החיים, הם אף היו מוכרחים להתכוון למשהו מהותי לישות האנושית.

אנו יכולים לתהות מדוע אנו רואים כפי שאנו רואים כיום, מה קרה שאנו קולטים כפי שאנו קולטים. זה קרה מפני שהנפש והרוח שלנו, בהיותן חדורות בישותו של לוציפר, השתבצו בגופנו הפיסי והן מכלות אותו, אף על פי שזו לא הייתה הכוונה המקורית. גוף פיסי זה הוא עץ-הדעת והגוף האתרי הוא עץ-החיים. לאחר שנתנו ללוציפר לפתות אותם תוך שימוש בגוף הפיסי שלהם לשם תפיסה כפי שאנו יודעים אותה כיום, נמנעה מבני-האדם גם רכישת ידיעה באמצעות הגוף האתרי. היא נשללה מאתנו. אם אתם חושבים באמת, ידידי, הרי שתגיעו לקווי חשיבה כמו קו חשיבה זה.

אם כן, השאלה הבאה שיש לשאול היא: מדוע הגוף הפיסי מכונה עץ-הדעת בשפת האלים?

מדוע הם מכנים אותו עץ ומדוע הם גם מכנים את הגוף האתרי, עץ-החיים? מדוע הם מדברים על עצים? קל להבין למה הכוונה אם תיזכרו שהאלים הנדונים התפתחו בעיקר במהלך תקופת שמש וכך קיבלו תכונות דמויות-שמש מיסודן. לרגע אחד, חישבו פשוט על העובדה שבמהלך תקופת סטורן-קדום, הכול היה ברמה של מינרל, בעוד שבמהלך תקופת שמש-קדומה, הכול היה בשלב האבולוציוני של צמחים. היות שהאלים שאנו מכנים אלוהים, פיתחו את דרכם האופיינית של דיבור במהלך תקופת שמש, טבעי עבורם שהם לא דיברו על דברים שאפשר היה לחוות רק מאוחר יותר, במהלך השלבים האבולוציוניים ירח ואדמה, אלא על מה שהתפתח ביקום במהלך שלב-שמש, כלומר חיי הצומח. בהשתמשם בשפתם, שהינה שפת-שמש, אך טבעי שהם דיברו על עצים.

אתם רואים, ידידי, זהו סוג הדברים שאתם יכולים להגיע אליהם פשוט על-ידי קריאת מה שיש בספריי ובסדרות ההרצאות שלי ולחשוב עליו בדרך הנכונה. אין זה מספיק להמשיך לקרוא ולקרוא ולקרוא ולחבר דברים שקראתם; עליכם להתקדם בחשיבה שלכם ולהשתמש באמצעים המוצעים על-ידי עצם טבעם של הדברים עצמם ליצור קשרים ביניהם. אך, בעשותכם זאת, אתם עושים דבר נוסף: אתם עושים מאמץ ממשי ותוצאת המאמץ הזה היא שנפשכם נעשית עצמאית. ברם, הדבר מצריך עבודה, עבודה ממשית. עליי להדגיש שוב ושוב שלא על-ידי כך שנתמסר באופן סביל למשהו, אלא על-ידי כך שנשתמש בכוחות הנפש שלנו כדי להתמודד עמו באופן פעיל, שנתחיל להפריד את עולם הרוח מהעולם הפיסי.

³⁹ בהרצאה שניתנה ב- 8 באוגוסט 1915, עץ-החיים ועץ-הדעת. מופיעה כ-שאלות על אמנות וחיים לאור מדע הרוח, GA-162.

מאמץ פעיל הוא הדבר שבא בחשבון בניסיונות לרכוש גישה אל עולם הרוח. אם ברצונכם להיכנס באמת אל תוך עולם הרוח, אינכם יכולים להירתע מלפענח את אשר עומד מולכם ולהביא אותו לידי קשר עם כל מה שהחיים העניקו לכם. בלי מאמץ זה, סוגים שונים של דברים מטורפים יכולים לקרות – כמו מישהו המאמין שהוא ההתגשמות החוזרת של הומר, שאינו חש צורך לעשות דבר כלשהו כדי להוכיח שמהו מגאונותו של הומר קולח בתוכו. היות שהומר השקיע כבר את כל המאמצים, האדם הנדון יכול לבלות את ההתגשמות שלו בשכיבה בנוחיות על ספה בתנומה מיסטית! אם תשקיעו מאמץ לפענח באופן פעיל כל אשר ניצב מולכם, לא תהיה לכם נטייה לפנות לסוגים שונים של עניינים מיסטיים מפוקפקים. תחת זאת, תגיעו בסופו של דבר לנקודה בה תוכלו לפתח חוש הולם למשמעות העמוקה יותר שאמיתות עולם הרוח כוללות עבור בני-האדם. אז, תבינו שעליכם לעשות כל מאמץ לא לאפשר לדרכיכם הטבעיות של חשיבה, רגש וקליטה במישור הפיסי להתערבב עם תכונות המשתייכות אך ורק לעולם הרוח.

גישה זו קריטית, ידידית, וברגע בו רכשנו אותה באמת, תמנע מאתנו מלעשות דברים טיפשיים במאמצינו להיכנס אל תוך עולם הרוח. היא אינה דורשת מאמץ מיוחד לצורך מלח במשך שבוע בניסיון לרדת אל תוך תחומים תת-ארציים ואז לא לצרוך מלח במשך שבוע בניסיון להתעלות אל תוך התחומים העילאיים האלמנטריים. זה לא דורש כל מאמץ, אבל אין גם משהו שאפשר לרכוש ממנו מלבד סוגים גרועים ביותר של אשליות. עבודה פנימית היא הדרך היחידה להגשים באמת משהו בעולם הרוח. ועבודה פנימית, אם היא באמת מתבצעת, תוביל אתכם מעצם טבעה למחשבות הנכונות ותרחיק אתכם מהסתבכות ביחס לעולם הרוח. ברם, בלעדיה, אנו כפופים לסטיות של חשיבה מיסטית ואז לבני-האדם יש כל זכות לצחוק עלינו.

לדוגמה, פעם קיבלתי מכתב מאדם בעל היגיון פשוט ובריא אשר אמר שהוא ביקר חבר בענף אנתרופוסופי וגילה ששמרו שם על חלונות סגורים אף על פי שהיה חם נורא. אין לי דבר נגד סגירת חלונות, במיוחד כאשר כל מה שנאמר בין הכתלים יכול להישמע בחוץ – זו תהיה סיבה הגיונית לסגירת החלונות, הלא כן? אך, במקום לומר לו זאת, בני-אדם אמרו: "ד"ר שטיינר אמר לנו במפורש לסגור חלונות כאשר ניתנות הרצאות בענף שלנו, כדי שהדמונים לא ייכנסו פנימה." אדם זה שלא הושפע מהמיסטיקה כתב לי בשאלו מדוע רוחות אינן יכולות להיכנס דרך חלונות סגורים. איזה סוג של מורה אזוטרי הוא, הוא תהה, האומר לתלמידיו לסגור חלונות כדי שדמונים לא יוכלו להיכנס? אתם יכולים לראות כיצד המישור הפיסי מתבלבל עם עולמות עילאיים בסוג זה של דיבור רשלני. נכון למדי שישויות במישור הפיסי אינן יכולות להיכנס דרך חלונות סגורים, אלא אם כן ישברו אותם, אך לא נוכל לשמור על הרוחות בחוץ על-ידי כך שנסגור חלונות! עלינו לפתח באמת מושגים הולמים ורציניים שאפשר להחיל על העולם הרוחי ועל העולם הפיסי.

אם נקדיש לה מחשבה, הדוגמה של סוודנבורג, שהיה רואה רוחי קפדני, נמרץ ומצטיין בדרכו שלו, יכולה לעזור לנו לתקן שגיאות יסודיות אחדות בדרך החשיבה שלנו.
מחר, נרחיב בנושא זה.

הרצאה 4

שיטות של פסיכואנליזה פרוידיאנית וההיגיון שבה

דורנאך, 13 בספטמבר 1915

בהתייחס לסוג השיחות שאתם עסוקים בהן כרגע, ידידיי, עליי להניח שנפשכם תהיה פחות ממוכנה לקליטת המשך ההרצאה אתמול. עבור אלה הרוצים לשמוע אותה, אותה הרצאה תינתן מחר, אבל היום ברצוני לדבר על משהו אשר יהיה קשור בדרך מסוימת לדברים שמן ההכרח שכולכם תצטרכו לעסוק בהם. ראשית כל ומנקודת-מבט מסוימת מאוד, ברצוני להפנות את השאלה הבאה: מה באמת ניצב לפנינו במקרה של גוש-שפרנגל? בהרצאות האחרונות, אמרתי לעתים קרובות שחשוב להגיע לפרספקטיבה המתאימה שממנה ננסה לפתור כל עניין נתון. אם כן, כיצד יכולים אנו להגיע לפרספקטיבה הנכונה בעניין מסוים זה באמצעות חקירה אובייקטיבית של המקרה?

כדי לעסוק במקרה כזה באופן אובייקטיבי, תחילה עלינו להרחיקו מן ההקשר האישי שלו ולהציבו בהקשר רחב יותר. אם, כפי שאני מאמין, הקשר יהיה רחב יותר, הרי שהעניין יהפוך למה שחשוב ביותר לתנועה האנתרופוסופית שלנו: נמצא את עצמנו מחויבים לחקור את המקרה הזה למען חיזוק רוחנו ולמען מדע הרוח עצמו. למעשה, קיים הקשר רחב יותר למקרה, כפי שעוד יתברר לנו, אם נעיין במכתבו של מר גוש מ-19 באוגוסט תוך חיפוש אחר טענותיו ומניעיו העיקריים.

היות שעומדות לפניכם שיחות חשובות, לא אעכב אתכם יותר מדי זמן, אלא אבחר רק נקודות יסודיות להתייחסותכם. הראשונה היא טענתו של גוש שהבטחות הופרו. אם הקשבתם לתוכן המכתב בקשב רב, הרי שהבחנתם בכך שהדגש בהאשמה שהוא האשים אינו במעשה האמור ובהפרת הבטחות. ההאשמה המרכזית שלו היא שחיפשתי ויישמתי באופן שיטתי אמצעי להבטחת הבטחות לחברים ולהפרתן וברגע בו החברים הבחינו בכך שההבטחות הללו הופרו, הם הוכנסו להלך-רוח כזה שכפה עליהם יצירת קשר מיוחד עם מי שהבטיח את ההבטחות והפר אותן. כתוצאה מכך, הצטברו בנפשם כוחות שבסופו של דבר גרמו להם לאבד את כוח השיפוט הבריא שלהם.

כך, ההיפותזה הראשונה שגוש מציג היא שנעשו ניסיונות שיטתיים לדיכוי החוש הבריא של החברים, שהבטחת הבטחות והפרתן בכוונה היו אמצעי לעמעום מצב התודעה הרגיל, אשר הסתיים בסוג של קהות-חושים שהפכה אותם לזומבים. זוהי הנקודה הראשונה במכתבו.

הנקודה השנייה שלו קשורה לאחד האמצעים להוציא זאת לפועל. בקצרה, על-ידי לחיצות-ידיים ושיחות ידידותיות וכדומה, אני אמור ליזום סוג של קשר עם חברים אשר הותאם, מעצם טבעו וההשפעה שהוא אפשר לי להשפיע, לגרום להשפעה אשר הוזכרה לעיל על נפשם.

דבר שלישי שעלינו לזכור כחוט השני לאורך מכתבו כולו של גוש הוא הטבע של הקשר שלו לגב' שפרנגל. היינו יכולים להוסיף את שלוש הנקודות הללו, אבל הבה נעסוק בהן תחילה.

בהתחלה, כיצד מצליח גוש לבנות תורה שיטתית כזאת, המבוססת על שתי הנקודות הראשונות שלו, כיצד ננקטו צעדים לערעור מצב התודעה של החברים? עלינו להעמיק מאוד ולנסות לגלות מנין זה בא. במקרהו של גוש, אנו מובלים אל מעורבותו הארוכה בתורה המכונה פסיכואנליזה של ד"ר פרויד.⁴⁰ אם תחקרו את התורה הזאת, תתחילו לראות שהיא קשורה באופן אינטימי לדרך בה מתפתחת התמונה הפתולוגית המוצגת במכתב. אפשר לקשור קשרים מסוימים בין תמונה פתולוגית זו, כפי שהיא קשורה לשתי הנקודות הראשונות של גוש, ומעורבותו בנקודת-המבט הפסיכואנליטית הפרוידיאנית.

כמובן, אינני נמצא בעמדה למסור לכם תמונה מקיפה של התורה הפסיכואנליטית הפרוידיאנית בקצרה – כוונתי היא רק להציג נקודות ספורות אשר תסייענה להבהרת המקרה של גוש-שפרנגל. ברם, במובן מסוים אני מרגיש שאני מוסמך לדבר על פסיכואנליזה, מפני שבשנותיי המוקדמות הייתי מיווד עם אחד המומחים הרפואיים אשר עסקו בה בראשית דרכה.⁴¹ בסופו של דבר, אדם זה נטש את תורת הפסיכואנליזה לאחר שהיא התדרדרה מאוחר יותר בחייו של פרויד. מכל מקום, אנא אל תתייחסו למה שאני עומד לומר עכשיו כאפיון מקיף של התורה הפרוידיאנית; ברצוני להדגיש נקודות ספורות בלבד.

פסיכואנליטיקאים פרוידיאניים מתחילים מן ההנחה שחיים פנימיים לא-מודעים מתקיימים לצד הפעילות הנפשית המודעת שלנו – כלומר, נוסף לפעילות הנפשית לה אנו מודעים, ישנם גם חיים פנימיים לא-מודעים להם איננו מודעים בדרך-כלל. מרכיב חשוב בפסיכואנליזה הוא התורה שהתנסויות מסוימות שיש לבני-אדם במהלך חייהם, יכולות לעשות עליהם רשמים, אך הרשמים הללו נעלמים מהתודעה והעבודה המודעות על תת-המודע שלהם. על-פי הפסיכואנליטיקאים, איננו צריכים בהכרח להיעשות מודעים לגמרי להתנסויות הללו לפני שהן שוקעות אל תוך הלא-מודע – למשל, משהו יכול לעשות רושם על אדם במהלך תקופת הילדות בלי שיגיע למודעות מלאה ובכל זאת תהיה לו השפעה כזו על נפשו של אותו אדם שהוא ישקע אל תוך הלא-מודע וימשיך לפעול שם. השפעותיו ברות-קיימא ובמקרים מסוימים מובילות מאוחר יותר להפרעות פסיכולוגיות. אני מדלג על חוליות רבות בשרשרת הטענות וקופץ לתוצאות

⁴⁰ זיגמונד פרויד, 1856-1939. פסיכיאטר, מייסד הפסיכואנליזה.

⁴¹ ג'וזף בראואר, 1842-1925. רודולף שטיינר פגש את בראואר בביתה של משפחת ספכט, היכן שרודולף שטיינר היה מורה פרטי בין השנים 1884-1890. ראה פרקים בנתיב חיי – אוטוביוגרפיה, מאת רודולף שטיינר GA-28, פרק 16, הוצאת בדולח. ראה גם גורלם של זיגמונד פרויד וג'וזף בראואר.

של התהליך כולו. במילים אחרות, עלינו לדמיין לעצמנו במעמקי תת-המודע של הנפש, סוג של אי של התנסויות מתקופות הילדות והנעורים שהולכות ומתפשטות. על-ידי תחקור במהלך הפסיכואנליזה, האיים תת-המודעים הללו בנפש אשר מתרבים במהירות, יכולים להתרומם אל תוך התודעה ולהשתלב במבנה של מודעות מודעת. בתהליך הזה, האדם הנדון יכול להתרפא מפגמים פסיכולוגיים באותו תחום מסוים.

במהלך שנותיה המוקדמות של התנועה הפסיכואנליטית, ד"ר בראואר נהג במיוחד לערוך את התחקור עם המטופל, תחת היפנוזה.⁴² מאוחר יותר, נוהג זה הופסק ועתה האסכולה הפרוידיאנית מנהלת את האנליזה הזאת עם המטופל במצב תודעתי רגיל של עירות. מכל מקום, ההנחה המונחת ביסוד הדבר היא שקיימים איים לא-בריאים המתרבים במהירות בנפש, מתחת לרמת התודעה.

השקפה פסיכואנליטית זו התפשטה בהדרגה כדי להשתלב ולנסות להסביר סוגים שונים של תופעות של החיים הרגילים, במיוחד ביחס לדרך בה הן מופיעות בחלומותיהם של בני-אדם. כפי שכבר הסברתי פעם בהרצאה לחברינו בעיר אחרת, זה בנקודה הזאת שהאסכולה הפרוידיאנית מסתכנת באומרה שתשוקות בלתי-מסופקות ממלאות תפקיד מרכזי בחלומות.⁴³ פרוידיאנים אומרים שטיפוסי שבני-אדם יחוו תשוקות בלתי-מסופקות בחלומותיהם, תשוקות שבלתי-אפשרי לספקן בחיים הממשיים. לפעמים, זה יכול לקרות – ומנקודת-המבט של תיאורטיקנים פסיכואנליטיים, יש לכך משמעות שזה קורה – שאחת מהתשוקות הקיימות באי לא-מודע בנפש, מתרוממת בחלום ומגלה אימפולס בצורה מוסווית שהשפיע על האדם הנדון במהלך תקופת הילדות שלו או שלה.

אנא, שימו לב למוזרות של קו חשיבה זה. מניחים שכנערים צעירים או נערות צעירות, לבני-האדם יש התנסויות אשר שוקעות בתת-מודע ופועלות כהתנסויות של הזיות אשר מעמעמות את תודעתם. התבנית, אם כן, היא הבאה: התנסויות של חיי העירות מדוכאות והן ממשיכות לפעול על תת-המודע, בהובילן למצב של תודעה מוחלשת. זוהי בדיוק אותה תבנית שגוש בונה ביחס להבטחות אשר מובטחות ומופרות וממשיכות לפעול בתת-מודע – כל זאת עם כוונה ליצור את אותה השפעה בתת-מודע כמו 'האיים' בתורה הפסיכואנליטית הפרוידיאנית. על-פי גוש, זה נעשה בערמוניות ובכוונה ומסתיים במצב של קהות-חושים הדומה למה שמתרחש כאשר התנסויות של חיי העירות שוקעות בתת-התודעה ועולות שוב בחלום.

תורה פסיכואנליטית היא עניין מטעה מאוד ואם תתעכבו עליו לפרק זמן ארוך מספיק, הוא יעלה צורות שונות של מחשבות אשר מתפזרות ומשפיעות על חשיבתכם כולה. כפי שאתם יכולים לראות, יש לזה קשר לכך שגוש העלה רעיון מטורף שכזה.

⁴² בשיטת הטיפול של ג'וזף בראואר, מטופלים אשר סבלו מהיסטריה הוכנסו למצב של היפנוזה והיה מעקב אחר התסמינים שלהם עד לנקודה בה הם הופיעו לראשונה; ככלל, בשחזורו של מצב זה, התסמינים התעצמו, אבל בדרך-כלל נעלמו לאחר מכן. בעבודה שלהם, מחקרים על היסטריה (לייפציג ו-וינה, 1895), בראואר ופרויד מתארים את צורת הריפוי הזאת על בסיסם של חמישה מקרים אינדיבידואליים.
⁴³ הרצאה שניתנה בברלין ב- 4 בנובמבר 1910; מתוך הסדרה ידע האדם, הנפש והרוח מאת רודולף שטיינר, GA-115, הוצאת בדולח. וכן, הרצאה שניתנה במינכן ב- 18 בנובמבר 1911, מתוך הסדרה כריסטיאניות אוטורית ומשימתו של כריסטיאן רוזנקרויץ, GA-130.

בנוסף, כפי שאמרתי קודם, הרעיון של מגע פיסי ממלא חלק חשוב. אני עומד לקרוא קטעים מסוימים מתוך ספריו של ד"ר פרויד, אוסף של מאמרים מתוך כתב-העת הפרוידיאני *Imago* ואני מבקש מכם להקשיב בתשומת-לב.⁴⁴ אבל, מוכרח אני להקדים עם משהו אחר בנוגע למקרה גוש-שפרנגל. אלה מכם אשר הכירו את גב' שפרנגל מזה זמן מה יזכרו שהיא תמיד דאגה מאוד לשמור על עצמה מהשפעתם של בני-אדם אחרים על ההילה שלה – היא חששה מאוד ללחוץ ידיים ומדברים מהסוג הזה. אפילו לפני שגוש נכנס לזירה, כבר עלה בה הרעיון שלחיצת ידיים הוא מעשה פלילי בחוגים האזוטריים שלנו. המקרה הבא טיפוסי מאוד: היה עליי לעשות משהו במעבדה של ד"ר שמידל⁴⁵ ושם נתקלתי בגב' שפרנגל. הושטתי לה את ידי, מעשה שסיפק לה בסיס לומר: "כך הוא נוהג תמיד – הוא עושה לכם כל מה שברצונו לעשות ואז לוחץ ידיים, ומיד אחר-כך אתם שוכחים לגמרי מהעניין." הרי לכם מקורה של אותה תורה על אודות לחיצת ידיים. אתמול, כולכם שמעתם למה הפכה תורה זו בתודעתה המבולבלת של גב' שפרנגל בעזרתו של גוש. הוא תרם את הבנתו על תורותיו של פרויד והוא שילב דברים באופן שיטתי עם רעיונות פרוידיאניים.

הקטע הבא לקוח מעמ' 29 בספרו של פרויד המוזכר לעיל:

"המאפיין המרכזי של הקונסטלציה הפסיכולוגית אשר התקבעה בדרך הזאת הוא מה שאפשר לתאר כגישה דו-ערכית של הסובייקט (כדי לשאול את המונח המתאים אשר הוטבע על-ידי בלולר) כלפי אובייקט יחיד או דווקא כלפי מעשה אחד בהקשר עם אותו אובייקט. הוא רוצה לבצע ללא הרף את המעשה הזה (המגע) [ורואה בו את ההנאה העליונה שלו, אבל הוא מוכרח לא לבצע] והוא אף סולד ממנו. המאבק בין שני הזרמים הללו אינו יכול להיפתר מהר, כי – יש דרך נוספת בה אפשר לנסח זאת – הם מתמקמים בתודעתו של הסובייקט באופן כזה שהם אינם יכולים לעלות שוב זה מול זה. האיסור מודע באופן רעשני, בעוד שהתשוקה המתמידה לגעת היא לא-מודעת והסובייקט אינו יודע על כך דבר. אלמלא הגורם הפסיכולוגי הזה, דו-ערכיות כמו זו או שלא תאריך זמן רב או שלא תוביל לתוצאות כאלה."⁴⁶

לאחר מכן, מופיע דיון ארוך על התפקיד שפחד ממגע פיסי ממלא במקרים של נוירוזה:

"בהיסטוריה הרפואית שלנו של מקרה בו עמדנו על כך שהטלת האיסור בתקופת הילדות המאוד מוקדמת היא הנקודה הקובעת; חשיבות דומה נקשרת בהתפתחויות העוקבות למנגנון של דיכוי באותו גיל מוקדם. כתוצאה מהדיכוי אשר נכפה וכרוך באיבוד זיכרון – אמנזיה – המניעים לאיסור (שהינו מודע) נשארים לא-ידועים; וכל הניסיונות לערוך אותו על-ידי תהליכים אינטלקטואליים מוכרחים

⁴⁴ טוטם וטאבו מאת זיגמונד פרויד. במגזין *Imago*, כרכים I ו-II (1912 ו-1913), מאמרים אלה הופיעו תחת הכותרת: תכתובות על חייהם הפנימיים של פראי-אדם ונוירוטיים.

⁴⁵ ד"ר אוסקר שמידל, 1887-1959. כימאי, מנהל המעבדה להפקת פיגמנטים מצמחים שהיו נחוצים לבניית הגיתאהנום הראשון.

⁴⁶ טוטם וטאבו מאת זיגמונד פרויד, עמ' 29.

להיכשל, היות שהם אינם יכולים למצוא בסיס כלשהו להתקפה. האיסור חב את כוחו ואת אופיו הכפייתי בדיוק ליריבו הלא-מודע, התשוקה הנסתרת והלא-מופחתת – רוצה לומר, לכורח פנימי שאינו נגיש לבחינה מודעת. הקלות בה האיסור יכול להיות מועבר ומורחב, משקפת תהליך אשר נופל עם התשוקה הלא-מודעת ומקודם במידה רבה על-ידי התנאים הפסיכולוגיים השולטים בלא-מודע. התשוקה היצרית מועברת ללא הרף כדי להימלט מהמבוי הסתום ומשתדלת למצוא תחליפים – אובייקטים חילופיים ומעשים חילופיים – במקום האיסורים. כתוצאה מזה, גם האיסור עצמו מועתק ומתפשט למטרות חדשות כלשהן שאימפולס האיסור עשוי לאמץ. כל התקדמות חדשה אשר נעשית על-ידי התאוה המינית העצורה נענית על-ידי חידוד מחודש של האיסור. האיסור ההדדי של שני הכוחות המנוגדים יוצר צורך לפריקת מטען, לצמצום המתח הקיים ולזה יכולה להיות מיוחסת הסיבה לביצועם של מעשים כפייתיים. במקרה של נזירות, אלו הם מעשים ברורים של פשרה: מנקודת-מבט אחת הם ראיות של חרטה, מאמצים של כפרה וכן הלאה, בעוד שמצד שני הם מהווים באותו זמן מעשים חילופיים כדי לפצות את היצר עבור מה שחל עליו איסור. זהו חוק של מחלה נזירותית שמעשים כפייתיים אלה נופלים יותר ויותר תחת השפעת היצר ומתקרבים יותר ויותר לפעילות שבמקור הוטל עליה איסור.⁴⁷

בהתייחס למחשבות הכפייתיות המעורבות בפחד ממגע פיסי, אתם בהחלט יכולים לדמיין לעצמכם מה היה קורה אילו גב' שפרנגל, כאדם הסובל מפחד זה, מעולם לא ראתה פסיכואנליטיקן שבהתאמה עם הרפואה הפסיכואנליטית הרגילה, היה חוקר אותה על הפחד שלה ממגע והיה מנסה לגלות מה יצר אותו. גורם שלישי שברצוני להדגיש הוא הקשר של גב' שפרנגל עם מר גוש. על-פי תורת הפסיכואנליזה, תורה זו הייתה כמובן מתאפיינת בנוכחותן של מחשבות ארוטיות עצורות. אני מתכוון לזה באופן אובייקטיבי למדי...⁴⁸

בנקודה זו, ידידי, מוכרחים אנו להסתכל בצורה קפדנית יותר בשיטה כולה של הפסיכואנליזה. כפי שתוארתי לכם בקווים כלליים, הפסיכואנליזה מעלה אל התודעה 'איים' מסוימים בנפש הלא-מודעת ומניחה שרוב האיים הללו הם מיניים מטבעם. אם כן, משימתו של הפסיכואנליטיקן היא לרדת אל רמת ההתנסויות הארציות הללו אשר שקעו אל תוך תת-המודע ולרומם אותן שוב לשם ריפוי. על-פי התורה הפרוידיאנית, ריפוי נוצר על-ידי שליפת תסביכים מיניים נסתרים מתוך מעמקי תת-המודע והעלאתם למודעותו של האדם. השאלה האם שיטה זו מוצלחת מאוד מהווה נושא לדיונים רבים בספרים שיש בנושא זה.

⁴⁷ שם, עמ' 30.

⁴⁸ נראה שהשורות הבאות עסקו בקשר בין המקרה של גוש-שפרנגל והפסיכואנליזה, אלא שהקצין קלט רק את המילים הבאות: "חשובה הדרך בה קשר זה נוצר... עם מניעים נסתרים כאלה... במיוחד בין שתי אישיות מסוג זה..."

כפי שביכולתכם לראות, חשיבת הפסיכואנליטיקאים נצבעת לעתים קרובות במיניות מחלחלת והיא נלקחת לנקודות קיצון כאשר הפסיכואנליזה מיושמת על כל התופעות האפשריות של החיים האנושיים. למשל, פרויד ותלמידיו מרחיקים לכת כדי לפרש מיתוסים וסיפורי-אגדות באמצעות פסיכואנליזה, בהרחיקם עד למיניות עצורה. למשל, התייחסו לדרך בה הם מפרשים את סיפורו של אדיפוס.⁴⁹ בקיצור, תוכנו של סיפור-אגדה זה הוא שאדיפוס מובל לכך שהוא הורג את אביו ונישא לאימו. כאשר פסיכואנליטיקאים שואלים על מה מבוסס סיפור זה, הם מסיקים שדברים כאלה מתבססים תמיד על תסביכים מיניים עצורים ולא-מודעים הכרוכים בהתנסויות מיניות בתקופת הילדות המוקדמת. חסידיו של פרויד משוכנעים לחלוטין שהקשר של ילד לאביו או לאימו הוא מיני ממש מרגע הלידה, כך שאם הילד הוא זכר, הרי שהוא יהיה מאוהב באופן לא-מודע באימו ולכן קנאי באופן לא-מודע או תת-מודע כלפי אביו.

בנקודה זו, ידידי, אנו עלולים להתפתות לומר שפסיכואנליטיקאים אלה, אם הם באמת מאמינים בתורה שלהם, צריכים ליישמה, בראש ובראשונה, על עצמם ולהודות בכך שגורלם והשקפת-העולם שלהם נובעים מעודף תהליכים מיניים עצורים אשר נחוו בתקופת הילדות. פרויד וחסידיו צריכים ליישם את התורה הזאת תחילה על עצמם. הם מפיקים את סיפור-האגדה על אדיפוס, למשל, מתוך ההנחה שלהם שלרוב הילדים הקטנים יש קשר רגשי אסור כלפי אימם ממש מרגע הלידה ולכן הם מקנאים באביהם. כך, אביו של הילד הופך לאויבם וממשיך לפעול ככזה בדמיון הטורדני שלהם. ברם, מאוחר יותר, הם נוכחים לדעת בצורה רציונלית שקשר זה כלפי אימם אסור, ולכן הוא עצור ונעשה תת-מודע. הילדים חיים את חייהם בלי להיעשות מודעים לקשר האסור שלהם עם אימם ולקשר היריבות עם אביהם, אותו הם חווים כמתחרה.

אם כך, על-פי התורה הפסיכואנליטיקאית מה שעלינו לעשות במקרים של נפשות פגומות הוא לחפש אחר תסביכים פסיכולוגיים ולגלות שאם הם מרוממים אל התודעה, הרי שאפשר לבצע ריפוי. חבל מאוד שאינני יכול להציג את הדברים הללו בפירוט רב יותר, אך אנסה למסור לכם מתווה מדויק שלהם במידת האפשר.

בעמ' 16 בספר אשר הוזכר לעיל, למשל, אתם יכולים לקרוא את הדברים הבאים:

"בעמודים הקודמים היו מעט הזדמנויות להראות כיצד אפשר לשפוך אור חדש על עובדות של פסיכולוגיה חברתית על-ידי אימוץ שיטה או גישה פסיכואנליטיקאית: כי הזוועה של גילוי עריות אשר הוצגה על-ידי בני-אדם פראיים הוכרה מזה זמן רב ככזו והיא אינו צריכה שום פירוש נוסף."

⁴⁹ זיגמונד פרויד עסק בתסביך אדיפוס בפעם הראשונה בספרו *פירוש חלומות*, פרק V, קטע ד'.

מאמר זה מסביר מדוע בני-אדם פרימיטיביים אוכפים בקפדנות את האיסור על אדם להינשא לאימו או לאחותו ומדוע נענשים על קשרים מסוג זה. 'גילוי-עריות' הוא אהבה לקרוב-משפחה והכותרת של אחד המאמרים הראשונים בספר היא הזוועה של גילוי-עריות. פחד זה מוסבר על-ידי כך שמניחים את קיומה של נטייה לגילוי-עריות בכל אינדיבידואל זכרי בצורה של קשר אסור עם אימו.

כל מה שהייתי יכול להוסיף להבנתנו את העניין הוא להדגיש את העובדה שזהו מאפיין ילדתי מיסודו [כלומר בני-אדם פרימיטיביים מחזיקים בו לאורך כל החיים, בעוד שאצל ילדים מתורבתים הוא נדחק אל תוך תת-המודע] והוא מראה התאמה מלאה לחיים המנטליים של מטופלים נירוטיים. הפסיכואנליזה לימדה אותנו שהבחירה המוקדמת של ילד של אובייקטים שהוא אוהב, כרוכה בגילוי-עריות ואותם אובייקטים אסורים – אימו ואחותו. למדנו גם את האופן בו, עם גדילתו, הוא משתחרר משיכה זו של גילוי-עריות. מצד שני, אדם נירוטי תמיד מפגין דרגה מסוימת של ילדותיות. או שהוא לא הצליח להשתחרר מהמצבים הפסיכו-מיניים אשר שלטו בתקופת ילדותו או שהוא חזר אליהם – שתי אפשרויות שאפשר לסכמן כעכבה ונסיגה התפתחותיות. כך, קיבעונות הכרוכים בגילוי-עריות של תאוה מינית ממשיכים למלא (או מתחילים שוב למלא) את החלק העיקרי בחייו המנטליים הלא-מודעים. הגענו לנקודת ההתייחסות לקשר של ילד עם הוריו, כקשר אשר נשלט על-ידי כמיהות הכרוכות בגילוי-עריות כמו תסביך יסודי של נירוזה.

כך, על-פי התורה הפסיכואנליטיקאית, התסביך המרכזי הכרוך בנירוזה הוא משיכתו המינית האסורה של ילד לאימו ולאחותו.

גילוי זה של חשיבות גילוי-העריות בנירוזה מתקבל בספקנות אוניברסלית על-ידי אנשים בוגרים ובני-אדם רגילים. ביטויים דומים של חוסר-אמון, למשל, מקדמים באופן בלתי-נמנע את כתביו של אוטו ראנק, אשר הביאו עוד ועוד ראיות המראות את המידה בה התעניינות בסופרים יצירתיים מתרכזת סביב הנושא של גילוי-עריות וכיצד אותו נושא, באינספור שינויים ועיוותים, מספק נושא לשירה. אנו מונעים להאמין שדחייה זו היא בעיקר תוצר של שאט-הנפש שבני-אדם חשים כלפי משאלותיהם המוקדמות הכרוכות בגילוי-עריות, אשר נשלטות עתה על-ידי הדחקה. לפיכך, אין לזה חשיבות מועטה שאנו מסוגלים להראות שאותן משאלות הכרוכות בגילוי-עריות, אשר נועדו להפוך מאוחר יותר ללא-מודעות, עדיין נתפסות על-ידי בני-אדם פראיים כסכנות ישירות שנגדן יש לנקוט בצעדים החמורים ביותר של הגנה.⁵⁰

מנקודת-מוצא זו, אווירה של מיניות מתפשטת עד שהיא ממלאת את שדה הפעילות כולו של הפסיכואנליטיקאים. הם חיים את חייהם בכללותם בעבודה עם רעיונות על מיניות. זוהי הסיבה לכך שהפסיכואנליזה הייתה הגורם התורם הגדול ביותר ללעג הלא יאומן על משהו טבעי למדי בחיים האנושיים.

⁵⁰ טוטם וטאבו מאת זיגמונד פרויד, עמ' 17.

זה הזדחל בהדרגה אל תוך חיינו, בלי שבני-אדם הבחינו בכך. אני יכול להשתתף עמוקות בצערו של ג'נטלמן זקן בשם מוריץ בנדיקט (אשר הקדיש את חייו בניסיון להכניס מוסריות אל תוך הרפואה) כאשר הוא אומר שאם תסתכלו סביב, תגלו שרופאים לפני שלושים שנה ידעו פחות על סטיות מיניות מאשר נערות בנות שמונה-עשרה שנה המתחילות את לימודיהן.⁵¹ זוהי האמת ואתם באמת יכולים לגלות אמפתיה כלפי איש זה. אני מזכיר אותו במיוחד, כי חשוב ביותר להתייחס לתהליכים מסוימים בחייהם של ילדים פשוט כטבעיים, בלי לראותם תיכף ומיד במונחים של מיניות.

בימינו, תורות פסיכואנליטיות מורכבות אלה הובילו אותנו לתייג הרבה ממה שילדים עושים כסטייה מינית, אף על פי שברובו מדובר במשהו תמים לחלוטין. ברוב המקרים, די אם נתייחס לדברים הללו כלא יותר מאשר שובבות ילדותית שאפשר לטפל בה במידה מספקת למדי עם שתי מכות קלות על חלק מסוים של מבנה הגוף. ברם, הדבר הגרוע ביותר האפשרי בטיפול בזה הוא לדבר הרבה על אודות הדברים הללו, במיוחד עם הילדים עצמם ולהכניס לראשם סוגים שונים של רעיונות תיאורטיים. קשה מספיק לדבר על הדברים הללו עם אנשים מבוגרים עם דרגה כלשהי של בהירות. למרבה הצער, עבור בני-אדם אשר נקראים לעתים קרובות לתת עצות, הורים באים תכופות עם סוגים שונים של תלונות, כולל תלונות טיפשיות, על כך שהילד שלהם סובל מסטייה מינית. הבסיס היחיד שלהם לתלונות הללו הוא שהילדים מתגרדים. עתה, כאשר מגרדים אזור מסוים בגוף אין יותר מיניות מאשר לגרד את ידכם. ברם, ד"ר פרויד דוגל בדעה שכל גירוד או מגע או תינוק עם מוצץ, הם פעילויות מיניות. הוא מפזר מעטה של מיניות על-פני כל ההיבטים של החיים האנושיים.

יהיה זה טוב עבורנו אם נבחן מקרוב את הפסיכואנליזה הפרוידיאנית כדי להיעשות מודעים להפרזותיו של מדע מטריאליסטי; במיוחד אלה של הפסיכואנליזה בראיית כל דבר במונחים של מיניות. בספר שד"ר פרויד כתב את ההקדמה שלו, הפסיכואנליטיקאי ההונגרי פרנצי⁵² כותב על מקרה של ילד בן חמש שנים ששמו ארפד. אין ספק בתודעתו באשר למקורות התעניינותו של ארפד באירועים המתרחשים בריצתם של תרנגולות:

"הפעילות המינית המתמשכת בין התרנגול והתרנגולות, הטלת הביצים ובקיעת האפרוחים הצעירים סיפקו את סקרנותו המינית, שמטרתה הממשית הייתה חיי משפחה אנושיים. הוא הראה שהוא עשה את בחירתו שלו באובייקטים מיניים על בסיס דגם החיים של ריצת התרנגולות, כי באחד הימים הוא

⁵¹ מוריץ בנדיקט, 1835-1920, רופא ואנתרופולוג פלילי. הציטוט המדויק הוא: "בימינו, אנו מגלים שתלמידים בבתי-הספר הטובים ביותר הם בעלי ידע רב יותר בנושא הסטיות המיניות מאתנו, רופאים צעירים ולעתים קרובות הייתי רוצה שמלקות תיקבענה כענישה של המורות 'המשוחררות' אשר מעודדות סוג כזה של ידע." מתוך *זיכרונות ושיחות מתוך חיי*, וינה, 1906, כרך II, עמ' 162.

⁵² סנדר פרנצי, 1873-1933, תלמיד מועדף של פרויד שמאוחר יותר הלך בדרך של פסיכואנליזה.

אמר לאשת השכן: 'אנשא לך ולאחותך ולשלוש הדודניות שלי ולטבחית; לא, לא לטבחית. במקומה, אנשא לאימי.' " 53

היינו יכולים לייחל לחזרת הימים בהם אפשר היה לשמוע ילדים אומרים דברים כאלה בלי להשתמש בהסברים מיניים מגושמים כאלה. היום, ביכולתי רק לגעת בנושא זה, אבל אדון בו בהרחבה באחד הימים בעתיד הקרוב כדי להרגיע את כל האבות והאימהות.⁵⁴ אך, כמובן, תורתו של פרויד, המתפשטת בהיקף נרחב בלי שאנשים מבחינים בכך, היא רק תסמין של נטייה כלל-עולמית. וכאשר הורים באים עם תלונה שבניהם או בנותיהם בני ארבע או חמש שנים סובלים מסטייה מינית, ברוב המקרים התגובה ההולמת היא: "הסטייה היחידה במקרה זה היא הדרך בה אתם חושבים על כך!" ברוב המקרים, זה מה שבאמת לא תקין.

באומרי לכם את כל הדברים הללו, כוונתי הייתה להצביע על סוג האווירה בה הפסיכואנליזה הפרוידיאנית שרויה בה. אני בהחלט מודע לכך שהדוגלים בפרויד יעשו עניין מאפיון קצר זה. אך, אנו בהחלט צודקים באמרנו שמהפסיכואנליזה ככוליות נוטף החומר הפסיכו-מיני הזה, כפי שמגלה הספרות המקצועית שלה.

הניחו שההנחה שאיים פסיכו-מיניים קיימים בתת-מודע של האדם מוכיחה למעשה שהיא נכונה במקרה של אינדיבידואל מסוים. תיאורטיקן פרוידיאני עשוי לחשוף את אותו אדם לשאלות ולהיות מסוגל להוסיף פרק חדש בהיסטוריה לתולדות התורה הפסיכואנליטית של פרויד. במקרה הנוגע לנו, גוש היה יכול לקחת על עצמו קו זה של שאילת שאלות ולגלות תגליות מסוימות בין אותם איים פסיכו-מיניים שהיו משמשות לבדיקת תורותיו של פרויד. אך, כדי לעשות זאת, גוש היה צריך להיות חזק יותר בנפשו. ברם, כפי שקרה, הוא נכנע לסוג מסוים של קשר עם ידידתו החדשה. החומרים שברשותנו מספקים ראיה מוצקה לקשר הזה ויאפשרו לכל אדם המשתמש בה בדרך הנכונה, לתאר את הקשר ביניהם בדיוק קליני, אובייקטיבי.

היות שמה שאפשר ללמוד ממקרה מסוים הינו לעתים קרובות בעל משמעות גדולה יותר מהמקרה עצמו, הרשו לי לציין שמקרה זה יכול להובילנו אל אותן מסקנות שהצגתי במאמר שלי, אשר יצא לאור במגזין סקירה קלינית של וינה בשנת 1900, תחת הכותרת הפילוסופיה של פרידריך ניטשה כבעיה פסיכו-פתולוגית.⁵⁵ על אף כל התרומות שגאונותו של ניטשה תרמה לעולם, היה צורך לציין שניטשה לא היה מובן אלמלא הגורם הפסיכו-פתולוגי שבו היה נלקח בחשבון. חשוב לחברה שלנו שליסודות הפסיכו-פתולוגיים לא יהיה יתרון, שהם ייעקרו מתודעתנו וייראו באור הנכון כך שפסיכופטים לא ייראו

⁵³ טוטם וטאבו מאת זיגמונד פרויד, עמ' 131. הדיווח של פרנצי הופיע באנגלית כ-'תרגול קטן' בתרומות לפסיכואנליזה, 1916, עמ' 270.

⁵⁴ בלתי-אפשרי לקבוע אם זה אכן קרה.

⁵⁵ המאמר הפילוסופיה של פרידריך ניטשה כבעיה פסיכו-פתולוגית, מופיע ב-פרידריך ניטשה: לוחם למען חירות, GA-5.

כסוג של ישויות עילאיות. זוהי הסיבה לכך שחשוב לראות את המקרה הנוכחי באור הנכון ולהעריך במה זה למעשה כרוך מנקודת-מבט נכונה.

כבר מאוחד מדי עבורי לתאר עתה בהרחבה כיצד התפתחה הסערה. כאשר הייתי ב-וינה בחודש מאי השנה, אחד החברים כתב לי מכתב שהיה עליי לקרוע עם חזרתי לכאן, היות שאסור היה להעביר מכתבים במעבר הגבול. מכתב זה כלל האשמות דומות מאוד לאלה שהועלו על-ידי גוש תחת השפעתה של גב' שפרנגל ומראה מעורבות דומה בפסיכואנליזה הפרוידיאנית. הם באו מאותו מקום; אותה רוח נשבה בשתי סדרות ההאשמות. למעשה, אילו הייתי יכול לקרוא לכם משפטים ספורים מאותו מכתב, הם היו נשמעים דומים במידה ניכרת למה שגב' שפרנגל עוררה בהשראה בגוש.

מה, אם כן, התרחש למעשה במקרה של גוש-שפרנגל? גוש לא היה יכול באמת לתפקד כפסיכואנליטיקן, מפני שלגרום לכך שלקשר שלו עם גב' שפרנגל הייתה מטרה כמו לקשר רופא-מטופל. ברם, השפעתה עליו הייתה מוחצת ולכן מעורבותו בבדיקה לא הייתה מודעת ואובייקטיבית לגמרי. במונחים פרוידיאניים, כל מה שנמצא בפעולה בנפש של ידידתו, 'שומר-החותם', יצא לאור, אך היות שהוא שקע מטה בלא-מודע של גוש, הוא היה מוסתר על-ידי התורה כולה אשר יצאה לאור במכתבו.

המקרה של גוש-שפרנגל צמח מתוך אחת השגיאות הגדולות ביותר ומתוך התורות המטריאליסטיות הגרועות ביותר של זמננו, ואנו יכולים לעסוק בה רק על-ידי כך שנבין ששני האנשים המעורבים פרשו מעטה של סודיות על הקשרים האנושיים, האנושיים יתר על המידה, שלהם. בעיקרון, זה היה כרוך בכיסוי הקשר שלהם בתורות פסיכואנליטיות פרוידיאניות, כפי שהמסמכים מגלים בבירור.

כאשר אנו מנסים לעזור לבני-אדם אשר באים אלינו במצב פסיכולוגי מבולבל כזה, לעתים קרובות הם לרוב תומכים מתרפסים ונלהבים בהתחלה, אך מאוחר יותר החנופה שלהם משתנה לכדי טינה. גם את זה אפשר להסביר במונחים פסיכואנליטיים. ברם, הדאגה הדחופה ביותר שלנו ברגע זה היא הקשר שלנו עם יתר העולם. כפי שאנו חווים עתה עוינות מכיוונה של הפסיכואנליזה, השקועה כפי שהיא במיניות, אנו יכולים לצפות לכך שניתקל בכל רגע נתון בהתנגדות חדשה מסוגים שונים של ליקויים הנובעים מדחפים אנושיים יתר על המידה.

דברים אלה מראים לנו שאנו מוכרחים לחקור מקרים כאלה; הם צריכים לעניין אותנו מאוד בדיוק מפני שהחברה שלנו מייצגת תנועה רוחנית. הייתי יכול לדבר יותר בהרחבה על נושא זה, אך עליי לעצור כאן מפני שאתם צריכים להמשיך בשיחותיכם. פשוט רציתי לציין את השלבים הניסיוניים הראשונים שמוכרחים אנו לקחת כדי לראות היכן נמצאות הסכנות האורבות לתנועה שלנו ועד כמה דחוף שכולנו נעשה הרבה ככל האפשר לעזור לעולם ללמוד שאיננו פחדנים. אנו יודעים להגן על האינטרסים שלנו. כאשר דברים מופיעים במסווה כפי שקרה במכתב זה, עלינו לתלוש את המסכה ולחשוף מהיכן הם באים. המקור שלהם טמון עמוק הרבה יותר מאשר אנו חושבים בדרך-כלל; מקורם בהשקפת-עולם מטריאליסטית

של תקופתנו, שלא רק הפכה להשקפה הדומיננטית במדע, אלא זיהמה את חיינו ככוליות. ללחום בה הוא עצם הסיבה לקיומה של התנועה שלנו, אבל מוכרחים אנו לפקוח היטב את עינינו ולראות מה מתרחש בעולם. עלינו לזהות מה בני-האדם הבאים אלינו למדו שם בעולם ומה הם מביאים עמם בבואם אלינו.

הרצאה 5

מיניות וראייה רוחית מודרנית, פסיכואנליזה פרוידיאנית

ושוודנבורג כרואה רוחי

דורנאך, 14 בספטמבר 1915

אתמול שילבתי הרצאה על פסיכואנליזה בסדרת הרצאות זו, היות שאותו נושא מעניין את כולנו כרגע בגלל המקרה העומד על הפרק. ודאי הבחנתם בכך שתחילה אפיינתי את ההשקפה הפסיכואנליטית כמבדילה בין המודע והלא-מודע בחיינו הפנימיים. לאחר מכן, תיארתי בקצרה כיצד נקודת-המבט הפסיכואנליטית ככוליות שרויה בתוך מיניות, ויכולתם לראות שעם היבט שני זה, יסוד מצער ביותר (אתם אף יכולים לומר 'נורא') חדר אל תוך התרבות שלנו. זה מצביע באופן כללי על משהו טיפוסי במגמות האינטלקטואליות הנוכחיות.

לא יכול להיות ספק בכך שבהבחנה בלא-מודע המתקיים לצד הנפש המודעת, הפסיכואנליזה תרמה תרומה אמיתית לתרבות שלנו. אנו יכולים להסתכל על הדבר בצורה הבאה: בני-אדם אלה נמצאים במסלול הנכון בעודם חושבים שהנפש האנושית מרחיקה אל מעבר למה שתודעתנו הרגילה מקיפה. ברם, אותם בני-אדם גם הביאו את המטריאליזם שלהם לנקודות קיצון. הוא עשה יותר מאשר להטביע את החשיבה שלהם, שזה מה שקרה במקרה של מה שידוע עתה באופן שגוי כמוניזם. ברם, המטריאליזם של הפסיכואנליטיקאים גם מושך את הדחפים הסובייקטיביים הנמוכים ביותר אל תוך תורתם ומשלב אותם בה. כתוצאה מכך, דחפים מיניים, היסוד הסובייקטיבי ביותר האפשרי, הופכים לכוח המניע בפעילות מדעית.

עלינו לבחון מקרוב במיוחד תופעות תרבותיות מודרניות כאלה, מפני שהן מראות לנו שמהו בלתי-תלוי באינדיבידואלים אנושיים כופה אפילו על המטריאליסטים הגסים ביותר בקרבנו להכיר ביסוד רוחי עילאי יותר מזה שאנו מודעים לו באופן ישיר. ככלות הכול, חסידיו של פרויד מושרשים עמוק במטריאליזם, באינטלקט וכן ביצרים שלהם; עם זאת, העולם האובייקטיבי כופה אפילו עליהם לחקור משהו הנמצא מעבר להיקפה של התודעה הרגילה. זהו הצד האובייקטיבי של העניין.

מצד שני, ההיבט הסובייקטיבי הוא שבני-אדם אלה מסובכים במטריאליזם עד כדי כך שהדחפים הנמוכים והסובייקטיביים ביותר נגררים מיד אל תוך העניין של ניסוח השקפתם על החיים. זהו חלק בלתי-נפרד מהמטריאליזם באותה מידה שיד שמאל משתייכת ליד ימין או העין השמאלית משתייכת לעין הימנית. וליפול מטה אל תוך הדחפים האנושיים הנמוכים ביותר הוא תוצאה בלתי-נמנעת של היתקעות במטריאליזם אם בני-האדם יוותרו.

ברם, ידידי, נוכל להבין באמת את הדרך הזאת של הסתכלות בעולם, רק אם נוכל להגיע לפתרון החידות של סדר העולם. הדבר המסוכן בפילוסופיות כמו פסיכואנליזה הוא שבני-האדם נמצאים במסלול הנכון, אבל הם גוררים את היצרים הלא-טהורים שלהם אל תוך מה שהינו אמיתי. מזיק הרבה פחות כאשר יצרים לא-טהורים משולבים במשהו שגוי לחלוטין מאשר במשהו שהינו אמת חלקית. והאמת בהשקפה הפסיכואנליטית טמונה בהכרת העובדה שהרבה ממה שנמצא בפעולה בחיים האנושיים הוא לא-מודע, באמת לא-מודע. זהו המקום שבו הפסיכואנליטיקאים נמצאים במסלול הנכון והם מצאו דברים רבים שהינם אמיתיים ונכונים.

הבה נעקוב אחר הדרך בה הפסיכואנליטיקאים מועדים במסלול הנכון. בספר שסיפרתי לכם עליו אתמול, ראש אסכולת החשיבה הפסיכואנליטית מנסה להסביר הרגלים מסוימים בקרב בני-אדם פרימיטיביים על בסיסן של תורות פסיכואנליטיות מסוימות. הוא עושה זאת בהתאמה עם קשרים שהוא מניח שקיימים בין תקופת הילדות המוקדמת ומצבים נוירוטיים המופיעים מאוחר יותר בחיים.

אתמול, ראינו כיצד יסוד המיניות ממלא חלק בתורות הללו. בספרו *טוטם וטאבו*, במאמר *טאבו ודו-ערכיות רגשית*, משווה פרויד חלק מההשקפות והאידיאות של בני-אדם פרימיטיביים למאפיינים ילדותיים מסוימים של ישויות אנוש מתורבתות המתגלים בניירוזה, בסוגים שונים של הפרעות עצבים או הפרעות פסיכולוגיות.⁵⁶ ממה שדננו בו אתמול, אתם זוכרים שפסיכואנליטיקאים מסבירים דברים רבים כתוצאה של הדחפים המשפיעים על בני-האדם בשנים הראשונות לחייהם ואז נסוגים לאיים בנפשם של בני-האדם הללו, היכן שהם פועלים על הלא-מודע. משמעות הדבר היא שפעילות פסיכולוגית בילדים ממשיכה להתקיים באנשים מבוגרים מתורבתים. על-פי השקפה זו, בני-אדם נוירוטיים או לפחות סוג מסוים שלהם, מסתובבים סביב גיל ארבעים עם נפשות שבהן התנסויות בילדות המוקדמת, התנסויות של ילדים, עדיין בעלות השפעה.

לאחר מכן, פרויד משווה אמונות פרימיטיביות מסוימות להתנסות של ניירוזה. למשל, הוא אומר: "ראש המאורים לא ינשוף על אש עם פיו; כי נשימתו הקדושה תעביר את קדושתה אל תוך האש, שתעביר אותה לסיר שעל האש, שיעביר אותה לבשר שבסיר, שיעביר אותה לאדם שיאכל את הבשר שבסיר שעמד על האש שראש המאורים נשף עליה; כך, מי שיאכל בהיותו מושפע מנשיפתו של ראש המאורים אשר הועברה דרך גורמי-הביניים, לבטח ימות."⁵⁷

⁵⁶ ראה *טוטם וטאבו* מאת זיגמונד פרויד, הרצאה 4, הערה 5.
⁵⁷ שם, עמ' 28.

בעלה של מטופלת שלי רכש פריט מסוים לבית והביאו עמו. אשתו עמדה על כך שיוציא את הפריט מהבית אחרת החדר בו היא חיה יהיה 'בלתי-אפשרי'. " 58

זה מה שהמטופלת אומרת לפסיכואנליטיקאי. מדען רוחי המשתמש בהבנה בריאה על-מנת להתבונן במטופלת כזו, יצטרך לבחון את הבעיה מזוויות שונות ורבות. גם הפסיכואנליטיקאים עשויים או לא עשויים להיות מסוגלים לעקוב אחר הרמזים במקרה מהסוג הזה. ומיסטיקן כוזב עשוי להופיע עם סוגים שונים של אידיאות עמוקות על ההשפעות המאגיות הנמצאות בפעולה באדם זה או הנובעות מאישיות טהורה מאוד אשר הגיעה לשלב מתקדם כזה של התפתחות שאין ביכולתה לסבול שיהיו אובייקטים מסוימים באותו חדר בו היא שוהה!

הפסיכואנליטיקאי אומר על המטופלת שלו:

"היא שמעה שהמאמר נרכש בחנות הממוקמת, הבה נאמר, ברחוב סמית'."

הוא מגלה שהיא שמעה שהפריט הנדון נרכש בחנות ברחוב סמית' – בהגבירה את ההטעיה! הוא ממשיך:

"ברם, סמית' היה שם הנישואין של ידידה שלה אשר חייתה בעיר רחוקה ואותה היא הכירה בתקופת נעוריה בשמה לפני נישואיה. הידידה הייתה עכשיו 'בלתי-אפשרית' או טאבו."

כתוצאה מכך, המאמר אשר נרכש כאן ב-וינה היה טאבו כמו הידידה עצמה שעמה אסור לה לבוא במגע.

כפי שהפסיכואנליטיקאי הנדון גילה, למטופלת הייתה ידידה שעמה הסתבכה בצרות. שמה של הידידה היה סמית'. עובדה זו שורדת על אי בנפשה. שום דבר ממנה אינו נוכח בתודעת העירות הרגילה שלה, אבל למרות שהיא אינה מודעת לקשר, הוא ממשיך להתקיים בלא-מודע שלה. רק השם מספק את החוליה המקשרת בה במידה שהידידה אותה שנאה בתקופת נעוריה – שנאה שהמטופלת לא הייתה מודעת לה – מכונה סמית' והמאמר הנדון נרכש ברחוב סמית'. זהות השמות מספקת את הקשר; כך מתעורר תת-המודע בתחום התודעה.

בני-אדם בעלי נטייה חזקה למיסטיקה, מייחסים הרבה לשמות הנשמעים דומים. מהר מאוד הם יוצרים אסוציאציות והם מובלים לסוגים שונים של מסקנות מיסטיות בלי להיעשות מודעים לקשר עצמו. למשל, יתכן שאישה שפעם שיחקה בתפקיד של פרספונה עשויה להאמין שהיא הייתה התגשמות חוזרת ממשית של פרספונה, מפני שהיא חושבת שפעם היא שמעה מישהו שהיא לא הכירה, קורא בשם פרספונה בדיוק כאשר עברה במקום. ברם, יתכן גם שהיא פשוט שמעה במקרה מישהו אומר שהוא ראה אישה

58 שם, עמ' 28.

בטלפון ומאותו רצף של קולות היא הבינה 'פרספונה'. האדם הנדון שמע לא נכון 'פרספונה', כאשר למעשה נאמר 'מטלפנת' וזה הספיק עבורה כדי להמשיך ולטוות את החושים המיסטיים שלה. כל זה היפותטי מאוד, כמובן, אך זה תואם לדרך בה דברים כאלו יכולים לקרות הלכה למעשה.

יכולתי לתת לכם דוגמאות נוספות רבות מתוך המאמרים של ד"ר פרויד וחסידיו שהיו מראים לכם שהפילוסופיה של הפסיכואנליזה למעשה שואפת למצוא את הקשר בין המודע והלא-מודע. ברם, כפי שתיארתי אתמול, כתוצאה מנטיות מסוימות בתקופתנו, כל מה שהיא מוצאת שם למטה בלא-מודע, זו מיניות. זוהי נקודה חשובה ביותר ומוכרחים אנו לבחון אותה מקרוב.

שלשום, סיפרתי לכם על סוודנבורג והראייה הרוחית שלו, כי בדרכו שלו, סוודנבורג היה רואה רוחי גדול ומתקדם ביותר. הסברתי שהוא לא היה מסוגל לחצות את הסף בצורה אופיינית למצב שונה של תודעה, לומר "מתבוננים בי" במקום "אני מתבונן". סוודנבורג תמיד רצה להתבונן בכל דבר בעצמו. הוא התבונן באימגינציות שלו. בו עצמו לא התבוננו מספירת האנגלוי, אלא הוא התבונן באותה ספירה עם אותו סוג של תודעה בה השתמש במישור הפיסי. הבה נסתכל היטב בזה שוב כדי להיות ברור ביחס לדרך הנכונה בה יש להתעלות מן המישור הפיסי אל מישור עילאי יותר של הוויית-קיום. עלינו להיות ברורים מאוד בנוגע לכך שבמישור הפיסי אנו קולטים אובייקטים שונים אשר משוקפים על-ידי גופנו הפיסי וכך הם הופכים למושגים שלנו. כך, אנו מגיעים לתובנה החשובה שאנו מסתכלים באובייקטים וזהו בסיס התודעה שלנו.

ברם, ברגע בו אנו מתעלים אל מצב עילאי יותר של תודעה, כל זה משתנה מיסודו. שם, אנו מתקבלים עם ה'אני' שלנו על-ידי ישויות מדרגה גבוהה יותר ואז אנו נעשים מודעים לכך שהן קולטות אותנו, שהן מתבוננות בנו.

סוודנבורג מציג מצב שלישי של תודעה בו עולם שלם של אובייקטים שאינו קיים במישור הפיסי נקלט על ידו בדיוק כפי שהוא קלט אובייקטים במישור הפיסי, אם כי במצב מעודן יותר. כך, סוודנבורג קולט אובייקטים רוחיים אשר מוצגים בפניו בצורה של אימגינציות, כאילו עולם הרוח לא היה יותר מגרסה מעודנת יותר של העולם הפיסי. הוא מסתכל בעולם הרוח באותה דרך בה אנו מסתכלים בעולם הפיסי בחיים היומיומיים. מהי הסיבה לכך?

כבר עקבנו אחר התהליך שסוודנבורג עבר. הוא גילה ישויות רוחיות מסוימות אשר הבהירו לו שהן באו ממרס. ישויות אלה היו בלתי-מובנות לו, מפני שהן דיכאו ביטויים שונים של רגשות והן התבטאו רק במחוות של מחשבות. כפי שאמרתי לכם ביום ראשון, הוא נוכח לדעת שהוא לא היה יכול להבין את הישויות הללו מפני שהן רכשו את היכולת להסתיר את חיי הנפש שלהן. אילו סוודנבורג היה מסוגל לראות עם סוג התודעה שהיה זמין לאנגלוי (כאשר זה מה שהיה קורה אילו התעלה באמת אל תוך עולם הרוח – כלומר אילו נשא גם את התודעה שלו מעלה אל תוך עולם הרוח), הרי שהוא היה מסוגל להבין את טבען של

ישויות-מרס אלה, אף על פי שהן הסתירו את כל הרגשות שלהן. ברם, כפי שהיה, התוכן של הנפשות של ישויות-מרס, הופיע כעולם קר של מחשבות. כל זה מוזר מאוד.

פשוט חישבו כמה מבוועתים רוב בני-האדם כאן במישור הפיסי מהעולם הקר והמופשט של התבונה. אתם שומעים סוגים שונים של הערות מבזות על עולם קר ומופשט זה של מחשבות, ובני-האדם עושים כל דבר אפשרי כדי לנסות להתחמק ממנו, להתחמק מחשיבה במחשבות טהורות. מי שמצפה מבני-אדם להתעלות אל חשיבה טהורה נתפס כמי שאינו נוגע בחיים הממשיים והוא עוין להם. כך חשים בני-אדם במישור הפיסי ביחס לעולם המופשט של מחשבות.

נקודת-מבט זו נפוצה מאוד.

אתן לכם דוגמה; בלי להתייחס, כמובן, לנוכחים כאן, כך שאני בטוח שאיש לא ייפגע. במשך שנים ספורות, בני-אדם רבים קראו את ספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*,⁵⁹ שהינו יצירה של חשיבה טהורה. הוא הופיע לראשונה בשנות התשעים של המאה התשע-עשרה. יהיה מעניין לגלות כמה בני-אדם בתנועה שלנו שקוראים עכשיו את הספר, קוראים אותו בזכות עצמו, בלי לדעת דבר עליו ועל התנועה שלנו, אילו היה נופל לידיהם אז בשנות התשעים המוקדמות. כמה בני-אדם היו קוראים אותו אז וכמה היו אומרים: "אינני יכול לחדור את המארג המסובך הזה של מחשבות; הוא פשוט לא מתקבל על הדעת!"? אתם פשוט יכולים לדמיין לעצמכם כמה בני-אדם קוראים את היצירה הזאת של חשיבה טהורה מסיבות אישיות ביותר. (מלבד הנוכחים כאן, כמובן.) היחידים אשר קוראים אותו מסיבות שאינן אישיות הם אלה שהיו קוראים אותו גם אם לא היו פוגשים אותי מעולם. עלינו להודות בכך בצורה מפוכחת למדי; זה מראה עד כמה אנו מפוחדים במישור הפיסי ממה שמכונה מופשטות.

על אף היותו מלומד גדול, כאשר סוודנבורג נתקל בישויות שתיארתי, הקבוצה המיוחדת הזאת של ישויות-מרס, במישור האסטרלי, הוא לא היה יכול להבין את המחשבות הטהורות בהיותו חופשי מכל הרגשות שהיו פעילים בנפשו. במישור הפיסי זהו אותו דבר כמו אם מישהו היה אומר על הספר *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*: "כל זה סינית עבורי; אין אדם הגיוני היכול לקרוא את אותו סוג של שפה", כלומר הוא נראה לא-מובן לגמרי. באותה דרך, סוודנבורג מצא את ישויות-מרס הללו לא-מובנות במישור האסטרלי.

ברם, חשוב שיהיה לנו לפחות רצון טוב ונעשה מאמץ להתקדם אל סוג החשיבה שהינה חופשית מרגשות – בהתחלה, חופשית מרגשות שאנו מכירים היטב בחיים הרגילים. אם תוכן הספר *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות* מדבר לבני-אדם מפני שהרגשות שלהם מטים אותם לדרך

⁵⁹ GA-4, הוצאת בדולח.

רוחנית יותר של הסתכלות בדברים, הרי שהם עדיין לא רכשו חשיבה טהורה. רק אותם בני-אדם הקולטים את הספר בזכות הסדרה ההגיונית של המחשבות הקיימות בו והדרך בה הן תומכות זו בזו, מתייחסים לספר באופן הנכון.

סוודנבורג, לעומת זאת, על אף היותו מלומד דגול, לא היה יכול להימשך אל תוך עולם של מחשבות טהורות או להגות בהן, בהיותו חופשי ממניעים רגשיים. עלינו לנסות להבין, ידידי – והאמצעים לעשות זאת זמינים בספרות האנתרופוסופית שלנו – באיזה היקף בחיי היומיום הבחירה שלנו באמיתות מוכתבת על-ידי דחפים רגשיים, על-ידי דחפים אשר ניתנים לנו במישור הפיסי דרך הקארמה או הגידול שלנו. אנו חופשיים מסובייקטיביות רק כאשר אנו עוברים באמת לתחום של חשיבה שבו מחשבות תומכות זו בזו ואין להן עוד שום תוכן סובייקטיבי.

ברם, לאחר מכן, יש עדיין דבר אחד שמוכרחים אנו להגשים. כאשר הגענו באמת לשלב החשיבה במחשבות טהורות, כאשר מתקיימת בנפשנו סדרה של מחשבות טהורות, אז התודעה האישית או ה'אני' הסובייקטיבי שלנו אינם מעורבים עוד. זה מסביר את החומרה שאנו חווים כאשר אנו מגיעים לשלב זה של חשיבה טהורה. אין זה עוד אפשרי לכופף דברים כך שיתאימו לתבנית של הדרך בה היינו רוצים אותם מבחינה סובייקטיבית. קחו קו מחשבה כמו זה של הספר *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*. בלתי-אפשרי לבנות אותו בשום דרך אחרת. בלתי-אפשרי לעסוק בו באופן שרירותי; עליכם לתת לו לצמוח בתוכם כמו אורגניזם חי. אז, ה'אני' שלכם לא יהיה באמת מעורב; החשיבה עצמה היא זו אשר תבצע את החשיבה.

ברם, חשיבתכם מבשילה אם מה שהיא התרוקנה ממנו – ה'אני' שלכם – מוחלף במשהו אחר. במקום תכני התודעה האישית שלכם, תוכן-התודעה של רוחות המשתייכות להיררכיות עילאיות מוכרח למלא את החשיבה החופשית-מרגשות הזאת. לאחר שהרחקתם עד כדי כך שאתם מסוגלים לרוקן בהדרגה את החשיבה מלאת-הרגשות שלכם מהתוכן הסובייקטיבי שלה כך שהיא תחזיק מושגים טהורים בלבד, אז תוכן אלוהי, תוכן המגיע מלמעלה, יוכל לזרום פנימה.

סוודנבורג מעולם לא הגיע לשלב הזה. על אף היותו מלומד דגול, הוא לא היה יכול לחלץ את אשר חשב מרגשותיו האישיים. כאשר הוא התעלה אל המישור האסטרלי, ישויות כמו תושבות-מרס אשר יכלו לחשוב בחשיבה טהורה, היו זרות לגמרי לחשיבתו, מרותקת כפי שהייתה לאישיותו שלו, ולכן לא-מובנות לו. ככל שהדבר נגע לו, המחוות שלהן לא היו מובנות כלל. אך, מדוע היה סוודנבורג חסום מפני כניסה לעולם של תודעה עילאית יותר? מדוע נשא מעלה אופן תפיסה המתאים למישור הפיסי אל תוך עולם הרוח שאליו רכש באמת גישה? איננו צריכים לחקור מדוע רוחות מסוימות היו מסוגלות לשמור על המחשבות שלהם חופשיות מתוכן רגשי סובייקטיבי, מדוע סוודנבורג לא היה מסוגל להבין את דבריהן ומחוותיהן?

התשובות לכל השאלות הללו תתגלנה אם נשאל תחילה: מה למעשה התרחש במקרהו של סוודנבורג ומה הוא נשא עמו אל תוך המישור האסטרלי? נראה שהוא לא היה מסוגל לגמרי לשחרר את טבעו הרוחי מהאדם הפיסי שלו, כי אילו היה מסוגל לעשות זאת, הרי שהוא היה רואה את ה'אני' שלו כאובייקט בתחומה של תודעה עילאית יותר. ה'אני' שלו היה נעשה דומה לאובייקט של זיכרון, משהו כמו הסירים השבורים בהשוואה בה השתמשתי לפני זמן מה. הוא לא היה מסוגל למשוך את עצמו במידה מספקת כדי להשתחרר מעצמו. ברם, כידוע לכם ממה שכבר אמרתי עליו, היה אופייני לראייה הרוחית של סוודנבורג, שהוא לא ראה רק אשליות. הוא לא ראה רק מאיה – למעשה, הוא היה יכול לזהות עובדות אובייקטיביות; למשל, הוא ידע שהוא מתמודד עם ישויות ממרס והוא היה יכול לראותן כפי שהן. כל זה היה נכון, אבל הוא ראה את עולם הרוח בהיבט המאיה שלו, מבעד למסך של אשליה, כביכול. למעשה, הוא ראה ישויות ממשיות ממרס, אך לא היה יכול להבין שהן היו ישויות רוחיות ממשיות.

עתה, ידידי, הרשו לי לבקש מכם להיות באמת פיקחים לרגע ופיקחים בדרך כזו שבני-אדם, הרוצים לפתח את הראייה הרוחית שלהם, אינם בדרך-כלל. כמובן, סוודנבורג לא קלט את הישויות הללו ממרס עם חושיו הרגילים, עם חוש הראייה הרגיל שלו. ככלות הכול, הוא ראה אותן בעולם הרוח. במילים אחרות, הוא לא היה יכול לראותן עם חוש הראייה שלו או לשמוע אותן עם חוש השמיעה שלו או אפילו להבין עם כושר החשיבה הרגיל שלו. כפי שהסברתי לכם, כושר זה של חשיבה היה למעשה תשורה משלב ירח-קדום, כלומר משהו אשר התפתח לפני שכוחות-מרס נכנסו לפעולה...⁶⁰ [פערים בקצרות]... בין כל כוחות ההכרה הידועים לבני-האדם, לא היה דבר שהיה יכול לאפשר לו להבין את הישויות הללו.

כך, אנו עומדים מול העובדה המוזרה שסוודנבורג זיהה, ללא ספק, את הישויות שראה, אך לא זיהה אותן באמצעות כוחות עילאיים יותר. הוא זיהה אותם באמצעות איזושהי יכולת שלא הייתה צריכה להיות לו מפני שהתודעה הנחוצה הייתה חסרה לו – כוחות רגילים של תודעה במישור הפיסי אינם מתאימים כדי להסביר את אשר ראה. אך, באותו מקרה, כיצד הוא ראה? עתה, סוודנבורג בילה את חייו לא רק כמלומד דגול, אלא גם כאדם טהור מאוד, ולכן אנרגיה מסוימת עברה בתוכו טרנספורמציה. לכל בני-האדם במישור הפיסי יש את האנרגיה הזאת, שאיכשהו דומה ליכולת של ראייה רוחית. ברם, במישור הפיסי היא משמשת למטרה שונה. מה הייתה אנרגיה זו אשר אפשרה לסוודנבורג לראות כפי שראה?

סוודנבורג ראה באמצעות כוח אשר קולט הופעות חיצוניות בלי לגעת בהן בדרך כלשהי ובלי להשתמש בעיניים. איזה סוג של כוח זה? על האדמה, במישור הפיסי, זהו הכוח הבא לידי ביטוי בפעילות מינית, הכוח המסתורי המושך בני-אדם יחד באהבה ארצית, כוח שהינו שונה מכל כוחות התפיסה האחרים. סוודנבורג אגר את הכוח הזה וכאשר הגיע לגיל מסוים הוא עבר בתוכו טרנספורמציה, אף על פי שהוא

⁶⁰ בהרצאה שניתנה בדורנאך ב-8 באוגוסט 1915. ראה הרצאה 3, הערה 39.

נשאר בהיבטים מסוימים אנרגיה מינית. הוא השתמש באנרגיה הזאת כדי לראות עולמות רוחיים. כלומר, אנרגיה מינית אשר עברה טרנספורמציה היא למעשה הבסיס לראייה הרוחית של סוודנבורג.

מכל הדברים הללו, ביכולתכם להסיק שבני-אדם, במהלך האבולוציה שלהם על האדמה, מקבלים כוח אשר בא לידי ביטוי כמיניות במהלך החיים הארציים, אבל יעבור טרנספורמציה ברגע בו הוא לא יהיה עוד כבול לגוף הפיסי. מצד שני, ביכולתכם גם להסיק שהכוחות המובילים לראייה רוחית קשורים באופן אינטימי מאוד לכוחות הכרוכים במה שהינם עתה הדחפים הנחותים ביותר בטבע האנושי, ואחד מהתחומים הללו יכול להימשך על-ידי תחום אחר, כביכול.

ידידי, מזה נובע שראייה רוחית אינה משהו שמשתעשעים בו. כמובן, מה שאמרתי אינו ישים למדע הרוח לכשעצמו, אך הוא כן ישים לסוגים השונים של ראייה רוחית שבני-אדם תופסים בחטף, בלי להשקיע מאמץ ברכישתה באופן לגיטימי. איננו יכולים להתייחס ברצינות רבה מדי לעובדה שראייה רוחית אינה יכולה להתפתח פשוט על-ידי ביצוע טרנספורמציה של אופן התפיסה הרגיל שלנו במישור הפיסי למישורים עילאיים יותר של הוויית-קיום. מישורים עילאיים אלה דורשים שנשקיע מאמצים לרכישת אופן חדש של תפיסה אשר ישים לעולם הרוח, אופן תפיסה שאין לו שום קשר לאנרגיה מינית, כי היא פיסית והיא קיימת רק במישור הפיסי. החלת אותו אופן תפיסה על עולמות עילאיים יותר כפי שהוא מיושם במישור הפיסי, כלומר ההנחה שבני-אדם עדיין יכולים לקלוט באותה דרך בה הם קולטים במישור הפיסי, היא הגורמת לבני-אדם לקשור בין ראייה רוחית ואנרגיות מיניות.

ישנן דרכים ספורות להימנע ממצב זה ועתה אנו נמצאים בנקודה מכרעת באבולוציה האנושית, בה מוכרחים להבין את הדברים הללו. מה שאמרתי לכם עתה הינו ידיעה קדומה ובזמנים עתיקים בני-אדם ידעו כיצד להגן על עצמם. הם ידעו שבני-אדם המתקרבים לעולם הרוח היו צריכים לזהות הן את חולשותיהם והן את העובדה שאופי חזק, משמעת פנימית וחיסול כל הדחפים הרגשיים הבלתי-מרוסנים, נחוצים כדי להתעלות אל תוך העולמות הרוחיים בדרך הנכונה. מתקדשים קדומים היו מודעים לחולשה האנושית והם נקטו באמצעים למניעת כל אפשרות ששני התחומים יתערבבו.

כיצד הם עשו זאת? פשוט על-ידי כך שהם הרחיקו בני-אדם מהמין הנגדי בכל פעם שהיו דנים בעניינים רוחיים באמת. כלומר, בנות המין הנקבי לא היו רשאיות להשתתף באסיפות שבהן דיברו על עניינים רוחיים-מדעיים. זוהי הסיבה לכך שבעבר נשים סולקו מכל האסיפות הרוחיות-מדעיות. צעד זה מנע מהגברים לערבב בין שני התחומים בדרך כלשהי, משום שהם היו כבולים על-ידי שבועה חמורה לא לדבר

מחוץ למבנה על אשר התרחש בתוך המבנה. לנשים, אם כן, לא היה יכול להיות שום קשר למדע הרוח מלבד הכפפות הלבנות שהיו סמל משמעותי של מצב העניינים כולו.⁶¹

עתה, זמנים אלה חלפו מזמן ותנועות רוחיות-מדעיות כמו זו שלנו צריכות לנסות להיפטר מאילוצים כאלו. ברם, התחום הרוחי מוכרח להישמר חופשי לחלוטין מהתחום האחר שהזכרתי; שני התחומים הללו מוכרחים לא להתערבב.

מה שראינו לאחרונה הינו מקרה של התערבות גרועה ביותר של תחומים, מקרה שבו דחפים מיניים היו בפעולה, אך הם פורשו כמשהו שונה למדי. הם פורשו כסוגים שונים של דברים מיסטיים, אך במציאות הם היו דחפים מיניים. חשוב להתמודד עם העובדה הזאת בכנות ולהבינה מבפנים, מתוך הטבע הפנימי של הסדר הקוסמי. רק ההכרה שלנו בכבוד ובהוד הגדולים מאוד של חיי הרוח יכולה לשמור עלינו מאנוכיות בפעילות רוחית. ברגע בו מיסטיקה אנוכית חודרת, דבר לא יוכל לשמור עלינו מהתערבות שני התחומים אשר הוזכרו לעיל בדרך הגרועה ביותר האפשרית.

כך, ראינו כיצד במקרה של סוודנבורג, מיניות עצורה מילאה את האימגינציות שלו שאחרת היו נשארות ריקות, רק במידה מסוימת. כאשר הוא בא במגע עם ישויות שהיו מסוגלות לסלק כל רגש ממחוותיהן, הרי שהוא לא היה מסוגל עוד למלא את אותו תחום, שהיה תחום אנושי מאוד שנוצר כי המיניות שלו התפשטה כדי לכלול את האימגינציות שלו. אם כן, סוודנבורג הוא דוגמה טובה לדרך בה יש להימנע בזמנים המודרניים מלגשת אל עולם הרוח. אמביציות דומות לאלו של סוודנבורג באיזושהי דרך, מעמידות בני-אדם השואפים לראייה רוחית, בסכנה לעורר את תחום המיניות ולערבב בין שני התחומים.

ידידי, מוכרחים אנו להיות מסוגלים לדבר על הדברים הללו כמשהו מובן מאליו בהקשרים רוחיים-מדעיים. יהיה מצער מאוד אם לא נוכל להזכירם באופן אובייקטיבי ומדעי, כי שואפים-לרוח רציניים צריכים להכיר גם את הסכנות העומדות לפניהם בשאיפתם. זוהי גם הסיבה לכך שקל כל-כך לדמיון לא-טהור לפרש שלא כהלכה שאיפה רוחית טהורה.

אנו ניצבים בנקודה משמעותית ביותר במסרים הרוחיים-מדעיים שלנו ומה שרציתי לעשות היום היה לשרטט את הקווים אשר נפגשים בנקודה זו. היות שברצוני להיות יסודי מאוד בדברי אליכם על אודות הדברים הללו, אמשך להציג את מחשבותיי בעניין זה מחר. ניפגש שוב באותו זמן או בכל זמן אחר שיתאים יותר – נוכל להחליט לפני שנצא מכאן היום.

⁶¹ זהו נוהג של הבונים החופשיים לתת למועמד-להתקדשות שני זוגות של כפפות לבנות לרגל קבלתו למסדר. זוג אחד לו עצמו והזוג השני לאישה שהוא מכבד הכי הרבה.

הרצאה 6

מושג האהבה והקשר שלו למיסטיקה

דורנאך, 15 בספטמבר 1915

הבה נתקדם עם הנושא שעסקנו בו בימים האחרונים ונפתח בשאלה: "כמה עתיקה האהבה?" אין בי שום ספק שרוב בני-האדם, בדרכם השטחית של הסתכלות בדברים, יאמרו מיד שהאהבה עתיקה כמו הגזע האנושי, כמובן. ברם, מי שרואה את ההיסטוריה התרבותית כחזרה באימפולסים רוחיים ולכן מנסה לעסוק בנושאים כאלה באופן ממשי ולא בהכללות מעורפלות, ישיב בצורה שונה למדי. האהבה, ידידי, בת שבע מאות שנה, לכל היותר!

בשום מקום בפרוזה או בשירה היוונית והרומית העתיקות, לא תגלו משהו הדומה לאידיאה המודרנית שלנו של אהבה. ואם תקראו את פלוטרכוס, למשל, תמצאו את שני המושגים של ונוס ו-אמור נבדלים בצורה ברורה מאוד.⁶² האהבה כמושא של כל כך הרבה צחות-לשון פיוטית בספרות, ובמיוחד בשירה, אינה קיימת יותר משש או שבע מאות שנה. הציון המודרני שלנו על אהבה – מהי משמעותה של אהבה עבורנו כיום וכיצד היא הוחדרה בבני-האדם – מילא חלק בלב ובנפש האנושיים רק בשש או שבע מאות השנים האחרונות. קודם לכן, לבני-האדם לא הייתה אותה אידיאה ביחס לאהבה; הם לא דיברו עליה בשום דרך דומה, אפילו לא באופן קלוש.

זו אינה אמורה להיות הפתעה עבורכם, אפילו לא ברמה תיאורטית או אפיסטמולוגית. ההתנגדות שבני-אדם תמיד קיימו אהבה, אינה תופסת; זה יהיה כמו לומר שאם האדמה מסתובבת סביב השמש כפי שההשקפה של קופרניקוס טוענת, אז היא הייתה מוכרחה לעשות זאת גם בתקופות הרומית, היוונית והמצרית – למעשה, כל עוד היא קיימת. כמובן שזה נכון, אבל בני-האדם מאותם זמנים לא דיברו על התורה של קופרניקוס.

באופן דומה, אין תוקף להתנגדות שמה שמבוטא באידיאה של אהבה מוכרח היה להתקיים לפני שהמושג עצמו היה שם. כמובן, העובדות והתופעות של אהבה תמיד היו היבט בר-זיהוי של החיים האנושיים, אבל בני-האדם לא תמיד דיברו עליהן. בהיבט זה, עברנו דרך ארוכה בשש או שבע מאות השנים האחרונות; למעשה, הרחקנו עד כדי כך שהאהבה תופסת עמדה מרכזית בהשקפות-החיים של בני-אדם רבים. ולא רק זאת, עתה יש לנו תורה מדעית, תורת הפסיכואנליזה אשר בהחלט שרויה במושגים הגסים

⁶² פלוטרכוס. סופר וביוגרף יווני. ביצירתו על איזיס ואוסיריס, פלוטרכוס מבדיל בין השניים על בסיס המקור של ונוס ו-אמור. הוא משתמש במילה היוונית 'ארוס' לציון 'אמור'.

ביותר של אהבה, כפי שהצגתי. זוהי נטייה אבולוציונית שאנתרופוסופים במיוחד נקראים לנהוג באיפוק ולבצע טרנספורמציה על-ידי טיפוחה של פילוסופיית-חיים רוחית-מדעית.

רבים מכם עשויים להיות מודעים לכך שאני מתאר את אותם דברים בצורה מזויקת למדי מפרספקטיבה היסטורית בהרצאות אחדות מוקדמות יותר, כך שאופתע אם הופתעתם מטענתי שהאידיאה שלנו של אהבה היא בת שש או שבע מאות שנה בלבד.⁶³ בכל מקרה, האידיאה של אהבה זחלה בהדרגה אל תוך סוגים שונים של מושגים פילוסופיים במהלך מאות שנים ספורות אחרונות, כפי שמתברר בצורה מבחילה בפסיכואנליזה. דרוש זמן רב כדי לרדת לשורש העניין, אך אני מקווה שהערות אפוריסטיות פחות או יותר אלה ייתנו לכם רמזים ספורים.

כדוגמה, הבה נתייחס להוגה בן-דורנו אשר שקוע כולו במושגים תרבותיים מודרניים – במילים אחרות, מישוהו שאינו יכול להתגבר על התובנה המשוערת שלו שמציאות חושית-פיסית חיצונית היא כל מה שאנו יכולים לדבר עליו כמתקבל על הדעת. כבר הצגתי לכם את פריץ מאוטנר כנציג ישר מאוד של סוג זה של בני-אדם.⁶⁴ מאוטנר הוא מבקר בלשני ומחבר מילון לפילוסופיה. זה מציב אותו בעמדה מוזרה מאוד בכך שהוא נעשה מודע לעובדה שהמילה 'מיסטיקה' הייתה קיימת לאורך עידנים – כמבקר בלשני, הוא כמובן רצה לדעת מה עומד מאחורי המילה עצמה ומאחורי האמביציות המיסטיות הממשיות.

ידידי, פשוט חישבו על כמות חומר הקריאה שעלינו להתמודד עמה כדי להבין את אותו קשר מיוחד של הנפש האנושית לעולמות העל-ארציים, הראוי לשם 'מיסטיקה'. קחו גם בחשבון באיזו רצינות עלינו לקחת הסברים כלשהם, כמו אלה המופיעים בספר *ידעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*,⁶⁵ אם ברצוננו להבין את הגישה הפנימית הנחוצה כדי להתייצב מול עולם הרוח כמיסטיקן – כלומר כנפש המאוחדת עם הפעימה והזרימה הרוחיות של העולמות העילאיים. נוכל באמת לומר מה מהווה המיסטיקה כמובן המודרני של המילה רק לאחר שעסקנו בחשיבה הרצינית כמו זו המופיעה בספר *ידעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*. במילים אחרות, עלינו לפחות ללמוד את אותו ספר ביסודיות ובתשומת-לב פעמים ספורות.

כאשר מישוהו כמו פריץ מאוטנר שם את ידיו על ספר כמו *ידעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*, הרי שלגביו הוא שטות ברורה – פשוט הרבה מאוד מילים. ככלות הכול, מאוטנר הוא אדם ישר. הוא היה אומר את האמת, אם, לאחר שקרא את סוודנבורג, הוא היה אומר שהוא אינו מבין דבר כאשר סוודנבורג מדבר על תושבי-מרס היכולים להסתיר את דחפיהם הפנימיים ביותר. הוא אף עשוי לומר שהוא

⁶³ למשל, הרצאה שניתנה בברלין ב-14 במאי 1912, הרצאה 6 בסדרה *האדם הארצי והאדם הקוסמי*, GA-133.

⁶⁴ פריץ מאוטנר, 1849-1923, פילוסוף בלשני שיצירותיו החשובות ביותר היו: *תרומות לביקורת על השפה*, שלושה כרכים (שטוטגרט וברלין, 1901-1902) ו-*מילון לפילוסופיה – תרומות חדשות לביקורת על השפה*, שני כרכים (מינכן ולייפציג, 1910).

⁶⁵ GA-10, הוצאת בדולח.

אינו מוצא דבר שיוכל להתחבר אליו בספר כמו ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה; אולי מלאכים יהיו מסוגלים להבינו, אבל הוא אינו יכול.

זוהי דעה סבירה לגמרי ואני משוכנע שזה מה שפריץ מאוטנר היה מגיע אליו כאדם ישר. למעשה, אם הוא ישר ודבק באמת, להגיע למסקנה זו הוא דבר בלתי-נמנע, מפני שמושג המיסטיקה חומק ממנו לגמרי; אין בו דבר ככל שזה נוגע לו. לגביו, כל התכנים בספרים תיאוסופיה ו-ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה,⁶⁶ הם רק מילים, מילים, מילים. אם הוא עצמו חווה סוג של רצון של פאוסט, הוא עשוי לבטאו באומרו: לַחֲזוֹת בְּפִלְאֵי הַחֶמֶר וּזְרָעוֹ, בְּמָקוֹם לְהַעֲלוֹת גֵּרֶת דְּבָרֵי שְׁוֹא.⁶⁷ ובדרכו שלו, הוא די צודק.

ברם, מאוטנר אינו רק אדם ישר, הוא גם אדם יסודי, ולכן הוא תוהה אם זה נכון שנפשות אנושיות מעולם לא חוו משהו כמו מיסטיקה. ככלות הכול, בני-אדם דיברו עליה תמיד. מהו, אם כן, הדבר אשר הניע אותם לדבר על מיסטיקה?

בהיותי איש צעיר מאוד, הכרתי תיאולוג מצטיין, שכבר מת, שהיה גם משכיל מאוד בפילוסופיה.⁶⁸ הוא תמיד אמר, בצדק, שמאחורי כל טעות יש משהו אמיתי וממשי שעלינו לחפש. אין אידיאה שהיא מטורפת עד כדי כך שאיננו צריכים לחפש אחר הממשות שמאחוריה. כמובן, בסביבה עדיין קיימות דמויות מוזרות הכותבות ספרים כמו ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה ומדברים על הקשר המיסטי שלנו עם עולמות רוחיים, אך עבורו הכול שטויות. ברם, צריך להיות משהו בטבע האנושי אשר מפיך את הרגשות שבני-אדם מטורפים ומבולבלים אלה מכנים מיסטיקה. מוכרח להיות משהו מאחוריו.

אם תנסו לחקור כיצד מאוטנר מגלה מה טמון ביסודה של המיסטיקה, הכי הרבה שתוכלו לומר לאחר קריאת הערך 'מיסטיקה' במילון שלו הוא שהוא הולך סחור-סחור.⁶⁹ כל המאמר הזה מסתובב סביב מילים והגדרות. אך, היות שרציתי לגלות כיצד מאוטנר, בדרכו שלו, מנסה להגיע למה שנמצא מאחורי המיסטיקה, הסתכלתי במילון שלו כדי לראות מה אפשר למצוא שם... [פערם בקצרות]

כך, חיפשתי לא רק את הערך 'מיסטיקה', אלא גם את הערך 'אהבה'. מצאתי שהטקסט על אהבה הוא אחד הטובים ביותר והוא כתוב היטב. למעשה, טוב מאוד. מאוטנר מזכיר תחילה את ההגדרה של שפינוזה לאהבה ואת ההגדרה הקצרה והגסה של שופנהאואר, ולאחר מכן הוא מסביר שיש להבדיל בין ארוטיקה

⁶⁶ תיאוסופיה – מבוא לידיעה העל-חושית של העולם וגורל האדם, מאת רודולף שטיינר, GA-9, הוצאת בדולח.

⁶⁷ ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה, מאת רודולף שטיינר, GA-10, הוצאת בדולח. מתוך פאוסט מאת יוהן וולפגנג פון גיתה, מערכה ראשונה, לילה, שורות 384-385. התרגום לעברית מאת ניצה בן ארי, אוניברסיטת תל-אביב, ההוצאה לאור.

⁶⁸ קרוב לוודאי שהכוונה היא ללורנץ מאנר (1848-1911), תיאולוג קתולי ופרופסור לפילוסופיה שרודולף שטיינר פגש ב-וינה בחדר הסלון של מרי יוג'ין דל גרייזי. ראה פרקים בנתיב חיי – אוטוביוגרפיה מאת רודולף שטיינר, GA-28, הוצאת בדולח. ראה גם חידת האדם מאת רודולף שטיינר, GA-20.

⁶⁹ בגרמנית: הוא רודף אחרי הזנב שלו. ההתייחסות היא לשיר מאת אדלברט פון שאמיסו (1781-1838).

גרידא, שהינה לגמרי פיסית ומוגבלת למיניות ואהבה ברמת הנפש. מאוטנר מקבל את כל הדברים הללו ואף ממשיך ואומר משהו נעלה כמו הדברים הבאים:⁷⁰

"אני מאמין שבני-אדם שהינם גאונים חד-צדדיים בחשיבה, הייתה להם לעתים רחוקות, אם בכלל, הבנה כלשהי של אהבה בדרגתה הגבוהה ביותר, של רגשות של אהבה אשר נלקחים לנקודות-קיצון פתולוגיות... הם לא חוו אותה באופן אישי והם רק ניסו להכניס לקטגוריות את תיאוריהם של משוררים."

כלומר, הפילוסופים לא ידעו הרבה על אהבה מלבד מה שהם מצאו בספרי שירה.

"אני מאמין שאהבה בדרגתה האולטימטיבית נחוותה ותוארה רק על-ידי אמנים (בערך מאז תקופתו של פרנצ'סקו פטרארקה) והיא נכנסה לדיבור השוטף דרך כוח החיקוי או הנוהג ולכדה את דמיונם של קוראים במשך שש מאות שנה, ועתה נמצאת בתהליך אשר יחליף אותה בנוהג אחר. אף על פי שדרגת האהבה המוחלטת נדירה כמו יצירת אמנות גדולה או סוג של איחוד דתי עם האל שהקדוש פרנציסקוס מאסיזי אולי חווה, עדיין העולם כולו מפטפט על דת, אמנות ואהבה. בכל זה הם מתכוונים לתחליפים בלבד לרגשות שאולי אדם אחד מתוך מיליון חווה הלכה למעשה.

הנה!

הדרגה המוחלטת של אהבה, שאת קיומה איני מכחיש, היא באמת משהו כמו נס – ובני-האדם אף ניסו להסביר ניסים כתופעות פתולוגיות. במאורע הלא-סביר ביותר ששני בני-זוג מיניים חווים את הדרגה העילאית ביותר של אהבה, מתרחש נס תוך אי-ציות לכל חוקי הטבע: כל אחד מרומם את השני ושניהם מרחפים מעל לאדמה. עיקרון ארכימדס מוחלף או נראה כך. בין אם באושר ובין אם במוות, הכמיהה למיסטיקה מתממשת."

הרי זה לפניכם. עבור מישהו כמו מאוטנר, בהיותו שקוע בפילוסופיה מטריאליסטית מודרנית, רגש האהבה הוא הדרך היחידה בה ישויות אנוש יכולות לחוות את הרגשות שמיסטיקנים 'מטורפים' חווים בקשר שלהם לדברים רוחיים. "בין אם באושר ובין אם במוות, הכמיהה למיסטיקה מתממשת." זהו משפט ישר במידה ניכרת אשר בא ממישהו אשר איבד כל קשר עם עולם הרוח. מאוטנר ממשיך:

"למטרות של מחקר קטן זה, התעלמתי בכוונה ממשמעויות רבות אחרות של המילה 'אהבה'. ברם, בשעה הרת-גורל זו, אני עדיין מוכרח לציין שאיחוד עם האל נחוה על-ידי המיסטיקה כהנאה של אהבה נלהבת ורוחית ביותר, ושפינוזה השתמש בהגדרה הראשונה שלו של אהבה (בספרים III ו- V של אתיקה שלו) כדי להכריז על האהבה כלפי האל, ה- amor erga Deum, כאושר הנעלה ביותר

⁷⁰ הציטוטים המופיעים בעמודים הבאים לקוחים מתוך מילון לפילוסופיה מאת מאוטנר.

הידוע לישויות אנוש. הכמיהה לתת ביטוי למה שאין לבטאו במילים היא מהותית למיסטיקה, והדבר הוביל לשימוש ניכר לרעה של המושג 'אהבה'. יש משהו ממיסטיקה שופעת זו לא רק בפזרנות הפנתאיסטית של שפינוזה, אלא גם בלעג המטפיסי של שופנהאואר. זה גם מה ש-ויקטור קוזן התכוון לו כאשר אמר שאנו אוהבים את האינסופי ומדמיינים לעצמנו שאנו אוהבים דברים בעלי גבולות.

הרגש המוכר היטב הגורם לנו לכנות את השותפים שלנו למין 'אוהבים', עובר דרך מה שמכונה אהבה בדרגותיה השונות. ואנו מתארים את ההתנסות הסובייקטיבית שלנו על-ידי שימוש לא-מוצדק בפועל התואם 'לאהוב'. הניסיון למצוא שם-עצם אובייקטיבי, כלומר שהמילה 'אהבה' תתאר את ההתנסות הזאת נתקל בהצלחה כזו שבני-האדם שכנעו את עצמם שההתנסות עצמה נפוצה באותה מידה כמו המילה 'אהבה'."

כפי שאתם יכולים לראות, כאשר העולם המטריאליסטי המודרני מנסה לגבש מושג של המיסטיקה מתוך דחפיו היסודיים, הוא נאלץ להסיק שמה שמיסטיקנים חולמים עליו, אפשר למצוא רק ברגש האהבה בעולם הממשי; כלומר, כל דבר רוحي נגרר אל תוך גרסה מעודנת יותר של ארוטיקה.

טיפוסי, למשל, שמאוטנר מעלה את הדרך הייחודית בה ידידה של ניטשה, הסופרת לו אנדריאס-סלומה,⁷¹ מתארת את האינטלקט של ניטשה כארוטיקה מעודנת.⁷² מעניין גם לראות כיצד מאוטנר מגיב לדרך בה היא מתארת את ניטשה. הוא אומר:

"לאחרונה, לאחר ניסיונות רבים כל-כך של גברים, אישה, ידידתו של ניטשה, לו אנדריאס-סלומה, גם ניסתה לנסח פילוסופיה של אהבה בספרה המעולה על ניטשה, אשר זכה לשנאת השבט כולו של ניטשה. היא מאוד רגישה בתיאוריה, אך אמיצה במידה מספקת לסרב לקבל נאמנות כתכונה של אהבה והיא יוצרת קשר בין דמיונו של אמן ודמיונם של אוהבים. ברם, היא גם מנתחת באופן משכיל את המעשה במידה כזו שנראה שאין שום הבחנה מושגית בין חושניות והתופעה האינטלקטואלית המלווה אותה.

במילים אחרות, מהדרך בה גברים ונשים מתבטאים, אנו רואים שבימינו, אפילו בחשיבה שלנו, עלינו להחליף את הקשר שלנו עם עולם הרוח בארוטיקה הפועמת בנפשנו – ארוטיקה מעודנת פחות או יותר, התלויה באופיו של האינדיבידואל הנדון."

כל זה קשור לנטייה המטריאליסטית היסודית של תקופתנו, שגם מובילה לשקריות כאשר בני-אדם אינם ישרים מספיק להודות בכך שכל מה שהם יודעים על מיסטיקה הוא ההיבט שהינו זהה לארוטיקה.

⁷¹ לו אנדריאס-סלומה, 1861-1937, סופרת גרמניה. בתו של גנרל גרמני בשירות הרוסים, אשתו של המזרחן פ. ס. אנדריאס, ידידה של ניטשה ורילקה, עם קשרים לפרויד ולפסיכואנליזה. היא כתבה רומנים, סיפורים קצרים וספרות לא-בדיונית.

⁷² פרידריך ניטשה בכתביו מאת לו אנדריאס-סלומה, 1894.

השקריות מופיעה כאשר בני-האדם הללו מדברים על ארוטיקה, אך מסתירים אותה מאחורי מסך של מושגים מיסטיים. בני-אדם מטריאליסטיים אשר מקבלים שהם אינם רואים דבר מלבד ארוטיקה במיסטיקה כולה הם למעשה ישרים הרבה יותר מבני-אדם המתייחסים לארוטיקה כנקודת-המוצא שלהם, אך מסתירים אותה מאחורי נוסחאות מיסטיות בעודם מטפסים טיפוס מפרך אל המישורים הגבוהים ביותר של הוויית-הקיום כדי שיהיה להם מסווה מיסטי למשהו שלמעשה אינו מהווה דבר מלבד ארוטיקה. אם כך, מצד אחד יש לנו חיבור תיאורטי של המיסטיקה לארוטיקה ומצד שני – נטייה של תקופתנו המודרנית לשקוע בארוטיקה ולמשוך אל תוכה את כל הסוגים השונים של מיסטיקה מעורפלת ולא-מובנת.

לפני זמן מה, הזמנתי אתכם לעבוד על מחיקת המוזרויות המיסטיות אשר נוצרות דרך סוג של ערבוב של תחומים שתיארת, כך שבני-אדם המסוגלים לזהות את אופייה האצילי של הרוחניות, יהיו מסוגלים להתרומם שוב אל הפרספקטיבה הנחוצה כדי לדבר על רוחניות היכן שהרוחניות למעשה נוכחת, בלי לעטוף רגשות סובייקטיביים בתצורות רוחיות. בקריאתי את הקריאה הזאת, קיוויתי ליצור דרגה מסוימת של בהירות בעניינים הללו בתוך החברה האנתרופוסופית, כך שחשיבה בהירה תשלוט.⁷³ ימים יגידו אם נצליח להגשים זאת.

בעבר (ולמעשה עד לאחרונה, כפי שצינתי אתמול), נעשה שימוש באמצעי קיצוני הרבה יותר כדי לשמור על הדרישות הבסיסיות של כל סוג של חברה רוחית-מדעית. זה היה עניין פשוט של הרחקת מין שלם, חצי מהאנושות, כדי שהחצי השני יינצל מהסכנות הטבועות בערבוב מושגים רוחיים נעלים עם מחשבות של פעילות אנושית טבעית במישור הפיסי. לחשוב על עניינים רוחיים משתייך לעולם הרוח. מוכרחים אנו להגיע להבנה הבריאה שגרועה הרבה יותר לדבר על היבטים מסוימים של פעולה הדדית אנושית טבעית בנוסחאות מיסטיות שאינן משתייכות לרמה טבעית זו מאשר לכנות את הדברים הללו בשם ולהודות בכך שהיבט זה משתייך למישור הפיסי ועליו להישאר שם.

שופנהאואר, בדרכו הגסה באופן מיוחד, אפיין אהבה כך: "סך כל פרשיות האהבים בדור הנוכחי הן 'המדיטציה הרצינית ביותר של הגזע האנושי ככוליות על הרכב הזורות הבאים, בו תלויים, לחילופין, אינספור דורות'".⁷⁴ ובכן, זוהי דעתו של שופנהאואר, לא דעתי! זהו דבר נורא לראות בני-אדם מתכחשים למקום הלגיטימי של דחפים כאלה ולהסוותם באמירה, למשל, שהם מוכרחים לעשות את אשר הם עושים כדי שאינדיבידואליות חשובה ביותר תוכל להתגשם. זוהי באמת תועבה בעיני מישהו המנסה לעסוק במיסטיקה בכל הרצינות והכבוד.

⁷³ ראה הסיטואציה של גוש-שפרנגל, חלק I, 21 באוגוסט 1915.

⁷⁴ 'generations' *meditatio compositionis generationis fu fume, e qua iterum pendent innumeratae* מתוך *העולם כרצון ודימוי* מאת ארתור שופנהאואר, כרך II, נספח לספר 4, פרק 44, מטפיסיקה של אהבה מינית. קטע זה מצוטט גם ב-*מילון לפילוסופיה* מאת מאוטנר בערך 'אהבה'.

כמו-כן, עלינו לקחת בחשבון שהמיסטיקה לא נועדה לשמש כתירוץ לעצלות מצדנו. ברם, זה מה שהיא הופכת להיות כאשר מושגים בריאים מוחלפים במושגים לא-בריאים בשם המיסטיקה. כאן, במישור הפיסי, בני-אדם אמורים להטביע את חותמם באמצעות רצון טוב ועבודה – עבודה קשה באמת. אם הם מעדיפים לרכוש הכרה על-ידי העמדת-פנים ולא בזכות עבודתם, ודורשים טיפול מיוחד בשל היותם ההתגשמות מחדש של אדם זה או אחר, הרי שהם משתמשים במיסטיקה רק כתירוץ. הם רוצים שיראו בהם מישהו מיוחד בלי לעשות דבר. זוהי דרך שטחית וגסה מאוד להתייחס לעניין זה.

אם אנו עושים כל מאמץ, כפי שאכן מוכרחים אנו בימינו, לטפח את מדע הרוח באופן גלוי בנוכחות שני המינים, הרי שהאיסורים המחייבים העתיקים מוכרחים להיות מוחלפים בגישה רצינית ומכובדת הן מצד הגברים והן מצד הנשים, בעודם שואפים לרכוש ידיעה של העולמות העילאיים. אנו מוכרחים להצליח לסלק מהחיפוש הזה את כל הדמיונות הכבולים לדחפים האנושיים הנמוכים שלנו. רק אז נהיה מסוגלים למנוע את ההתרבות המהירה של טעויות שמקורן באשליות של אינדיבידואלים הנוטים לעצלות מיסטית. המיסטיקה, ידידיי, אינה מבקשת מאתנו שניעשה עצלנים יותר מבני-האדם שם בחוץ שהנושא אינו מעניין אותם כלל. אם היא מבקשת משהו, הרי שהיא מבקשת מאתנו שנהיה שקדניים יותר מהם. ומשמעותה של מוסריות מיסטית אינה לשקוע אל מתחת לרמה המוסרית של ישויות אנושיות אחרות; דווקא, עלינו להתקדם מעבר לה. אם לא נעשה מאמץ רציני לעקור מן השורש כל דבר הדומה ל-'שפרנגליזם', כך הייתי מכנה אותה, מהחברה שלנו, הרי שלא נתקדם התקדמות ממשית.

כיצד אמשיך בסדרה זו של הרצאות, תלוי במהלך המפגש שלנו היום.⁷⁵ תחילה, הבה נראה עד כמה תרחיקו במפגש זה ואז אודיע מתי נוכל להמשיך.

⁷⁵ אין תיעוד קצרני של מפגש זה, כי רודולף שטיינר לא נכח בו.

הרצאה 7

הפילוסופיה של הפסיכואנליזה מובהרת על-ידי הבנה אנתרופוסופית של הישות האנושית

דורנאך, 16 בספטמבר 1915

היום, אני מתכוון פשוט להרחיב את אשר דיברנו עליו אתמול, ואם יתאפשר, מחר ארצה להתחיל נושא חדש.

בהרצאה 4 בסדרה זו, שיטות של פסיכואנליזה פרוידיאנית וההיגיון שבה, הדגשתי שמציאת הפרספקטיבה הנכונה חיונית להבנת כל נושא, בין אם זהו העולם באופן כללי, ישות אנושית אינדיבידואלית, קשרים חברתיים או כל סדרה של עובדות המצויות בזיקה הדדית. האמונה שאפשר להגיע לאמת על-ידי כך שנתקדם להסקת מסקנות לוגיות מנקודת-מוצא שרירותית כלשהי, היא המקור לטעויות גדולות רבות. אם ברצוננו להבין באמת משהו, הדבר הראשון שעלינו לעשות הוא להגיע לנקודת-המבט הנכונה שממנה ניגש אליו. עלינו להבין שמציאת הפרספקטיבה הנכונה חיונית לכל לימוד שאנו לומדים; לנסות להבין נושא על-ידי כך שניגש אליו מנקודת-מוצא שרירותית גורם לטעויות רבות.

ברם, אם בני-אדם שהינם מודעים לעיקרון לגלות תחילה את הפרספקטיבה הנכונה, היו מתוודעים לנקודת-המוצא של תורת הפסיכואנליזה והיו מתקדמים משם, הרי שהתוצאות היו שונות למדי. הם היו עשויים לשלב בהתחלה העמדות-פנים מטריאליסטיות מסוימות בתורת הפסיכואנליזה, אבל הם היו נאלצים, במהרה, לאמץ אמצעים טהורים ואציליים יותר של הבנה, פשוט על-ידי כך שהיו מבדילים בין הנפש המודעת והנפש הלא-מודעת. הם היו מבינים שגרירת-רגליים בנקודות-מבט מן הסוג שהזכרנו קודם לכן אינה מהווה מטרה, אלא סימן לרגשות שרירותיים המשתייכים לטבע האנושי הסובייקטיבי.

ההיבט המשמעותי ביותר של לימוד אמיתי כלשהו הוא שהלימוד נוטה להובילנו הרבה מעבר לנקודת-המוצא המקורית שלנו. דווקא במקום לכלול את הדחפים הסובייקטיביים שלנו בנושא עצמו, אנו מובלים ומומרצים על-ידי הנושא עצמו. בסופו של דבר, כל תלמיד אמיתי נעשה מודע למידת נחיצותו האמיתית של עיקרון זה. אין לוותר על עיקרון זה בהפיכתה של השקפת-עולם רוחית-מדעית כלשהי למציאות ואין לוותר עליו באותה מידה בהקמת מבנה של חברה שבה עומדים לטפח השקפת-עולם כזו. לבסוף, עלינו להבין שאנו צריכים להתייחס ברצינות לאנתרופוסופיה ולתת לה את הכבוד הראוי לה. כלומר, אל לנו לשלב הרגלים סובייקטיביים מן העבר בדברים המשתייכים לפילוסופיה הרוחית-מדעית שלנו, אלא דווקא עלינו לתת לעצמנו להיות מונחים על-ידי מה שהפילוסופיה דורשת. למשל, בחיי היומיום,

למישהו עשוי להיות הרגל להגיע תמיד באיחור במקום בשעה יעודה. בחיים הבורגניים הרגילים, אותו הרגל עשוי להיות רק לא-נעים או פחות מועיל להתקדמותו של אותו אדם, אבל בתנועה האנתרופוסופית שלנו, הדרך כולה בה אנו עוסקים באמיתות רוחיות-מדעיות צריכה להפוך את אותו סוג של התנהגות לאי-אפשרות פנימית, מלבד במקרים של כורח נוראי.

בימים האחרונים דיברנו רבות על כבוד – לא רק על כבודו החיוני של מדע הרוח עצמו, אלא גם על כבודן של האינטראקציות ההדדיות שלנו בתוך החברה. ראינו עד כמה חשוב עבורנו שנבלה זמן ביחד כחברים, בלי נוכחותם של אחרים. כמובן, לוודא שאנו מגיעים בזמן הוא עניין שטחי, אך בימים האחרונים אנשים המשיכו לאחר, אף על פי שההרצאות החלו בשעה שש ועשרים דקות. אם נמשיך כך, ידידי, לעולם לא נהיה מסוגלים להבין את האידיאל של החברה שלנו. בנסיבות השקטות איכשהו אשר נוצרות כאשר איננו יכולים להיות בטוחים שחברים לא ימשיכו להגיע לאחר שהתחלנו, לעולם לא נהיה מסוגלים להוציא מכל אפשרות שיהיו לנו אורחים לא-רצויים בקרבנו. זה פשוט חוסר-התחשבות לאחר לפעילות של החברה כאשר החברה צריכה לוודא שכל מי שנוכח הוא למעשה חבר; כלומר, כאשר אחדים מאתנו צריכים להשקיע מאמץ נוסף כדי לוודא פיקוח על הנכנסים עד שכל החברים יהיו נוכחים. לאחר שאלה העומדים בפתח נכנסו פנימה, עלינו להיות מסוגלים לנעול את הדלתות בידיעה שכולם נוכחים.

כמובן, אין צורך לעשות מזה עניין מיוחד ולדבר על דברים מהסוג הזה, אך במדע הרוח עלינו להיות מוכוונים על-ידי המושג סימפטומטולוגיה, שמשמעותו שכל ישות נוטה לפעול באותה דרך במקרים חשובים כפי שהיא פועלת במקרים משמעותיים פחות. בני-אדם שאפילו אינם מצליחים להגיע בזמן למפגשים, לא יהיו מסוגלים לפעול מתוך חוש האחריות הנחוץ, כאשר יהיה מדובר במשהו חשוב. הרבה מהנזק אשר נעשה ברור לאחרונה בצורה בוטה כל-כך, נוצר מפני שבני-אדם לא היו קפדניים מספיק ביחס לדברים מסוימים. חשוב לנו באמת שננהל את ענייניה המעשיים של האנתרופוסופיה בדייקנות הזהירה שהזכרתי עתה. ראינו דוגמה לדרך בה אנו כחברים בחברה רוחית-מדעית פועלים הדדית על בסיס יומיומי רגיל; דוגמה זו, על אף היותה ארצית, מצביעה, אף-על-פי-כן, על מה שמדע הרוח דורש מאתנו.

במאמצינו למצוא את הפרספקטיבה הנכונה על מה שדיברנו עליו באופן אפוריסטי פעמים רבות כל-כך בימים האחרונים, הדבר העיקרי שעלינו לזכור הוא שהמבנה והארגון של העולם ככוליות כרוכים בביטויים ובהתגלויות של מהויות רוחיות ממשיות. הן מתקיימות מאחורי העולם הגלוי-לעין, אשר מסתיר אותן מכושר התפיסה שלנו. כידוע לכם מהרצאות קודמות רבות, הישויות הללו נמצאות בתנועה מתמדת, פעילות באופן פנימי, ללא הרף. כרגע, אינני מדבר על תנועה מסוימת כלשהי, אלא על הפעילות הפנימית שלהן ככוליות. עלינו לדמיין לעצמנו דרגה מסוימת של מורכבות בתנועה זו, אם ברצוננו להבין כיצד הישויות הניצבות מאחורי תופעות מסוימות קשורות לתופעות עצמן. הדוגמה הבאה תהיה מוכרת לכם מהרצאות אנתרופוסופיות קודמות.

אנו יודעים שהאבולוציה הפיסית שלנו החלה בתקופת סטורן-קדום והמשיכה בתקופת שמש-קדומה, כאשר החלה התפתחות אתרית וכן הלאה. אך, מהי משמעותה של התפתחותנו הפיסית על סטורן-קדום ביחס למבנה הקוסמוס ככוליות? יהיה זה לא-מדויק לחלוטין להתייחס לטבע הפיסי שלנו כפי שהוא עכשיו ולהניח שאם נדמיין אותו בצורה פרימיטיבית ופשוטה הרבה יותר, כך הייתה נראית הישות האנושית הפיסית בשלב סטורן. אין משהו היכול להיות רחוק כל-כך מן האמת. אולי יעזור לכם להבין זאת אם אומר לכם שאין בהחלט דבר בעולם הפיסי בימינו, דבר במישור הפיסי כפי שהוא מתקיים עתה, שהינו בעל דמיון קל ביותר להוויית-הקיום האנושית הפיסית במהלך השלב האבולוציוני סטורן. באף לא אחת מהצורות והעובדות של העולם הפיסי כפי שאנו יודעים אותו עתה יש איזשהו סימן להתפתחות האנושית הפיסית שהייתה באותו שלב אבולוציוני. כך, אם ברצוננו להבין את הצורה העתיקה הזאת של הוויית-הקיום הפיסית שלנו, מוכרחים אנו להתאמץ ולעשות זאת בהיותנו משוחררים מהגוף הפיסי והגוף האתרי.

אכנה את העולם בו אנו מבינים את המבנה של הפוטנציאל המוקדם ביותר שלנו להוויית-קיום פיסית בשלב האבולוציוני סטורן [רושם על הלוח] **עולם התפיסה של הטבע האנושי הפיסי על סטורן**. לעת עתה, הרשו לי לומר שאנו מוכרחים לעזוב את הגוף הפיסי ולעבור צורה עילאית יותר של התפתחות כדי לרכוש את ההבנה של מבנים התואמים לטבע האנושי הפיסי במהלך השלב האבולוציוני סטורן.

לאחר מכן, הבה נתייחס להוויית-הקיום האנושית הפיסית במהלך תקופת שמש, אשר מציגה התקדמות באבולוציה הפיסית משלב סטורן. בלתי-אפשרי להבין את טבע-שמש הפיסי שלנו עם איברי התפיסה הפיסיים שלנו כיום. שוב, עלינו להתעלות אל תוך עולם הרוח, אך לא גבוה כמו הרמה הדרושה להבנת הטבע האנושי הפיסי במהלך תקופת סטורן. במילים אחרות, אנו מסוגלים לחקור את טבע-שמש הפיסי שלנו ברמה נמוכה יותר איכשהו. אנו יכולים לכנותו [רושם על הלוח] **עולם התפיסה של הטבע האנושי הפיסי על שמש**.

כדי לחקור את הטבע האנושי הפיסי כפי שהתפתח במהלך תקופת ירח, עדיין נדרשת רמה גבוהה של תפיסה. ברגע בו אנו נעשים מסוגלים ליישם תפיסה חופשית-מגוף, נהיה מסוגלים להבין כל דבר אשר תואם לטבע ירח הפיסי שלנו. הבה נכנה את השלב השלישי הזה בקשר של הישות האנושית עם העובדה האובייקטיבית [רושם על הלוח] **עולם התפיסה של הטבע האנושי הפיסי על ירח**.

בהמשיכנו באותו קו, אנו מגיעים לטבע הפיסי שלנו במהלך השלב האבולוציוני אדמה. כדי להבין זאת, איננו צריכים לעזוב את הגוף הפיסי; אנו יכולים לתפסו עם איברי התפיסה הפיסיים שלנו. רמה זו של הכרה היא טבעית עבור ישויות אנוש במהלך החיים על האדמה ואנו יכולים לכנותה [רושם על הלוח] **עולם התפיסה של הטבע האנושי הפיסי על אדמה**.

כך, ידידי, התבוננו בארבע רמות שונות של עולמות תפיסה, רמות שאפשר לכנות [רושם על הלוח] מישור פיסי, עולם-הנפש או מישור אסטרלי, עולם הרוח או מישור הדוּכאן, ועולם רוח עילאי יותר או מישור דוּכאן עילאי יותר.

אם תעקבו אחר מה שאני מתאר, תדעו שעלינו למקם את הישות האנושית הפיסית של שלב סטורן כאן, הישות האנושית הפיסית של שלב שמש כאן, הישות האנושית הפיסית של שלב ירח כאן והישות האנושית הפיסית של אדמה כאן [בתרשים מעגלים קטנים]. אין זה סותר בשום דרך את המושגים הרגילים שלנו, אך זה מוצג בבירור בספרי מדע הנסתר בקווים כלליים,⁷⁶ בו תיארתי בהרחבה כיצד מה שאנו מכירים כטבע האנושי הפיסי בשלב ירח אין לראותו במישור הפיסי, אלא ברמה גבוהה יותר, וכן הלאה. הכול מוסבר שם בצורה ברורה מאוד.

כיום, אנו יודעים שישויות אנוש ירדו במהלך האבולוציה הפיסית שלהן [קו מחבר בין המעגלים הקטנים]. הישות האנושית, בה במידה שאנו מדברים על הטבע הפיסי הנוכחי שלנו, היא ישות רוחית יורדת. זהו אחד מהעקרונות העתיקים הבסיסיים של כל מדע רוחי. כך, בהתייחסותנו לגופנו הפיסי, עלינו להבין שכל דבר שאנו יכולים לראות ממנו בשלב האבולוציוני אדמה הזה הוא אותו היבט של עצמנו אשר ירד הכי רחוק.

ברם, יש גם משהו נסתר בגוף הפיסי. הוא מסתיר משהו שבטבעו הוא למעשה דמוי-ירח, משהו נסתר יותר בטבע דמוי-שמש ומשהו נסתר עמוק עוד יותר שבטבעו הינו דמוי-סטורן. כך, בתוך הגוף הפיסי הגלוי-לעין, נסתרים אופי פנימי וחיוניות פנימית. במובן מסוים, אנו יכולים לקלוט רק רבע מגופנו הפיסי. שלושת הרבעים האחרים נסתרים מאחורי הגוף הנתון לתפיסה והם נעלים ורוחיים יותר בטבעם מאשר ההיבט הגלוי-לעין במישור הפיסי.

בהתבוננות בחלק כלשהו של גופנו הפיסי, כפי שהוא קיים עתה במישור הפיסי, עלינו להבין שכל האיברים הפיסיים שלנו נמצאים בתנועה מתמדת; הם יורדים ומתפתחים מן הרוחי לעבר הפיסי. מוכרחים אנו להבין שבעודם צומחים ומתפתחים לכדי צורתם הנכונה במישור הפיסי, כל האיברים שלנו מתפתחים

⁷⁶ GA-13, הוצאת בדולח.

במהלך יורד של אבולוציה. הם נמצאים בתהליך של התפתחות כלפי מטה מצורה רוחית יותר של הוויית-קיום לצורה חומרית יותר.

בהערכת הטבע והאופי של כל דבר המשתיך לישות האנושית, עלינו להיות מונחים על-ידי הכלל שתמיד נמצא את נקודת-המבט הנכונה. אנו מובלים אל הפרספקטיבה הנכונה כאשר אנו מבינים שמנקודת-מבט מסוימת – זו שבה דננו היום – הטבע האנושי הפיסי נמצא בתהליך של ירידה. לכן, כאשר אנו מסתכלים בהתפתחות האנושית מתקופת הילדות עד לתקופת הבגרות, את שלב הילדות של האבולוציה יש לראות כרוחי יותר ואת שלב הבגרות כחומרי יותר, היות שירידה מהרוחי אל החומרי התרחשה בינתיים. לא נבין התפתחות אנושית פיסיית אם נסתכל בה מנקודת-מבט אחרת כלשהי. אפשר להבינה רק אם ניעשה מודעים לכך שירידה של הישות האנושית הפיסיית מתרחשת במהלך הצמיחה וההתפתחות, שישות אנושית צומחת מאפשרת למשהו רוחי לרדת עמוק יותר אל תוך החומר.

אותו עיקרון ישים לעולם ככוליות. כך, אנו גם מדברים על אבולוציה תרבותית. למשל, פעם הייתה תקופת תרבות הודית קדומה, אשר התפתחה לכדי התקופה הפרסית, לאחר מכן לתקופה המצרית-כלדית-בבלית, אחר-כך לתקופה היוונית-לטינית ולבסוף לתקופת התרבות שלנו. ברם, אנו גם יודעים שתקופות תרבות קודמות ממשיכות להתקיים לצד תקופות חדשות יותר. הראיתי לכם כיצד זה מתגלה בשפה.

כאשר מחילים אותו על הישות האנושית, עיקרון זה יכול להראות לנו כיצד איברים פיסיים אשר התקדמו רחוק יותר לאורך מהלך הירידה, יכולים להתקיים לצד אלה אשר נמצאים בשלבים מוקדמים יותר. בהדרגה, נגיע לראות שעל-פי עיקרון זה, ביכולתנו להבדיל בין שתי מערכות של איברים בתוך הישות האנושית, אם כי היום אציין זאת באופן אפוריסטי בלבד.

הבה נתייחס תחילה לחושינו ולכל האיברים המאפשרים לנו לקלוט רשמים חושיים. במונחים של המבנה הפיסי שלהם, איברים חושיים אלה נמצאים כולם ברמה מסוימת; הרוחי זרם כלפי מטה לרמה מסוימת באיברים הללו.

אצייר לכם תרשים [מצייר על הלוח]. עתה, אמרנו שהטבע האנושי בכללותו כרוך בזרימה כלפי מטה; הוא נע בכיוון הזה [הק]. הסימן האופקי העליון מציין את מיקום החושים בתוך זרימה זו כלפי מטה, כך שאנו מוכרחים לחשוב על כל איברי התפיסה החושית כנמצאים ברמה א'.

עתה, הבה נסתכל במערכת שונה של איברים, מערכת הנשימה למשל. כדי שנתייחס גם אליה מנקודת-המבט הנכונה, עלינו למצוא את הרמה שאליה היא ירדה. בסופו של דבר, נגלה שמערכת הנשימה נעצרה ברמה ב'. בעוד שמערכת החושים ירדה לרמה א', מערכת הנשימה המשיכה לרדת עד שהגיעה לרמה ב'.

כפי שאתם עשויים לדמיין לעצמכם, תהליך זה של ירידה יכול להמשיך הלאה, כך שתיתכן מערכת של איברים אשר המשיכה לרדת, לרמה ג'. למעשה, זה בדיוק מה שאיברי המין שלנו עשו.

בסופו של דבר, האבולוציה הפיסית שלנו הגיעה לנקודה הנמוכה ביותר שלה ועלייה חזרה הדרגתית החלה. ברם, לא נוכל לדבר על כך היום. אציין את נקודת הירידה הנמוכה ביותר עם עקומה בחלק התחתון של התרשים. זהו המקום בו נעצר תהליך הירידה הארצי. מכל זה אתם יכולים לומר שהאיברים החושיים שלנו עברו ספיריטואליזציה מקיפה הרבה יותר מאשר איברי הנשימה שלנו וכל השאר. וכאשר נצליח להבין בצורה ברורה יותר, נבין שאיברי המין שלנו מייצגים את הרמה הנמוכה ביותר של הירידה. לכן, כל המרכיבים האחרים של הטבע האנושי הפיסי שלנו הם רוחיים יותר מאותה מערכת מסוימת של איברים.

קל היה להבין זאת, נכון? ברם, הנקודה שברצוני לציין היא שאותה תורה של הפסיכואנליזה, אותה פילוסופיה המעוררת גועל, לא הייתה מסוגלת להיעשות מודעת לעובדה פשוטה זו. פסיכואנליטיקאים טוענים שכל הפעולות של בני-האדם, כולל התנסויות מיסטיות, אינן מהוות דבר מלבד אנרגיות מיניות אשר עברו טרנספורמציה. פסיכואנליטיקאים, או אנו אפילו יכולים לומר מטריאליסטים באופן כללי, מתייחסים למיניות כנקודת-המוצא שלהם והם מסבירים את כל התופעות האנושיות האחרות כמטמורפוזות של מיניות. כבר הצבעתי על הדרך בה בתורתו של פרויד כל מה שקורה בחייו של אדם מוסבר במונחים של מיניות אשר עברה טרנספורמציה. למשל, שתינוקות מוצצים מוצץ מוסבר כביטוי של מיניות של תינוקות, וכן הלאה.

אך, מהי האמת? במציאות, ידידי, כל פעילות אנושית יומיומית רוחית יותר מפעילות מינית, וכדי להגיע לפרספקטיבה הנכונה בנושא זה, עלינו להסתכל בדברים מכיוון אחר. כל ניסיון להסביר את מה שבני-אדם עושים על-ידי כך שגוררים פנימה מיניות וארוטיקה, שגוי לחלוטין. הדרך הנכונה להסתכל

בדברים היא להסביר מיניות כטרנספורמציה של פעילויות אנושיות עילאיות יותר לצורתן הארצית הנחותה ביותר.

היות שנכפה עליי להזכיר את הטענות המזעזעות של הפסיכואנליטיקאים, מפני שהן תופעה בלתי-נמנעת של תקופתנו, הבה נסתכל באחת הגרועות שבהן, כלומר הטענה שקשר האהבה מתקופת הילדות של בן ואמו או של בת ואביה, הוא למעשה קשר מיני. הפסיכואנליטיקאים טוענים שרגשותיה של בת כלפי אביה ושל בן כלפי אמו, הם רגשות מיניים, ובנים תמיד רואים באביהם יריב ומקנאים בו באופן לא-מודע; בנות, כך הם אומרים, מקנאות באופן דומה באמם. זהו אחד מהעיוותים הנוראיים שפסיכואנליטיקאים יצרו. בכתביהם, כידוע לכם, הם אף השתמשו בהנחה זו כבסיס להסביר יצירות ספרותיות מסוימות, כמו סיפורו של אדיפוס.⁷⁷

בחיפוש אחר הפרספקטיבה הנכונה בנושא זה, עלינו לשאול כיצד מתפתחת מיניות של בוגרים. כפי שראינו, היא נוצרת על-ידי משהו רוחי המשתקע מטה בחומר. המיניות הבוגרת שלנו נוצרת על-ידי הירידה של משהו שהיה רוחי בהיותנו ילדים. הגישה הנכונה היא להימנע מלערבב דבר כלשהו שאינו מיני במיוחד עם מיניות, בין אם באופן מודע ובין אם באופן לא-מודע, ולהבין שהמיניות עדיין לא קיימת אצל ילדים. רק כאשר אנו מודעים לגמרי לכל ההסתעפויות של מצב זה שנוכל למצוא את הפרספקטיבה הנכונה של נושא זה. זוהי נקודה חשובה ביותר ביחס לחינוך ילדים, כי סוגים שונים של דברים יכולים להשתבש אם מעשה קונדס ילדתי מפורש באופן אוטומטי כמיניות טרם זמנה. סוגים שונים של דברים שאינם מיניות, יכולים להיות הסיבה לכך שילדים יתנהגו שלא כהלכה. לטעון שיש כבר צד מיני באופיו של ילד, הוא בדיוק כמו לעמוד על כך שמזג-האוויר הגשום של מחר כבר טבוע במזג-האוויר של היום.

בנקודה זו, נוכחתם לדעת במה אנו עוסקים כאן – הפרספקטיבה אשר יושמה היא לגמרי הפוכה ונחשלת. להגיע לפרספקטיבה מעוותת כזו, אינו קורה באופן טבעי, אלא רק על-ידי דחיפה בכוח של הנושא ומשיכה פנימה של היצרים שלנו באופן שרירותי. הגישה הפסיכואנליטית כולה צבועה ביצרים האנושיים הנחותים ביותר; היא הופכת את סדרי העולם. פירוש כזה של קשרים כאלה של אם-בת או אב-בן יכולים להיווצר אם היצרים הסובייקטיביים של החוקר מתערבבים עם המהלך האובייקטיבי של המחקר. כתוצאה מכך, במקרה זה (בהינתן שאנו מטפלים בו בכל הדייקנות הדרושה), בהחלט נכון ליישם ביטויים שבדרך-כלל שמורים לפעולות אנושיות סובייקטיביות. בעוד שיהיה טיפשי ליישם ביטויים סובייקטיביים במדע לגיטימי ואובייקטיבי, הרי שאפשר לעשות זאת במקרה זה בלי לוותר על האובייקטיביות של נקודת-המבט שלנו.

⁷⁷ פרויד עסק בתסביך אדיפוס בפעם הראשונה בספרו *פירוש חלומות*, פרק V, קטע ד'.

פשוט דמיינו לעצמכם מישהו המאמין שמחוגי השעון מונעים על-ידי דמונים קטנים היושבים בפנים – היינו מכנים זאת, טיפשות, כמובן. שעונים, הם התקנים מכניים; אין שום שדים קטנים בתוכם. ברם, אם נגיב לזה באופן אובייקטיבי, לעולם לא נאמר שהאדם אשר מייחס את תפקוד השעון לשדים, מעליב את השעון. אבל, כאשר פסיכואנליטיקאים מייחסים סוג זה של מיניות לילדים, הרי שסובייקטיביות יצרית פולשת לתורתם. אז, מוצדק להשתמש בביטויים סובייקטיביים ולומר שתורת הפסיכואנליזה מעליבה את הטבע האנושי. מוכרחים אנו להתאמץ להיות אמיתיים ולכנות את-חפירה, את-חפירה. בעולם המטריאליסטי שלנו, בני-אדם ספורים לקחו על עצמם את המשימה לטפח תורה אשר משפילה לא רק אינדיבידואלים, אלא גם את הטבע האנושי באופן כללי, במידה כזו שתורתם המדעית בכללותה אינה מהווה דבר מלבד אוסף של עלבונות. כאשר מספר מספק של בני-אדם ייווכחו לדעת שזה קורה, נתחיל לראות את ערכה האמיתי והמדויק של תורת הפסיכואנליזה. אז, לא נפיץ עוד רק מילים, אלא נהיה מסוגלים לראות דברים כהווייתם. כך יכולים אנו להבהיר את הנושא הזה.

רק לאחר שהבנו לגמרי את כל מה שדננו בו היום, הבנתנו רשאית להוביל אל שמות-גנאי. כאשר אנו מכנים את הפסיכואנליזה, 'תורה מלוכלכת', זה באמת שם-גנאי, כמובן; ברם, התובנה שלנו על העובדה האובייקטיבית של הנושא היא זו אשר כופה עלינו לכנותה בשם זה. ככלות הכול, זה לא יהיה נכון שהביקורת תבוא מאותו סוג של יצרים סובייקטיביים כמו התורה עצמה.

ברם, הדבר הייחודי ביחס למדע הרוח הוא שתורה מופשטת לכאורה עוברת טרנספורמציה לכדי רגשות ותגובות מוצדקים. אלה אשר עברו מאבק ממשי כדי להבין מה למעשה מהווה הפסיכואנליזה, יכולים באופן חופשי לכנותה 'תורה מלוכלכת' בלי לאבד את האובייקטיביות שלהם. אובייקטיבי לכנות את הפסיכואנליזה, 'תורה מלוכלכת', כפי שאובייקטיבי לומר שצבע הקנבס לבן וצבע הפחם שחור. זוהי טרמינולוגיה אובייקטיבית המופקת מתובנה אמיתית על הטבע האנושי בכליותו.

ידידי, מטרתה של הפילוסופיה הרוחית-מדעית שלנו היא להעמיק את המושגים שלנו ולא רק את המושגים שלנו, אלא גם את האופי שלנו בכללותו. אם נאמר שחברה אשר נועדה להיות הכלי הנושא של פילוסופיה זו, מוכרחה להיות אורגניזם חי, אז יהיה עלינו להיות מסוגלים לראות כיצד הרגשות המבוטאים בתוך ההקשר של החברה, מתפתחים מתוך פילוסופיה רוחית-מדעית זו, כך שאפשר יהיה להשתמש אפילו בביטוי קיצוני כמו 'תורה מלוכלכת', בהיותו מושרש היטב במדע הרוח וכאשר יצרים אישיים אינם לוקחים חלק בשימוש בו.

אני בטוח שבמהרה נמצא הזדמנות בה נמשיך לדון בנושאים רלוונטיים.

הדמויות המרכזיות

בשנת 1913, על הגבעה בדורנאך שליד באזל, שוויץ, החלה בניית הבניין הידוע כ- Johannesbau, שמאוחר יותר כונה **הגית האנום**, מטה התנועה האנתרופוסופית. חברים בחברה האנתרופוסופית מכל העולם נקראו לקחת חלק בבנייה ואליהם הצטרפו רבים אשר עברו לדורנאך ביוזמתם, בין אם באופן קבוע ובין אם באופן זמני. כך, מרכז ייחודי של פעילות אנתרופוסופית התפתח בדורנאך, מרכז שהיה טרום, בצורה מובנת למדי, גם בבעיות ובחסרונות הבלתי-נמנעים בקבוצה כזאת.

בקיץ 1914, הקשיים הללו החריפו עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, היות שבני-אדם רבים מעמים שונים, כולל אלה אשר השתתפו בלחימה, היו צריכים לעבוד יחד ולהסתדר זה עם זה. בידוד משאר העולם ואחרונה, ההתנגדות המקומית והנפוצה יותר לבניין ולבני-האדם שהוא משך אליו, סיבכו עוד יותר את המצב. ברם, על אף כל המכשולים, בניית הבניין המשיכה תחת הנהגתו האמנותית של רודולף שטיינר, שהיה אהוב כמורה ומורגש על-ידי כולם כמבצר של יציבות. אך, בקיץ 1915, כל זה השתנה כתוצאה ממקרים אשר איימו להעמיד במבחן את הקבוצה בדורנאך, ולכן את החברה האנתרופוסופית ככוליות, עד לנקודת השבירה.

נישואיו של רודולף שטיינר למרי פון סיברס בחג-המולד 1914 עוררו לא רק רכילות כללית, אלא גם איזושהי התנהגות מיסטית מוזרה מצדה של חברה אחת ששמה אליס שפרנגל.⁷⁸ היינריך גוש ואשתו גרטרוד ניצלו את האידיאות המוזרות שלה והשתמשו בהן בהתקפותיהם האישיות על רודולף שטיינר. היות שזה נעשה בפומבי בהקשר לחברה, רודולף שטיינר ביקש שהחברה תפתור את המקרה בכוחות עצמה. העניין הסתכם בשבועות של דיונים, שבסופם שלושתם סולקו מהחברה. רודולף ומרי שטיינר לא לקחו חלק לא בדיונים ולא בהחלטה לבטל את חברותם.

המסמכים הבאים משחזרים את המאורעות של המקרה בסדר בו הם התרחשו.

אליס שפרנגל הצטרפה לחברה התיאוסופית במינכן בקיץ 1902, בתקופה שבה רודולף שטיינר עדיין לא היה מזכיר כללי של הסניף הגרמני. היא הצטרפה לסניף הגרמני שנים ספורות לאחר מכן. בהודעה שהוציא הוועד המנהל (Vorstand) של החברה האנתרופוסופית בסתיו 1915 אשר מיידעת את החברים על

⁷⁸ אליס שפרנגל (1871-1949), נולדה בסקוטלנד ומתה בברן, שוויץ. גדלה ביורקשיר ואז הגיעה לברלין והייתה פעילה בחוגים אנתרופוסופיים. שם, היא גם פגשה את רודולף שטיינר ובסופו של דבר הצטרפה לקבוצה האנתרופוסופית שלו והייתה חברה ב-Mystica Aeterna Lodge שלו. לאחר שעזבה את רודולף שטיינר, היא הצטרפה למסדר הטמפלרים המזרחיים (OTO), מסדר אוקולטי דמוי בונים חופשיים. היא הייתה מזכירתו של תאודור רויס (1855-1923), המאסטר הגדול של ה-OTO והיא עברה עמו ועם קבוצתו לאסקונה. היא הייתה חברה בוועד המנהל של ה-OTO ועד 1937 היא הייתה אחראית על סניף של ה-OTO בלוקרנו. למידע נוסף, ראה *The Magicians of the Golden Dawn: A Documentary History of a Magical Order 1887-1923*, מאת Ellic Howe.

אודות המקרה, גב' שפרנגל מתוארת כמי שעברה סבל בלתי-רגיל בתקופת ילדותה. עם הצטרפותה לחברה, היא עדיין עשתה על בני-האדם רושם של אישה מדוכאת מאוד. בנוסף, באותם זמנים היא הייתה מובטלת ומבחינה חיצונית בנסיבות מצערות מאוד. זוהי הסיבה לכך שנעשו מאמצים לסייע לה.

מרי שטיינר, אז מרי פון סיברס, נתנה חסות למעורבותה בפסטיבל לדרמה במינכן בשנת 1907 וארגנה לה תמיכה כספית של חברים במינכן. כדי לעזור לה למצוא אמצעי שעמו תוכל להסתדר כלכלית. בהתאמה עם יכולותיה האמנותיות, רודולף שטיינר ייעץ לה להכין תכשיטים של סמלים וכדומה עבור החברים בחברה. זה גם אפשר לה לעבור לדורנאך בשנת 1914. ברם, היא פירשה את העזרה הנדיבה הזאת כציון לכך שיש לה שליחות משמעותית שעליה להגשים בתוך החברה. כאשר קיבלה את תפקידה של תאודורה במחזות המיסטריות של רודולף שטיינר, הדבר הזין את אשליותיה ביחס לשליחותה, כמו העובדה שלקראת סוף שנת 1911, בהקשר עם הפרויקט לבניית מבנה בו יוצגו מחזות המיסטריות, רודולף שטיינר ניסה לייסד 'חברה לאמנות ולסגנון תיאוסופיים', שבה היא מונתה ל'שומרת-החותם' כפועל יוצא מעבודתה כאמנית. היא דמיינה לעצמה שהיא עברה התגשמויות חשובות ואף האמינה שהיא מקור ההשראה לתורות הרוחיות של רודולף שטיינר. בנוסף, כאשר היא נתבקשה לשחק את תאודורה, התעוררה בה האשליה שהיא קיבלה מרודולף שטיינר הבטחה סמלית לנישואין, ואז היא חוותה משבר כתוצאה מנישואיו של רודולף שטיינר למרי פון סיברס בחג-המולד 1914. מכתביה לרודולף שטיינר ולמרי שטיינר, אשר משוחזרים להלן, מגלים בצורה ברורה שהיא נפגעה עמוקות.

מכתב מאת אליס שפרנגל עבור רודולף שטיינר.

(אינו נושא תאריך; התקבל ב- 25 בדצמבר 1914).

"שבע שנים חלפו, ד"ר שטיינר, מאז שהופעת בשדה ראייתי הפנימית ואמרת לי: 'אני האדם שלו חיכית במשך חייך; אני האדם שכוחות הגורל ייעדו לך.'"⁷⁹

ראית את המאבקים והספקות שהתנסות זו הסבה לי; ידעת שבסופו של דבר ההכרה שלי תהיה בלתי-מעוררת – כן, כזו היא. וחיכית שנפשי תיפתח ואדבר על כך. עם זאת, שתקתי כי לבי נשבר. הרבה לפני שהתוודעתי לתיאוסופיה, אך הרבה יותר לאחרונה, היו לי התנסויות רבות אשר גרמו לי לומר: "אני מקבלת בחפץ-לב כל סבל שהחיים יביאו לי, לא חשוב כמה קשה יהיה. ככלות הכול, הרוח הראתה לי שלא יתכן אחרת." אך, זה משהו שנראה חורג מעבר לתוכנית המקורית של הגורל; אין לי את הכוח לשאת זאת ולכן זה הורג משהו בתוכי, הורס כוחות שהיו פעם ברשותי. לרוב, התנסויות אלה היו מקרים שבהם בני-אדם התעללו בכוונה בביטחוני, והכול בשם האהבה. אבל, הייתה לי תחושה שזו לא הייתה רק אשמתי שלי; נראה כאילו רצון הגורל גרם לי יותר סבל מזה שיכולתי לשאת.

⁷⁹ מתוך ארבעת מחזות המיסטריות, GA-14, מאת רודולף שטיינר, שומר הסף, מערכה 4 – סטדר מדבר עם תאודורה.

היה לי מושג קלוש על הסיבה לכך. פעם, לפני שנים ספורות, שמעתי קול בתוכי אומר: "קיימות ישויות בעולם הרוח שעבודתן דורשת שלישויות אנוש תהיה תקווה, אבל אין להן שום עניין לראות את מימושן של התקוות הללו – להיפך." באותה נקודה, לא הייתי מודעת לגמרי למה שעמדנו לשמוע מאוחר יותר על המיסטריה של מוות טרם-זמנו, של מטרות שלא הוגשמו וכן הלאה.

ברם, נשאתי בתוכי משאלה ותקווה אשר נראו כמו הכרזה של עולם הרוח. משאלה ותקווה אלו אפשרו לי לשאת את הבלתי-נסבל; הן פעלו בתוכי בכוח עצום כזה שהן נשאו אותי עמן. ברם, נפשי הייתה במצב כזה שלא היה ביכולתה לא לוותר עליהן ולא לשאת את מימושן או בניסוח טוב יותר, היא לא הייתה מסוגלת לעמוד במה שמימושן היה דורש. כך, כישות אנושית ארצית, לא יכולתי להגיע לבהירות ביחס למשמעותה של ההתנסות אשר הוזכרה לעיל. לא התורה ואף לא המורה הספיקו כדי להחיות את נפשי; זה היה יכול להיעשות רק על-ידי ישות אנושית המסוגלת לרחוש אהבה גדולה יותר מכל אחד אחר ולכן מסוגלת לפצות חוסר גדול יותר של אהבה.

אינני יכולה להמשיך בשתיקתי; היא דוברת בתוכי וכופה עליי לדבר. לפני שנים רבות, התחננתי בפניך שתיתן לי את עצתך, ביקשתי הארה, ודבריי העניקו לי תקווה ונחמה. אני אסירת-תודה על כך, אבל היום אינני יכולה לשאת זאת עוד. מדוע אמרת לי לאחרונה שאני נראית טוב, שעליי להתמיד? האם חשבת שהייתי כבר מודעת לצעד שנקטת בו עתה, וכבר "התגברתי עליו"? הייתי רחוקה מזה יותר מאי פעם.

לסיום, אני מבקשת ממך שתיתן לגב' פון סיברס לקרוא את המכתב הזה.

אליס שפרנגל

+ + + + +

מכתב מאת אליס שפרנגל עבור רודולף שטיינר.

ארלסהיים, 3 בפברואר 1915.

ד"ר שטיינר היקר,

מכתב זה יהיה, קרוב לוודאי, מכתבי האחרון אליך; לא אפנה אליך עוד, לא בדיבור ולא בכתיבה. ברצוני רק לומר לך שאינני רואה דרך-מוצא עבורי; הגעתי לקצה צלילות דעתי. כפי שהראו לי השבועות אשר חלפו, לא מתקבל על הדעת שהזמן ישכך או ימחק משהו שקרה; הוא רק יוציא לאור את מה שהינו נסתרים. עד כה, הצלחתי פחות או יותר להסתיר את רגשותיי, אך לא אהיה מסוגלת לעשות זאת לעד. אני חשה שמלנכוליה מתבססת בתוכי; להיות עם אחרים ולחוש את תשומת-לבם, מייסר אותי, אך באותה מידה אינני יכולה לסבול להיות לבד ולו רק לפרק זמן קצר. אני חשה שכל מה שהיה אמור להתפתח בתוכי ולזרום דרכי אל תוך התנועה שלנו, נקבר בעודו חי.

חיי נמתחים לפניי, אך הם חסרים נשימת אוויר כלשהי אשר תהפוך את החיים לאפשריים. ועם זאת, בשעה החשוכה ביותר של קיומי, אני חשה שנגזר עליי לחיות – אבל נפשי תהיה מתה. חורבן וחוסר-תחושה יחליפו התקפי כאב. אינני יכולה לדמיין לעצמי כיצד תסתיים הטרגדיה. אם כי, קרוב לוודאי שאציג סימנים מסוימים של צער בשבועות הבאים, ויתכן מאוד שאומר ואעשה דברים שיפתיעו אותי באותה מידה כמו כל אדם אחר. אני לא מרגישה שדבריי יעוררו בך הד כלשהו. אני חשה כאילו שאני מדברת אל תמונה. מאז אותו זמן,

בתחילת אותן שבע שנים, בזמן בו עמדתי מולך, פנים אל פנים, והופעת לפניי כהתגלמות הדמות אשר התגלתה לראייתי הפנימית, נעשית לא-ממשי עבורי. אז, קולך נשמע מתוק ומנחם כמו תקוותי שלי. שיקמת את נפשי עם רמזים והבטחות מסתוריים שלעתים קרובות סתרו זה את זה במהלך המאורעות. וכאשר נפשי רצתה להתגלות תחת המבט הקורן שלך בו יכולתי לקרוא שידעת מה קרה לי, משהו מתוך עיניך הסתכל בי בזעקה: "זהו פיתוי."

הדבר הנורא ביותר היה שמה שעמד מולי בצורה אנושית גלויה-לעין, נעשה לא-ממשי עבורי. ועם זאת, הייתה לי תחושה שהיה משהו ממשי מאחורי כל הדברים הללו. אינני יודעת מהו הכוח אשר הופך את ישותך היסודית לממשות עבורי. אתה יודע שנאבקתי למען האמונה שלי ואמשיך לעשות זאת כל עוד יש בתוכי נצנוץ של חיים. אתה גם יודע כיצד הפצרתי באותה ישות שאת אורה ותורותיה מוכרח אתה להביא לאלה הסובלים את הגורל המר של ישות אנושית, הפצרתי שכל אשמה אשר עשויה לזרום ממני, לא תפריע לך בשליחותך, ויש לי תחושה שקולי נשמע. אף-על-פי-כן, תיתקל בנתיב שלך בצל של מה שקרה לי, בדיוק כפי שהוא יחשיך את מחזורי החיים הארציים העתידיים שלי. אותו צל יפול גם על הוויית-הקיום המתמשכת של התנועה שלנו ועל גורל הבניין שלנו. אם מחזות המיסטריות יבוצעו שוב, הרי שתזדקק לתאודורה אחרת, והיות שלא אהיה מסוגלת לעולם להגיע להבנה עם מה שהתרחש, שערי המקדש עצמם יהיו נעולים עבורי בעתיד. אני תוהה אם, בנסיבות הללו, הם אי פעם... אינני צריכה להשלים את המשפט.

אני חשה, ברמה אוקולטית, שזהו מצב נורא. האם יש איזושהי דרך-מוצא?

במקרה זה, רק נס יוכל לעזור.

אני בהחלט מודעת לכך שגילוי-דעת אפשרי, ואם הוא לא יבוא, יהיה זה נורא, ולא רק לי.

לסיום, הרשה לי לספר לך את הסיפור של 'La Sœur Gardienne'.⁸⁰

במהלך ההכנות לביצוע המחזות במהלך קיץ 1913, הבחנתי בכך שלא היית מרוצה ממני, וכאשר הכול הסתיים חשתי כמו אדם חולה היודע שביחס אליו הרופא הרים ידיים. מאז ואילך, התחושה הזאת לא הרפתה ממני והייתי יכולה לספר לך על מקרים רבים, במיוחד בחודשים האחרונים, כאשר חשתי קור מקפיא משתלט עליי אף על פי שדברייך, למעשה, נשמעו מעודדים. התחושה הלכה והתעצמה בכל פעם שנתקלתי במישהו שידע מה עומד בפתח. מדוע מרגישה אני כאילו מישהו סטר לי? האם הם לא נראים כמי שהיו חלק מקנוניה? זה מה שעלה בדעתי בהזדמנויות רבות, אבל אז שמחתי באופן יחסי והוצאתי זאת מתודעתי. אך, כל זה מהווה רק סטייה.

לפני שני קיצים, זמן קצר לפני שהחזרות החלו, קראתי את המחזה La Sœur Gardienne. תמיד הנחתי שגב' פון סיברס תשחק את תפקיד הכותרת. ברם, בקוראי אותו, התחלתי לפקפק בכך שהתפקיד יתאים לה; למעשה, נראה לי שהיא אף לא תרצה לשחק באותו תפקיד. ואז, שמת לי לב לכך שהדמות ניעורה לחיים בתוכי – היא דיברה, היא נעה בתוכי. זה היה התפקיד שלי. אילו רק היו מאפשרים לי לשחק אותו! ראיתי מה תהיה משמעותו עבורי, והוא היה יפה מדי כדי להיות אמיתי. אז, עיניים בלתי-נראות הסתכלו בי, ושמעתי: "הם לא

⁸⁰ ההתייחסות היא למחזה La Sœur Gardienne מאת אדוארד שורא. רודולף שטיינר החל לעבוד על ההפקה בקיץ 1913 במינכן, אך נאלץ להפסיק את הפרויקט מפני שהוא דרש ממנו יותר מדי.

ייתנו לך את אותו תפקיד, לכן התפטרי." מניסיוני, אותו קול היה תמיד נכון. לאור המצב הנוכחי, אמרתי לעצמי: "ד"ר שטיינר יודע כפי שגם אני יודעת שחוויתי את ההתנסות הזאת; מוכרחות היו להיות לו סיבות טובות לסדר את הדברים בדרך הזאת למרות ידיעתו – וככל שהדבר נוגע לגב' פון סיברס, מן ההכרח ששגיתי – הדבר כולו פשוט מוכרח להיות עוד אחת מן האכזבות הבלתי-נתפסות אשר עוברות כחוט שני לאורך חיי."

נפשי התמוטטה; התנהגתי בשקט ככל שרק יכולתי, אך לא נראה שזה היה מספיק טוב. התנהגותך וכן התנהגותה של גב' פון סיברס היו לגמרי לא-מובנות לי. הם חיפשו בכל מקום אחר מישהו, כל אחד, שייקח את תפקיד הכותרת, ואיש לא חשב עליי; כל אחד אחר נראה ראוי יותר. ועם זאת, בני-אדם העירו את הערותיהם על כך שנראה מוזר שלא היה דבר שיכולתי לעשות באותו מחזה. נסוגתי לאחור מפני שבנקודה מסוימת פחדתי באמת שיהיה עליי לשחק תפקיד אחר. הצגות היו, פחות או יותר, ההזדמנויות היחידות בחיי שבהן יכולתי לנשום באופן חופשי, כביכול, בהן יכולתי לתת מעצמי. אך, זה היה נכון רק כאשר שיחקתי תפקידים אשר חיו בתוכי, כמו תאודורה ופרספונה. אבל, כאשר תפקיד לא מצא חן בעיניי, הוא הגביר את הלחץ שחייתי בו במשך זמן רב למדי. זוהי הסיבה לכך שלא הייתי אדישה ביחס לדברים הללו כפי שאחרים עשויים להיות; לגביי, זה היה עניין של חיים ומוות. באמצע כל המתח הזה, קרה לי משהו שכבר חוויתי אינספור פעמים קודם לכן בסיטואציות שונות ורבות ומולו הייתי חסרת-הגנה. נפשי מתמוטטת ברגע בו הוא קורה. שוב, 'הוא' הסתכל בי ואמר: "זהו שיעור עבורך!" (לפעמים הוא אמר 'מבחן' או 'ניסיון').

חשתי בנפשי את ההשפעות של אינספור התנסויות, אשר חזרו על עצמן מדי יום, מדי שעה, חזרה עד לתקופת ילדותי המוקדמת. אינני יודעת מדוע הסובבים אותי תמיד ניסו לקחת חלק בחיי הפנימיים באופן שגוי. רק כאן ורק ממש לאחרונה הצלחתי להדוף זאת, אבל הוא כפה עליי בידוד מוחלט. מה שהוריי המאמצים, מוריי, חבריי למשחקים, ידידי ואפילו זרים נהגו לעשות כדי לראות איזה מין פרוץ אעשה או כדי לנחש מה תהיה תגובתי! והרבה יותר מזה. כפי שאמרתי, התנסויות אלה היו תדירות כל-כך שלא יכולתי להתמודד עמן; הן חנקו אותי. לרוב, קיבלתי זאת בשקט, בחושבי שהם לא ידעו משהו טוב יותר. ברם עתה, בסיטואציה שתיארתי, זיכרונות מודעים-למחצה אלו הונו אותי – והגבתי בכעס. ואז, בקיץ הזה, שנה אחת מאוחר יותר, היה עליי להתנסות שוב בדבר כולו. וקרה לי שהייתי צריכה לומר לך מה התרחש קודם לכן.

כפי שאמרתי, אותן מילים "זהו שיעור עבורך" תמיד גרמו לי להתקשות ולקפוא. כאשר אני מסתכלת לאחור על חיי, נראה לי כאילו חכמה שטנית חזתה מראש את כל האפשרויות שהחיים הביאו לי בשנים האחרונות וכאילו האינטליגנציה הזאת עשתה את המרב כדי להפוך אותי לא-מוכשרת להן. יכולתי לראותה בפעולה ועם זאת היא הייתה חסרת-כוחות כדי שתוכל לעשות דבר כלשהו. אפשר לומר הרבה על מה שקרה. אך, לא היה דבר בנפשי שלי או בכל נפש אחרת שהיה יכול לעזור לי לחצות את התהום הזו. רק הניצוץ המדלג מנפש לנפש, הניצוץ שהינו כה חלש עתה, חלש מאוד כל-כך, יוכל לגרום עתה להתרחשותו של נס...

5 בפברואר

עברתי על מה שכתבתי ועתה אני תוהה האם זה באמת בסדר שהכול התרחש כפי שתיארתי? כך זה היה קורה אילו הכול היה נשאר כפי שהוא עכשיו. אבל, האם אין שלושתנו חשים את הדרך בה הגורל ניצב בינינו? האם יתכן באמת שיש אחד מבינינו שאינו יודע מה עומד לקרות? זה יבהיר דברים רבים; מהלך המאורעות העומדים להתרחש תלוי במה שהיה סודו של אדם. זהו באמת מבחן, אך לא רק עבורי. מה שהיה נסתר, צריך להתגלות.

יש לי דבר אחד לומר לך, המורה והמנחה שלי; אף על פי שהמפתח מסתכל מתוך עיניך, היו פעמים שחוויתי בחלחלה שמה שהתגלה לי, הייתה לו משמעות גם עבורך, משהו שלא התאים. ברם, הוא מוכרח לקרות ואכן יקרה – אתה יודע זאת היטב, וכך גם שומר-החותם.

+ + + + +

קטע מתוך מכתב מאת אליס שפרנגל עבור מרי שטיינר.

(אינו נושא תאריך; התקבל ב- 21 באוגוסט 1915).

אני יודעת שאנשים שיש להם 'התנסויות אוקולטיות' הם אסון ככל שהדבר נוגע לבני-אדם בעלי עמדות נושאות אחריות בתנועה שלנו, וזה מובן, אך בכל זאת, לשם כך התנועה שלנו קיימת – להתמודד עם דברים כאלו. הקשר ביןך וד"ר שטיינר אינו העניין כרגע; לא, זהו הקשר ביןך וביני. ברם, הנישואים האזרחיים שלכם המיט עליי אסון, אסון שפחדתי ממנו וראיתיו מגיע במשך שנים – לא במהלך המאורעות עצמם, את מבינה, אלא בטבעו וחומרתי. רוצה לומר, במשך שנים ראיתי שמשהו מתפתח בין המורה שלי וביני, משהו שעליו אנו אכן יכולים להחיל את אשר שמענו בימים האחרונים, אם כי לא בפעם הראשונה. יש לו רצון משלו וחוקים משלו ובלתי-אפשרי לגרשו עם איזושהי מילת קסם פקחית. כפי שאמרתי, הייתה לי ידיעה-עצמית במידה מספקת כדי לדעת מה היה צריך לקרות אם לא קרה דבר שימנע זאת.

לפני שלוש שנים, כמו אדם חולה אשר פונה לרופא, ביקשתי את חוות-דעתו של ד"ר שטיינר. היה משהו עצוב מאוד שהיה עליי לומר במהלך אותה שיחה, ומאז היה עליי לומר זאת לעתים קרובות: אף על פי שיכולתי לעקוב אחר תורותיו, לא יכולתי להבין איזושהו דבר ממה שהשפיע עליי ישירות או ממה שקרה לי. עליי לפסוח על מה שהביא אותי לנקודה לומר זאת, היות שאינני יודעת כמה את יודעת על הרקע והביוגרפיה שלי. לא יכולתי לבטא את הצורך שלי, וד"ר שטיינר הבהיר לי שהוא לא רצה לשמוע על כך. ברם, ניתנה לנו הזכות לבצע בקיץ הבא את המחזה *שומר הסף*; במחזה זה, מתנהלת שיחה בין סטרדר ותאודורה, שיחה אשר משקפת בדרך העדינה ביותר את עצם הדבר אשר דיכא אותי. אולי ד"ר שטיינר לא 'התכוון' לאיזושהו דבר מהסוג הזה; אף-על-פי-כן, זוהי עובדה. אולי הכוונה הייתה ניסיון לרפא. אינני מבינה...

+ + + + +

המכתב הבא, שנכתב על-ידי אישה אנגלייה אשר חייתה בגיתהאנום באותה תקופה, מאפיין את אליס

שפרנגל מנקודת-מבט שונה:

ארלסהיים, אוקטובר 1915

גב' שפרנגל היקרה,

איני יכולה לתת לזמן לחלוף בלי לכתוב ולומר לך עד כמה אני מזועזעת מהתנהגותך המחפירה כלפי ד"ר שטיינר – וכן כלפי גב' שטיינר.

באמת, תמיד חשבתי שאת דווקא אדם הסובל מהיסטריה קלה, אך לא דמיינתי לעצמי לאלו עומקים הטבע ההיסטרי הברור שלך היה יכול להובילך.

תקוותך המשלה להיות אדם בולט בחברה שלנו שלא התממשה, היוותה אכזבה גדולה מדי לטבעך. דבר מן הסוג הזה קורה בכל יום ויום, בכך שנשים צעירות מאוכזבות נופלות לסוגים שונים של מצבים של היסטריה, המעוררים סוגים שונים של חלומות דמיוניים. במקרה זה, הדברים המקודשים ביותר התערבבו עם אשליות כוזבות הנובעות מיהירות גדולה, גאווה-עצמית ותשוקה לגדולה!

למי שרואה את עצמה כהתגשמות חוזרת של דוד ושל מרים הבתולה, אפשר לומר מעט מאוד, כי כאשר אדם מתחיל עם השערות כאלו, הרי שהוא בהכרח מציב את עצמו כמעט מעבר ליתדות התבונה וההיגיון.

כלב לא ינשך את היד אשר האכילה אותו במשך שנים – לא הפגנת נאמנות של כלב בכך שהפנית את כל השנאה ורוע-הלב שלך נגד מי שנתת לך את כל מה שהכניס חיים אל תוך הוויית-הקיום שלך, הן מבחינה רוחית והן מבחינה פיזית, כי היית מחויבת לו ולידידיו בעבור מחייתך.

ועתה, היות שאת מאוכזבת מאוד, ניסית ואת מנסה ככל האפשר לפגוע בו בכל שקר והחדרת ספק קטנים, הנגרמים על-ידי אותן מחשבות אשר חדרו אל תוך מוחך שהינו בעל דמיון פורה.

דוקטור שטיינר הוא אדם אהוב, נערץ ומכובד; חייו הם מופת לכולנו. הוא היה יכול באמצעות כוח ההיגיון והחשיבה הבהירה והבריאה שלו להזין אותנו בלחם החכמה והחיים ובאמת הוא היה למביא-אור לכולנו.

אני מפצירה בך להקשיב לתבונה לפני שיהיה מאוחר מדי! נסי לבחון את עצמך במשך שעה אחת ולתפוס את הגורם לכל ההונאה-העצמית האיומה שאת סובלת ממנה. הישמרי מהדמות האיומה של השנאה, אשר מתעוררת על-ידי הקנאה והאכזבה הנובעת ממנה, שלך!

אינך יכולה לבטל את העבר, אבל את יכולה לנסות לכפר על ההזדמנויות האבודות שהיו לך על-ידי כך שנמנעת מלהראות בבהירות רבה יותר ויותר את התמונה שרבים יכולים לראות – לה, נראה שאת עיוורת למדי עד עתה – כלומר זו של אישה קנאית הסובלת מכפיות-טובה, אכזבה ואשליות של היסטריה!

הו אדם, הכר את עצמך!

שלך, [חתום, מרי פיט]

⁸¹ מרי פיט ויבאר, אישה אנגלייה שחייתה בבריסל, הייתה תלמידה של אני בזנט במשך שנים רבות לפני שהתייצבה לצד רודולף שטיינר בשנת 1910. היא ייסדה את ענף Johannes בבריסל בשנת 1912, עברה באמצע שנת 1914 תחילה לבאזל ולאחר מכן לארלסהיים. היא הייתה פעילה באופן בלתי-נלאה למען רודולף שטיינר והאנתרופוסופיה עד מותה בשנת 1927. ראה הודעת הפטירה ב- Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht, מ' 44, 30 באוקטובר 1927.

היינריך גוש, 1880-1930, נולד ברוסטוק ומת בקונסטנץ, היה אדם בעל כישרונות ותחומי התעניינות רבים, כשכבר בגיל עשרים היה בעל שני תארים: דוקטור לפילוסופיה ודוקטור למשפטים. שמו הופיע פעם בדצמבר 1900 ברשימת הנוכחים במפגש של החברה לספרות בברלין Die Kommenden. תמיכה כלכלית מהוריו וקרובי משפחה אפשרה לו לנהל חיים שבהם התמיד בתחומי התעניינות רבים. מלבד השנים האחרונות של חייו, בהן הרצה על אמנות באקדמיה לאמנות ולמלאכת-יד בדרזדן, מעולם לא היה לו מקצוע, קרוב לוודאי מסיבות בריאותיות. על-פי דיווח של הפסיכיאטר פרידריך הוסמן, גוש סבל מגיל צעיר מאוד מאפילפסיה או התקפי כפיון. עד מומחה דיווח שנכח באחד ההתקפים הקשים ביותר של גוש.

גוש התוודע לפסיכואנליזה בשנת 1908 או 1909 בעודו חי עם אשתו (דודנית של קתה קולוויץ) ואחיו פול, צייר, בניידרפויריץ שלייד דרזדן, היכן שעסקו בלימודי ארכיטקטורה, אסתטיקה ופילוסופיה. פול פכטר, עיתונאי שהיה ידידו של גוש באותם זמנים, מדווח על הדברים הבאים בתולדות חייו:⁸²

"כזה היה העולם אשר קיבל את עלייתה של הפסיכואנליזה. יום אחד, היינריך גוש התוודע לאחד המומחים המוקדמים ביותר שלה, בנו של פרופסור בגרץ אשר הפך את תורותיו של זיגמונד פרויד, שבאותה תקופה עדיין לא היו נפוצות כל-כך, לבסיס חייו בכללותם. גוש לקח אותו עמו לניידרפויריץ, היכן שבמפגשים ליליים ארוכים מאוד, הדוקטור הצעיר הכניס את שני האחים אל תוך הסודות של התורה החדשה. כתוצאה מכך, היינריך ופול גוש, בהיותם עקביים והגיוניים בכל שאיפותיהם האינטלקטואליות, לא היו שבעי-רצון מהתורה, אך התחילו ליישמה. הם לא רק הקשיבו למה שהיה לאורח שלהם להציע, אלא הם ניסו אותו על עצמם וכל דבר אחר שעליו יכלו לשים את ידיהם. הם בחנו את עצמם ואחרים וקיבלו החלטות מורכבות בלילה עד שניידרפויריץ התמרדה והמוניטין שלהם התחרה בזה של שלג'ל הצעיר ב-יינה.

כל זה לא היה משנה דבר; שמועות מופצות ולאחר מכן נעלמות. ברם, ההשפעה על פול גוש הייתה הרסנית – נפשו העדינה והדקיקה נסדקה תחת הניסויים הללו. נראה שהבחינה סילקה מעצורים מסוימים להם היה זקוק כדי לשמור על אחיזה בטוחה בחיים. זמן קצר לאחר ביקורו של הרופא, הוא אושפז בפעם הראשונה בבית-חולים לחולי-נפש..."

'הרופא' שאת שמו פכטר לא מגלה, היה אוטו גרוס, מרצה פרטי בתחום הפסיכופתולוגיה באוניברסיטת גרץ ואחד מתלמידיו הראשונים של פרויד. שלא כמו פרויד אשר השתמש בפסיכואנליזה פשוט כשיטה לטיפול רפואי, גרוס, על-ידי כך שיישם אותה גם בהקשרים חברתיים ופוליטיים, ניסה להפוך

⁸² ראה בני-אדם ותקופות: מפגשים בחמישה עשורים מאת פול פכטר.

אותה לבסיס המונח ביסוד חיי היומיום. בסופו של דבר, מאמציו הביאו אותו לעימות עם כל המבנים החברתיים הקיימים. כמכור לסמים, הוא היה מטופל של קרל יונג ב-Burghoelzli בציריך ובאותו תפקיד היה לו חלק מסוים בחילוקי-הדעות המקצועיים בין יונג ופרויד. מאוחר יותר, בהסתה נגד אביו, הנס גרוס (פרופסור לקרימינולוגיה בגרץ), הוכרז כמי שאינו כשיר מבחינה משפטית והוא בילה את רוב שארית חייו בבתי-חולים לחולי-נפש.⁸³

בהודעת הפטירה של היינריך גוש, פכטר היה צריך לומר על הקשר לפסיכואנליזה את הדברים הבאים:

"כאשר אוטו גרוס חשף אותו לראשונה לשיטת הפסיכואנליזה של זיגמונד פרויד שעדיין הייתה לא-ידועה באופן יחסי, היינריך גוש מיד ראה בה אמצעי להרחבת התנסותו האישית אל תוך עומקים לא-נודעים. הוא התייחס לנושא חדש זה בלהט, לא כנושא תיאורטי, מושגי או מופשט של מחקר והתנסות, אלא הוא צלל עם ישותו כולה והכוח כולו שהיו ברשותו, אל תוך זרם זה אשר נפתח לפניו והוביל לעומקים חדשים. הוא לא למד פסיכואנליזה, הוא חווה אותה לפני ולפנים, בעשותו את עצמו לאובייקט הבחינה שלו, ברדתו אל תוך הזעזועים וההתענגויות של החשיכה אשר נפתחה בפניו עם התעלמות מוחלטת מההשפעה שעלולה להיות לה על הוויית-קיומו היומיומית. מיד, הוא החל להוציא את התורה אל מחוץ לתחום המדע אל תוך ההתנסות האישית הישירה שלו. זה היה ניסוי מסוכן מאוד..."⁸⁴

גוש התוודע לאנתרופוסופיה של רודולף שטיינר בערך בשנת 1910. זמן קצר אחר-כך, הוא היה לחבר בסניף הגרמני של החברה התיאוסופית, שבאותה נקודת-זמן, רודולף שטיינר היה המזכיר הכללי שלו. הוא הומלץ על-ידי הפיסיקאי מקס אש, אשר כתב לרודולף שטיינר ב-27 באפריל 1910.⁸⁵

"בשבועיים האחרונים, פחות או יותר, עסקתי בחילופי מחשבות מלאות-חיים ואישיות עם מר היינריך גוש, דוקטור לפילוסופיה, שנראה לי נועד מראש להתאמנות אוקולטית. הוא אחד מהאנשים המוכשרים ביותר שאי-פעם פגשתי, ובערך לפני כשנה היו לו התנסויות פנימיות לא-רגילות אשר

⁸³ ראה אוטו גרוס: מחפש אחר גן-עדן בין פרויד ויונג מאת עמנואל הורביץ, ציריך 1979.

⁸⁴ ב-Deutsche Rundschau, מאי 1930.

⁸⁵ מקס אש, פיסיקאי, מת בשנת 1911. חבר בסניף הגרמני של החברה התיאוסופית מאז שנת 1904. בעודו מספיד את המתים במהלך האסיפה הכללית של שנת 1911 (10 בדצמבר 1911), רודולף שטיינר הקדיש לו את הדברים הבאים:
"אני מוכרח להזכיר אדם שלישי, שעזיבתו את המישור הפיסי יתכן שנראתה לרבים, כמוקדמת מדי ולא-צפויה. אדם זה הוא חבר אהוב שלנו, ד"ר מקס אש. בחייו רבי-המאורעות, היה עליו להתגבר על דברים רבים היכולים להקשות על מי שניגש לתנועה רוחית טהורה, אך בסופו של דבר הוא מצא את דרכו אלינו, והוא, הפיסיקאי, מצא מרפא לסבל שלו עצמו בקריאה ובלמוד תיאוסופיה. הוא הבטיח לי שוב ושוב שבלב הפיסיקאי שלו, הוא לא היה יכול למצוא אמונה מועילה יותר בתרופה כלשהי מאשר מה שהוא קיבל מבחינה רוחית מספרים תיאוסופיים, שהוא היה יכול לחוש תורות תיאוסופיות זורמות כמו שרף אל תוך גופו המיוסר מכאבים. הוא טיפח את התיאוסופיה במובן זה עד לשעת מותו. כאשר ידידנו עזב את העולם הזה, היה לי מאוד קשה להודיע שלא אוכל לומר מילים ספורות בשטח שליד הקבר כפי שבתו כתבה לי וביקשה ממני. לא יכולתי להגשים את המשאלה הזאת מפני שסדרת ההרצאות שלי בפראג החלה באותו יום, ולכן היה בלתי-אפשרי לעשות את השירות האחרון הזה במישור הפיסי לידידנו התיאוסופי. אתם יכולים להיות בטוחים שהדברים שהייתי אומר ליד קברו ליוו אותו במחשבה אל תוך העולמות שהוא עמד להיכנס לתוכם."
אש היה גם ידידו של הפיסיקאי קרל לודוויג שליין (1859-1922). בהיבט זה, ראה הרצאה אשר ניתנה בדורנאך ב-7 בספטמבר 1924, בסדרת ההרצאות קשרים קארמתיים, כרך IV, GA-238, מאת רודולף שטיינר.

התרחשו כחלק ממצב של התרגשות יתר אשר נמשך כשבוע ומוביל אותי להנחה שהמקרה שלו יעניין גם אותך במיוחד. לאחרונה, הוא השתקע בלימוד כתבין, תיאוסופיה, מדע הנסתר בקווים כלליים וכן הלאה, והמהירות הבלתי-תאומן בה הוא תפס את הדברים הללו, מובילה אותי לחשוב שהוא עבר איזושהי צורה של חניכה אוקולטית בהתגשמות קודמת – לכאורה חניכה כריסטיאנית במיוחד, בהינתן טבע התנסויותיו במצבים של התרגשות יתר. מר גוש יגיע להרצאה שלך מחר בערב; אם תרצה, אציג אותו בפניך. הוא רוצה להצטרף, ללא דיחוי, לחברה התיאוסופית."

ההרצאה המדוברת התקיימה ב-28 באפריל 1910 בבית הארכיטקטים בברלין. כותרתה הייתה *שגיאות והפרעות נפשיות*.⁸⁶ ב-30 באפריל 1910, אש כתב שוב לרודולף שטיינר:

"היינריך גוש, דוקטור לפילוסופיה, עליו כתבתי לך, יהיה אסיר-תודה אם תמצא זמן לדבר אתו בקרוב. הוא היה רוצה להיות נוכח בהרצאותיך בהמבורג היות שהן קשורות לתחום שהוא חקר בהתעניינות מיוחדת בשנים האחרונות. לכן, הוא היה רוצה להצטרף כחבר לחברה התיאוסופית מוקדם ככל האפשר. מר גוש חי בשרלוטנבורג..."

זמן קצר לאחר שהיינריך גוש ואשתו גרטרוד היו לחברים בחברה, בנייתו של בניין אשר ישמש כמטה החברה, הפך לנושא מרכזי בפעילות החברה. גוש התעניין מאוד בארכיטקטורה ובשנת 1912 נתן הצעות מסוימות ביחס לעיצוב הבניין. התעניינות זו, כך נראה, היא גם זו אשר הובילה אותו לעבור באביב 1914 לדורנאך, היכן שהעבודה על ה-Johannesbau (הגית האנום הראשון) החלה בסתיו 1913.

עובדות אלו מתוך הביוגרפיה של גוש, אשר הפגין, כפי שפול פכטר ניסח זאת, "שילוב אישי וייחודי של היגיון ומיסטיקה", אשר הופכים את השאלה מדוע נכנס למקרה של שפרנגל באנרגיה מלאת-תשוקה, למובנת איכשהו. על-פי הפסיכיאטר פרידריך הוסמן מחלת נפילה משלבת בצורה אופיינית אגוצנטריות עם רגישות דיספרופורציונית לעלבונות אישיים ונטייה להתלונן. על בסיס השינויים הללו בחייהם הרגשיים, קל להם לפתח אשליות ומשיכה מסוימת הייתה מוכרחה להתפתח בין האשליות של גוש ואלו של אליס שפרנגל. גוש ניסח את מחשבותיו במכתב ארוך ומפורט (מיום 19 באוגוסט 1915) עבור רודולף שטיינר, אשר קראו לחוג החברים בדורנאך ב-21 באוגוסט 1915 במקום ההרצאה הרגילה שלו בשבת בערב.

⁸⁶ ראה הרצאה 7 בכרך השני של *מטמורפוזות של הנפש: נתיבים של התנסות*, GA-59.

פתרון המקרה

במפגשים ב- 25 וב- 26 באוגוסט 1915 בין הוועד המנהל (Vorstand) והחברים בחברה, מפגשים שבהם לא נכחו רודולף ומרי שטיינר, התקבלה ההחלטה לא להכיר עוד בהיינריך וגרטרוז גוש ובאליס שפרנגל כחברים בחברה. כתוצאה מן המפגשים הללו, ההחלטה הבאה נשלחה אל מרי שטיינר:

דורנאך

27 באוגוסט 1915

גברת יקרה,

הוועד המנהל הגיש לך את הבקשה תמימת-הדעים של החברים אשר התאספו שתמשיכי להחזיק בתפקידך הנוכחי בחברה האנתרופוסופית.

כחברים, ברצוננו לאשר מכל הלב את המסר הזה עם חתימותינו.

בכבוד רב והכרת-תודה לברכות אשר מוענקות לחברה דרך עבודתך.

שלך,

במסירות

(300 חתימות)

+ + + + +

סדרת שבע ההרצאות המופיעה בספר זה על התנאים הנחוצים לכך שהחברה האנתרופוסופית תשרוד, החלה ב- 10 בספטמבר. ב- 11 בספטמבר, על בסיס השיחות בין החברים אשר התקיימו בינתיים – שיחות שבהן רודולף ומרי שטיינר לא נכחו – התקיים מפגש של הוועד המנהל. הוחלט להפיק מסמך יסודי של המקרה של גוש-שפרנגל עבור החברים ולדחות את יישום הרחקתם עד שמסמך זה יושלם. ביום למחרת (12 בספטמבר), התקיים מפגש של החברים במקום האסיפה הכללית, היות שחברים ממדינות אחרות לא יכלו להגיע בגלל המלחמה. אין שום תמליל של המפגש הזה שנועד לאשר את החלטות הוועד המנהל; מתוך רישומים קצרים וספורים, נראה שרודולף שטיינר לא נכח במפגש זה.

במהלך הימים הבאים, נכתב המסמך שהוחלט להפיקו; היו בו עשרים עמודים מודפסים. הוא הציג במפורש את תכני המכתב מאת היינריך וגרטרוז גוש וכלל תיאורים של שלושת האנשים המדוברים וכן הצהרה שרודולף ומרי שטיינר לא היו מעורבים בהחלטה לסלקם מהחברה. כל החלקים החשובים של המסמך הזה נלקחו בחשבון בהכנת המסמך הכלול בספר זה; במקרים מסוימים ההפקה מחדש הנוכחית של מסמכים רלוונטיים שלמה יותר. יש להניח, גם אם לא הוכח, שמסמך זה צורף למכתב הבא אשר נשלח להיינריך וגרטרוז גוש ולאליס שפרנגל מאת הוועד המנהל של החברה האנתרופוסופית ב- 23 בספטמבר:

בשל העובדה שנקטת עמדה שאינה במסגרת המטרות והנחות-היסוד של החברה האנתרופוסופית, הוועד המנהל של החברה הזאת נאלצת לשלול את חברותך.

מיכאל באואר

בשם הוועד המנהל של החברה האנתרופוסופית

דורנאך, 23 בספטמבר 1915

ביום למחרת, 24 בספטמבר 1925, התקיים מפגש הנשים אשר הוצע ב-17 בספטמבר. מטרתו הייתה לדבר על תפקיד הנשים בתנועות האזוטטריות הקדומות והמודרניות, על בסיס מה שרודולף שטיינר הציג ברצאתו ב-15 בספטמבר. מר שטיינר נתבקשה לנהל את המפגש. על-פי רישומים בכתב-יד שהיא הציגה, היא אמרה את הדברים הבאים:

פנייה במפגש הנשים

דורנאך, 24 בספטמבר 1915

מספר חברות אשר הציעו לקיים את המפגש היום, ביקשו ממני שאנהל אותו. חרף העובדה שבקושי היה לי זמן להתאושש בשבועות האחרונים, אשמח למלא את התפקיד הזה אם זהו גם הרצון של כל יתר הנשים. לא התקבלו מראש תרומות-בכתב רבות. נעבור עליהן לפי הסדר בו הן התקבלו. אתחיל בקריאת ההצעה אשר הובילה למפגש שלנו היום ואז אומר מילים ספורות.

[קוראת את ההצעה לזמן את מפגש הנשים הזה]

המחשבה הבסיסית אשר מבוטאת בהצעה זו היא אשר מעסיקה אותי הכי הרבה: אנו קבוצה של נשים שהוענק לנו משהו אשר נשלל מן המין הנשי עד כה, משהו אשר צריך לשמש להפחת חיים במין האנושי – הנכס הרוחי הנשגב ביותר. כיצד יכולות אנו להראות שאנו ראויות לכך? זהו דבר טוב לנצל את ההזדמנות הזאת להיות יחד כדי להתבונן ברצינות המלאה של המצב והמשימה שלנו ולראות היכן אנו עומדות בתנועת הנשים באופן כללי.

שם, בחוץ, נשים נלחמות למען זכויות שוות, למען ההזדמנות להתפתחות חופשית לצד גברים. מאבק זה נוהל עם קשיים עצומים ורבות מאתנו כילו בו את האנרגיות הטובות ביותר שלהן, אחדות מאתנו נאבקות במכשולים חומריים הולכים וגוברים, אחרות אינן מסוגלות להשתחרר לפני שתתמוטטנה תחת משקל המוסכמות והדעות הקדומות והעריצות של גישות מסורתיות.

לפתע, באמצע המאבק הזה, כאשר נראה שרק אינדיבידואלים מסוימים או דורות עתידיים יהיו מסוגלים לקצור את הפירות של כל מאמצינו בהווה, נפתחה דלת אל האור וניתן לנו שדה פעילות אשר עלה על כל ציפיותינו. הוא הצביע על הדרך אל מטרותינו האמיתיות, אשר מרוממות אותנו מעל לרמה של ליקויים בלתי-נמנעים של תרבות מתנוונת וקופאת במקומה שזמנה עבר. עתה, יכולנו להימלט מהסכנה של טביעה בתשוקתנו לחקות, "קוף רואה, קוף עושה", את אשר התרחש בתרבות זכרית זו, בשלמנו את המחיר של הנפש והרוח הנשית לעד שלנו בריצתנו אחר תבניות תרבותיות חיצוניות אשר עוצבו על-ידי גברים.

הצלחנו לתרום להמרצתה ולהשראתה של תרבות זו באמצעות העובדה שלא היינו המשרתות שלה, איברי הביצוע שלה. כאשר הפסקנו להיות מעורבות, עוסקות בעניינים שלנו, הצלחנו לפתח תכונות של מופנמות, עומק, חום, רכות ואיפוק שהיו משקל נגדי הכרחי למה שהגברים רצו להגשים. יכולנו לביית, להלהיב, לעודד, לתמוך, לרפא, לשאת, לתחזק ולעורר, מבפנים ומבחוץ – משימה לא קלה, לבטח. בינתיים, הגברים כבשו את העולם החיצוני.

הם כבשו אותנו; הוא היה שלהם. הם מדדו את מרחביו, ביתרו את חלקיו, הפכו לאדוניו. האינטליגנציה שלהם הייתה המפלה שלהם. בדחותם אותם בבזבז ובלעג, הם דחקו הצידה את האלים העתיקים ואת מקורות כוחם. אז, גם אנחנו התחלנו לשים לב לכך שהקרקע מתחת לרגליו החלה לרעוד. האם האלים העתיקים מתו? האם החיים החיצוניים היו הדבר היחיד שהיה חשוב? האם המעיין הנובע מלא-החיים של נפשנו, אשר אפשר לנו להרגיש באופן אינסטינקטיבי את הטבע הסמלי של החיים החולפים בכללותם, היה אשליה גרידא? אם כן, שחרר גם אותנו! גם לנו מוכרח להתאפשר לנתק את הכבלים, להבין ולפעול מתוך היוזמה וההכרה שלנו. תן גם לנו לאמוד את עצמנו אל מול התקנים של עולם חיצוני זה! החיים בתוכנו דורשים את חובם ואנחנו הסתערנו על שדה הקרב.

שם, אנו נתקלים בשני דברים. מצד אחד, התצורות הקשות וחסרות-התנועה אשר נוצרו על-ידי הגברים. כדי לכבוש אותן, היה עלינו להכניע את עצמנו למשמעת ברזל. אחדות מאתנו הצליחו. לא כולן היו שבעות-רצון. הדבר השני שמצאנו היה חירות חיצונית. שם עמדנו, צעירות ונושמות עמוק, בגלים הגועשים של החיים, כאשר הכבלים המדכאים העתיקים רחוקים מאחורינו. היה עלינו לגלות את התקנים שלנו, את הקווים המנחים הלא-מושחתיים שלנו, בתוך עצמנו.

לא כולנו היו מסוגלות לעשות זאת. נשים רבות חשו כאילו נלכדו במערבולת אוויר וההיבט הלא-מאולף של טבען, התפרץ. לימוד, עבודה קשה והשגרה היבשה של חיי מקצוע לא הספיקו לזמן רב; קבוצות רבות של נשים אשר נהגו לפיהם, ראו בהם נטל. חירות לביטוי עצמי וחירות של התנסות היו הדברים שדרשנו – זכויות שוות לזכויותיהם של הגברים, גם כאשר זה נגע גם להנאות החיים.

גל המטריאליזם התרומם ונשבר וסחף אותנו הנשים עמו. היות שחוש הממשות היציב שלנו של עולם רוחי נעלם, חיינו האינסטינקטיביים התפרצו עם כוח אלמנטרי, בהיותנו מעוות על-ידי סטיותיה של האינטליגנציה שלנו.

בתורות של לאורה מרהולם⁸⁷ דבקו נשים קיצוניות של קבוצה של משוררות אשר היו מיוצגות על-ידי נשים כמו מרי מדלן,⁸⁸ דולורזה,⁸⁹ מרגרט ביוטלר,⁹⁰ ועוד. אני בטוחה שבכל מדינה ביבשת אירופה נתקלים בתופעות דומות.

⁸⁷ לאורה מרהולם, כינוי ספרותי של לאורה הנסון, שם נעורים מוקר, 1854-1928, סופרת שבדית שספריה תורגמו לגרמנית.
⁸⁸ מרי מדלן, כינוי ספרותי של מ. מ. פון פוטקאמר, 1881-? גרמה סנסציה עם ספרים אשר יצאו לאור סביב מפנה המאה בשל תמיכתה באהבה חופשית.
⁸⁹ דולורזה, כינוי ספרותי של מריה איכהורן, 1879-?, משוררת וסופרת.
⁹⁰ מרגרט ביוטלר, מ. פרידריך-פרסקה, 1884-1949. תחת הכינוי הספרותי מרגיט פרידריך, היא כתבה שירה לירית וסיפורים על נושאים חברתיים.

הספרות סיפקה הוכחה לכך שאפילו הדמיונות הארוטיים הפרועים ביותר של הגברים לא הצליחו לגלות הפרזות כמו אלה שראינו בתוצרים של יצירות דמיון של נשים. התחלחלו לראות נשים כאלה, מונעות על-ידי יהירות וצימאון לתהילה, אך דלות ברוח ובידיעה, כופות את התוצרים של החושניות המדורבנת שלהן אל תוך התצורות הקבועות מזה זמן רב של שפתנו. הן דיברו בלהט על התוצאות עצמן במועדונים לספרות; הנשים ביקשו מהגברים לעשות זאת מטעמן, אך הגברים השיבו שהם מתביישים.

התחזית הייתה קודרת – יובש וחורבן מצד אחד ומצד שני התנהגות חייתית והפקרות. היכן היה הגואל שיאמר את דבר-החיים כך שיעזור לאנושות בהמשך דרכה?

אז, דבר נפלא קרה: בעידן זה של תרבות מתנוונת, שקיעה מוסרית, חשיבה מעומעמת ואנוכיות גסה, הופיעו תורות מתוך בדידות, תורות אשר יכלו להימסר קודם לכן רק למתי מעט, אך עתה יכלו להיות הרכוש המשותף של המין האנושי כולו, תורות אשר תעזרנה לאנושות למצוא את דרכה מתוך חורבן רוחי אל התנסות ברוח. ולנשים ניתנה האפשרות לקחת חלק בעבודה זו; כאן, אם הן תבחרנה בכך ואם הן תעשינה את עצמן ראויות לכך, היה שדה הפעילות החדש שלהן.

הן ניגשו לזה עם נטייה טבעית אל האידיאל, ניידות גדולה יותר של חשיבה ועל-כך דרגה גבוהה של קליטה. מה שהיה חסר להן היה משמעת בחשיבה, דיוק ודייקנות, ודאות של ידיעה וכבוד לוודאות זו, ואת חוש המציאות שהגברים בפעילותם המקצועית נאלצו לשמור. אם ננסח זאת בצורה מחוספסת, החולשות שלהן היו רכילות, יהירות, חולשה ונטייה לגרור כל דבר מטה לרמה רגשנית ואישית. הנקודות החזקות שלהן היו התלהבות ונכונות להקריב קורבנות. אם נשים היו נמצאות מסוגלות לנטוש את רמת הקיום הטבעית שלהן כאיברים של המין שלהן, אז שתי התכונות הללו היו מאפשרות להן להכניס חיים אל תוך תרבות מאובנת. אם הן תימצאנה מסוגלות לשכוח את ההיבטים האישיים ולהיות אובייקטיביות, הן תהיינה מסוגלות לעזור בבניית העתיד ולהיות שוות לגברים במונחים של זכויות, אחריות ומשמעות בתרבות החדשה העומדת להופיע.

האם היינו מסוגלות לעמוד בשני התנאים הללו? האם הטבע האישי שלנו, טבע-המין הטבעי שלנו, נסוג לאחור ונעשה אובייקטיבי? בסך הכול, אני חוששת שנכשלנו. רק כאשר אנו מביאות את הכישלונות שלנו אל תחום התודעה ומפתחות את הרצון להבין, רק אז שנהיה מסוגלות להתגבר על הכישלונות הללו ולבצע טרנספורמציה בכוחות הרסניים לכדי כוחות מועילים.

המשימה העומדת לפתחנו, שדה הפעילות הפרוש לפנינו, גדולה יותר מכל שאיפותינו הצפויות והמרחיקות-לכת ביותר. אבל, איננו יכולים לאפשר לעצמנו לשמוט את הקרקע שמתחת לרגלינו. פשוט, אל לנו להיכנס למצבים שטופי רגשות, מוכרחות אנו להבין ולעבוד. בפעם הראשונה מאז שידיעה אזוטריה ניתנה למין האנושי, אנו הנשים רשאיות לקבל את הידיעה הזאת יחד עם גברים ולחנוך עידן חדש באמצעות עבודה זו במשותף.

ברם, הרשו לי לחזור על כך שכדי שעידן חדש זה בהיסטוריית המין האנושי יגיע למלוא הפוטנציאל שלו, הנשים תצטרכנה להתגבר על הטבע האישי הצר שלהן ועל רמת הקיום הטבעית של המין שלנו. מוכרחות אנו לשמור על הרוחניות שלנו טהורה ולא נגועה על-ידי התשוקות, הדחפים והמחשבות הלא-נקיות שלנו.

היה מפחיד לראות שאיננו בהכרח יכולות לעשות זאת. אנו הנשים ערבבנו ללא הרף דברים נחותים יותר עם החושניות העילאית והנסתרת עם רוחניות כדי שהיא תיראה כמו משהו שהיא לא. שוב ושוב, שלושת כוחות הרוע של יהירות, ארוטיקה ושקריות הופיעו בקשר אינטימי ביניהן.

הסיבה שבגללה אנו נמצאות כאן היא שהדברים הללו קרו בקרבנו; מוכרחות אנו לנסות להתמודד עם כישלונותינו. עומדת לפנינו השאלה האם נימצא לא-מתאימות ולא-מוכנות. האם נבזבז את ההזדמנות שלנו במה שהיה יכול להכניס כוחות-חיים חדשים אל תוך האנושות?

מה נעשה עם תינתן לנו תקופת חסד, זמן לחשוב על הדברים? מה יכולות אנו לעשות כך שגברים ונשים יוכלו לעבוד יחד בלי הסחות-דעת?

אלו הן השאלות שעלינו לשאול את עצמנו. כל אחת מאתנו צריכה לתרום במתן מענה להן.

+ + + + +

בתגובה לעמדה שהוועד המנהל נקט בה, התבטאויות של אמון ברודולף ומרי שטיינר זרמו מסניפים רבים של החברה בימים הבאים. אפילו אחיו של היינריך גוש, פול ופריץ, ואשתו של פריץ, ששלושתם היו חברים בחברה, התנערו מפעולותיו של אחיהם. בספטמבר 1915, פול גוש חתם על החלטה של החברים בסניף הברלינאי של החברה האנתרופוסופית, אשר מבטאת את "מורת-רוחם העמוקה ביותר ואת זעמם הכואב על ההתנהגות חסרת-התקדים של מר וגב' גוש."

כמה רחוק התייצבו רודולף ומרי שטיינר מעל למקרה זה, מוצג על-ידי העובדה שמרי שטיינר עדיין אפשרה לאליס שפרנגל לקבל עזרה כספית לאחר שגורשה מן החברה ועזבה את דורנאך, כפי שהדבר מוכח על-ידי מכתב זה לגב' יוליה ורניקה, אשר שמרה על קשר עם גב' שפרנגל:⁹¹

דורנאך

29 בספטמבר 1915

גב' ורניקה היקרה,

גב' וולר הראתה לי מכתב שהיא קיבלה ממך בו היא נתבקשה לפעול מטעמה של גב' שפרנגל לקבלת הכספים שחברים מסוימים עדיין חייבים לה לכאורה.⁹²

היות שאת בעצמך היית צריכה להניח שבני-אדם לא רבים יהיו מעוניינים בסיטואציה זו שגב' שפרנגל הביאה על עצמה על-ידי הפרזותיה, והיות שגב' וולר הודיעה שהיא אינה רוצה שום קשר לזה, חמלה אנושית רגילה מאלצת אותי לקחת אחריות לתשלומי של חוב זה. ברם, מוכרחה אני לבקש ממך לא להזכיר את שמי; ראשית, זה יהיה מצב לא נעים לגב' שפרנגל ושנית אינני רוצה לעודד שמועות נוספות על כך שניסיתי להתאים את עצמי לגב' שפרנגל בדרך כלשהי.

⁹¹ יוליה ורניקה, חברה בחברה האנתרופוסופית. אין פרטים נוספים.

⁹² מיאטה (פייל-וולר, 1883-1954. ידידה וקולגה קרובה לאמנות של מרי שטיינר-פון-סיברס ורודולף שטיינר מאז 1907.

בפועלי על בסיס מכתב מאת גב' פון שטראוס, אני מרשה לעצמי לכסות את חובה.⁹³ בשולחך את הכספים לגב' שפרנגל, אנא מסרי לה שהכספים אמורים לכסות את אותו חוב, אבל אינך בעמדה לחשוף שמות. שלך, מרי שטיינר

+ + + + +

בכך, המקרה של שנת 1915 הגיע לנקודת-סיום זמנית. אף על פי שהקשר שלו עם אליס שפרנגל נותק זמן קצר לאחר מכן, היינריך גוש המשיך להיות מתנגד לא-הוגן אשר הפיץ שקרים זדוניים בכל מקום שרק היה יכול. בשנת 1923, הוא הופיע בפומבי בברלין כ'מומחה לא-אנתרופוסופי לאנתרופוסופיה' ושוב אמר דברים נגד רודולף שטיינר. דברים אלה יתועדו בכרך על היסטוריית החברה המכסה את שנת 1923.

*

---

⁹³ גב' פון שטראוס, חברה בחברה האנתרופוסופית. אין פרטים נוספים.

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>